

M. Kareva



**NSV LIIDU
KONSTITUTSIOON**



**ÕPPERAAMAT
KESKKOOLILE**



„EESTI RIIKLIK KIRJASTUS“

M. KAREVA
JURIIDILISTE TEADUSTE DOKTOR

NSV LIIDU KONSTITUTSIOON

KÄSIRAAMAT KESKKOOLIDELE



EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1950

Eesti NSV Haridusministeeriumi poolt kinnitatud. ✓

Tõlgitud kolmanda ümbertöötatud trüki järgi.

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

8182

ARHIIVKOGU

Nagu inimsoo kevadet,
saabunud mis
töös,
võitluses visamas,
sinust laulan,
minu vabariik,
sinust laulan, isamaa.

V. Majakovski.

SISSEJUHATUS.

1. NSV Liit — suur ja võimas sotsialistlik riik.

Oma kodumaa ajaloo tundmaõppimisel tutvume tema kuulsa minevikuga. Meis süveneb uhke teadmine, et tema rahvad oskasid läbi ekspluataatorliku korra sajandite kanda kustumatut vabaduspüüet. Me oleme uhked, et meie maa töörahvas kestva ja visa võitluse tulemusena teostas esimesena töötava inimkonna sajanditevanuse unistuse õiglasest ühiskondlikust korrast.

NSV Liidu rahvaste ajalugu kõneleb nende vaimsete jõudude tohutust rikkusest. Meie kodumaa on andnud palju silmapaistvaid tegelasi teaduse, kultuuri, sõjakunsti ja revolutsioonilise võitluse alal. Ta andis maailmale sellised geeniused, nagu on Lenin ja Stalin.

Õppides tundma oma kodumaa geograafiat, selguvad meile tema grandioossed mõõted. NSV Liidu pindala ületab 22 miljonit ruutkilomeetrit, võttes enda alla ühe kuueendiku kogu Maakera maismaast. Maismaal piirneb NSV Liit 12 riigiga.

Nõukogude Liit ei ole üksnes suur mandririik, vaid ka suur mereriik.

Enne Isamaasõda ulatus meie maa elanike arv 193 miljoni

inimeseni. NSV Liidu elanikkond on palju arvukam kui ühegi teise Euroopa ja Ameerika suurriigi oma.

Meie isamaa loodusvarad on loendamatud. Nafta, turba, rauamaagi ja mangaanimaagi ning kivisöevarude poolest seisab NSV Liit kõigi maailma maade eesotsas.

NSV Liit on võimas tööstus- ja kolhoosiriik. NSV Liidu tööstus ja põllumajandus on relvastatud moodsa eesrindliku tehnikaga.

Oppides tundma NSV Liidu Konstitutsiooni, tutvume meie maa ühiskondliku korraldusega, tema valitsemisüsteemiga ja nende suurte eelistega, mida omab Nõukogude riik võrreldes teiste riikidega. NSV Liit on esimene sotsialistlik riik maailmas. See tähendab, et riigivõim kuulub meie maal linna ja küla töörahvale, kes on vaba iga-sugusest eksploatatsioonist ja kes ei tööta kapitalistidele ja mõisnikele, keda meie maal ei ole, vaid iseenele, kogu ühiskonnale. Nõukogude sotsialistlik riik on kõige eesrindlikum riik maailmas nii poliitiliselt ja majanduslikult kui ka kultuuriliselt.

2. NSV Liit on maa, mis päästis euroopa tsivilisatsiooni fašistlike barbarite käest.

NSV Liidu jõud ja võimsus ilmnes eriti Suure Isamaasõja aastail. 1941. aastal tungis meie maale ootamatult ja reetlikult kallale fašistlik Saksamaa, murdes mittekallaletungi lepingu NSV Liiduga, millele ta oli alla kirjutanud. NSV Liit mitte ainult pidas vastu pikaajalises kahevõitluses tugeva vaenlasega, vaid ka võitis tema.

Nõukogude rahvas päästis oma vabaduse, au ja sõltumatus. Ta vabastas fašistlikust orjusest naaberrahvad ja vältis kõigi teiste maade orjastamise ohu fašismi poolt. Fašistid tahtsid oma ülevõimu kehtestada kogu maailmas. Nende anas-

tamisplaanid purunesid NSV Liidu võimsuse tõttu. Progressiivne inimkond näeb NSV Liidus oma vabastajat fašistlikust barbaarsusest, rahvastevahelise rahu tuge ja püsivat, ustavat võitlejat uue sõja õhutajate plaanide vastu.

3. NSV Liidu võimsuse allikas — nõukogude sotsialistlik kord.

Mis otsustas võidu sellise kardetava vaenlase üle, nagu seda oli fašistlik Saksamaa? Milles on NSV Liidu võimsuse allikas?

Kodanlikes maades arvatakse sageli, et NSV Liit saavutas võidu selle tõttu, et tal on tohutu territoorium, arvukas elanikkond ja suured loodusvarad.

Muidugi etendasid kõik need asjaolud oma osa, kuid mitte need ei otsustanud sõja lõpptulemust.

Tsaari-Venemaa, vaatamata oma tohutuile mõõteile ja arvukale elanikkonnale, sai ju kaotuse osaliseks sõjas Jaapaniga 1904.—1905. a. ja Esimeses Maailmasõjas 1914.—1918. a. Järelikult ei peitu meie võidu allikad 1941.—1945. a. sõjas territooriumi ja elanikkonna suures, loodusvarade rikkuses ja muis geograafilistes tingimustes.

Meie võidu allikaks on Lenini ja Stalini ning bolševistliku partei juhtimisel loodud nõukogude sotsialistlik kord. Just see annab meie rahvale suure ja võitmatu jõu.

Meie maa oli ka tsarismiajal suur ja rikas, aga tema rikkused olid puudulikult uuritud ja vähe kasutatud. Kapitalistid ja mõisnikud ei olnud huvitatud maa arengust, vaid oma sissetulekute suurendamisest töörahva ekspluateerimise arvel. Ekspluataatorlik kord lammatas rahva talente, ei lasknud neil arenedada. Meie kodumaa oli ka varem oma looduslikelt eel-

dustelt rikkaimaid maid kogu maailmas, kuid rahvahulgas elasid viletsuses ja pimeduses. Mitte asjata ei hüüdnud suur vene poeet-kodanik Nekrassov kibedalt:

Sa oled rikas ja armetu,
sa oled võimas ja jõuetu,
emake-Venemaal!

Õppides tundma NSV Liidu Konstitutsiooni, mõistame paremini, mispärast säärane mitmeti mahajäänud maa, nagu seda oli Venemaa enne revolutsiooni, muutus lühikese aja jooksul võimsaks sotsialistlikuks riigiks, kõrgelt arenenud tööstuse ja maailma kõige eesrindlikuma põllumajandusega, muutus kõrge kultuuriga maaks, vaenlastele võitmatuks kindluseks. Just nõukogude võim ja Lenini-Stalini partei tegid meie rahva oma maa peremeheks, innustasid teda võitlusele ja loovale tööle. Nõukogude võim ja bolševike partei löid tingimused eesrindliku teaduse ja kultuuri õitsenguks meie maal. Nad avasid tee talentidele rahva hulgast, kasvasid üles eesrindlike inimeste kaadri, kes rajab uusi teid kõigil elualadel.

Nõukogude kord tõstis kõrgele inimväärikuse. Just meie tingimustes leiavad täieliku õigustuse nõukogude suure kirjniku Maksim Gorki sõnad: «Inimene — see kõlab uhkelt!» Õppides tundma Nõukogudemaa Konstitutsiooni, saame veel teadlikumaks sellest, milliseid laialdasi, ühelgi teisel maal seninägemata õigusi ja vabadusi kasutavad NSV Liidu kodanikud, kuidas hoolitsevad inimese eest Nõukogude riik ja kommunistlik partei.

Suur õnn on kuuluda sellise rahva hulka, nagu on nõukogude rahvas, olla sellise maa kodanik, nagu on Nõukogudemaa. Kus te leiate niisuguse rahva ja niisuguse maa nagu meil? Kus te leiate niisuguseid inimeste suurepäraseid omadusi, nagu neid ilmutas meie nõukogude rahvas Suures Isa-

maasõjas ja nagu ta neid ilmutab iga päev töö juures, üle minnes majanduse ja kultuuri rahulikule arendamisele ja taastamisele? Iga päevaga tõuseb meie rahvas üha kõrgemale ja kõrgemale.» (A. A. Ždanov.)

4. Iga Nõukogude kodanik peab tundma NSV Liidu Konstitutsiooni.

Käesoleva õppeaine ülesanne on aidata õpilastel tundma õppida meie maa konstitutsiooni.

Mis on konstitutsioon? Kui võtate kätte raamatukese, millel on trükitud: «NSV Liidu Konstitutsioon», siis näete, et sõna «konstitutsioon» all seisab sulgudes sõna «põhiseadus». See ongi mõiste «konstitutsioon» lühike definitsioon. Kogu meie maa seadusandlus põhineb konstitutsioonil. Ei saa olla NSV Liidu teadlik kodanik, aktiivne osavõtja oma maa riiklikust, majanduslikust ja ühiskondlikust elust, tundmata tema põhiseadust.

Nõukogude kasvav noorsugu astub lähemal aastail nende ridadesse, kes arendavad majandust, viivad edasi teadust ja kultuuri, tugevdavad maa kaitsevõimet, teostavad riiklikke ülesandeid, s. o. NSV Liidu täiskasvanud kodanike ridadesse. NSV Liidu Konstitutsiooni tundmaõppimine aitab neil teadlikult teostada suuri õigusi ja täita NSV Liidu kodanike pühalikke kohuseid.

Pole kaugel see päev, mil need, kes praegu hakkavad koolis õppima NSV Liidu Konstitutsiooni, saavad täisealisteks ja kutsutakse esimest korda elus täitma sellist tähtsat riiklikku ülesannet nagu saadikute valimine Nõukogude riigivõimu-organisse. Meie maa valimissüsteemi, riigivõimu-organite struktuuri ja tegevuse tundmine annab igaühele võimaluse aru saada valimiste tähtsusest, auga täita oma kodaniku-

kohust ja kasutada oma suurt õigust olla osavõtja riiklikust ülesehitusest.

Meie sotsialistlik kodumaa tagab igale Nõukogude kodanikule avara tee helgesse tulevikku, oma jõu rakendamise tema poolt valitud tegevusalal. Nõukogude noorsoost olenevad maa rikkuse ja jõu edasine kasv, rahva heaolu tõus, kiireim liikumine edasi kommunismi poole. Kodumaa on kindlustanud noorsoole kõik võimalused selle õilsa ülesande täitmiseks.

Vene geniaalne luuletaja Aleksander Sergejevitš Puškin, kes sügavalt uskus oma maa helgesse tulevikku, kutsus rahvast üles:

isamaale pühendagem
hinge õilsad tungid.

Kõlaga see üleskutse alati igäühe südames ja kutsugu teenima meie suurt kodumaad!

I peatükk.

RIIGI JA ÕIGUSE PÕHIMÕISTED.

1. Riigi- ja õiguseküsimumuse tähtsus.

Konstitutsioon, nagu juba eespool mainitud, on riigi põhiseadus. Mis on riik, mis on seadus?

Neile küsimustele ei oska kaugeltki igaüks anda täpset vastust. Tuleb arvestada seda, et sõnu «riik» ja «seadus» kasutatakse mitmesuguses tähenduses. Näiteks igaüks saab aru, et füüsikas on sõnal «seadus» teine tähendus, kui on samal sõnal konstitutsiooni selgitamisel. Esimesel juhul on jutt looduseadustest, mis ei olene inimese tahtest, teisel juhul aga riigiseadustest, mis on kehtestatud inimeste poolt.

Sõna «riik» kasutatakse tihti maa tähenduses. Arvatavasti on paljud oma varases lapsepõlves kuulnud muinasjuttu, mis algab sõnadega: «ühes riigis, ühel maal». Paljud on lugenud mitmesugustest raamatutest, et üks või teine rändur «on käinud paljudes riikides». Sellistel juhtudel mõistetakse sõna «riik» all maad. Kuid sõnal «riik» on ka olulisem ja sügavam tähendus. Süvenege näiteks lausesse: «Nõukogude riik erineb sügavalt sellest riigist, mis eksisteeris meie maal enne 1917. a. Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni.» On selge, et siin ei kasutata sõna «riik» maa tähenduses, sest jutt on erisugustest riikidest ühel ja samal maal.

Ajalootundidest teab igaüks, et ühel ja samal maal on eri

ajajärkudel eksisteerinud erisugused riigid. Järelikult «riik» ja «maa» ei ole ühtivad mõisted.

Kuid võib-olla tuleb sõna «riik» all mõista antud maa valitsust? Näiteks öeldakse: «see ja see riik kuulutas naaberriikidele sõja». Sõda kuulutab valitsus, järelikult mõeldakse sel juhul riigi all valitsust. Kuid see ei tähenda veel, et riiki võib samastada valitsusega. Võtame näiteks Inglis- või Prantsusmaa. Neis maades on viimase poolsajandi jooksul valitsused korduvalt vahetunud. Eriti tihti vahetuvad valitsused Prantsusmaal. Ainuüksi mõne sõjajärgse aasta kestel on seal vahetunud peaaegu kümnekond valitsust. Kuid riik on seal ikka seesama, mis ta oli — kodanlik. Järelikult ei ole riik ja valitsus üks ja sama.

Mis on siis riik ja millega on seletatav üksteisest väga erinevate riikide olemasolu eri maades ühel ja samal ajajärgul? Kuidas võivad nende riikide seadused, mis puudutavad üht ja sama küsimust, olla nii sügavalt erinevad? Millega on seletatav ühe riigi asendumine teisega ühel ja samal maal? Neis küsimustes on vaja selgusele jõuda.

Iga inimese ja kogu rahva elu oleneb igal maal mitmeti sellest, mida kujutab endast selle maa riik. Veel enam, üksikud riigid võivad etendada kogu inimkonna elus positiivset või negatiivset osa. Võtame näiteks 1933.—1945. a. eksisteerinud Saksa fašistliku riigi. Millist tohutut kahju tõi ta mitte ainult omale rahvale, kelle paremikku neil aastail Hitleri ja tema bandi poolt piinati ja füüsiliselt hävitati. Fašistlik Saksa riik, kes oma inimesivihkavate taotlustega süttis Teise maailmasõja, laastas palju maid, tõi kümnetele miljonitele inimestele kannatusi ja surma. Ja vastupidi, missuguseks heategevaks jõuks meie rahva ja kogu inimkonna ajaloos on Nõukogude sotsialistlik riik! See riik kaitses oma rahva au ja sõltumatust, kindlustas talle kõik vabaduse hüved ja päästis ka kogu inimkonna fašistlikust katkust.

Pärast öeldut ei ole raske aru saada, kui vajalik on enne meie riigi põhiseaduse tundmaõppimisele asumist endale selgeks teha riigi ja samuti ka õiguse põhimõisted (kõneldes riigi seadustest, kõneldakse ühtlasi selle riigi õigusest). See võimaldab paremini mõista meie riigi suuri paremusi, mis peegelduvad NSV Liidu Konstitutsioonis.

2. Kas riik ja õigus on alati olemas olnud?

Kaugest minevikust alates on selle küsimuse kohta kirjutatud tohutu, tõepoolest loendamatu hulk raamatuid, mis vastavad erinevalt küsimusele: mis on riik ja õigus? Kuid kodanlik teadus, nagu ka teadus enne kodanlikku aega teenis ja teenib valitseva, ekspuateriva klassi huvisid. Sellepärast ei annagi ta õiget vastust küsimusele riigist ja õigusest. Ainult Marxi ja Engelsi ning hiljem Lenini ja Stalini teoste ilmutamisel sai küsimus riigist ja õigusest õige, tõeliselt teadusliku seletuse.

Nagu ütles Lenin, «selleks et täiesti teadlikult seda küsimust käsitlema asuda, tuleb heita kas või põgus ajalooline pilk sellele, kuidas riik on tekkinud ja kuidas ta on arenenud.» Marx, Engels, Lenin ja Stalin, toetudes kogutud rikkalikule ajaloolisele teaduslikule materjalile, tõestasid, et riik ei eksisteeri mitte iidsest ajast. Oli kord aeg, mil riiki ja õigust polnud veel olemas. Seda eelriiklikku korda tuntakse ürgkogukondliku korra nimetuse all.

Missugused on siis ürgkogukondliku korra iseloomulikud jooned?

Sellele korrale oli veel tundmata tootmisvahendite¹ era-

¹ Tootmisvahenditeks nimetatakse maad, kariloomi, tööriistu, liikumisvahendeid jms., lühidalt kõike seda, millela pole võimalik ühiskonnale toota vajalikke materiaalseid hüvesid.

omandus, kui mitte arvestada mõningate niisuguste tootmisriistade isiklikku omamist, mis olid samaaegselt ka kaitseks kiskjate loomade vastu. Kivist tööriistad (kirved, odaotsad jms.), hiljem vibu ja nooled ei oleks suutnud inimesi päästa näljasurmast, langemisest metsloomade saagiks või naaber-suguharude kallaletungidest, kui nad oleksid üksikult töötanud. Kuid inimesed töötasid ühiselt. Kollektiivne üksmeelne töö päästis juba siis, ajaloo koidikul, inimkonna, andes talle võimaluse vastu pidada võitluses loodusjõududega. Ühise töö tõttu olid ka tootmisvahendid ja töösaadused ühiskondlikuks omanduseks. Just tootmisvahendite ühiskondlik omandus ongi ürgkogukondliku korra aluseks. Seega siin ei ole inimese ekspluateerimist inimese poolt, ei ole jagunemist rikasteks ja vaesteks, rõhujateks ja rõhutavateks.

Inimesed elasid sugukondadena, s. o. suurtes gruppides, mis olid omavahel seotud sugulussidemetega. Sugukonnad, kes omasid ühiseid esivanemaid, ühist keelt ja territooriumi, moodustasid suguharu. Suguharud olid omavahel alatises vaenus, kuid suguharu ja sugukonna piirides valitses huvide ühtsus. Kõikide ühesugused suhted tootmisvahenditega ja võrdne osavõtt tööst tingisid ka kõigi sugukonna täisealiste liikmete võrdse osavõtu ühiste asjade korraldamisest. Kõrgemaks võimuks sugukonnas oli sugukonna nõukogu, s. o. sugukonna kõigi täisealiste liikmete, nii meeste kui naiste üldkoosolek. Sugukonna nõukogu valis sugukonna vanema ja sõjapealiku ning lahendas igasugu küsimusi. Vanemat ja sõjapealikut võis igal ajal tagandada ja nad ei kasutanud mingit sundimisaparaati. Nende võim põhines ainult nende isiklikul autoriteedil, teiste sugukonnaliikmete austusel nende kogemuste vastu.

Suguharu eesotsas oli suguharu nõukogu, mis koosnes selle suguharu kõigi sugukondade vanemaist ja sõjapealikuist. Suguharu nõukogu arutas kogu suguharusse puutuvaid küsi-

musi selle suguharu kõigi liikmete juuresolekul. Igaühel oli võimalus avaldada oma arvamust.

Siiski mitte kõigil suguharudel ei olnud täpselt selline asjaajamise kord, nagu on siin kirjeldatud. Kuid kõigis suguharudes igatahes puudus eriline sundimisaparaat, kõigil sugukonnaliikmetel oli võrdne õigus osa võtta sugukonna ühiste asjade korraldamisest ja vanem ning sõjapealik olid kõikjal valitavad.

Igivanu tavasid, mida igas suguharus ja sugukonnas kanti edasi põlvest põlve ja mis nägid ette teatavaid käitumisreegleid, täitsid sugukonna ja suguharu liikmed pühalikult, ilma mingisuguse sunduseta. Erilisi sundimisorganeid ei olnud üldse tarvis, sest need tavad vastasid täielikult selle ühiskonna kõigi liikmete vaadetele ja veendumustele.

3. Ekspluataatorliku riigi ja õiguse tekkimine ja olemus.

Inimkond ei võinud ülalpool käsitletud varasele arenemisastmele peatuma jääda. Selle ajastu inimeste käsutuses olevad viletsad tööriistad, tootmisvahendite vähesus ja erakordselt madal tööviljakus tingisid toiduainete äärmise vähesuse. Suguharusid ähvardas alatine täieliku väljasuremise oht nälja tõttu. Ajalugu tõestab, et paljud rahvad, kes jäid sellele arenemisastmele peatuma, lõpetasid just neil põhjustel oma olemasolu.

Ühiskonna arenemine sai võimalikuks ainult selle tõttu, et juba ürgkogukondliku korra tingimustes hakkasid järkjärgult täiustuma tööriistad ja tööoskus. Avarus ka töö rakendusala. Inimesed õppisid taltsutama neile kasulikke metsloomi, hakkasid aretama koduloomi, tegelema primitiivse maaharimise ja käsitööga. Varem hankisid nad ülalpidamist peamiselt jahiga, kalapüügiga ning metsikult kasvavate taimede ja viljade kogumisega.

Tekkis esimene suur ühiskondlik tööjaotus — karjandusega tegelevate karjus-suguharude eraldumine. See kutsus esile tööviljakuse tunduva suurenemise ja regulaarse vahetuskaubanduse suguharude vahel. Tööviljakuse suurenemine näitas, et inimene on võimeline tootma toiduaineid suuremal hulgal, kui see on vajalik tema ülalpidamiseks. See tegi sõjavangide orjadeks muutmise kasulikumaks kui nende tapmise või sugukonnaliikmeks vastuvõtmise. Nii tõi esimene suur ühiskondlik tööjaotus endaga kaasa inimese ekspuateerimise inimese poolt ja ühiskonna esimese suure jagunemise kaheks klassiks — orjade ja orjapidajate klassiks, ekspuateeritavaks ja ekspuateerijaks. Võõra töö ekspuateerimine aga viis tootmisvahendite ühiskondliku omanduse järkjärgulisele väljatõrjumisele ja selle asendamisele eraomandusega. Seega orjuse tekkimine ja arenemine õõnestas ürgkogukondliku korra aluse. Eriti arenes orjus teise suure ühiskondliku tööjaotuse tulemusena — käsitöö eraldumisega põllundusest. See jaotus kutsus esile tööviljakuse edasise järsu tõusu ja ühes sellega suurenes erakordselt juba varem tekkinud varanduslik ebavõrdsus vabade keskel, mis viis ühiskonna lõhenemisele rikkasteks ja vaesteks.

Sedamööda kuidas õõnestusid kõik ürgkogukondliku korra alused, lakkas vana ühiskondlike asjade ajamise kord üha enam vastamast uutele tingimustele. Orjade arvu suurenemisega tekkis orjapidajatel vajadus sellise sundimisaparaadi järele, mis hoiaks orjad alistumuses. Ka varanduslik ebavõrdsus vabade keskel kutsus esile sellise sundimisaparaadi vajaduse. Muidu ei oleks rikkad suutnud oma varandusi kaitsta arvuliselt enamuses olevate vaeste eest, kes kannatasid puudust ja olid ilma kõige hädavajalikumast. Tekkis vajadus ka uute käitumisreeglite järele, mis erineksid igivanadest ürgkogukondliku korra tavadest, mis ei tundnud ebavõrdsust ja rõhumist.

Selline klassi sundimisaparaat loodi riigi näol. Riik hakkas kehtestama uusi, kõigile kohuslikke käitumisreegleid, mis moodustasid õiguse. Õigus hakkas järk-järgult asendama ürgkogukondliku korra tavasid. Seega on riigi ja õiguse tekkimine klassivastuolude lepitamatuse tulemuseks.

Ürgkogukondliku korra puhul otsustasid kõiki ühiskondlikke asju kõik sugukonnaliikmed oma üldkoosolekul, s. o. teiste sõnadega, kogu elanikkond. Riigi tekkimisega lakkas elanikkond ühiskonda vahetult valitsemast. Tekkis eriline aparaat, mis koosnes isikuist, kes tegelesid spetsiaalselt valitsemisega, ja mis oli võimeline sundima kõiki täitma valitseva klassi korraldusi. Valitsevale klassile oli vaja erilist, rahvast eraldatud relvastatud jõudu selleks, et kaitsta oma huvisid varanduseta ja ekspuuteeritava enamuse vastu. Nii tekkisid ametnikuseisus, politsei, vanglad ja armee, kellele olid võõrad rahva enamiku, s. o. töörahva huvid, kes olid vaenulikud töörahvale ja teenisid ekspuuteerivat klassi.

«Riigivõimu teostamise vahendeiks,» ütleb seltsimees Stalin, «on peamiselt armee, karistusorganid, salaluure ja vanglad.»

Selgitades riigi tekkimist ja olemust, kirjutas Lenin: «Kui tekib niisugune eriline grupp inimesi, kes ainuüksi sellega tegelebki, et valitseda, ja kes valitsemiseks vajab erilist sundimise, võõra tahte vägivallale alistamise aparati — vanglaid, erilisi inimüksusi, sõjaväge jm. —, siis tekib riik...» Ajalugu näitab, et riik kui eriline inimeste sundimise aparaat tekkis ainult seal ja siis, kus ja millal tekkis ühiskonna jagunemine klassideks — tähendab, jagunemine niisugusteks inimgruppideks, kelledest ühed võivad alati omastada teiste töövaeva, kus üks ekspuuteerib teist.»

Riigiga koos tekkinud õigus erineb ürgkogukondliku korra tavadest samuti, nagu erineb riik ürgkogukondliku korra organisatsioonist.

Ürgkogukondliku korra tavad väljendasid kogu ühiskonna

vaateid ja veendumusi. Selles ühiskonnas ei tuntud klasse ja klassivastuolusid. Ekspuataatorlikus ühiskonnas aga koosneb õigus riigi poolt kehtestatud käitumisreegleist, mis väljendavad ainult ühe, nimelt valitseva klassi, s. o. ekspuateriva vähemuse tahet ja on vastuolus rõhutatud klasside huvide ja vaadetega. Ürgkogukondliku korra tavasid järgis tavaliselt iga ühiskonnaliige pühalikult ilma igasuguse välise surveta. Õiguse nõudeid aga ei täidetud kõigi poolt vabatahtlikult. Nende täitmine tugenes riiklikule sundimisele. Lenin ütles, et õigus ei ole miski ilma riigiaparaadita, mis suudab jõuga sundida täitma õiguse eeskirju. Riik karistab neid, kes ei täida või rikuvad tema poolt kehtestatud reegleid.

Riik, mis tekkis ühiskonna vaenulikeks klassideks lõhenemise tulemusena, pidi täitma kaht põhiülesannet ja vastavalt sellele tegelema kahe põhilise tegevusalaga ehk kahe põhi-funktsiooniga. (Riigi funktsioonideks nimetatakse tema tegevusalasid, mis on ette nähtud riigi vastavate ülesannete täitmiseks.)

Ekspuataatorliku riigi esimene ja peamine ülesanne on sisemine: klassivaenlaste mahasurumine siseriigis, s. o. ekspuateritava enamuse hoidmine alistumuses. Ekspuataatorliku riigi teiseks, väliseks (mitte peamiseks) ülesandeks on oma valitseva klassi territooriumi laiendamine teiste riikide territooriumide arvel ja selle kaitsmine teiste riikide kallaletungide vastu.

Ekspuataatorliku riigi kõigil arenemisastmel oli õigus riigi käes vahendiks, mis aitas tal teostada neid põhiülesandeid.

Paljude aastatuhandete kestel, mis on möödunud riigi ja õiguse tekkimisest, on ajalugu näinud tohtu palju kõige mitmesugusemaid riike ja neile omaseid õigusesüsteeme. Kuid kuni Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsioonini on

kõik need riigid olnud ekspuateriva vähemuse ülevõimaks ekspuateritava enamuse üle. Kõik neile riikidele omased õigusesüsteemid kindlustasid ühiskondliku korra, mis oli kasulik ja meelepärane võimu juures olevale ekspuaterivale vähemusele.

4. Ekspuataatorliku riigi ja õiguse ajaloolised tüübid.

Igaühel neist paljudest olemasolnud ja olemasolevaist ekspuataatorlikest riikidest on mingisugused iseärasused, mille poolest ta erineb teistest riikidest. Kuid nende mitmekesisusest hoolimata võib neid kõiki jaotada kolmeks ajalooliseks ekspuataatorliku riigi tüübiks. Need kolm riigitüüpi erinevad üksteisest selle järgi, kellele kolmest ajaloos tuntud ekspuataatorlikust klassist kuulus riigivõim.

See asjaolu, et võim igas sellises riigis kuulub ühele või teisele klassile, ei ole mingi juhuslik nähtus. See on tingitud sellest, et selle klassi käes on põhilised tootmisvahendid. Ja see on ka arusaadav. Selleks, et ühiskond võiks eksisteerida ja areneda, peab materiaalsete hüvede — toidu, kehakatte, elamute, tootmisriistade jms. — tootmine olema küllaldane. Paljaste kätega neid hüvesid ei toodeta. On tarvis tootmisvahendeid, s. o. maad, tööriistu, koduloomi, mitmesuguseid transpordivahendeid ja masinaid.

Ühiskonna lõhenemise järel vastandlikeks klassideks osutusid põhilised tootmisvahendid ainult ühe klassi eraomanduseks. Seega jäid klassid, kes olid ilma tootmisvahenditeta või valdasid neid äärmiselt vähesel arvul, majanduslikult sõltuvaks klassist, kes valdas kõiki põhilisi tootmisvahendeid. Et säilitada oma majanduslikku ülevõimu ja eeliseid, kasutab see klass oma rikkust ja mõju selleks, et riigivõimu enda käes hoida. Riigi abil allutab valitsev klass endale kõik teised ühiskonnaklassid ja surub maha nende vastupanu.

Pärast ühiskonna lõhenemist vastandlikeks klassideks, ekspluateerijate ja ekspluateeritavate klassiks, järgnesid üksteisele kolm ekspluataatorliku riigi tüüpi: orjapidamis, feodaal- ja kodanlik (kapitalistlik) riik. Neile kolmele ajaloolisele riigitüübile vastavad ka kolm õigusetüüpi.

5. Orjapidamisriik ja -õigus.

Esimesena ajaloos tekkis orjapidamisriik. Siin olid põhiklassideks orjapidajad ja orjad. Selle riigi majanduslikuks aluseks oli orjanduslik majandussüsteem, kusjuures tootmisvahendid ja samuti ka töötaja — ori — oli orjapidaja eraomanduseks. Orjapidajale ei olnud ori inimisiksuseks, vaid «rääkivaks tööriistaks». Ori oli orjapidaja pärisomand. Orjapidaja võis orja kasutada, kuidas tahtis: võis müüa, vahetada, vigastada või tappa. Orjanduslik majandussüsteem põhines tohtu hulga orjade ekspluateerimisel orjapidajate poolt.

Orjapidamisriik oli orjapidajate ülevõimu aparatuuriks orjade üle. Ta hoidis orje alistumuses oma isandatele ja hankis sõja teel orjapidajatele uusi orje. Orjadel, kes tootsid orjanduslikule ühiskonnale kõiki materiaalseid hüvesid, ei olnud mingeid õigusi.

Orjapidamisõigus, mis väljendas orjapidajate tahet, käsitas orje kui esemeid ja kindlustas kõik õigused vabadele, s. o. orjapidajate klassi liikmetele. Algul eksistents õigus kirjutamata tavade vormis, kuid siis hakkas järkjärgult tekkima kirjutatud õigus riigivõimu-organite määruste ja seaduste näol.

Orjapidamisriik ja -õigus olid suunatud mitte ainult orjade vastu, vaid ka ühiskonna vabade liikmete selle osa vastu, kes oma vaesuse või päritolu tõttu alamast soost ei

omanud rikaste ja ülemkihi seisundit ja õigusi ning kes ei olnud kehtiva korraga rahul.

Orjapidamisriik eksisteeris sajandeid loendamatu orjademassi julmima ekspuaterimise arvel. Kuid teataval astmel muutus orjatöö piduriks, mis hakkas tõkestama ühiskonna edasist arenemist.

Ühiskonna vajadused kasvasid, kuid orjatöö oma madala viljakuse tõttu ei olnud suuteline neid pidevalt kasvavaid vajadusi rahuldama. Orjad ei olnud ega saanudki olla huvitatud töoviljakuse tõstmisest. Kuipalju ori ka töötas, kuidas ta ka rikastas oma isandat, ta jäi endiselt töölooma seisundisse. Tal ei olnud mingeid inimõigusi, ta ei saanud oma tööst mingit tulu. Ebainimlik ekspuaterimine ja orjapidajate julm käitumine kutsusid esile orjade revolutsioone. Need revolutsioonid õõnestasid orjapidamisriigi aluseid. Riik hakkas virelema ega suutnud vastu panna rohkearvuliste välisvaenlaste löökidele ja kadus arenilt ühel maal teise järel.

Orjapidamiskorra häving viis hukule ka orjapidamisriigi. Orjapidamiskorra asemele tuli feodaalkord. Orjapidamisriigi asemele tekkis feodaalriik.

6. Feodaalriik ja -õigus.

Feodaalriigis olid põhiklassideks feodaalid (mõisnikud-feodaalid) ja talupojad. Selle ühiskonna majanduslikuks aluseks oli feodaalne majandussüsteem, mille puhul põhilised tootmisvahendid olid feodaalide eraomanduseks ja tootja — pärisorjast talupoeg — feodaali mittetäielikuks omanduseks. Seaduse järgi polnud feodaalil õigust talupoega tappa, kuid ta võis teda osta ja müüa. Sunnismaisuse õigus hoidis talupoegi isiklikus sõltumuses feodaalist, kuid see

sõltumus oli orjade seisundiga võrreldes väiksem. Pärisorjast talupojal olid, erinevalt orjast, mõningad tootmisriistad ja tal oli oma eramajapidamine, mis põhines isiklikul töö. Kuid talupoeg oli kinnistatud maa külge, mis oli feodaali omandiks, ja oli kohustatud suurema osa ajast tasuta töötama feodaalile. Öeldust selgub erinevus talupoja ja orja seisundi vahel. Talupoeg oli feodaali julmale ekspluateerimisele vaatamata huvitatud tööviljakuse tõstmisest, sest ta võis osa aega töötada endale. Kuid sunnismaiste talupoegade ekspluateerimine oli peaaegu niisama julm kui orjade ekspluateerimine orjapidamisriigis. Klassivõitlus ekspluateeritava sunnismaise talurahva ja mõisnike-feodaalide vahel üha teravnes. Talurahva sõjad feodaalide vastu ja talurahva revolutsioonid õõnestasid feodaalriigi aluseid ja kergendasid kodanlusel, feodaalühiskonnas tekkival ja areneval uuel klassil, tulla võimule.

Sel määral kuidas arenesid linnad, käsitöö ja kaubandus, tekkis feodaalide ja sunnismaiste talupoegade kõrvale uus klass, kodanlus. Kodanlus, kes ei omanud sunnismaise talurahva tasuta tööjõudu, kasutas palgatud tööjõudu. Tööstuse laiendamiseks oli tarvis palju töökäsi, kuid neid ei jätkunud, sest et töötava rahva põhiline mass oli pärisorjuslikus sõltumuses feodaalidest. Feodaalkord pidurdas uue, kapitalistliku tootmisviisi arenemist. Sunnismaisuse õigus kutsus esile suure rahulolematuse mitte ainult orjuse all vahetult kannatava talurahva, vaid ka vabu töökäsi vajava kodanluse hulgas.

Mitte ainult sunnismaisuse õigus, vaid kogu feodaalõigus, mis väljendas feodaalide tahet, ei vastanud kodanluse huvidele. Feodaalõigus kindlustas aadlikele ja vaimulikele, kes moodustasid feodaalide klassi, valitseva seisundi ja mitmesugused eelised ühiskonnas. Nii vabastas feodaalõigus aadlikud ja vaimulikud igasugustest maksudest ja kehtestas

mitmesugused maksud valitsevate seisuste kasuks. Neid makse tuli aga tasuda talurahval ja kodanlusel. Feodaalõigus, mis igakülgselt kaitses feodaalide eraomandit, kaitses halvasti kodanluse eraomandit (rääkimata talupoegade omast) üksikute feodaalide omavoli vastu.

Feodaalriik, mis kindlustas mõisnike-feodaalide ülevõimu, kõrvaldas kodanluse ühiskonna riiklikust juhtimisest ja võttis sellega temalt võimaluse kasutada riigivõimu arvukate takistuste kõrvaldamiseks palgatööle rajatud tootmise arenemise teelt.

See kõik sundis kodanlust juhtima võitlust feodaalriigiga kasutades ära talurahvahulkade viha feodalismi vastu.

Talurahva, samuti ka feodaalriigi rõhumise all kannatavate käsitöölise ja tööliste abiga kiskus kodanlus riigivõimu feodaalide käest ja asutas feodaalriigi asemele oma riigi, s. o. kodanliku (kapitalistliku) riigi.

7. Kodanlik riik ja õigus.

Kodanlikes riikides on põhiklassideks kapitalistide klass (kodanlus) ja töölisklass (proletariaat). Töölisklassi nimetatakse kapitalistlikes maades proletariaadiks, sest seal on see klass ilma tootmisriistade ja -vahenditeta ning on selle tõttu sunnitud müüma oma tööjõudu.

Erinevalt orjadest ja pärisorjadest-talupoegadest on proletariaat isiklikult vabade inimeste klass, s. t. ei ole orja ega pärisorja sõltuvuses. Kapitalistil pole seaduse järgi õigust töölist tappa ega müüa. Ta palkab töölisi niinimetatud «vaba kokkuleppe» alusel.

Kuid tegelikult on töölised sunnitud oma tööjõudu müüma, sest muidu, omamata mingisuguseid tootmisvahendeid, peaksid nad nälga surema. Kapitalistlikus riigis kuuluvad põhilised tootmisvahendid kapitalistidele, kes elavad ja rikas-

tuavad tööliklassi ekspluateerimise arvel. Kapitalistlik majandussüsteem, tootmisvahendite kapitalistlik omandus ongi kodanliku riigi majanduslikuks aluseks.

Kodanlik riik on kapitalistidele vahendiks, mis kindlustab neile võimu tööliklassi ja teiste töötajate üle, ja kodanlik õigus kindlustab kodanlusele kasuliku ning meelepärase korra. Kodanlik õigus kuulutab kapitalistide eraomandi pühaks ja puutumatuks. Ta kaitseb kapitalisti ja töölise vahelise «lepingu vabadust», mis tegelikult on kapitalistidele vabaduseks ekspluateerida töölisi talle võimalikult kasulikel tingimustel. Erinevalt orjapidamis- ja feodaalõigusest kuulutab kodanlik õigus välja rea kodanike elementaarõigusi, eriti kõigi üheõiguslikkuse seaduse ees. Kuid kapitalistliku majandussüsteemi tingimustes jäävad need õigused ja üheõiguslikkus seaduse ees formaalseiks, töörahva hulkadele saavutamatuiks. Liiatigi ei ole nad välja kuulutatud mitte kõigis kodanlikes maades, vaid ainult niinimetatud «demokraatlikes» kodanlikes maades. Kuid ka neis kärbitakse ja rikutakse igati neid õigusi seadustes enestes.

Kodanlikus riigis on ka teisi klasse peale kapitalistide ja tööliklassi. Kodanlikus riigis on mõisnikud-suurmaaomanikud, talupojad, kes on vabastatud pärisorjuslikust sõltumusest, ja käsitöölised, kel on nagu talupoegadelgi neile isiklikult kuuluvaid vahendeid väiketootmiseks. Ka talupoegi ja käsitöölisi ekspluateeritakse kodanlikus riigis kapitalistide ja mõisnike poolt julmalt. Proletariaat — eesrindlik võitleja kapitalismi vastu — püüab luua liitu talupoegade ja juhib kogu töörahva võitlust nende ühise vaenlase, kapitalistide ja mõisnike vastu.

Just proletariaadile kuulubki kapitalismi hauakaevaja, kogu töörahva kapitalistlikust orjusest vabastaja ja uue, kommunistliku ühiskonna ehitaja ajalooline osa.

Kodanlik riik oli feodaalriigiga võrreldes progressiivne seni, kuni oli progressiivne kapitalistlik kord. Kodanlus arendas eriti tootmist ja aitas kaasa teaduse ning tehnika arenemisele. Kuid see aeg möödus. Möödunud sajandi lõpuga algas kapitalismi languse periood. Seda perioodi kapitalismi arengus nimetatakse imperialismiks. Imperialism on surev, oma aja äraelanud kapitalism, kui kapitalismi sisemised vastuolud muutuvad äärmiselt teravaks ja algab selle üldine kriis. Imperialismiajastu kodanlus ei ole enam suuteline kindlustama ühiskonna arenemist, vaid takistab seda. Kapitalism on muutunud inimkonna progressile piduriks.

Alati kodanluse ülevõimu organiks olnud kodanlik riik on sellel etapil relvaks kodanluse tagurlikema osa, nimelt suurimate kapitalistlike monopolide¹ käes. Ta teostab kuulekalt nende kapitalistlike monopolide plaane: ründab kõiki tööraha demokraatlikke võite, süvendab tööraha ekspluateerimist, teostab anastuslikku välispoliitikat, algatab uusi sõdasid. Seega muudab imperialism rahvahulkade olukorra veel halvemaks, tuues neile kohutavaid viletsusi, laostumist ja veriseid imperialistlikke sõdasid, ning tõukab sellega tööraha revolutsiooniteele.

Asumaadest ja sõltuvatest riikidest väljapigistatud lisakasu arvel ostab imperialistlik kodanlus ära ja demoraliseerib töölisklassi ladviku oma maades, et tõkestada töölisklassi jõudude koondumist ja ühinemist ning teda lõhestada ja nõrgendada. Selles aitavad teda kõigest jõust mitmesugused võltssotsialistlikud parteid, kes oma juhtide kaudu on kapitalistide otseseks agentuuriks töölisliikumises (näiteks leiboristid Inglismaal, parempoolsed sotsialistid Prantsusmaal, Itaalias, Austrias ja teistes maades). Kuid töölisklassil on ka

¹ Monopolideks nimetatakse suuri kapitalistlikke koondisi, kes hoiavad enda käes terveid tootmisharusid ja kes oma konkurendid (võistlejad) suurema kasumi saamise huvides välja tõrjuvad või allutavad.

kapitalistlikes maades kommunistlik partei, kes on tema huvide tõeline väljendaja. Kommunistlike parteide mõju on kapitalistlikes maades kasvanud eriti pärast Teist Maailmasõda.

Kommunistlikud parteid võitlevad kõigis kapitalistlikes maades töölisklassi ühtsuse eest, kogu töörahva enda ümber liitmise eest, sotsialismi ja demokraatia eest. Nad paljastavad võltssotsialiste, püüavad saavutada üha uusi ja uusi edusamme nende poolt juhitud võitluses imperialistliku reaktiooni ja uue sõja õhutajate plaanide vastu.

Selles võitluses näitab maailma kõigi maade kommunistlikele parteidele õiget teed suur õpetus — marksism-leninism. Kogu maailma töörahvast vaimustab NSV Liidu eeskuju, kus bolševike partei poolt juhitud töölisklass tegi marksismi-leninismi lipu all lõpu kapitalistlikule orjusele ja ehitas üles sotsialistliku ühiskonna.

8. Eksploataatorliku riigi vormid.

Tänapäeva kodanlikud riigid on oma vormilt üksteisest väga erinevad. See riigivormide erinevus paistab veel enam silma, kui vaatleme kõiki ajaloos tuntud eksploataatorlikke riike. Eelkõige erinevad riigid üksteisest oma kõrgemate võimuorganite ehituse, s. o. valitsemisvormi poolest. Paljude valitsemisvormide hulgast võib esile tõsta kaht põhivormi, mida tunti juba kauges minevikus, — monarhiat ja vabariiki. Monarhia (mis tähendab — ühe võim) on selline valitsemisvorm, kus riigipeaks on üks isik (tsaar, keiser, kuningas jne.), keda ei saa asendada ja kes tavaliselt oma võimu edasi annab pärijale. Erinevalt monarhiast ei ole vabariigil kõrgemate võimuorganite koosseisus asendamatuid ja mittevalitavaid organeid. Siin seisab riigi eesotsas kindlaksmääratud korra järgi ja teatavaks ajaks valitud organ.

Nii monarhial kui ka vabariigil on oma erivormid. Juba orjapidamisriigi's esinesid sellised erivormid nagu aristokraatlik ja demokraatlik vabariik. Aristokraatlikus vabariigis võtsid riigi juhtimisest osa ainult aristokraadid, s. o. ülemkihi perekondade liikmed. Näiteks vabariigiperioodil muistses Roomas ei pääsenud ka kõige rikkamad plebeid senatisse, kus pidasid istungeid ainult patriitsid, s. o. ülemkihti kuuluvad roomlased.

Erinevalt aristokraatlikust vabariigist oli vanaaja demokraatlikus vabariigis lubatud riigi juhtimisest osa võtta kõikidel vabadel, s. o. orjapidajate klassi kuuluvatel isikutel. Tegelikult oli aga juhtimine mitte kõigi, vaid ainult rikaste orjapidajate käes. Et muistses Kreekas ei arvatud rahva — demose — hulka kogu riigi elanikkonda, vaid ainult täisõiguslikke kodanikke, kes kuulusid orjapidajate klassi, siis seda valitsemisvormi nimetasidki nad demokraatiaks, s. o. rahvavalitsuseks. Ateena riigis oli kõrgeimaks organiks rahvakoosolek. Iga vaba ateenlane võis sellest osa võtta ja anda oma hääle ühe või teise otsuse kasuks.

Feodaalriigis leidub vabariike väga harva. Tüüpiliseks valitsemisvormiks feodaalriigis on monarhia. Feodalismi mitmesugustel etappidel esines monarhia mitmel kujul, olenevalt muutustest klassijõudude vahekorras.

Feodaalriigi viimast perioodi iseloomustab absoluutne monarhia, kus monarhi võim on piiramata. Monarh ise otsustab kõiki küsimusi, ilma kontrollita annab ja tühistab seadusi, kehtestab makse, otsustab sõja ja rahu küsimusi ning määrab kõiki ametiisikuid. Sellise absoluutse monarhia näiteks võivad olla Prantsuse 17.—18. sajandi monarhia ja tsaari isevalitsus Venemaal.

Muidugi ei või absoluutse monarhi õiguste piiramist mõista tähtäheliselt. Feodaalriik, nagu iga ekspluataatorlik riik, on ekspluateeriva vähemuse ülevõimuks eksplua-

teeritava enamuse üle. Valitsev feodaalide (mõisnike) klass ei oleks sallinud sellist monarhi, kes poleks arvestanud tema huve. Monarh ise oli suurim feodaal (mõisnik), järelikult ei võinud tema huvid erineda feodaalide huvidest. Juhul, kui monarh muutus valitsevale klassile millegipärast tülikaks, kõrvaldati ta kas tapmise või paleepöörde teel (näiteks tsaar Pauli tapmine Venemaal). Absoluutse monarhia ajalugu mitmel maal näitab, et absoluutse monarhi piiramatus ei tähendanud sugugi tema faktilist sõltumatust feodaalide-mõisnike klassist, kelle esindajaks ta oli.

Ka kodanlikes riikides on põhilisteks valitsemisvormideks monarhia ja vabariik, kuid oma organisatsioonilt erinevad nad tunduvalt orjapidamis- ja feodaalriigi monarhiatest ja vabariikidest. Kodanliku riigi monarhia on piiratud monarhia. Monarh ei või siin enam seadusi ükski anda. Tema tegevust kontrollib valitud kõrgem võimuorgan — parlament. Kodanliku riigi vabariigid erinevad orjapidamis- ja feodaalriigi vabariikidest selle poolest, et nad formaalselt tunnustavad kõigi kodanike üheõiguslikkust seaduse ees ja formaalselt annavad poliitilised õigused mitte ainult valitseva klassi liikmetele, vaid kõikidele (ehkki ainult ühte, s. o. valitsevasse rahvusse kuuluvatele) kodanikele.

Kodanlikule riigile — nii monarhiale kui ka vabariigile — on iseloomulik parlamentaarne kord. Teiste sõnadega, kodanlikule riigile on iseloomulik kollektiivse organi, parlamendi olemasolu kõrgemate võimuorganite hulgas. Parlamendi valimisel on aluseks nn. üldine valimisõigus (mis kodanlikes riikides ei ole tegelikult kaugeltki üldine) või tensuslik valimisõigus, mis jätab avalikult valimistest kõrvale üksikud elanikkonna kategooriad, peamiselt töörahva.

Parlamendil on õigus anda seadusi ja kontrollida valitsemise tegevust.

Vabariigi peaks on president, kes valitakse konstitutsioo-

niga kehtestatud korra järgi teatavaks ajaks. Monarhiates jääb endiselt riigipeaks monarh, kuid juba kärbitud õigustega ja parlamendi poolt kontrollitavana.

Kodanlikku vabariiki, kus formaalselt tunnustatakse üldist valimisõigust ja kus on konstitutsiooniga välja kuulutatud kodanike algelised demokraatlikud õigused, nimetatakse demokraatlikuks vabariigiks. Demokraatlik vabariik, parlament, üldine valimisõigus — see kõik oli, nagu alati ütlesid Marx, Engels, Lenin ja Stalin, tunduvaks progressiks võrreldes feodaalkorraga. Nad andsid proletariaadile võimaluse saavutada selline ühtsus ja luua selline organisatsioon, milleta ei saa võidelda kapitalistliku korra vastu. Kuid kodanlik-demokraatlik vabariik, nagu kõik teisedki kodanliku riigi vormid, on kapitalistide võimu kindlustamise vahendiks. Iseloomustades Ameerika Ühendriike, vanimat kodanlik-demokraatlikku vabariiki, kirjutas Lenin: «Mitte kuskil nii nagu selles riigis... mitte kuskil ei avaldu kapitali võim, käputäie miljardärade võim kogu ühiskonna üle nii toorelt, sellise ilmse äraostetavusega kui Ameerikas. Kapital, kui ta kord eksisteerib, valitseb kogu ühiskonna üle, ja mitte mingisugune demokraatlik vabariik, mitte mingisugune valimisõigus ei muuda asja olemust.»

Töörahvale pole ükskõik, missugune on kodanliku riigi vorm. Kui ta nn. «kodanlik-demokraatlikus vabariigis» kasutab mõningaid algelisi demokraatlikke õigusi ja loob oma organisatsioone, siis fašistlikus riigis elab ta rõhumise all, mis on raskem keskaja kõige süngemast feodaalsest rõhumisest. Fašistlikes riikides (nagu neiks näiteks olid Teise Maailmasõja ajal purustatud hitlerlik Saksamaa ja Itaalia) elasid töörahvast ja kõik ühiskonna progressiivsed kihid kõige julmema terrori tingimustes, omamata algelisi õigusi ja vabadusi. Kuid siiski esindavad nii fašistlik riik

kui ka kodanlik-demokraatlik vabariik, ehkki nad teineteisest vormilt erinevad, ühe ja sama ajaloolise ekspluataatorlik-kodanliku riigitüübi variante.

Fašistlik diktatuur on avalik terroristlik diktatuur, mida teostavad sellesama kapitalistliku klassi tagurlikumad ja imperialistlikumad ringkonnad, kellele kuulub võim ka kodanlik-demokraatlikus riigis. Fašistliku riigi eesotsas on valitseva fašistliku jõugu juht («füürer»), diktaator, keda ei kontrolli mingi organ ja kes ei kannu mingit vastutust, sest fašistlikus riigis ei ole riigiorganeid, kellele oleks õigus tühistada tema otsuseid või teda kontrollida. Tegelikult seati see diktaator võimule kapitalistlike monopolide poolt ja ta oli nende truu teener ning nende tahte teostaja.

Fašistlikku diktatuuri võidakse kehtestada nii monarhistliku (Itaalia fašismi võimutsemise ajal) kui ka vabariikliku (tänapäeva Portugal) riigivormi puhul.

Mitte juhuslikult ei teki fašism just imperialismiajastul, s. o. siis, kui kapitalism on muutunud surevaks, roiskuvaks kapitalismiks. Kodanlus ei tunne neis tingimustes enam kindlat pinda jalgade all ja arvuliselt kasvanud ning oma ja kogu töörahva huve kaitsema õppinud töölisklass kasutab kodanliku riigi kärbitud, formaalset demokraatiat võitluseks kapitalistide vastu nende õigustele kallaletungimise korral ja imperialismi vastu. Kodanlus hakkab sellel kapitalismiaastmel järsult pöörduma reaktsiooni¹ poole kõigil aladel. Fašismi kehtestamine ongi kapitalistide avalikuks loobumiseks demokraatiast.

Kuid mitte kõigis kapitalistlikes maades ei toimu loobumine kodanlikust demokraatiast nii avalikult nagu fašistlike.

¹ Reaktsioon (poliitikas) tähendab vana korra juurde tagasipöördumist revolutsioonilise liikumise mahasurumise ja ägeda võitluse teel kõige uue ja eesrindliku vastu.

riikides. Sõjajärgsest perioodist Ameerika Ühendriikides ja Inglismaal võime näha, kuidas oma olemuselt samasugune loobumine demokraatiast sünnib teisiti, rohkem varjatud kujul ja nimelt silmakirjaliku loosungi «demokraatia kaitseks» all. Nii nendes maades valitsused, võltsilt viidates demokraatia kaitsmise vajadusele, jälitavad progressiivseid tegelasi ja organisatsioone ja soodustavad igati arvukaid fašistlikke organisatsioone ning nende roimarlikku tegevust. «Demokraatia kaitsmise» ettekäände all kehtestatakse nendes maades tööliste- ja kommunismivastaseid seadusi, mis likvideerivad rahvahulkade tähtsamad demokraatlikud saavutused.

Peaaegu iga kodanliku riigi ajaloos on valitsemisvormid ja poliitilised režiimid mitu korda vahetunud, kuid võim on jäänud muutumatult kodanluse kätte ja ta on kasutanud seda oma ülevõimu kindlustamiseks.

Marksism-leninism õpetab, et inimese ekspluateerimist inimese poolt on võimalik hävitada ainult ekspluataatorlike klasside võimu vägivaldse kukutamisega ja ühiskonna riikliku juhtimise üleminekuga töölisklassi kätte. Bolševike partei juhtimisel see teostuski ajaloos esmakordselt meie maal.

9. Kapitalismiajastu läheneb lõpule.

1917. a. Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon kukutas kapitalistide ja mõisnike võimu ühel kuuendikul maakerast. See avas silmad kõikidel rahvastel ja näitas, et kapitalismiajastu läheneb oma lõpule. Nõukogude sotsialistliku riigi loomine meie maal oli purustavaks löögiks kapitalistlikule süsteemile kogu maailmas.

Nõukogude sotsialistlik riik on esimene riik maailmas, mis ei ole tööriistaks inimese ekspluateerimisel inimese poolt, vaid mis on igasuguse ekspluateerimise hävitamise vahendiks.

Nõukogude sotsialistlik riik, kes tegi meie maa töölisel ja talupojal oma maa täielikeks peremeesteks, näitas seega kogu töötavale inimkonnale kätte tee kapitalistide ja mõisnike ikkest vabanemiseks.

Meie riigi kogemusi on arvestanud ja kasutanud paljude teiste maade rahvad, kes veel hiljuti ägasid ekspluataatorlike riikide ikke all. Nii on reas maades, mis Teise Maailmasõja järel said NSV Liidu võidu tulemusena võimaluse vabalt otsustada oma riigikorra küsimuste üle, nimelt Poolas, Bulgaarias, Rumeenias, Tšehhoslovakkias, Ungaris ja Albaanias, kehtestatud uus riigitüüp — rahvademokraatlik riik. Rahvademokraatia iseloomulikuks jooneks on võimu kuulumine linna ja maa töörahvale. Rahvademokraatlikud riigid on asunud kindlalt sotsialismi ülesehitamise teele.

Üheks esimeseks sammuks teel sotsialismile neis maades oli suurtööstuse, pankade ja transpordi natsionaliseerimine (s. o. riigi kätte andmine) ja mõisnike ning kapitalistide maa andmine talupoegadele.

Rahvademokraatlikud riigid tekkisid Nõukogude Liidu ajaloolise võidu tulemusena saksa fašismi relvastatud jõudude üle, kes hoidis neid maid orjuses. Võimsa Nõukogude sotsialistliku riigi olemasolu etendas otsustavat osa mitte ainult nende riikide tekkimises, vaid ka kogu nende arenemises. NSV Liidu vennaliku toetuseta oleksid rahvademokraatia maad juba ammu langenud imperialistlike riikide ohvriks.

Rahvademokraatlike riikide loomine andis kapitalistlikule süsteemile uue hoobi. See tunnistab uue jõuga, et kapitalistlik süsteem läheneb oma vältimatule hukule. Tulevik kuulub sotsialismile ja tõelisele demokraatiale.

Kui kuni aastani 1917 olid kõik olemasolevad riigid ekspluataatorlikud, siis nüüd on olukord järsult muutunud. Kapitalism üha nõrgeneb, kuna sotsialismi ja demokraatia jõud üha tugevnevad ja kasvavad kogu maailmas.

Ameerika Ühendriikide imperialistlikud ringkonnad, püüdes oma ülevõimu kehtestada kogu maailmas, õhutavad uut maailmasõda NSV Liidu ja rahvademokraatia maade vastu, sest need on peamiseks takistuseks imperialistide anastamispoliitika teostamise teel. Reaktsioonilised jõud Euroopas ja mujal kodanlikes riikides koonduvad Ameerika imperialismi ümber. Kõigi kodanlike riikide elanikkonna progressiivne osa aga võitleb imperialistlike plaanide vastu ning hoiab NSV Liidu ja rahvademokraatia maade poole. Nii tekkisid kaks vastandlikku leeri. Üks neist on antidemokraatlik ja imperialistlik. Selle eesotsas seisavad Ameerika Ühendriigid ja Inglismaa. Teine leer on demokraatlik, antiimperialistlik. Selle eesotsas seisavad Nõukogude Liit ja rahvademokraatia maad. Demokraatia ja sotsialismi jõud on suuremad kui vaenuliku leeri jõud ja tugevnevad iga päevaga.

KÜSIMUSED KORDAMISEKS.

1. Kas olid riik ja õigus a'ati olemas?
2. Missugused on eelriikliku, ürgkogukondliku korra erijooned?
3. Mis põhjustas riigi ja õiguse tekkimise?
4. Missugused on ekspuataatorliku riigi põhilised ülesanded ja funktsioonid?
5. Missugused on ekspuataatorliku riigi ajaloolised tüübid?
6. Mille poolest erineb feodaa'riik orjapidamisriigist?
7. Mille poolest erineb kodanlik riik feodaal- ja orjapidamisriigist?
8. Millal ja missugustes maades tekkisid rahvademokraatlikud riigid ja millised on nende ise'oomulikud jooned?

II peatükk.

NÕUKOGUDE RIIK — UUT, KÕRGEMAT TÕUPI RIIK.

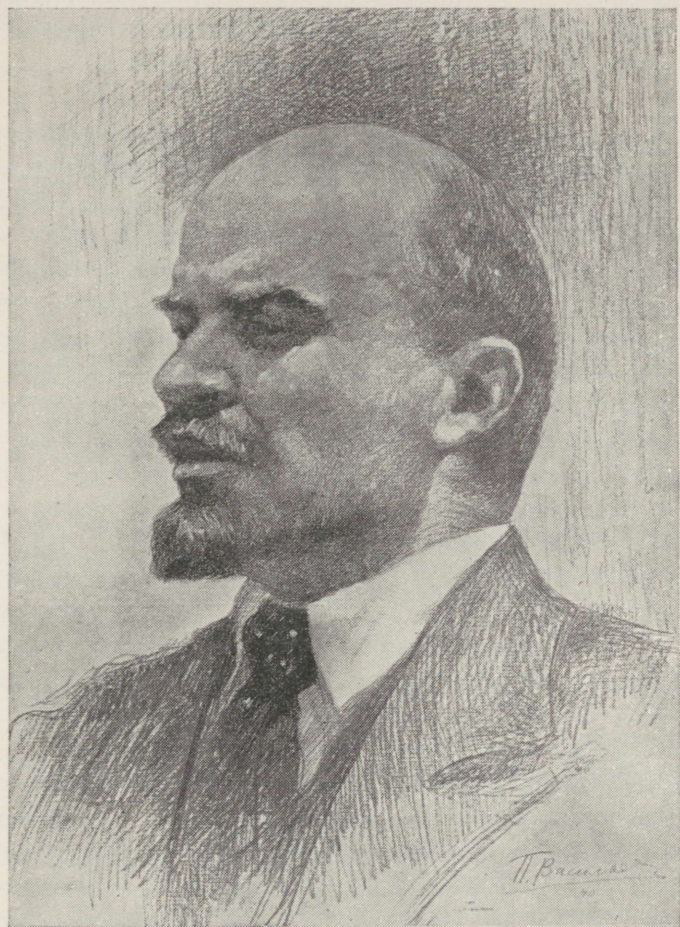
1. Nõukogude riik — Suure Sotsialistliku Oktoobri-revolutsiooni võidu tulemus.

Nõukogude riik on esimene riik maailmas, kus võim kuulub linna ja maa töörahvale ja kus töörahvas on maa kõigi rikkuste täielik peremees. Nõukogude riigis pole inimese ekspluateerimist inimese poolt, pole õigusetuid ja rõhutud rahvaid.

Selliseid riike, nagu on meie riik, pole maailmas veel olnud. See on täiesti uus, sotsialistlik riik.

Ajalugu tunneb siiski niisuguse riigi organiseerimise katset, mis oli sotsialistliku riigi iduks. See oli Pariisi Kommuun, mille organiseeris Prantsusmaa pealinna ülestõusnud tööliklass aastal 1871. Kuid see eksisteeris ainult 72 päeva ja suruti maha kontrrevolutsioonilise kodanluse poolt enne, kui ta suutis tugevneda ja tõestada selle riigitüübi eeliseid.

Nõukogude riik tekkis 1917. a. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võidu tulemusena. See revolutsioon hävitas mõisnike ja kapitalistide võimu meie maal. Ajalugu tunneb palju revolutsioone. Ent ükski minevikus võidule pääsenud revolutsioonidest ei toonud töörahvale tõelist vabadust.



Ühe kukutatud ekspluateeriva klassi asemele tuli teine ekspluateeriv klass. «Ainult meie nõukogude revolutsioon, ainult meie Oktoobrirevolutsioon seadis küsimuse nõnda, et mitte vahetada ühtesid ekspluateerijaid teistega, mitte vahetada üht ekspluateerimisvormi teisega, — vaid kaotada igasugune ekspluateerimine, kaotada kõik igasugused ekspluateerijad, kõik igasugused rikkad ja rõhujad, nii vanad kui ka uued.» (Stalin.)

Bolševike partei juhtimisel, kes võitles aastakümneid põrandaaluseis tingimustes tsarismi ja kodanluse vastu, võitis 25. oktoobril (7. novembril) 1917. a. Petrogradis (praeguses Leningradis) tööliste, soldatite ja madruste relvastatud ülestõus. Kogu maa töörahvas toetas üksmeelselt revolutsioonilist Petrogradi. Kodanluse ja mõisnike riik lakkas olemast. Loodi uus, Nõukogude sotsialistlik riik. Vana riigiaparaat purustati. Võim läks kõikjal üle tööliste, soldatite ja talupoegade saadikute nõukogudele. Kõrgeimaks riigivõimu-organiks sai Ülevenemaaline Nõukogude Kongress, kongresside vaheajal aga Ülevenemaaline Nõukogude Kesktäitevkomitee (ÜNKTK), mis valiti Nõukogude Kongressi poolt. Maa valitsemiseks loodi tööliste ja talupoegade valitsus — Rahvakomissaride Nõukogu (RKN) Leniniga eesotsas. Koos Leniniga kuulus valitsuse koosseisu seltsimees Stalin. Vana, kodanluse ja mõisnike õigus tühistati. Tühistatud seaduste asemel, mis olid kindlustanud mõisnike ja kapitalistide võimu, hakkas Nõukogude riik kohe esimestel päevadel kehtestama uusi seadusi. Need uued seadused ja määrused, mis kokku moodustavadki nõukogude sotsialistliku õiguse, väljendasid tööliklassi ja tema poolt juhitava töötava talurahva tahet. Nõukogude võimu seadused kindlustasid sotsialistliku revolutsiooni võidud ja uue ühiskondliku korra, mis oli töörahvale kasulik ja meelepärane.

2. Lenin ja Stalin — sotsialistliku riigi suured loojad ja juhid.

Leninile ja Stalinile, nende geniaalsele juhtimisele võlgneb meie maa tänu Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võidu ja nõukogude sotsialistliku riigi tekkimise eest. Lenin avastas juba enne Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni, aprillis 1917 nõukogude võimu kui proletariaadi diktatuuri riikliku vormi, lähtudes 1871. a. Pariisi Kommuuni kogemustest ning 1905. a. kodanlik-demokraatliku revolutsiooni ja 1917. a. Veebruarirevolutsiooni perioodil masside revolutsioonilise loominguna loodud nõukogude kogemustest. Lenin oli Nõukogude riigi tekkimise algusest kuni oma elupäevade lõpuni Rahvakomissaride Nõukogu esimeheks, s. o. tööliste ja talupoegade valitsuse juhiks. Surm katkestas 21. jaanuaril 1924 Lenini tähelepanuväärse elu, mis oli täielikult pühendatud võitlusele töörahva õnne eest. Leninile ei saanud osaks suunata ja viia lõpule tema poolt kavandatud sotsialismi ülesehitamise geniaalse plaani täitmist, ulatuslikku sotsialismi ülesehitamist meie maal. Kuid seda, mida ei jõudnud teha Lenin, tegi tema suur õpilane ja võitluskaaslane seltsimees Stalin.

Kogu Nõukogude riigi ajalugu on lahutamatult seotud Stalini nimega. Oktoobrirevolutsiooni võidu esimestest päevadest peale kuulus seltsimees Stalin koos Leniniga tööliste ja talupoegade valitsuse koosseisu. Ta juhtis tol ajal üht kõige vastutusrikkamat ala — Rahvasajjade Rahvakomissariaati. See rahvakomissariaat etendas nõukogude võimu rahvuspoliitika praktilise teostamise alal määratu suurt osa. Rahvasajjade Rahvakomissariaat tegi palju meie maa rahvaste vastastikuse usalduse ja püsiva sõpruse kindlustamiseks ning valmistas seega ette eeldused rahvaste ühinemiseks Vene Nõukogude Föderatiivseks Sotsialistlikuks Vabariigiks (VNFSV-ks) ja hiljem NSV Liiduks.

Koos Leniniga ehitas ja tugevdas seltsimees Stalin Puna-armeed ning juhtis Nõukogudemaa kaitset. Lenin ja partei saatsid Stalini kodusõja kõige otsustavamatele rinnetele, ja ta kindlustas oma juhtimisega võidu vaenlaste üle.

Pärast Lenini surma juhtis seltsimees Stalin tema ja Lenini poolt väljatöötatud plaanide teostamist, et minevikus mahajäänud maa muuta eesrindlikuks ja võimsaks sotsialistlikuks riigiks. Seltsimees Stalini juhtimisel ja tema geniaalsete plaanide kohaselt teostati NSV Liidus maa sotsialistlik industrialiseerimine ja põllumajanduse kollektiviseerimine.

Seltsimees Stalinile võlgneb meie rahvas tänu rahva õelaimate vaenlaste — trotskistide, zinovjevlaste ja buhhaarinlaste paljastamise ja likvideerimise eest, vaenlaste, kes end osavasti maskeerides takistasid sotsialistlikku ülesehitustööd ja tegid välismaise luure ülesandel õnnestustööd.

Seltsimees Stalini targa juhtimise tõttu võitis sotsialism ja meie maa muutus võitmatuks kindluseks välisvaenlastele.

Seltsimees Stalini otsesel juhtimisel kaitses meie rahvas oma riiki, päästis oma vabaduse, au, sõltumatuse ja kõik hiiglaslikud võidud ning purustas põrmuks meie maale kallale tunginud reetliku vaenlase — fašistliku Saksamaa ja ta liitlaste inimesivihkavad plaanid.

Geniaalsed õpetlased Lenin ja Stalin rajasid kogu oma praktilise tegevuse rahvamasside organiseerimisel ja Nõukogude riigi loomisel ning juhtimisel teaduslikele alustele. Meie riigi jõud ja võimsus on selles, et nii tema organisatsiooniliste vormide kui ka tema poliitika aluseks on Marxi-Engelsi-Lenini-Stalini ainuõige ja kõikvõimas õpetus.

3. Ühiskonna riiklik juhtimine sotsialistlikus riigis.

Sada aastat tagasi tõestasid teadusliku sotsialismi suured rajajad Marx ja Engels ümberlökkamatult, et just kapitalis-

tide poolt rõhutav ja ekspuateeritav proletariaat on selleks klassiks, kes on määratud ajaloo poolt kapitalismi hauakaevajaks ja sotsialistliku ühiskonna loojaks. Selle ülesande täitmiseks, nagu õpetavad Marx ja Engels, on töölisklassi valmistanud ette tema kapitalismivastase võitluse ajalugu. See on kõige paremini organiseeritud klass, kel on kõige suuremad revolutsioonilise võitluse kogemused. See on ainus klass, kes võib enda ümber koondada ja endaga kaasa tõmmata kogu töörahva. Sellest lähtudes löid Marx ja Engels õpetuse proletaarsest revolutsioonist ja proletariaadi diktatuurist. See on õpetus riigivõimu vallutamisest proletariaadi poolt, ekspuataatorliku riigiaparaadi purustamisest ja uue riigi loomisest, sotsialismi ja seejärel kommunismi ülesehitamisest.

Arendades ja rikastades Marxi ja Engelsi õpetust uutes proletariaadi klassivõitluse tingimustes, hakkasid geniaalsed Marxi ja Engelsi ideede jätkajad Lenin ja Stalin juba ammu enne Oktoobrirevolutsiooni ette valmistama Venemaa töölisklassi kodanluse ja mõisnike riigi kukutamiseks ja võimu haaramiseks proletariaadi kätte.

Iga riik kujutab endast vahendit, mille abil teatav klass juhib ühiskonda, s. o. teostab oma diktatuuri. Proletariaadi diktatuur on ühiskonna riikliku juhtimise teostamine kõige eesrindlikuma klassi — töölisklassi, kogu töörahva loomuliku sõbra ja liitlase poolt.

Proletariaadi diktatuur on vajalik selleks, et maha suruda kukutatud ekspuataatorite vastupanu, kaotada inimese ekspuateerimine inimese poolt, üles ehitada sotsialistlik ühiskond ja järk-järgult üle minna kommunismile. See on vajalik ka võitnud tööliste ja talupoegade kaitsmiseks vaenuliku kapitalistliku ümbruse kallaletungide vastu.

Vastavalt Lenini ja Stalini õpetusele on töölisklassi diktatuuri kõrgemaks põhimõtteks töölisklassi ja talu-

rahva liit. Juhtiv osa selles liidus kuulub töölisklassile. Töölisklassi juhtimisel eesotsas bolševike parteiga ja töölisklassi abiga vabanes meie maa talurahvas igasugusest ekspluateerimisest ja astus sotsialistliku põllumajanduse teele. Töölisklassi ja talurahva liit on suurimaid Nõukogude riigi jõuallikaid. Selle liidu tugevust ja purunematust tõendasid täielikult Suure Isamaasõja aastad. Nii tugeva liidu puhul, nagu see on meie maa kahe sõbraliku klassi vahel, ei karda meie riik mingisuguseid raskusi.

Meie riigi ühtsust ja võimsust tugevdas ka meie maa arvukate rahvaste kindel liit. Töölisklass, kes vihkab igasugust rõhumist, tegi juba oma võimuletuleku esimestel päevadel lõpu rahvusliku ebavõrdsuse ja rahvusliku rõhumise poliitikale, mida teostati tsaari-Venemaal ja kodanliku Ajutise Valitsuse ajal. Meie maa rahvaste sõprus, mis tekkis ja tugevnes Nõukogude võimu aastail, on suurimaid Nõukogude riigi võite.

4. Nõukogude riik — kõige demokraatlikum riik maailmas.

Meie riik on kõige demokraatlikum riik maailmas. Töölisklass, teostades ühiskonna riiklikku juhtimist (diktatuuri), tõmbas juba oma võimu esimestel päevadel riigivalitsemisele kaasa kõige laialdasemad töörahva hulgad. Töölisklassi diktatuuri riiklikuks vormiks on nõukogude vabariik.

Nõukogud on suurimad massiorganisatsioonid, mis ühendavad kogu töörahvast ja kindlustavad rahvahulkadele tõelise osavõtu riigi valitsemisest. Nõukogude võimu loomine tähendas uue, kõrgemat tüüpi demokraatia, nimelt nõukogude sotsialistliku demokraatia kehtestamist. Nõukogude demokraatia iseärasuseks on see, et esimest korda maailmas tõmmatakse just töörahvas kaasa alatisele ja otsustavale osavõtule riigi valitsemisest.

Kodanlus ei ole üldse huvitatud sellisest laialdaste rahvahulkade kaasatõmbamisest riigi juhtimisele. See on ka arusaadav, sest ei saa ju vähemuse diktatuuri tagada siis, kui elanikkonna ekspluateeritav enamuse etendab riigis otsustavat osa. Seepärast kuulutabki kodanlik demokraatia ainult formaalselt, s. o. sõnades kõigi kodanike üheõiguslikkust, kusjuures ta ei taga töörahvale nende õiguste tegelikku kasutamist. Mingist rahva täisvõimust ei saa kodanlikes riikides juttugi olla, sest kodanlik demokraatia hoolitseb kodanluse täisvõimu kindlustamise eest. Rahva osavõtt riigielust seisab seal ainult õiguses hääletada valimistel üks kord mõne aasta jooksul. Sealjuures ei saa töörahvas sageli kodanlike saadikukandidaatide vastu esitada oma kandidaati ning on sunnitud kas hääletamisest loobuma või hääletama mõne kodanliku saadikukandidaadi poolt.

Sellele tuleks lisada, et kodanlik demokraatia on mitte üksnes formaalne, vaid ka kärbitud. Ta sisaldab rohkesti selliseid kitsendusi ja tingimusi, mis avalikult kõrvaldavad tunduva osa või isegi enamiku töörahvast valimistest osavõtust. Nõukogude sotsialistliku demokraatia põhimõtteline erinevus, selle üleolek kodanlikust demokraatiast seisabki selles, et ta kindlustab töörahva hulkadele otsustava osavõtu riigiasjadest mitte sõnades, vaid tegelikult.

Meie rahvas mitte ainult ei vali vabalt oma saadikuid kõrgemasse ja kohalikesse võimuorganeisse, vaid ka valitseb maad, sest kogu võim riigis kuulub just linna ja maa töörahvale töörahva saadikute nõukogude näol (NSV Liidu Konstitutsioon, § 3).

Põhimõtteline erinevus nõukogude ja kodanliku demokraatia vahel on selles, et nõukogude demokraatia on faktiline demokraatia, s. o. demokraatia mitte sõnades, vaid tegelikult. Nõukogude demokraatia tagab meie maal väljakuulutatud kodanike õiguste teostumise ja töörahva tõelise

täisvõimu; ta garanteerib töörahvale nende õiguste kasutamise kõigi riigil olevate materiaalsete vahenditega. Selles avaldubki nõukogude demokraatia sotsialistlik iseloom. Nõukogude demokraatia on kõige ulatuslikum ja järjekindlam demokraatia.

5. Stalinlik õpetus sotsialistliku riigi peamistest faasidest, funktsioonidest ja vormidest.

Nõukogude riik on läbinud keerulise arengutee. Seltsimees Stalin juhtis tähelepanu vajadusele eristada sotsialistliku riigi kaht peamist arengufaasi (s. o. kaht põhilist perioodi).

Esimene faas on ajajärk Sotsialistliku Oktoobri-revolutsiooni võidust kuni ekspluataatorlike klasside likvideerimiseni. Sel ajajärgul oli meie riigi põhiülesandeks kukutatud ekspluataatorlike klasside vastupanu mahasurumine, maa kaitse organiseerimine väliskallaletungide vastu, tööstuse ja põllumajanduse taastamine ning tingimuste ettevalmistamine kapitalistlike elementide likvideerimiseks. Need määrasidki kindlaks riigi kaks põhifunktsiooni (riigi funktsiooniks nimetatakse tema teatavat tegevusala).

Sel ajal oli üheks kahest riigi põhifunktsioonist kukutatud ekspluataatorlike klasside mahasurumine siseriigis. Selleta ei oleks olnud võimalik lahendada sotsialismi ülesehitamise ülesandeid. Teiseks põhifunktsiooniks oli maa kaitse väliskallaletungide vastu. Need kaks põhifunktsiooni meie riigi arenemise esimesel faasil meenutavad teataval määral kodanliku riigi põhifunktsioone, kuid ainult väliselt. Oma olemuselt on nad aga sügavalt erinevad. Kodanlik riik teostab samuti klassivaenlaste mahasurumise funktsiooni siseriigis, kuid nendeks on seal töörahva klassid, kes moodustavad elanikkonna enamuset, ja nende mahasurumise eesmärgiks on

ekspluataatorliku korra ja ekspuaterijate, s. o. elanikkonna vähemuse võimu säilitamine. Meie riik aga surus maha ekspuateriva vähemuse töörahva enamuse huvides. Meie riigi poolt teostatav kaitsefunktsioon erineb samuti oma olemuselt välisfunktsioonidest kodanlikes riikides. Ekspuataatorlik riik, kaitstes relvastatult oma maad, kaitseb valitseva vähemuse rikkusi ja eeliseid. Nõukogude riik kaitseb töörahva enamuse huve väliskallaletungide vastu. Siinjuures tuleb veel meeles pidada seda, et kodanliku riigi välisfunktsioon seisab mitte ainult ja mitte niivõrd oma maa kaitsmises väliskallaletungide vastu, kuivõrd oma territooriumi laiendamises teiste maade territooriumide arvel. Nõukogude riigile on sellised püüdlused võõrad, ta ei taotle selliseid anastusi, vaid vastupidi, ta peab ka rahvusvahelisel areenil järjekindlalt võitlust rahvaste orjastamise imperialistlikkude plaanide vastu ning seisab üldise rahu ja rahvaste vaba arenemise eest.

Meie riigil oli esimesel arengufaasil veel kolmas funktsioon, see oli meie riigiorganite majanduslik-organisatoorne ja kultuurilis-kasvatuslik töö. Kuid sel ajal ei võinud see veel saavutada hoogsamat arengut, sest esmajärgulisteks ülesanneteks olid kukutatud klasside mahasurumine ja likvideerimine ning maa kaitse.

Meie riigi teine arengufaas hõlmab perioodi linna ja maa kapitalistlike elementide likvideerimisest kuni sotsialistliku majandussüsteemi täieliku võiduni ja uue konstitutsiooni vastuvõtmiseni. Selle perioodi põhiülesandeks oli kogu maal sotsialistliku majanduse organiseerimine ja kapitalistlike elementide viimaste jäänuste likvideerimine, kultuuri-revolutsiooni organiseerimine ja täiesti ajakohase armee organiseerimine maa kaitseks.

Sotsialismi võit kutsus esile muutusi ka riigi põhifunktsioonides, tema arengu esimese faasiga võrreldes. On ka du-

nud, välja surnud sisemaine sõjaväelise mahasurumise funktsioon, sest ekspuataatoreid enam ei ole ega ole kedagi maha suruda. Mahasurumise funktsiooni asemele tekkis riigil sotsialistliku omandi kaitsmise funktsioon rahva vara varastajate ja kõrvaldajate vastu. Täielikult on säilinud maa sõjalise kaitse funktsioon väliskallaletungide vastu. See tähendab, on säilinud meie kuulus Nõukogude armee, sõja-mere- ja õhulaevastik ning samuti meie karistusorganid ja salaluure, mis on vajalikud kodanlike riikide salaluure poolt meie maale saadetud spioonide, mõrvarite ja kahjurite kinnipüüdmiseks. On säilinud ja täie arenemishoo saanud riigiorganite majanduslik-organisatoorne ja kultuurilis-kasvatusliku töö funktsioon. Teisel faasil on meie riigi põhiülesandeks sisemaal rahulik majanduslik-organisatoorne ja kultuurilis-kasvatuslik töö. Mis aga puutub meie armeesse, karistusorganisse ja salaluuresse, siis neis tingimustes, nagu ütles seltsimees Stalin, «nende teravik ei ole enam pööratud sissemaale, vaid väljapoole, välisvaenlaste vastu».

Aastail 1941—1945, seoses fašistliku Saksamaa reetliku kallaletungiga meie maale, tõusis esiplaanile maa kaitse funktsioon. Kogu majanduslik-organisatoorne ja kultuurilis-kasvatuslik töö allutati maa kaitse ülesannetele. Võit vaenlase üle andis meie maale võimaluse pöörduda tagasi rahuliku töö juurde. Rahulik majanduslik-organisatoorne ja kultuurilis-kasvatuslik töö sai jälle meie riigi põhiülesandeks sisemaal. Mida edukam see töö on, seda enam tugevneb ka meie maa kaitsevõime ja muutub kergemaks teise põhifunktsiooni teostamine — maa kaitse väliskallaletungide vastu. Seega meie riigi teine arengufaas ei ole veel lõppenud ja riik jätkab kõigi sellele faasile iseloomulike funktsioonide (tegevusalade) teostamist.

Nõukogude riigi arenemine tingis ka tema organisatsiooniliste vormide arenemise ja muutumise. Neid Nõukogude riigi organisatsiooniliste vormide (neist kõneldakse täielikult alamal) muutusi tema teisel arengufaasil iseloomustab sotsialistliku demokraatia veel võimsam areng. Näiteks esimesel faasil, kui meie maal olid veel ekspuuteerivad klassid, oli Nõukogude riik sunnitud poliitiliste õigusteta jätma teatava osa elanikkonnast, nimelt ekspuuteerijad, kes jätkasid võitlust nõukogude võimu vastu. Teises arengufaasis muutusid need õiguste kitsendused tarbetuks ja nad kaotati. Kõigil meie maa kodanikel on võrdseil aluseil ühed ning samad põhiõigused, samuti ka ühed ning samad põhikohustused riigi vastu.

Seega on meil nüüd täiesti uus, sotsialistlik riik, mida ei ole seni ajaloos nähtud ja mis oma vormilt ja funktsioonidelt tunduvalt erineb esimese faasi sotsialistlikust riigist. Kuid sellega, õpetab seltsimees Stalin, ei või arenemine lõppeda. Olenevalt meie maa edasisest arenemisest ja välise olukorra muutumisest muutuvad ka meie riigi vormid.

6. Nõukogude õigus — nõukogude rahva tahte väljendus.

Nõukogude sotsialistlik õigus tekkis, nagu juba varem mainitud, Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võidu tulemusena. Selle õiguse kehtestas Nõukogude riik tema poolt tühistatud ekspuataatorliku õiguse asemele. Nõukogude õigus, väljendades r a h v a e n a m i k u t a h e t ja kinnitades sotsialistliku revolutsiooni võite, etendas algusest peale tohutu suurt osa ekspuataatorlike klasside vastupanu mahasurumise, rahvamajanduse taastamise ja sotsialismi ülesehitamise ülesannete lahendamisel meie riigi poolt.

Alates sotsialismi võidust, kui meie riigis ei olnud enam vastandlikke, üksteisele vaenulikke klasse, muutus meie õigus kogu rahva tahte väljenduseks. Ta kindlustab meie riigi majanduslikke ning poliitilisi aluseid ja teenib riigiorganite rahuliku majanduslik-organisatoorse ja kultuurilis-kasvatusliku töö, maa kaitse ja sotsialistliku omanduse röövijate vastu võitlemise ülesandeid. Nõukogude õigus kindlustab sotsialismi põhimõtte teostamise: igäühelt tema võimete kohaselt, igäühele tema töö järgi. Meie õigus, võideldes nende vastu, kes suhtuvad töösse hoolimatult, ergutab ausaid töötajaid, ümbritseb austuse ja kuulsusega algatusvõimelisi, osavaid töötajaid, kes toovad oma tööga suurt kasu riigile ja ühiskonnale. Nõukogude õigus kaitseb igakülgset NSV Liidu kodanike õigusi, tagab nende poolt kohustuste täitmist riigi ja ühiskonna vastu, aitab energiliselt kaasa võitlusele kapitalismi iganditega inimeste elukorras ja teadvuses ning võitlusele inimeste kommunistliku kasvatus eest.

Nõukogude õiguses leiavad ereda väljenduse meie ühiskonna laialdane demokraatism, kodanike üheõiguslikkus, soo, rassi, rahvuse, päritoluga jms. seotud eeliste ja kitsenduste puudumine.

Paljude kodanlike maade (sealhulgas Ameerika Ühendriigid) õigus vaatab surmanuhtlusele kui normaalsele karistusviisile. Nõukogude õigus aga vaatas alati surmanuhtlusele kui erakordsele, nõukogude võimu ja maad ähvardavate kuritegude korral ajutiselt tarvitusele võetavale karistusviisile. 1947. aasta 26. mai seadlusega on meil surmanuhtlus rahuajal kaotatud. NSV Liidus põhjustasid surmanuhtluse kaotamise rahuajal pikaajalise rahu kindlustumine möödunud sõja võiduka lõpu tulemusena ja maa siseolukord, mida iseloomus-

tab Nõukogude Liidu kogu rahva erakordne ustavus Nõukogude kodumaale ja Nõukogude valitsusele.¹

Nõukogude õigus, pidades lepitamatut võitlust kuritegevusega, püüab ühtlasi isikuid, kes on sooritanud kuriteo, ümber kasvatada selliste karistusvahendite rakendamisega, mis kogu oma karmusest hoolimata võiksid kurjategija tagasi tuua õigele ja ausale eluviisile.

Stalinlik hoolitsus inimese, tema vajaduste, huvide ja võimete arendamise eest läbib kogu meie õigust. Nõukogude õigus lähtub põhimõttest, mille kohaselt kõige väärtuslikumaks kapitaliks meie maal on inimesed. Meie õigus kaitseb nõukogude inimesi eksploateerimise eest, nende poolt kättevõidetud õigust vabale loovale tööle enda ja kogu ühiskonna kasuks. Ta kindlustab igaühele tingimused oma võimete täielikuks arendamiseks, tagab abi haigestunuile, töövõimetuile, orbudele, sõjaväelaste perekondadele ja töö- ning sõjainvaliididele.

Nõukogude õigus on uus, ajaloos senitundmata õigus, mis vastab täielikult töö-

¹ NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus surmanuhtluse rakendamise kohta kodumaa reetjatele, salakuulajatele ja õhkulaskjatele-diversantidele.

Saabunud avalduste tõttu rahvusvabariikidelt, ametiühingult, talurahva organisatsioonidelt, samuti ka kultuuritegelastelt vajaduse kohta teha muudatused surmanuhtluse kaotamise seadlusse selles mõttes, et see seadlus ei kehtiks kodumaa reetjate, salakuulajate ja õhkulaskjate-diversantide suhtes, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium otsustab:

1. Erandina NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 1947. a. 26. mai seadlusest surmanuhtluse kaotamise kohta lubada rakendada kodumaa reetjate, salakuulajate ja õhkulaskjate-diversantide suhtes surmanuhtlust kõrgeima karistumäärana.
2. Käesolev seadlus kehtestada tema avaldamise päevast.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimees N. Svernik.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi sekretär A. Gorkin.

Moskva, Kreml, 12. jaanuaril 1950.

rahva huvidele ja tema ettekujutusele õig-
lusest. Meie õigus on sotsialistliku riigi kätes tähtsamaid
masside kasvatamise ja nende organiseerimise vahendeid
võitluseks kommunismi eest.

7. Lenini-Stalini partei juhtiv osa Nõukogude riigis.

Meie riigi võimsuse ja edu üheks tähtsaimaks allikaks on
sellise juhtiva ja suunava jõu olemasolu, nagu on seda
Lenini ja Stalini poolt juba enne sotsia-
listlikku revolutsiooni loodud kommunist-
lik bolševike partei. Relvastatud marksistlik-lenin-
liku õpetusega, juhitud suurte juhtide poolt, organiseeris ja
liitis bolševike partei enda ümber tööliklassi ja kogu töö-
rahva eesrindlikud kihid ning kindlustas Oktoobrirevolut-
siooni võidu.

Bolševike partei oli Nõukogude riigi loomise esimestest
päevadest peale kõigi meie maa riiklike ja ühiskondlike
organisatsioonide tuumikuks ning masside organiseerijaks.
Ta juhib ja suunab kõigi organisatsioonide, kogu rahva tege-
vust kõigi riigi ees seisvate ülesannete lahendamisel, kom-
munismi ülesehitamisel.

Partei ennastalgav töö töörahva hüvanguks ja tema po-
liitika õigsus, mis kindlustas kõigi suurte ürituste edu meie
maal, võitsid kogu meie rahva sügava armastuse ja piiritu
usalduse partei vastu. Nii rahulikus ülesehitustöös kui ka
võitluses rahva vaenlastega, meie maa kaitsmisel kapitalist-
like riikide kallaletungide vastu oli Lenini-Stalini partei mas-
side innustajaks ja kogenud juhiks. Partei oma juhti-
misega tagab kõikjal ja alati eluliste ülesannete hiilgava
täitmise. Bolševikud on alati esirinnas raskemates sektorites,
olles rahva huvide ennastalgava teenimise eeskujuks.

Partei saavutas autoriteedi rahva hulgas kogu oma tege-
vusega võitluses sotsialismi võidu eest. Lenini-Stalini partei

viis rahva sotsialistlikule revolutsioonile, tsarismi hävitamisele, kodanluse ja mõisnike ülevõimu kukutamisele ning päästis Venemaa teda ähvardavast välismaiste imperialistide õigusteta koloonia saatusest. Lenini-Stalini partei juhtimisel purustas meie rahvas kodusõja aastail valgekaartlaste kontr-revolutsiooni ja välismaiste interventide väed ning taastas maa purustatud rahvamajanduse. Lenini-Stalini partei juhtimisel muutis NSV Liidu töörahvas stalinlike viisaastakute jooksul meie kodumaa ilme ja ehtas üles sotsialismi.

Partei organiseeriv ja suunav osa ilmnes uue jõuga Suure Isamaasõja perioodil. Partei ühendas ja suunas kogu rahva pingutused vaenlase purustamiseks, võidu saavutamiseks, ja võit saavutati.

Bolševike partei suunab nüüd, sõjajärgsel ülesehitamis-perioodil, kõik nõukogude rahva pingutused NSV Liidu majanduse ja kultuuri edasisele arendamisele, innustab nõukogude inimesi vaimustatult töötama kodumaa hüvanguks ja seltsimees Stalini juhtimisel viib maa edukalt kommunismi võidule.

Pole midagi auväärsemat ja kõrgemat nõukogude rahva silmis kui bolševiku, kommunisti nimetus. Kommunistlik bolševike partei võtab oma ridadesse kõige teadlikumaid, kõige eesrindlikumaid ja aktiivsemaid kodanikke töölisklassist ja töörahva teistest kihtidest. Ainult puhta südametunnistusega inimesed, kes on lõpuni truid töörahvale ja pühendavad kogu oma jõu ning võimed kommunismiideele, kes kõhklematult annavad oma elu, kui see on vajalik rahva huvides, vääriavad au kuuluda Lenini-Stalini partei ridadesse.

Kommunistlikus bolševike parteis on kehastunud «meie ajastu mõistus, au ja südametunnistus» (Lenin).

8. Nõukogude riik — sotsialismi ülesehitamise ja lõpuleviimise ning kommunismile järkjärgulise ülemineku peamine vahend.

Nõukogude sotsialistliku riigi loomise ja kindlustamiseta poleks sotsialismi võit olnud mõeldav. Nõukogude riik kaitsetes Oktoobrirevolutsiooni võite võitluses interventide ja sise-mise kontrerevolutsiooni vastu. Sellega tagas ta Lenini-Stalini partei juhtimisel algul rahvamajanduse taastamise ja seejärel sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise Lenini ja Stalini poolt väljatöötatud plaani järgi. Kuid sotsialism on ainult kommunismi esimene faas. Meie partei ja riigi eesmärgiks on üles ehitada kommunistlik ühiskond, kus majanduse ja kultuuri arengutase on niivõrd kõrge, et võib teostada põhimõtet: «igaühelt tema võimete kohaselt ja igaühele tema vajaduste järgi». Selleks on vajalik võimas tootmise ja tehnika areng, mis kindlustab saaduste külluse, samuti on vajalik inimeste kommunistlik kasvatus.

Sotsialismi ajal pole majanduse tase veel küllalt kõrge, et teostada seda kommunismi põhimõtet. Selle põhimõtte teostamist sotsialismi ajal takistavad ka kapitalismi igandid inimeste elukorras ja teadvuses. Sellepärast nõuab sotsialism töösaaduste jaotamist vastavalt põhimõttele: «igaühelt tema võimete kohaselt ja igaühele tema töö järgi». Selle NSV Liidu Konstitutsioonis (paragrahv 12) fikseeritud põhimõtte teostamine meie maal on tohutu suur progress võrreldes kapitalismiga. Kapitalismi ajal just need, kes ei tööta, elavad võõra töö ekspluateerimise arvel ja omandavad külluses ühiskondliku töö saadusi. Samal ajal saavad need, kes töötavad, kõigi hüvede otsesed tootjad — töölised ja talupojad — ainult viletsaid raasukesti, mille tõttu nad on alatises puuduses. Sotsialismi ajal see, kes töötab rohkem ja paremini, saab ka ühiskonnalt rohkem.

Seega isiklik huvi on seotud ühiskondliku huviga. Pealegi annab riik igaühele võimaluse tõsta oma tootmisalast kvalifikatsiooni õppimise teel, järelikult võimaluse olla ühiskonnale veel kasulikum. See on kogu ühiskonna ja iga tema liikme huvides.

Meie riik suutis kindlustada ühiskonna põhjaliku ümberkujundamise sotsialistlikel alustel sellepärast, et võim meie riigis kuulub töörahvale, ja sellepärast, et meie riigi käsutuses on kõik need tootmisvahendid, mis ekspluataatorlikes riikides on kapitalistide eraomandiks.

Nõukogude riik, kelle käsutuses on kõik tootmisvahendid, tagab kõigi majandusharude plaanikindla arenemise ja toodangu kiire tõusu sotsialistliku korra kindlustumise baasil. Ta tagab sotsialistliku akumulatsiooni pideva protsessi, rahvamajanduse kasvu ja tarbimise pideva suurenemise.

«Meie läheme kaugemale, edasi, kommunismile,» ütleb seltsimees Stalin. «Kas säilib riik meil samuti ka kommunismi ajajärgul?»

Seltsimees Stalin vastab sellele küsimusele:

«Jah, säilib, kui ei ole likvideeritud kapitalistlik ümbrus, kui ei ole kaotatud sõjaliste kallaletungide hädaoht väljastpoolt, kusjuures on arusaadav, et meie riigi vormid uuesti muutuvad, vastavalt meie sise- ja välisolukorra muutumisele.

Ei säili ja sureb välja, kui kapitalistlik ümbrus likvideeritakse, kui see asendatakse sotsialistliku ümbrusega.»
(Stalin.)

KÜSIMUSED KORDAMISEKS.

1. Milles seisab meie riigi põhiline erinevus kodanlikest riikidest?
2. Millal ja kuidas tekkis meie riik?
3. Missugune on Lenini ja Stalini osa meie riigi loomisel?
4. Missugusele klassile ja miks just sellele klassile kuulub ühiskonna riiklik juhtimine NSV Liidus?
5. Mis on proletariaadi diktatuuri kõrgeimaks põhimõtteks?



6. Mispärast on meie riik kõige demokraatlikum maailmas?
7. Milles seisab seltsimees Stalini õpetus sotsialistliku riigi peamistest arenemisfaasidest, funktsioonidest ja vormidest?
8. Mille poolest erinevad nõukogude ja kodanlik õigus?
9. Missugune on kommunistliku partei osa NSV Liidus?

III peatükk.

NÕUKOGUDE KONSTITUTSIOONI ARENEMISE AJALUGU.

1. NSV Liidu Konstitutsioon — põhiseadus.

Nõukogude Konstitutsioon on sotsialistliku riigi põhiseadus, mis fikseerib maa riikliku ja ühiskondliku korra, nõukogude rahva täisvõimu, riigiorganite süsteemi, nende ehituse ja moodustamise korra, rahva osavõtu riigiorganite moodustamisest ja tegevusest, kodanike põhiõigused ja kohustused. Nõukogude Konstitutsioon väljendab töölisklassi ja kogu töörahva tahet.

Põhiseaduse võtab vastu NSV Liidu kõrgeim võimuorgan. Et sel seadusel on tohutu suur tähtsus maa elus, siis kehtestatakse selle vastuvõtmiseks kord, mis erineb harilike seaduste vastuvõtmise korrast. NSV Liidu Konstitutsiooni paragrahv 146 ütleb, et NSV Liidu Konstitutsiooni muutmine toimub ainult NSV Liidu Ülemnõukogu otsusel, mis on vastu võetud tema mõlema koja poolt vähemalt $\frac{2}{3}$ häälteenamusega. Hariliku seaduse vastuvõtmiseks või muutmiseks piisab lihthäälteenamusest.

Kõik riigi poolt kehtestatavad seadused ja määrused peavad vastama konstitutsioonile.

Siit nähtub, missugune tähtsus on konstitutsioonil. Ta on kogu seadusandluse aluseks.

Riigi poolt konstitutsiooni alusel vastuvõetud seaduste ja määruste kogu, mis sisaldab kõigile NSV Liidu kodanikele, kõigile riigiorganeile ja ametiisikuile kohuslikke käitumisreegleid, moodustabki meie maal kehtiva õiguse.

Nõukogude konstitutsiooni ajaloos näeme nagu peeglis meie riigi ajalugu ja tema arenemise peaetappe.

2. Esimene nõukogude konstitutsioon.

Esimeseks nõukogude konstitutsiooniks oli Vene NFSV (Vene Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi) konstitutsioon, mis võeti vastu 10. juulil 1918. a. V ülevenemaalise nõukogude kongressi poolt. See konstitutsioon oli teatavaks rahvahulkade loova töö kokkuvõtteks uue riigi ehitamisel, mida juhtis Lenini-Stalini partei. Seepärast on vajalik enne nõukogude esimese konstitutsiooni tundmaõppimisele asumist tutvuda nende dekreetidega (seadustega), mis olid välja antud enne selle vastuvõtmist ja mis valmistasid ette konstitutsiooni loomise. Need dekreedid kindlustasid sotsialistliku revolutsiooni võite, kehtestasid uue riigikorra ja inimeste uued majanduslikud ja õiguslikud suhted ning teostasid töörahva sajanditevanuse unistuse.

Juba esimesel relvastatud ülestõusu võidu päeval Petrogradis 25. oktoobril (7. novembril) 1917 võtab II ülevenemaaline nõukogude kongress vastu erilise läkituse tööliste, soldatitele ja talupoegadele, milles teatatakse, et kongress on võtnud võimu enda kätte. Läkituses öeldakse: «Kongress otsustab: kogu võim kohal läheb tööliste, soldatite ja talurahva saadikute nõukogudele, kes peavad kindlustama tõelise revolutsioonilise korra.»

Sama kongressi dekreediga, mis võeti vastu järgmisel päeval, 26. oktoobril (8. novembril), moodustati tööliste ja talupoegade valitsus, Rahvakomissaride Nõukogu. RKN-le (selle organi lühendatud nimetus) pandi maa valitsemine, kusjuures üksikute riigielu harude juhtimiseks loodi rahvakomissariaadid.

Samal päeval võeti nõukogude kongressi poolt vastu maadekreet. Selle dekreediga võeti mõisnikelt maa ja anti töötavale rahvale; maa eraomandus tühistati. Rea järgnevate dekreetidega võeti kodanluselt pangad, natsionaliseeriti väliskaubandus, transport, paljud vabrikud, tehased, kaevandused jne. Kõik see muutus kogu rahva, kogu ühiskonna omanduseks, sotsialistliku riigi näol.

Nõukogude võimu dekreediga teostati töölisklassi ammune nõudmine, nimelt kaheksatunnise tööpäeva, iga-aastaste palgaliste puhkuste ja sotsiaalkindlustuse sisseseadmine, mis kindlustas töölised tööpuuduse, haiguse ja töövõimetuse puhuks. Likvideeriti vana, rahva poolt vihatud ja ekspluateerimist õigustav kohus ja asutati uus kohus, mille ülesandeks on töörahva õiguste ja vabaduste kaitsmine. Kaotati naiste ebavõrdsus, võeti tarvitusele abinõud naiste vabastamiseks ning nende õiguste kaitseks perekonnas ja kõigil ühiskondliku elu aladel.

Nõukogude võimu dekreediga tehti lõpp rahvuslikule ebavõrdsusele ja meie maal elavate paljude rahvuste endisele rõhumisele. Kaotati kõik eelised, mis olid seotud kuuluvusega valitsevasse rahvusse, ja kehtestati kõigi kodanike üheõiguslikkus, sõltumata nende rahvusest.

Nõukogude riigi kindlustamisel ja arendamisel ning esimese nõukogude konstitutsiooni ettevalmistamisel olid eriti tähtsad 2. (15.) novembril 1917 vastuvõetud «Venemaa rahvaste õiguste deklaratsioon», mille kirjutas seltsimees Stalin

⊕ Stalin.

ja mis oli alla kirjutatud Lenini ja Stalini poolt, ning «Töötava ja ekspluateeritava rahva õiguste deklaratsioon», mille kirjutas Lenin Stalini osavõtul ja mis võeti vastu III ülevenemaalise nõukogude kongressi poolt 1918. a. jaanuaris.

«Venemaa rahvaste õiguste deklaratsioonis» avaldati leninlik-stalinliku rahvuspoliitika põhimõtted. Selles teatati, et nõukogude võim teeb lõpu vanale häbistavale vägivald, rõhumise ja rahvaste üksteise vastu ässitamise poliitikale ja asendab selle häbistava poliitika avaliku ning ausa poliitikaga, mis põhineb rahvaste üheõiguslikkuse ja enesemääramisõiguse tunnustamisel kuni Venemaast eraldumiseni.

Leninlik-stalinliku rahvuspoliitika põhimõtted kindlustusid ja said veel ulatuslikuma väljenduse «Töötava ja ekspluateeritava rahva õiguste deklaratsioonis». Selles suure riikliku tähtsusega dokumendis on esitatud Nõukogude riigi organisatsiooni peamised põhimõtted. Deklaratsioon kuulutas Venemaa tööliste, soldatite ja talupoegade saadikute nõukogude vabariigiks. Deklaratsioonis on täpselt kindlaks määratud Nõukogude riigi põhiline ülesanne — hävitada igasugune inimese ekspluateerimine inimese poolt, suruda halastamatult maha ekspluateerijad ja kehtestada ühiskonna sotsialistlik organisatsioon. Kõrgeima võimuorgani nimel avaldatud deklaratsioon kinnitas kõiki põhilisi dekreete, mis olid vastu võetud Oktoobrirevolutsiooni võidu päevast alates. Määrates kindlaks nõukogude vabariikide föderatsiooni (liidu) põhialused, andis III ülevenemaaline nõukogude kongress selles deklaratsioonis igast rahvusest töölistele ja talupoegadele õiguse oma täievolilisel kongressil iseseisvalt otsustada, kas ja millistel alustel nad soovivad võtta osa föderaalsetest valitsusest ja teistest föderaalsetest nõukogude organitest.

Esimese nõukogude konstitutsiooni teksti väljatöötamisel

võeti «Töötava ja ekspluateeritava rahva õiguste deklaratsioon» tervikuna konstitutsiooni sissejuhataavaks osaks. Konstitutsiooni väljatöötamisest võtsid otsustavalt osa Lenin ja Stalin isiklikult, kellede juhtimisel toimus ka konstitutsioonikomisjoni töö.

Nagu ütles Lenin, ei kirjutatud esimest nõukogude konstitutsiooni mingi «plaani» järgi, ei koostatud kabinetides, ei määratud töörahvale kaela kodanlike juristide poolt. See konstitutsioon, nagu ütles Lenin, kasvas välja klassivõitluse arenemiskäigust, vastavalt klassivastuolude väljaarenemisele. Selles olid kokku võetud rahvahulkade loomingulised kogemused, oli seadusandlikus korras vormistatud kõik see, mis oli võrsunud rahvahulkade revolutsioonilise loomingu protsessis tööliklassi ja bolševike partei juhtimisel. Vene NFSV 1918. a. konstitutsioon kindlustas töörahvale täisvõimu, jättis ekspluateerijad ja nende käsilased avalikult ilma valimisõigusteta. Neis tingimustes oli see vajalik sellepärast, et ekspluateerijad ei leppinud oma võimu kaotamisega ja pidasid metsikut võitlust nõukogude võimu ja rahva revolutsioniliste võitude vastu. Konstitutsioon fikseeris Nõukogude riigi peamised põhimõtted ja tema eesmärgi — sotsialismi ülesehitamise —, kindlustas nõukogude võimu alused ja tema organite süsteemi. Konstitutsioon sai Nõukogude riigi edasise ülesehituse ja arenemise seadusandlikuks aluseks, määras kindlaks Nõukogudemaa edasise arenemise üldise perspektiivi teel sotsialismile.

Esimesel nõukogude konstitutsioonil oli tohutu tähtsus. Ta sai meie riigi sõltumatuse ja sotsialismi võidu eest võitluse lipuks. Vene NFSV konstitutsiooni eeskujul võtsid oma konstitutsiooni vastu ka teised nõukogude vabariigid, mis loodi eduka võitluse käigus sisemise kontrrevolutsiooni ja interventide vastu.

3. NSV Liidu 1924. a. konstitutsioon.

Leninlik-stalinliku rahvuspoliitika edukas teostamine, rahvuste vabastamine, rahvastele võimaluse andmine ehitada oma rahvusriiklust ja vene rahva vennalik abi meie maa kõigile teistele rahvastele — kõik see andis juba 1922. aastaks tulemusi. Ühises võitluses ühiste vaenlaste — valgekaartlike kontrrevolutsiooniliste armeede ja välismaiste interventide vastu tugevnes rahvaste sõprus. Pärast Vene NFSV-d moodustunud nõukogude vabariigid, hinnates abi, mida neile osutas Venemaa föderatsioon, püüdsid saavutada veel tihedamat sidet Vene NFSV-ga ja omavahel. Detsembris 1922 toimus tolelaegsete sõltumatute nõukogude vabariikide, nimelt Vene NFSV, Ukraina NSV, Valge-Vene NSV ja Taga-Kaukaasia föderatsiooni (mis ühendas Gruusia, Aserbaidžani ja Armeenia vabariiki) soovil kõigi nende nelja vabariigi nõukogude kongress. Kongressil võeti vastu üksmeelne otsus Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu — NSV Liidu — loomiseks. Selle üheõiguslike vabariikide vabatahtliku liidu eesmärgiks oli vennasrahvaste kõigi jõudude ühendamine Nõukogudemaa kaitse tugevdamiseks vaenuliku kapitalistliku maailma vastu, kõigi rahvuste igakülgse arenemise tagamine, rahvaste vennaliku sõpruse kindlustamine ja kõige soodsamate tingimuste loomine sotsialismi ülesehitamiseks.

Kongressi poolt vastuvõetud deklaratsioonis NSV Liidu moodustamise kohta öeldakse, et maailma riigid jagunesid nõukogude vabariikide moodustamisest alates kahte leeri: kapitalismi ja sotsialismi leeri.

«Seal, kapitalismi leeris, on rahvuslik vaen ja ebavõrdsus, koloniaalorjus ja šovinism¹, rahvuslik rõhumine ja pogrommid, imperialistlikud metsikused ja sõjad.

¹ Sovinism on äärmine natsionalism, mis propageerib teiste rahvaste vihkamist ja põlgamist ning õhutab rahvuslikku ja rassilist vaenu.

Siin, sotsialismi leeris, on vastastikune usaldus ja rahu, rahvuslik vabadus ja võrdsus, rahvaste rahulik kooselu ja vennalik koostöö.»

Deklaratsioon rõhutas, et ainult nõukogude võim on võimeline hävitama rahvuslikku rõhumist ja rajama rahvaste vennaliku koostöö aluseid. Viidates uutele ülesannetele, mis kerkisid nõukogude vabariikide ette pärast kodusõja lõppu, märkis deklaratsioon, et rahvamajanduse taastamine on võimatu, kui nõukogude vabariigid eksisteerivad lahus. Uute kallaletungide oht kapitalistlike riikide poolt, öeldakse deklaratsioonis, nõuab samuti nõukogude vabariikide ühtset kaitserinnet kapitalistliku ümbruse vastu. Nõukogude võimu struktuur ise, mis on oma klassiolemuselt internatsionaalne, sunnib nõukogude vabariikide tööraha hulka püüdma ühineda üheks sotsialistlikuks pereks. Ja deklaratsioon tegi järelduse: «Kõik need asjaolud nõuavad tungivalt nõukogude vabariikide ühinemist üheks liitriigiks, mis on võimeline tagama välist julgeolekut, sisemist majanduslikku edu ja rahvaste rahvusliku arenemise vabadust.»

NSV Liidu moodustamise lepingus määrasid ühinenud vabariigid kindlaks NSV Liidu õigused, tema kõrgemad riigorganid ja nende ning vabariikide võimuorganite vahelised suhted. Kõrgeimaks riigivõimu-organiks kuulutati NSV Liidu nõukogude kongress ja kongressidevahelisel perioodil NSV Liidu Kesktäitevkomitee (KTK), mis valitakse kongressi poolt. KTK valis omakorda KTK Presiidiumi, mis oli istungjärkude vaheajal kõrgeimaks riigivõimu-organiks. NSV Liidu KTK moodustas NSV Liidu valitsuse — NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu. Leping määras kindlaks, missugused NSV Liidu rahvakomissariaadid tuleb luua üksikute valitsemisharude juhtimiseks, ja nägi samuti ette NSV Liidu Ülemkohtu moodustamise ja ühtse liidukodakondsuse

kehtestamise. Nõukogude vabariikide liitriigiks ühinemise innustajateks ja organiseerijateks olid Lenin ja Stalin.

Pöördudes kongressi saadikute poole, ütles seltsimees Stalin, et NSV Liidu moodustamise päev «...on uue Venemaa võidupäev, kes purustas rahvusliku rõhumise ahelad, organiseeris võidu kapitali üle, lõi proletariaadi diktaatori, äratas Ida rahvad, innustas Lääne töölisi, kes muutis punase lipu parteilipust riigilipuks ja kogus selle lipu ümber nõukogude vabariikide rahvad selleks, et ühendada nad üheks riigiks, Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liiduks, tulevase Ülemaailmse Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi prototüübiks».

NSV Liidu moodustamine nõudis loomulikult ka üleliidulise konstitutsiooni vastuvõtmist. Jaanuaris 1924 võeti NSV Liidu II nõukogude kongressil vastu üleliiduline konstitutsioon, mille väljatöötamisel kuulus otsustav osa seltsimees Stalinile. Konstitutsioon kinnitas kõigi liiduvabariikide ühinemise vabatahtlikkust ja nende üheõiguslikkust, määras kindlaks üleliiduliste organite struktuuri, õigused ja kohused ning kindlustas iga liiduvabariigi suveräänsete õiguste kaitse.

NSV Liidu II kongressi istungite päevil, mil võeti vastu NSV Liidu esimene konstitutsioon, kiskus surm meie ridadest Nõukogude riigi geniaalse rajaja Lenini. Teade Lenini surmast kutsus kogu maal esile piiritu leina. Andes kongressil partei ja kogu töörahva nimel töotusvande täita Lenini käsud, väljendas seltsimees Stalin kogu rahva mõtteid sel leinapäeval. Oma töotusvandes ütles seltsimees Stalin järgmist:

«...Seltsimees Lenin kõneles meile väsimatult meie maa rahvaste vabatahtliku liidu tarvilikkusest, nende vennaliku koostöö tarvilikkusest Vabariikide Liidu raamides.

MEIE JUUREST LAHKUDES PÄRANDAS SELTSIMEES LENIN MEILE KINDLUSTADA JA LAIENDADA VABARIIKIDE LIITU. TÖÖTAME SULLE, SELTSIMEES LENIN, ET ME AUGA TÄIDAME KA SELLE SINU KÄSU!»

Sellest, kuidas täideti stalinlikul juhtimisel Lenini käsud Nõukogude Liidu kindlustamise ja laiendamise osas, kõneleb see fakt, et praegu kuulub NSV Liitu juba 16 liiduvabariiki.

NSV Liidu konstitutsiooni vastuvõtmine kutsus esile vajaduse teha vastavad muudatused iga liiduvabariigi konstitutsioonis.

NSV Liidu esimese konstitutsiooni lipu all lõpetas meie maa töörahvas Lenini-Stalini partei juhtimisel edukalt rahvamajanduse taastamise ja sotsialistliku ümberkorralduse ning tagas sotsialismi võidu.

4. Stalinliku Konstitutsiooni ettevalmistamine ja vastuvõtmine.

1935. aastaks, kui tuli kokku VII üleliiduline nõukogude kongress, oli sotsialism juba kõigil rahvamajanduse aladel võitnud. See tähendas tohutul muutusi meie maa majanduses, klassijõudude vahekorras ja kogu ühiskondlikus korralduses. Samal ajal aga 1924. a. vastuvõetud NSV Liidu konstitutsioon, mis peegeldas nõukogude võimu esimeste aastate tulemusi, ei vastanud enam uutele tingimustele, mis olid kujunenud sotsialismi võidu tulemusena. Seepärast esitati NSV Liidu VII nõukogude kongressil seltsimees Stalini algatusel konstitutsiooni muutmise küsimus. NSV Liidu VII nõukogude kongress võttis seltsimees Molotovi aruande põhjal vastu otsuse konstitutsiooni muutmise kohta. Vastavalt sellele otsusele valis NSV Liidu Kesktäitevkomitee uue konstitutsiooni väljatöötamiseks komisjoni eesotsas seltsimees Staliniga. Juunis 1936 avaldati NSV

Liidu uue konstitutsiooni projekt trükis ja anti üldrahvalikule arutusele. Paljumiljonilised massid arutasid kõigis Nõukogudemaa osades viie ja poole kuu kestel üksikasjaliselt projekti, mis teadusliku täpsusega peegeldas maa ühiskondlikku ja riiklikku korraldust ning nägi ette kõik vajalikud riigi organisatsiooniliste vormide muudatused uutes tingimustes. Töötajad esitasid oma parandusettepanekud ja soovid ning võtsid oma koosolekuil vastu resolutsioone, mis väljendasid nende suhtumist konstitutsiooni projektisse. Erakorraline VIII üleliiduline nõukogude kongress, mis kutsuti kokku novembris 1936 uue konstitutsiooni arutamiseks ja vastuvõtmiseks, omas oma käsutuses põhjalikke andmeid rahva suhtumisest konstitutsiooni projektisse ja selle projekti üksmeelsest heakskiidust rahva poolt.

Kongressil esines aruandega konstitutsiooni projektist selle looja seltsimees Stalin. See aruanne on suurima teadusliku ja poliitilise tähtsusega dokument.

Erakorraline VIII üleliiduline nõukogude kongress võttis 5. detsembril 1936 ühel häälel vastu uue NSV Liidu Konstitutsiooni — võitnud sotsialismi konstitutsiooni. Rahvas nimetas Konstitutsiooni tema algataja, looja ja innustaja nime järgi Stalinlikuks Konstitutsiooniks. Konstitutsiooni vastuvõtmise päev kuulutati üldrahvalikuks pidupäevaks.

Igal aastal tähistavad NSV Liidu rahvad seda päeva, võttes seda vastu uute saavutustega ja sotsialistliku ülesehitustöö uute edusammudega.

5. Stalinliku Konstitutsiooni iseärasused.

Stalinlik Konstitutsioon on läbikäidud tee ja bolševike partei juhtimisel saavutatud võitude kokkuvõte. See on võitnud sotsialismi konstitutsioon. Selles on tema erinevus nõu-

kogude esimestest konstitutsioonidest, mis võeti vastu siis, kui maal olid veel ekspluataatorlikud klassid ja eraomandus ning alles algas võitlus sotsialismi eest.

Kõik nõukogude konstitutsioonid erinesid sügavalt kodanlikest konstitutsioonidest. Stalinlikus Konstitutsioonis väljendub veel suurema jõuga meie riigi ja kodanlike riikide vastandlikkus. Kodanlikud konstitutsioonid kinnitavad kapitalismi põhimõtteid ja selle peamisi tugesid: eraomandust maale, met-sadele, vabrikutele, tehastele, kaevandustele ning inimese ekspluateerimist inimese poolt. Stalinlik Konstitutsioon kinnitab kõigi kapitalismi tugged ja põhimõtete likvideerimist meie maal ning sotsialistliku ühiskondliku korra võitu.

Kodanlikud konstitutsioonid kinnitavad kodanluse võimu, tema diktatuuri ja ühiskonna jagunemist antagonistlikeks, s. o. vaenulikeks klassideks. Stalinlik Konstitutsioon kinnitab ekspluataatorlike klasside likvideerimist meie maal, kinnitab ainult sõbralike klasside, nimelt töölisklassi ja talurahva olemasolu ning töölisklassi diktatuuri.

Erinevalt kodanlikest konstitutsioonidest, mis kinnitavad rahvuste ebavõrdsust ning valitsevate ja rõhutatud rahvuste olemasolu, on Stalinlik Konstitutsioon oma iseloomult internatsionaalne. Ta lähtub rahvuste ja rasside üheõiguslikkuse põhimõttest ühiskonna kõigil majandusliku, ühiskondliku, riikliku ja kultuurielu aladel ning sõltumatute rahvusvabariikide NSV Liitu ühinemise vabatahtlikkuse põhimõttest.

Vastandina kodanlikele konstitutsioonidele nende kärbitud ja võltsi demokratismiga või isegi demokraatlike õiguste ja vabaduste otsese eitamisega paistab Stalinlik Konstitutsioon

välja lõpuni järjekindla demokraatlikumiga, mis ei tunne reservatsioonide ja kitsendusi. Stalinliku Konstitutsiooni demokraatlik pole «harilik», kodanlik demokraatlik, vaid sotsialistlik demokraatlik. Ta kindlustab kõigi õiguste ja vabaduste tegeliku kasutamise kodanikele, garanteerides neid õigusi ja vabadusi igakülgsest nii seadustega kui ka materiaalsete vahenditega.

6. NSV Liidu Konstitutsiooni tähtsus.

Aastad, mis on möödunud Stalinliku Konstitutsiooni vastuvõtmisest, olid tema tugevate ja põhimõtete igakülgseks kontrolliks ning tõendasid nende elulisust ja jõudu.

Stalinliku Konstitutsiooni lipu all ehitavad nõukogude inimesed kommunismi. Tema lipu all läksid võitlejad lahingusse, et kaitsta Konstitutsioonis fikseeritud võite.

Vaadates tagasi läbitud teele, meenutades Suure Isamaasõja raskeid aastaid 1941—1945, meenutavad nõukogude inimesed erilise tundega suure Stalini sõnu, mis ta ütles NSV Liidu Konstitutsiooni vastuvõtmisel 1936. a.: «Meeldiv ja rõõmustav on teada, mille eest heitlesid meie inimesed ja kuidas nad saavutasid maailmaajaloolise võidu. Meeldiv ja rõõmustav on teada, et veri, mida meie inimesed rohkesti on valanud, ei ole valatud asjata, et see on tulemusi andnud. See relvastab vaimselt meie töölisklassi, meie talurahvast, meie töötavat intelligentsi. See viib edasi ja äratab õigustatud uhkustunnet. See kinnitab usku oma jõudesse ja mobiliseerib uuele võitlusele kommunismi uute võitude saavutamiseks.»

Oma aruandes NSV Liidu uue konstitutsiooni projekti kohta ütles seltsimees Stalin 1936. aastal:

«See on dokument, mis annab tunnistust sellest, et see, millest miljonid ausad inimesed kapitalistlikes riikides on unistanud ja unistavad edaspidigi, on NSV Liidus juba teostatud.

See on dokument, mis annab tunnistust sellest, et see, mis NSV Liidus on teostatud, on ka teistes maades täiesti teostatav.

Kuid sellest järeldub, et NSV Liidu uue konstitutsiooni rahvusvahelist tähtsust saab vaevalt ülehinnata.

Nüüd, kui fašismi sogane laine tööliklassi sotsialistlikule liikumisele näkku sülitab ja tsiviliseeritud maailma parimate inimeste demokraatlikud püüded porisse tallab, saab NSV Liidu uus konstitutsioon süüdistusaktiks fašismi vastu, mis kõneleb sellest, et sotsialism ja demokraatia on võitmatud. NSV Liidu uus konstitutsioon on moraalseks abiks ja reaalseks toeks kõigile neile, kes nüüd fašistliku barbaarsuse vastu võitlevad.»

Sellest ajast, mil öeldi need vaimustavad sõnad, on maailmas palju muutunud. Piisab, kui võrrelda tänapäeva poliitilist maailmakaarti 1936. a. ja 1941. a. kaardiga, et mõista, kui sügavad on need muutused. Ei ole enam fašistlikku riiki Saksamaal, Itaalias ega Jaapanis. Koletislik Hitleri «kolmas impeerium», kes röövellikult muljus enda alla suurema hulga Euroopa riikide rahvaid ja maid ja kes oli kõigi teiste kodanlike maade fašistlike jõudude alussambaks, hukkus kuulsusetult ühes oma hullumeelse füüreriga.

Ida- ja Kagu-Euroopa maades tekkisid uut tüüpi riigid — rahvavabariigid, kes lahkusid kapitalistlikult teelt ja valisid endile uue tee, tee sotsialismile.

Just meie maa, mis sammub Stalinliku Konstitutsiooni lipu all, oligi maaks, mis murdis fašistliku kiskja selgroo.

Just meie maa vabastas paljud Ida- ja Kagu-Euroopa maad, mis lämbusid fašismi ikke all, ja kindlustas neile võimaluse vabalt otsustada oma arenemistee ja riigikorra küsimusi.

Rahvad, võideldes reaktsiooniliste jõudude vastu, nende vastu, kes püüavad taas elustada fašismi jäänuseid ja alustada

oma imperialistlikel eesmärkidel uut maailmasõda, näevad NSV Liidus kogu maailma rahu kantsi.

Ajalooüändmused kinnitasid stalinliku väite õigsust NSV Liidu Konstitutsiooni rahvusvahelisest tähtsusest. Ja nüüd, nagu varemgi, on ta moraalseks abiks ja reaalseks toeks kõigile neile, kes võitlevad demokraatia eest reaktsiooniliste jõudude vastu. Ja praegugi on NSV Liidu Konstitutsioon süüditusaktiks igasugu reaktsiooni vastu ning sotsialismi ja demokraatia võitmatuse tunnistuseks.

Sõjajärgsete aastate kestel välismaal tekkinud uued konstitutsioonid tunnistavad seda, et Stalinliku Konstitutsiooni elustavad põhimõtted saavad ka välismaiste rahvaste omandiks. Need on rahvademokraatia maade konstitutsioonid, kus edukalt omandatakse meie riigi kogemustest kõike, mida võidakse ellu rakendada nende maade eri tingimustes, kes alles on astunud teele, mis viib sotsialismile.

Stalinliku Konstitutsiooni valgus tungib kõige kaugemasse nurkadesse maakeral, innustab kõikjal töörahvast võitlusele imperialismi ja uue sõja õhutajate vastu ning tugevdab rahvamasside usku sotsialismi ja demokraatia võidusse kogu maailmas.

Küsimused kordamiseks.

1. Milles seisab konstitutsiooni erinevus harilikest seadustest?
2. Nimetada nõukogude võimu tähtsaimad dekreedid, mis võeti vastu kohe pärast Oktoobrirevolutsiooni võitu.
3. Millal võeti vastu esimene nõukogude konstitutsioon, missugune on selle sisu ja iseärasused?
4. Millal võeti vastu NSV Liidu esimene konstitutsioon ja milles seisab selle tähtsus?
5. Missugused põhjused tingisid uue NSV Liidu konstitutsiooni vastuvõtmise vajaduse 1936. a.?
6. Milles seisavad Stalinliku Konstitutsiooni iseärasused?
7. Missugune tähtsus on Stalinlikul Konstitutsioonil NSV Liidu rahvastele?
8. Milline on Stalinliku Konstitutsiooni rahvusvaheline tähtsus?

IV peatükk.

NSV LIIDU ÜHISKONDLIK KORRALDUS (NSV Liidu Konstitutsiooni I peatükk).

1. NSV Liidu majanduslik alus.

Eslnedes 25. novembril 1936 NSV Liidu erakorralisel VIII nõukogude kongressil, ütles seltsimees Stalin: «Meie nõukogude ühiskond on saavutanud seda, et ta on sotsialismi põhijoontes juba teostanud ja loonud sotsialistliku korra, s. o. teostanud selle, mida marksistid teiste sõnadega nimetavad kommunisti esimeseks ehk madalamaks faasiks.» See tähendab, et meie maal on kaotatud kapitalistlik majandussüsteem ja inimese ekspluateerimine inimese poolt. See tähendab, et sotsialistlik majandussüsteem ja tootmisvahendite sotsialistlik omandus kindlustusid kõigis rahvamajanduse harudes ja said meie ühiskonna vankumatuks majanduslikuks aluseks. Seda kinnitaski Stalinlik Konstitutsioon 4. paragrahvis, kus öeldakse: «NSV Liidu majanduslikuks aluseks on sotsialistlik majandussüsteem ja tootmisriistade ning -vahendite sotsialistlik omandus, mis on kindlustunud kapitalistliku majandussüsteemi likvideerimise, tootmisriistade ning -vahendite eraomanduse kaotamise ja inimese teise inimese poolt ekspluateerimise hävitamise tulemusena.»

Neil, kes on praegu 14—15-aastased või veel nooremad, on raske kujutella, et meie maal polnud alati nii, et isegi veel rea aastate kestel pärast Oktoobrirevolutsiooni võitu olid meie

ühiskonnas olemas ekspluateerivad klassid — linnakodanlus (nepmanid) ja külakodanlus (kulakud). Aga meie noorsool, kes on üles kasvanud nõukogude tingimustes, on veel raskem kujutella kapitalistlikku korda sellisel kujul, nagu see oli Venemaal enne revolutsiooni ja nagu see on tänapäeval välismaal.

Lenin ütles 1919. aastal ühes oma kõnes: «Meie lapselapsed vaatlevad nagu imeasja kapitalistliku korra ajastu dokumente ja mälestusmärke. Neil on raske kujutella, kuidas võis esmajärguliste tarbeainetega kauplemine olla eraisikute kätes, kuidas võisid vabrikud ja tehased kuuluda üksikuile isikuile, kuidas võis üks inimene ekspluateerida teist ja kuidas võis olla inimesi, kes ei teinud tööd.»

Vaadeldgem siis, millest jutustavad need dokumendid, millele viitas Lenin, meie maa lähemast minevikust. Enne revolutsiooni oli ühel mõisnikul Venemaal keskmiselt niisama palju maad kui 300 talundil. 30 tuhat suurmõisnikku omasid 70 miljonit tiinu maad, s. o. peaaegu niisama palju, kui oli maad $10\frac{1}{2}$ miljonil talundil. Sealjuures oli pool talupoegade külvipinnast tegelikult kulakluse, s. o. külakodanluse valduses, kes hoidis töötavat talurahvast orjuses. Kõik paremad, viljakandvamad maad kuulusid kas mõisnikele või kulakuile. Paljud talupojad ei omanud üldse maad külviks ja olid sunnitud hakkama sulasteks või rentima maad orjuslikel tingimustel.

Parem polnud olukord ka tööstuses. 1908. aastal loendati Venemaal 20 tuhat vabrikut ja tehast. Need kõik olid vene või välismaiste kapitalistide eraomandiks. Kapitalistid rikastusid iga aastaga, töölisklass aga elas väga rasketes tingimustes, mis järjest halvenesid sel määral, kuidas kapitalistid rikastusid.

See on ka arusaadav, sest kapitalistide tuluallikaks on tööliste ekspluateerimine. Kõigi hüvede otsesed loojad elasid

viletsuses, kuna aga käputäis mõisnikke ja kapitaliste elas nende ekspluateerimise arvel luksuslikku elu.

Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon andis maa, vabrikud, tehased, kaevandused, pangad ja raudteed rahvale, kogu ühiskonna korraldusse. Ta tegi lõpu endisele ühiskondlikule korrale, kuid ei kõrvaldanud korraga ja täielikult kogu kapitalistlikku majandussüsteemi ja sellest võrsuvat ekspluateerimist. Rea aastate jooksul pärast Oktoobrirevolutsiooni võitu kuulus vähene osa tööstusest veel kapitalistidele.

Palju tugevam oli kapitalistlik sektor põllumajanduses. Mõisnike klass oli kodusõja võiduka lõpu tulemusena likvideeritud. Talurahvas sai Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni tõttu Nõukogude valitsuselt üle 150 miljoni tiinu uut maad ja vabanes iga-aastasest rendimaksust mõisnikele umbes 500 miljoni kuldrubla suuruses summas. Ent kulakute klassi ei saanud kohe likvideerida ja rea aastate jooksul kujutas see endast veel tõsist jõudu, hoides enda käes tunduvat osa riigile vajalikust müügiviljast.

Kui võeti vastu esimene NSV Liidu konstitutsioon aastal 1924, meenutas meie põllumajandus, nagu ütles seltsimees Stalin, väikeste üksiktalumajapidamiste ääretut ookeani oma mahajäänud keskaegse tehnikaga ja kulakute vägivallega. Kuni kolhoose ja sovhoose oli veel vähe ja nad olid nõrgad ning sotsialistlik tööstus ei olnud veel võimeline varustama talurahvast moodsa tehnikaga — traktoritega, kombainidega jms., ei võidud asuda kulakluse likvideerimisele. Nõukogude võim piiras oma seadustega kulakluse arenemist, ent kulakluse kui klassi majanduslikud alused polnud ega võinudki olla veel hävitatud.

1924. aastal oli veel tunduv osa kaubakäibest kaupmeeste, spekulantide ja teiste erakauplejate kätes. Sotsialistliku tööstuse pidev kasv, nõukogude kaubanduse arenemine ja kindlus-

tumine viisid kapitalistlike elementide väljatõrjumisele kaubandusest.

Bolševistlik partei teostas maa industrialiseerimise ja põllumajanduse kollektiviseerimise poliitikat, võideldes trotskistide, zinovjevlaste ja buhaarinlaste vastu. Need partei ja rahva vaenlased kujutasid endast välismaa luure agentuuri. Nad püüdsid taastada kapitalismi meie maal ning katsusid igati takistada NSV Liidu sotsialistlikku ülesehitamist. Partei hävitas need äraandjad ja spioonid ning viis nõukogude rahva kõrvalekaldumatult Lenini ja Stalini poolt näidatud teed.

Maa sotsialistlik industrialiseerimine, s. o. kaasaegsele tehnikale rajaneva võimsa rasketööstuse loomine valmistas ette tingimused, mis andsid võimaluse minna üle laialdasele sotsialistlikule pealetungile ka põllumajanduse alal. Nõukogude riik, suutes küllaldaselt anda kaasaegset tehnikat põllumajandusele, varustada teda masinatega, aitas talurahval leida teed jõukamasse ellu ja vabaneda kulakute orjusest.

Talurahvahulkade ühinemises kolhoosidesse etendasid tohutu suurt osa 1929. aastal Nõukogude riigi poolt hulgaliselt organiseeritud masina-traktorijaamad. Veenudes moodsale masinatehnikale rajatud suurpõllumajanduse paremuses, hakkasid talupojad igal pool astuma kolhoosidesse tervete külade, rajoonide ja ringkondadena. «Üleminek täielikule kollektiviseerimisele toimus talurahva põhihulkade mitte lihtsa ja rahuliku astumise kujul kolhoosidesse, vaid talupoegade hulgalise võitluse kujul kulakluse vastu. Täielik kollektiviseerimine tähendas kõigi küla piirkonnas asetsevate maade üleminekut kolhoosile, ku'd suur osa neist maadest oli kulakute käes. Seepärast talupojad kihutasid kulakud neilt maa-delt ära, ekspropreerisid nad, võtsid neilt kariloomad ja masi-nad ja nõudsid nõukogude võimult kulakute areteerimist ja väljasaatmist.» («ÜK(b)P ajalugu. Lühikursus», lk. 299.) Seo-

ses kolhooside ja sovhooside arvu suurenemisega võis nõukogude võim juba 1929. a. lõpus minna üle kulakluse kui klassi likvideerimise poliitikale. Nõukogude võim tühistas maarenti ja palgatööd lubavad seadused ning seega jäi kulaklus varem tema poolt renditud maata ja sulasteta (võõra tööjõuta). Nõukogude võim kaotas eksproprieerimise keelu ja lubas talupoegadel konfiskeerida kulakutelt karja, masinaid ja muud inventari kolhooside kasuks.

Selle tulemusena likvideeriti kulaklus kui klass, see tähendab temalt võeti ära majanduslik alus, võimalus ekspluateerida teiste tööd. Tema valduses olevad tootmisvahendid anti üle ühinenud talupoegadele, s. o. kolhoosidele. Massiline talurahva kollektiviseerimine, mis viis sotsialismi võiduni ka põllumajanduses, tähendas sügavaimat revolutsioonilist pööret külas, mis oma tu'emuste poolest oli võrdne 1917. aasta Oktoobrirevolutsiooni pöördtega. «Selle revolutsiooni omapärasus seisis selles, et ta viidi läbi ü l a l t, riigivõimu initsiatiivil, kuna a l t teda otseselt toetasid talupoegade miljonilised hulgad, kes võitlesid kulakliku orjaikke vastu ja vaba kolhoosielu eest.» («ÜK(b)P ajalugu. Lühikursus», lk. 301.)

Sotsialistliku majandussüsteemi ja sotsialistliku omanduse võit ning kindlustumine olid seega bolševike partei ja Nõukogude riigi ning nende juhtimisel kogu nõukogude rahva sihi- ja plaanikindla võitluse tulemuseks.

2. Sotsialistliku omandi kaks vormi.

Stalinliku Konstitutsiooni 5. paragrahv määrab kindlaks sotsialistliku omandi kahe vormi olemasolu, nimelt riikliku omandi ja kooperatiivse-kolhoosliku omandi olemasolu.

Maa, maapõuevarad, veed, metsad, tehased, vabrikud, kaevandused, murrud, raudtee-, vee- ja õhutransport, pangad,

sidevahendid, riigi poolt organiseeritud suured põllumajanduslikud ettevõtted (sovhoosid, masina-traktorijaamad jms.), samuti ka kommunaal-ettevõtted ja põhiline elamufond linnades ja tööstusasulais on riigi omand. Teiste sõnadega, see kõik kuulub kogu rahvale, see on kogu rahva vara. Kolhooside ja kooperatiivsete organisatsioonide ühiskondlikud ettevõtted koos nende elusa ja eluta inventariga, kolhooside ja kooperatiivsete organisatsioonide poolt toodetavad saadused, samuti ka nende ühiskondlikud ehitised moodustavad kolhooside ja kooperatiivsete organisatsioonide ühiskondliku, sotsialistliku omandi.

Kolhooside maa, nagu eespool tähendatud, on riigi omand. Riik kinnistab selle maa kolhoosidele tasuta ja tähtajata kasutamiseks, s. o. igaveseks. Riik andis kolhoosidele igaveseks kasutamiseks üle 400 miljoni hektaari maad.

Riiklikule ja kooperatiivsele-kolhooslikule omandile on ühine see, et nad on mõlemad sotsialistliku omandi vormid, mis ei tunne inimese ekspluateerimist teise inimese poolt. Inimese ekspluateerimine teise inimese poolt on võimatu nii riiklikes kui ka kooperatiivseis kolhooslikes ettevõtetes, sest nii ühed kui teised on sotsialistlikud ettevõtted.

Kuid nende kahe sotsialistliku omandi vormi vahel on ka erinevusi. Riiklik omand on kogu rahva vara; seda käsitab rahva huvides ja vastavalt tema tahtele sotsialistlik riik.

Kooperatiivne-kolhooslik omand, erinevalt riiklikust, ei ole mitte kogu rahva vara, vaid üksikute kooperatiivsete organisatsioonide ja kolhooside vara, kes seda ka käsitavad. Kolhoos on ehitatud talupoegade eneste jõu ja vahenditega riigi kaasabil ja juhtimisel. Kolhoosi kogu majanduslik vara ja tema liikmete poolt toodetavad saadused on kolhoosi organiseerinud talupoegade kollektiivseks omandiks. Ent maa, millel elab ja töötab kolhoos, on riigi omand, mille ta kinnistas kolhoosile igaveseks tasuta kasutamiseks.

Vabrikute, tehaste, sovhooside ja teiste riiklike ettevõtete poolt toodetavad saadused ei kuulu neile, vaid on riigi, s. o. kogu rahva omand ja jaotatakse riigi poolt. Kolhoosi toodang aga on antud kolhoosi omand. Kolhoos, mis on täitnud oma kohustused riigi vastu ja tasunud masina-traktorijaamade töö eest kolhoosis ning täitnud kontraheerimislepingud¹, võib ise otsustada, vastavalt põhikirjale ja üldkoosoleku otsusele, kuidas jaotada kolhoosi toodang ja rahalised tulud. Osa kolhoosi toodangust ja rahalistest tuludest läheb kogu kolhoosi majanduslike ja sotsiaal-kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks (seemne-, loomasööda- ja kindlustusfondi täiteks, kolhoosi jagamatu fondi täiendamiseks, põllutööriistade ja loomade ostuks jms., kolhoositöö jooksvateks vajadusteks, vaeslaste, töövõimetute raukade, sõjaväelaste ja rindel hukkunute puudustkannatavate perekondade ja invaliidide abistamise fondi, lastesõimede organiseerimiseks, brigadiiride ettevalmistamiseks jne.). Kõik ülejäänud toodang ja rahaline tulu jaotatakse kolhoosiliikmete vahel vastavalt nende väljatöötatud normipäevadele.

Nii riiklikud kui ka kooperatiivsed-kolhooslikud ettevõtted põhinevad sotsialistlikul omandil ja üheõiguslike, igasugusest ekspluateerimisest vabastatud inimeste kollektiivsel töö. Kuid riiklikud ettevõtted on sotsialistliku majanduse kõrgemaks vormiks. Nad põhinevad eranditult üldrahvalikul, riiklikul omandil ja annavad kogu oma toodangu täielikult riigile, s. o. kogu rahvale. Neis ettevõtteis inimesed töötavad kogu oma tööaja sotsialistlikus tööstuses ja elavad riigilt saadavast palgast.

Kolhoosnikud ei saa palka, vaid tulu, mis sõltub kolhoosi aastase toodangu üldhulgast ja jaotatakse normipäevade

¹ Kontraheerimisleping — riikliku varumisorganisatsiooni ja kolhoosi vahel sõlmitud eellepingu alusel põllumajanduslike saaduste varumine.

alusel. See tulu ei ole kolhoosnikuil ainsaks elatusvahendite allikaks. Vastavalt konstitutsioonile omab iga kolhoosipere peale ühisest kolhoosimajapidamisest saadava põhitulu ka väikest õue-aiamaad isiklikuks kasutamiseks. Kolhoosnik omab isiklikku abimajandit õue-aiamaal, elumaja, tootvat karja, linde ja põllumajanduslikku väikeinventari, vastavalt põllumajandusliku artelli põhikirjale. Abimajand annab kolhoosnikuile lisatulu, mis on kolhoosipere isiklikuks omandiks.

3. Põllumajandusliku artelli põhikiri.

1935. aasta veebruaris, kui kolhoosid olid juba tugevnenud, võeti II üleliidulisel kolhoosnikute-lööktöölise kongressil seltsimees Stalini isiklikul osavõtul vastu põllumajandusliku artelli tüüppõhikiri. Senini kehtinud tüüppõhikiri, mis oli vastu võetud 1930. a. algul, massilise kolhooside loomise esimesel perioodil, oli juba vananenud. Uus, Stalini otsesel juhitud väljatöötatud ja «Kolhoosielu stalinliku põhikirja» nimetust kandev põhikiri võis juba üldistada kolhooside rikkalikke kogemusi.

See põhikiri sai kolhoosielu seaduseks, mis määrab kindlaks kolhooside organisatsiooni ja tegevuse. Uhteageu on see kolhoosikorra edasise kindlustamise ning paljumiljonilise kolhoosi-talurahva kultuurilise ja jõuka elu ehitamise programiks.

«Kolhooside tee, sotsialismitee on töötavate talupoegade jaoks ainus õige tee,» öeldakse tüüppõhikirja esimeses punktis. «Artelli liikmed kohustuvad tugevdama oma artelli, ausalt töötama, kolhoosi tulused töö järgi jaotama, kaitsema ühiskondlikku omandit, hoidma kolhoosi vara, hoidma traktoreid ja masinaid, hästi hoolitsema hobuste eest, täitma oma tööliste-talupoegade riigi poolt antud ülesandeid ning muutma

seega oma kolhoos bolševistlikuks ja kõik kolhoosnikud jõukaks.»

Põhikiri rõhutab kolhoosidesse ühinemise vabatahtlikkuse põhimõtet ja kolhooside ülesandeid kolhoosnikuile kultuurse ja jõuka elu kindlustamisel ning kolhoosiliikmete kommunistlikul kasvatamisel, kapitalismi kõigi igandite kõrvaldamisel kolhoosnikute majandusest, elust ja teadvusest. Tüüpõhikirja aluseks on kolhoosnikute isiklike huvide ja kolhooside ühiskondlike huvide õige kooskõlastamise põhimõte. Kolhoosnikute isiklike huvide kooskõlastamine kolhoosi ühiskondlike huvidega — see on kolhooside kindlustamise võti, ütles seltsimees Stalin põllumajandusliku artelli tüüpõhikirja väljatöötamise komisjonis. Just see põhimõte määrabki tulude jaotuse: mida enam on kolhoosnik teinud normipäevi, seda enam ta saab.

Kolhoosi esimeseks käsuks on aus riiklike kohustuste (mitmesuguste põllumajanduslike saaduste varumine) täitmine, ja seda rõhutab ka põllumajandusliku artelli tüüpõhikiri. Põhikiri seisab nii riikliku (maa) kui ka kolhoosliku sotsialistliku omandi kaitsel. Ta näeb ette karmi võitlust kolhoosidele kinnistatud maaga hangeldamise ja kolhoosi varanduse ning saaduste ebaseadusliku kasutamise vastu.

Põhikirjale vastavalt peab kogu kolhoositöö olema korraldatud laialdase demokraatia alusel. Kolhoosnikud on oma artelli peremehed. Kõrgemaks organiks kolhoosis on kolhoosiliikmete üldkoosolek, mis otsustab kõiki kolhoosi tootmise ja saaduste jaotamise põhilisi küsimusi. Kolhoosi juhatus valitakse kolhoosiliikmete üldkoosolekul ja ta vastutab tema ees kogu oma tegevuses. Nii kolhoosi vastuvõtmine kui ka sellest väljaheitmine toimub ainult üldkoosoleku otsusel.

Partei ja valitsus jälgivad valvsalt, et põllumajandusliku artelli põhikirja keegi ei rikuks. Nad peavad karmi võitlust nende vastu, kes rikuvad kolhoosielu põhiseadust, mis kind-

lustab talurahva elu ainelise ja kultuurilise taseme pideva tõusu.

1939. aastal andsid ÜK(b)P Keskkomitee ja NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu välja erimääruse «Kaitseabinõudest kolhooside ühismaade jagamise vastu». See partei ja valitsuse määrus näeb ette kriminaalkaristuse neile, kes on süüdi kolhoosi ühiskondlike maade kuritahtlikus omastamises. Määrus nõuab võitlust väärkolhoosnikute vastu, kes kolhoosides üldse ei tööta või töötavad seal ainult näiliselt, kasutades kolhoosnikuile antavaid soodustusi ja eeliseid oma isikliku abimajandi laiendamiseks, isiklikuks rikastumiseks. Sellised kolhoosnikud teevad kahju kõigile ausaile kolhoosnikuile, tekitades kunstlikult tööjõu puudust kolhoosis ja takistades kolhoositulude suurenemist.

1946. aasta septembris, kui reas oblasteis avastati uusi tõsiseid kolhoosi põhikirja rikkumise fakte, andsid NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee määruse «Abinõudest põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosides». See määrus kinnitab eelmist, 1939. aastal vastuvõetud määrust ja kohustab viivitamatult likvideerima kõik põhikirja rikkumised ja kaitsema kolhoose kolhoosivara omastamise vastu. Määrus kohustas kõiki, kes kasutasid ebaseaduslikult üht või teist kolhoosivara, tagastama see kolhoosidele. Kolhoosi varanduse, ühiskondliku maa ja raha omastamises ja ebaseaduslikus kasutamises süüdi olevad isikud tuleb määrusele vastavalt tagandada kohtadelt ja anda kohtu alla. Määruses rõhutati põhikirjas ettenähtud kolhoosidemokraatia rikkumise lubamatust. Rangelt on keelatud kolhoosiesimeeste määramine ja tagandamine kolhoosnikute üldkoosolekust mööda minnes.

Partei ja valitsuse määrusega loodi NSV Liidu Ministrite Nõukogu juurde Kolhooside Nõukogu, mille koosseisu kuulusid kolhooside ülesehitustöö väljapaistvamad tegelased. Nõu-

kogu ülesannete hulka kuulub range kontrolli sisseseadmine põllumajandusliku artelli põhikirjast kinnipidamise üle, kolhooside kaitsmine põhikirja rikkumise katsete vastu ning samuti kolhoosi ülesehitustöö küsimuste lahendamine.

Need määrused tunnistavad kujukalt, kuidas partei ja valitsus hoolitsevad kolhooside õitsengu ja kolhoositalurahva huvide ja vajaduste eest.

Juba esimesel üleliidulisel kolhoosnikute-lööktöölise kongressil 1933. aastal ütles seltsimees Stalin, kõneldes uue, kolhoosikorra ja vana korra erinevusest: «Vana korra ajal töötasid talupojad üksikult, esiisadelt päritud vanade tööviisidega, vanade tööriistadega, töötasid mõisnike ja kapitalistide kasuks, kulakute ja spekulantide kasuks, elades poolnäljas ja teisi rikastades. Uue korra, kolhoosikorra ajal töötavad talupojad ühiselt, artellides, nad töötavad uute tööriistade — traktorite ja põllutöömashinate abil, nad töötavad endi ja oma kolhooside kasuks, elavad ilma kapitalistide ning mõisniketa, ilma kulakute ning spekulantideta, töötavad selleks, et päevast päeva parandada oma ainelist ja kultuurilist olukorda».

Aastad, mis on möödunud sellest ajast, kui öeldi need sõnad, on eredalt näidanud kolhoosikorra suuri eeliseid.

Sotsialistlik majandussüsteem ja sotsialistlik omandus oma mõlemas vormis kujundasid küla ilme ümber, muutsid põhjalikult talurahva elu ning tõstis järsult nõukogude küla kultuuri ja ainelist heaolu.

Üha enam kustub linna ja küla vastandlikkus. Koos jõukusega kindlustas kolhoosikord ka talurahva kogu elu sügava muutumise. Vana küla oma harimatuse ja elanikkonna kirjaoskamatusena, läbipääsematu pori ja viletsate teedega ning ebakultuursusega on kadunud minevikku. Kõrge masinatehnika kergendas talurahva tööd ja tõstis järsult põlluviljakust. Kolhoosnikute majades lõi särama «Iljitši lambike». Külla tekkisid keskkoolid, oma haiglad, kolhoosi puhkekodud ja sana-

tooriumid, kinod, klubid, raamatukogud ja kultuurimajad. On loodud küla-intelligentsi laialdane kaader.

Nii võimaldasid nõukogude võim ja kolhoosikord talurahvale jõuka ja kultuurse elu.

4. Väike-eramajandus NSV Liidus.

Kolhoosideks ja kooperatiivseteks organisatsioonideks ühinemine rajaneb rangele vabatahtlikkuse põhimõttele. Väljendades kolhoosideks ja kooperatiivseteks ühinguteks ühinemise vabatahtlikkuse põhimõtet, ütleb NSV Liidu Konstitutsioon (9. paragrahv), et sotsialistliku majandussüsteemi kõrval on seadusega lubatud väikesed isiklikule tööle rajatud ning ilma võõra tööjõu ekspluateerimiseta eramajapidamised. Rõhuv enamik talupoegi NSV Liidus on juba ammu ühinenud kolhoosidesse. Talupoegade arv, kes jätkavad individuaalmajapidamist, on rõhuvas enamikus nõukogude vabariikides täiesti tähtsusetu. Ainult uutes, alles hiljuti NSV Liitu astunud nõukogude vabariikides, Lätis, Leedus ja Eestis, kus talurahval polnud veel aega veenduda suurmajapidamise eelistes, oli väike, isiklikul töö põhinev eramajapidamine alles hiljuti põhiliseks maaharimise vormiks. Nüüd areneb ka seal kolhooslik liikumine edukalt, haarates üha suuremal arvul talunikke.

Individuealse põllumajanduse vormid, millel juba nüüdki on kogu maa ulatuses väga väike koht, tõrjutakse sotsialismi lõpuleviimise protsessis järk-järgult välja kui talupoegadele mittekasulikud ja asendatakse nende vabal tahtel sotsialistlike põllumajanduse vormidega.

5. NSV Liidu kodanike isiklik omand.

On vajalik eristada tootmisriistade ja -vahendite isiklikku omandust ja eraomandust.

NSV Liidus on isiklikuks omandiks tööst saadud tulu ja säästud, elumaja ja kodune abimajand, koduse majapidamise inventar ning isiklikud tarbe- ja mugavusesemed.

Sotsialistlik omandus ja sotsialistlik majandussüsteem vastanduvad tootmisvahendite eraomandusele. Nad kehtestatakse ja kindlustatakse kapitalistliku majandussüsteemi ja tootmisvahendite eraomanduse kaotamise tulemusena; kapitalistlik eraomandus on paratamatult seotud inimese ekspluaateerimisega inimese poolt.

Mis aga puutub kodanike isiklikku omandisse, siis on just sotsialismi võit loonud soodsad tingimused selle kasvamiseks ja kindlustumiseks. Meil on kaotatud inimese ekspluaateerimine inimese poolt ja sellega seotud töörahva hulkade viletsus, meil ei ole ega võigi olla majanduskriise ja tööpuudust.

Sotsialismi tingimustes kindlustatakse töörahva hulkade heaolu pidev tõus ning nende töötulude ja säästude kasv. Kes paremini töötab, see ka rohkem saab, järelikult ta saab võimaluse muretseda töötulude eest suuremal hulgal kõike seda, mis on vajalik isiklikuks tarvituseks temale ja ta perekonnale.

Sotsialism kõrvaldas parasiitlikud klassid, kes elasid võõra töö ekspluaateerimise arvel, ja kindlustas kõigile õiguse tööle. Sellega on loodud kindel materiaalne tagatis ka kodanike isiklikule omandile. Meie maa kogemused näitavad piltlikult, kuidas kindlustub ja kasvab töörahva hulkade isiklik omand koos sotsialistliku majandussüsteemi arenemisega ja tootmisriistade ning -vahendite sotsialistliku omanduse kasvuga.

NSV Liidu Konstitutsiooni 10. paragrahv asetab seaduse kaitse alla nii kodanike isikliku omandi kui ka selle omandi parandamise õiguse. Isikliku omandi erivormiks NSV Liidus on kolhoosipere õue-aiamaal asuv abimajand, elumaja, tootlikud kariloomad, kodulinnud ja põllumajanduslik väikeinventar.

tar — vastavalt põllumajandusliku artelli põhikirjale. Ermevus üksikute kodanike isiklikust omandist on siin selles, et loeteldud objektide omanikuks on kogu kolhoosipere, s. o. kogu kolhoosniku perekond. Mis aga puutub iga kolhoosipere liikme poolt isiklikult väljatöötatud normipäevade eest kolhoosist saadud saadustesse ja rahasummadesse, siis need ei ole mitte kogu kolhoosipere, vaid on iga kolhoosiliikme isiklikuks omandiks.

NSV Liidu Konstitutsiooni 7. ja 10. paragrahvi alusel kaitseb seadusandlus rangelt NSV Liidu kodanike isiklikku omandit (samuti ka kolhoosipere omandit) igasugu ebaseaduslike omastamiskatsete vastu, ükskõik kelle poolt need tuleksid. NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus 4. juunist 1947 tugevdas isikliku omandi kaitset veelgi.

Vastavalt sellele seadlusele mõistab kohus varguse eest paranduslike tööde laagrisse 5 kuni 6 aastaks, korduva või vargajõugu poolt teostatud varguse eest aga 6—10 aastaks. Varguse eest, mis on seotud vägivalla või sellega ähvardamisega, karistatakse veel karmimalt (saatmisega paranduslike tööde laagrisse 10—20 aastaks ühes varanduse konfiskeerimisega).

6. Rahvamajanduse planeerimine NSV Liidus.

Kapitalistlik ühiskond areneb stiihiliselt. Põhilised tootmisvahendid kuuluvad kapitalistlikus ühiskonnas omavahel konkureerivale eraomanikele. Igaüks neist otsustab omavoliliselt, mida ja kui suurel määral oma ettevõttes toota. Sealjuures ei lähtu kapitalist kogu maa majanduse huvidest, vaid taotleb ainult oma kasu, oma tulude suurenemist.

Tulu taga ajades konkureerivad kapitalistid omavahel toormaterjalide allikate pärast, mis on vajalikud nende ettevõtetele, ja turu pärast saaduste realiseerimiseks. Kes on

tugev, see ka võidab. Kes on nõrgem, see hukkub. Ühinedes tõrjuvad suurkapitalistid väike- ja keskeraomanikud välja, laostavad nad.

Plaanitu ja anarhilise tootmise tulemuseks on see, et kaubatoodang riigis on vahetevahel suurem, kui elanikkond suudab osta. Ladudesse ja kauplustesse koguneb tohtu hulk kõige mitmesugusemat kaupa: jahu, liha, suhkrut, riideid, jalanõusid, autosid, mitmesuguseid masinaid jne. jne., kuid kapitalistid ei suuda neid realiseerida. Miks? Võib-olla ehk sellepärast, et kogu elanikkond on kõige vajalikuga varustatud? Muidugi mitte. Kapitalistlikus ühiskonnas on alati määratu hulk näljaseid, riietuseta ja teravalt puudustkannataviaid inimesi. Ladudesse ja kauplustesse kauba seismajäämise saladus seisab selles, et need, kes vajavad suuremat osa neist kaupadest, ei oma raha nende ostmiseks. Kuid vabrikud ja tehased jätkavad samal ajal üha uute ja uute kaupade paiskamist turule. See kutsub vältimatult esile majanduskriisi. Iga selline kriis toob endaga kaasa tööliste arvu vähendamise ettevõtetes või ettevõtete sulgemise kapitalistide poolt, kellel puudub võimalus kogunenud kaupade realiseerimiseks.

Kriis toob kaasa kogu maale suure viletsuse, mis kogu oma raskusega langeb töörahvale. Kriisi ajal visatakse kapitalistlikes maades kümned miljonid inimesed tänavale, kus nad täiendavad töötute armeed. Teised kümned miljonid töölised hakkavad töötama lühemat aega nädalas ja saavad järelikult vähem palka. Tohtu hulk inimesi jääb ilma ühegi elatusvahendita, ilma igasugu lootuseta saada tööd. Laod on viimse võimaluseni täidetud kaupadega, kuid inimeste hulgad nälgivad, neil ei ole toitu, riietust ega kütet, ei ole kõige hädavajalikumat. Kapitalistid eelistavad kaupu, millel pole levikut, pigem hävitada kui tasuta jagada nälga surevatele inimestele. Nii köetakse Ameerika Ühendriikides kriisi ajal vedurite katlaid nisuga, miljonid kotid kohvi ja

puuvilla veetakse laevadel ookeanile, kaldast kaugemale, ja visatakse vette. Terved tsisternid piima valatakse jõkke. Puuvili valatakse üle petrooleumiga ja visatakse pühkmehunnikusse. Taanis ja Hollandis tapeti kriisi ajal tuhandeid lehma ainult selleks, et nende lihast valmistada kooke maa väetamiseks. Ainuüksi 1934. aastal, siis kui kriis kapitalistlikes maades juba vähenes, hävitati mitmetes maades üle miljoni vaguni teravilja, 267 000 vagunit kohvi, 258 000 tonni suhkrut, 26 000 tonni riisi ja 25 000 tonni liha. Kuid sama aasta jooksul suri kapitalistlikus maailmas nälga 2 400 000 inimest, 1 200 000 inimest lõpetas oma elu ise kohutava viletsuse pärast, sest nad ei suutnud enam taluda elu täis nälga ja puudust.

Selline kord on kapitalistlikus maailmas, kus kogu majandus põhineb eraomandil, mis sünnitab ekspluateerimist ja eemaldab inimesi üksteisest. Selles maailmas kutsub lõikus esile nälja, riidetoodangu suurendamine jätab rohkem inimesi riietuseeta, miljonite inimeste ühiskondlik töö rikastab ainult väheseid kapitaliste. Kapitalistlik majandussüsteem, mis tagab ekspluateerijaile luksusliku elu, kutsub esile mitte ainult töörahva hulkade vaesumise, vaid ka maa loodusvarade hävimise nende röövelliku kasutamise tõttu eraomanike-kapitalistide poolt.

Meie maale on kõik see juba ammu muutunud raskeks minevikuks. Töötav rahvas, saanud oma maa peremeheks, kindlustas majanduse aruka juhtimise.

NSV Liidus, erinevalt kapitalistlikest maadest, juhitakse kogu rahvamajandust ühtse riikliku plaani järgi. See on võimalik selle tõttu, et NSV Liidus on maa, maapõuevarad, veed, tööstus, pangad, raudteed ja veetransport riigi käes. Meie rahvamajanduse üksikud harud on omavahel tihedas seoses ja moodustavad ühtse sotsialistliku majanduse. Riik määrab, mida

ja kui suurel hulgal toota, et rahuldada maa nõudeid. Riikliku rahvamajandusplaani eesmärgiks on ühiskondliku rikkuse suurendamine, töötajate ainelise ja kultuurilise taseme pidev tõstmine, NSV Liidu sõltumatuse kindlustamine ja tema kaitsevõime tugevdamine. Konstitutsiooni 11. paragrahv fikseerib NSV Liidu majanduselu planeerimise põhimõtte. Rahvamajanduse arendamise plaanid koostatakse meil viie aasta peale ja viisaastaku iga aasta peale. Kõigi rahvamajandusharude riiklik planeerimine on sotsialistliku majandussüsteemi suureks eeliseks.

Rahvamajanduse arendamise viie aasta plaanide alusel koostab iga ettevõtte ja iga kolhoos oma plaani. Plaanikohased ülesanded jõuavad iga töötajani, kolhoosnikuni, kooperatiivse artelli liikmeni. Iga nõukogude töötaja teab, kui palju ta peab tootma, et oleks kindlustatud oma ettevõtte, kolhoosi või artelli plaani täitmine.

Stalinlikud viisaastakud (NSV Liidu rahvamajanduse arendamise viie aasta plaanid) kujundasid meie maa ümber, muutsid ta eesrindlikuks, kaasaegse tehnikaga varustatud sotsialistlikuks suurriigiks. NSV Liidu Ülemnõukogu poolt vastuvõetud «Rahvamajanduse taastamise ja arendamise 1946.—1950. a. viie aasta plaani seadus» tagab maa majandusliku võimsuse edasise kasvu, ainelise heaolu ja kultuuri uue õitsengu. Selle plaani põhiliseks ülesandeks on Saksa okupatsiooni ajal kannatada saanud rajoonide taastamine, põllumajanduse ja tööstuse tõstmine sõjaelsele tasemele ning selle taseme tunduv ületamine sama viisaastaku jooksul. 1941.—1945. a. sõja ajal vaenlase poolt meie kodumaale löödud haavad on suured. Sõda hävitas palju sellest, mille oli rahvas loonud suure töö ja armastusega. Saksa fašistlikud koletised purustasid ja põletasid kas täielikult või osaliselt 1710 linna, enam kui 70 tuhat küla, üle 6 miljoni hoone ja jätsid peavarjuta ligi 25 miljonit inimest. Sakslased purus-

tasid ja kahjustasid 31 850 tööstusettevõtet ning laostasid ja rüüstasid 98 tuhat kolhoosi.

Ükski riik maailmas ei suudaks sellistest purustustest toibuda enne kümnete aastate möödumist.

Sotsialistlik majandussüsteem ja selle plaanikindel juhtimine NSV Liidus võimaldasid juba viimaseil sõja-aastail alustada edukat majanduse taastamist vaenlastest vabastatud rajoonides. Viie aasta plaani seadus tagab 1950. aastaks mitte üksnes majanduse täieliku taastamise, vaid ka selle edasise tunduva tõusu. Uue stalinliku viie aasta plaani edukat täitmist ja ületamist kindlustavad NSV Liidu tööliste, talupoegade ja haritlaste ennastsalgav ja kangelaslik töö, sotsialistliku majandussüsteemi suured eelised ja partei tark juhtimine seltsimees Staliniga eesotsas.

Nõukogude linna- ja maatööraha aktiivsust ja kangelaslikkust töös näitab plaaniliste ülesannete edukas täitmine esimestel sõjajärgsetel aastatel ja Leningradi tööliste patriootilise üleskutse tagajärjel kogu maal levinud liikumine — täita viie aasta plaan nelja aastaga.

Meie maa töötajad nimetavad õigusega sõjajärgset rahvamajanduse arendamise viie aasta plaani «stalinlikuks reissipassiks kommunismi». Selle plaani täitmine lähendab meid suurel määral ajale, mil saavutatud produktide küllus kindlustab meile ülemineku kommunismile. Samal ajal tugevdab selle plaani täitmine tohutult meie maa kaitsevõimet ja meie riigi võimsust. Sellepärast ei rahuldugi meie eesrindlikud töölised ja kolhoosnikud oma plaanikohaste ülesannete õigeaegse täitmisega, vaid püüavad neid ületada. Piisab öelda, et sajad tuhanded töölised meie maal ületasid juba 1948. a. oma viisaastaku plaanid. Ainuüksi Moskvast täitsid juba 1948. a. novembriks 25 tuhat tööliseid — kommunistlikku noort oma viisaastaku plaanid.

Rahvamajanduse plaanikindel juhtimine võimaldas sõna

tõsises mõttes muuta kogu meie maa ilme, muuta loodust ennast. Mihhailovi suurepärasest raamatus «Kodumaa kaardi kohal» on selgesti näidatud, kuidas nõukogude võimu aastate kestel on NSV Liidu kaart tundmatuseni muutunud. Seal, kus enne laiusid kõrbed või põlismetsad ja kus ainult harva võis kohata väikesi asulaid, on nüüd tekkinud uued linnad, tohutu suured tööstusettevõtted ja heledad kanalite jooned. Uued raudteeliinid ulatuvad üle kogu meie kodumaa tohutu territooriumi. Võimsaid elektrijaamu on kerkinud kõige mitmesugusemais maa osades. «Iljitsi lambike» valgustab kümneid tuhandeid külasid. On kuivendatud suured soolad, kus nüüd lopsakalt haljendavad aiad ja põllud. Tähelepanuväärivaks näiteks sellest, kuidas majanduse plaanikindel juhtimine sotsialismimaal võimaldab muuta loodust ennast ja kliimat rahva huvides, on NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK määrus 20. oktoobrist 1948 «Põllukaitse-metsavööndite istutamise, heinavälja-külvikordade sisseseadmise ning tiikide ja veehoidlate ehitamise plaanist kõrgete ja püsivate viljasaakide kindlustamiseks NSV Liidu Euroopa-osa stepi- ja metsastepi rajoonides». See seltsimees Stalini initsiatiivil vastuvõetud tähelepanuvääriv dokument näeb ette metsaistutamise suurtele maa-aladele. Lähema 15 aasta jooksul luuakse 8 suurt riiklikku põllukaitse-metsavööndit pikkusega 500 kuni 1080 kilomeetrit. Peale selle istutatakse kaitsemetsi kolhooside ja sovhooside põldudele miljonite hektaaride ulatuses. Metsad kaitsevad kuivi rajoone kagutuulte palava hinguse eest, mille tagajärjel muutub ka kliima.

Seltsimees Molotov ütles Suure Sotsialistliku Oktoobri-revolutsiooni 31. aastapäeval: «Selle grandioosse riikliku plaani täitmine, mille vastuvõtmisega kuulutati sõda põuale ja ikaldustele meie maa Euroopa-osa stepi- ja metsastepi rajoonides, viib meie põllumajanduse välja kõrgete ja püsivate saakide sirgele teele, teeb kolhoosnikute töö väga vilja-

kaks ja tõstab mitmeti Nõukogude Liidu majanduslikku võimsust. Meie veendumus selle suurte tööde ajaloolise plaani täitmises näitab, kui kiiresti kasvavad meie jõud, meie edusammud ja meie võimalused, kui me läheme seda teed, mille on kätte näidanud kommunistlik partei, suur Stalin.»

7. Töö NSV Liidus.

NSV Liidus teostatakse sots'alismi põhimõtet: «igaühelt tema võimete kohaselt ja igaühele tema töö järgi». See tähendab, et NSV Liidus on igaühele kindlustatud võimalus võtta ühiskonnas oma isikliku töö ja võimete kohane seisund. Kodanlikes riikides määrab isiku seisundi ühiskonnas tema rikkus. Tohtu suure tähtsusega on ka päritolu, sidemed, rahvuslik kuuluvus ja sugu. Meie maal aga, nagu ütleb seltsimees Stalin, «mitte varanduslik seisund, mitte rahvuslik kuuluvus, mitte sugupool, mitte teenistuslik seisund, vaid iga kodaniku isiklikud võimed ja isiklik töö määravad tema seisundi ühiskonnas». Töö on NSV Liidus iga töövõimelise kodaniku kohuseks ja auasjaks põhimõttel: «kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma».

NSV Liidu ühiskondlik korraldus kõrvaldab parasiitlike, võõra töö eksploateerimise arvel elavate ja mõnulevate klasside olemasolu võimaluse. Töö meie maal on töö endale, kogu ühiskonnale. Aus initsiatiivne töö on meie maal suures aus. Kõige kuulsamad inimesed meie maal on tootmise ja teaduse eesrindlased, need, kes on välja paistnud oma tööga.

Ühiskondliku töö saaduste jaotamine toimub meil ranges vastavuses igaühe isikliku töö hulga ja kvaliteediga. Seadused töötasu kohta ettevõtteis ja asutistes ning tulude jaotamise kohta kolhoosides koostatakse vastavalt sots'alismi põhimõttele: «igaühelt tema võimete kohaselt, igaühele tema töö

järgi». Kes töötab paremini, hoolsamini ja viljakamalt ühiskonna heaks, see ka enam saab.

Nõukogude seadused karistavad karmilt loodreid, laisku ja ebaausaid töötajaid ning ergutavad igati ausaid töötajaid, nähes ette lisatasu, preemiaid ja autasusid isikuile, kes kehtestatud töönorme ületavad. Väljapaistvaimaid autasustab Nõukogude valitsus ordenite ja medalitega ning omistab neile sotsialistliku töö kangelase nimetuse koos Lenini ordeni ja kuldmedali «Sirp ja vasar» andmisega. NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 1947. a. ja 1948. a. seadlused näevad ette sotsialistliku töö kangelase nimetuse andmise kolhoosnikuile kõrgete viljasaakide eest. Paljud tuhanded kolhoosnikud ongi juba selle nimetuse saanud.

Nõukogude inimeste suhtumisest töösse kui au, kuulsuse, vahvuse ja sangarlikkuse asjasse kõnelevad ilmekalt sellised kodanlikule korrale tundmatud nähtused nagu sotsialistlik võistlus ja stahaanovlik liikumine. Juba nõukogude võimu esimestel aastatel hakkasid töölised ja teenistujad organiseerima laupäevakuid, kus nad pärast tööpäeva vabatahtlikult ühiskondliku töö korras, teostasid mitmesuguseid töid. Lenin ütles juba siis, et neis laupäevakuis tuleb näha uue, kommunistliku töösse suhtumise võrset, sest töö on meie maal auasjaks, mitte aga häbistavaks, ebameeldivaks koormuseks. See uus suhtumine töösse juurdus meie maal laialdaselt.

Sotsialistlik võistlus, mis tekkis algul linnas — tehastes, vabrikutes, raudteedel ja kaevandustes —, levis varsti laialdaselt ka maal. Tehas võistleb tehasega, osakond osakonnaga, kolhoos kolhoosiga, oblast oblastiga ja vabariik vabariigiga. Sotsialistlikust võistlusest osavõtjad võtavad endale täpselt kindlaks määratud kohustused, mille eesmärgiks on tööviljakuse tõstmine, kvaliteedi parandamine, toodangu omahinna alandamine, plaaniliste ülesannete ennetähtaegne täitmine ja ületamine, toormaterjali kokkuhoid jne.

Sotsialistliku võistluse peaülesandeks on teha meie maa veel rikkamaks, nõukogude rahva elu veel ilusamaks, tugevdada meie riigi kaitsevõimet ja kiirendada liikumist kommunismi poole.

Sellele tähelepanuväärivale massilisele liikumisele on iseloomulik see, et sotsialistlikust võistlusest osavõtjad taotlevad mitte ainult oma isikliku töö parandamist, vaid ka üldist arenemist, mahajääjate kaasatõmbamist, neid seltsimehelikult abistades ning jagades nendega oma kogemusi.

Sotsialistlik võistlus on sotsialismi ülesehitamise kommunistlik meetod.

Sotsialistliku võistluse kõrgeimaks astmeks on stahhanovlik liikumine, mis on nimetatud nii oma algataja Donetsi kaevuri Aleksei Stahhanovi nime järgi. Juhindudes õilsast eesmärgist anda maale suuremal hulgal sütt, täiustada söeraiuja tööd, mõtles Stahhanov kõigi peensusteni läbi söeraiuja töö organiseerimise küsimuse. Teinud kindlaks, et kehiva töökorralduse juures kasutatakse suruõhu-haamrit, seda söeraiuja täiuslikku tööriista halvasti, jõudis Stahhanov järeldusele, et söeraiuja tuleb vabastada toestamistöedest, mis talt võtab poole tööajast, ja anda see töö eritöölise, toestaja hooleks, nii et söeraiuja raiuks ainult sütt. See annab võimaluse kasutada suruõhu-haamrit täielikult, mille tõttu toodang järsult tõuseb.

«Tsentraljnaja Irmino» kaevanduses, kus töötas Stahhanov, toetasid partei ja kommunistlike noorte organisatsioonid seda uuendustepanekut. 31. augusti ööl 1935 laskus Stahhanov kaevandusse, et töötada oma esitatud meetodi kohaselt. Teisel päeval teatasid telegraaf ja raadio kogu maailmale nõukogude kaevuri tootmisrekordist. Ühe vahetuse jooksul raius Stahhanov sütt 14 korda rohkem, kui seda nägi ette söeraiuja töö endine organiseerimine, kuid varsti pärast seda hakkas ta andma kuni 32 normi ühes vahetuses.

Teade sellest hämmastavast tulemusest erutas NSV Liidu kõigi rahvamajandusharude töölisi. Igal pool hakkasid eesrindlikud töölised Stahhanovi eeskujul oma töö organiseerimist ja võtete kõiki peensusi läbi mõtlema tööviljakuse tõstmise eesmärgil. Tekkisid stahaanovlased kõige mitmesugusematel tööaladel. Sepad Bussõgin ja Faustov, terasevalaja Makar Mazai ja kudujad Dusja ja Maria Vinogradova, traktoristid Paša Angelina ja Paša Kovardak, kombainer Borin ja paljud teised panid aluse võimsale liikumisele moodsa tehnika täielikuks ärakasutamiseks ja vananenud tootmisnormide uuesti läbivaatamiseks, tõmmates oma eeskujuga kaasa üha uusi ja uusi tööliste ja kolhoosnike kihte. Iga aastaga kasvavas stahaanovlaste arv, püstitati järjest uusi tootmisrekordeid, tekkisid stahaanovlikud brigaadid, stahaanovlikud jaoskonnad, kus kõik töölised on stahaanovlased. Stahaanovlased püstitasid rekordeid, mis mitmekordselt ületavad Ameerika parimate tehaste norme. Kolhoosnikud-stahaanovlased kasvasid isegi põua-aastal 1946 oma maa-aladel sellised kõrged saagid, mida varem maal ei tuntud.

Töö muutub rängast orjusest meeldivaks innukaks tööks ainult ekspluateerimisest vabades tingimustes. Luuletaja sõnade järgi meie maal «töö heliseb lauluna». Tööline teab, et tema töö läheb kogu ühiskonna heaks, mitte aga parasitidele, kapitalistidele ja mõisnikele. Sellega ongi seletatav säärane tähelepanuvääriv nähtus, nagu on massiline sotsialistlik võistlus ja stahaanovlik liikumine.

Stahaanovlastes, meie ühiskonna eesrindlikes inimestes, ilmnevad eredalt nõukogude patrioodi iseloomulikud jooned, kes mõtleb eelkõige oma sotsialistliku isamaa hüvangule. Vähe aega enne sõda tuli Gorki autotehase kuulsa sepa-stahaanovlase Bussõgini juurde välismaa külaline, kes Ameerika «autokuninga» Fordi nimel kutsus Bussõginit Fordi juurde tööle, pakkudes kõige kasulikumaid tingimusi. Bussõgin kuu-

las ära saadiku ja vastas talle: «Teatage mister Fordile, et nõukogude tööline ei müü ennast kulla eest. Ma töötan oma rahva ja kodumaa kasuks. Nende jaoks õppisin ma töötama ja neile püstitasin oma rekordid.»

Terasevalaja-stahaanovlane Mazai, sattudes sõjaajal sakslaste kätte, vastas sakslaste nõudmisele välada neile terast uhke keeldumisega ja eelistas piinarikast surma töötamisele nende kasuks.

Tööliste, talupoegade ja haritlaste massiline sangarlikkus töös Isamaasõja aastail pani imestama kogu maailma, näidates, millisteks kangelastegudeks on võimeline rahvas, kes teab, et tema töovilja ei kasuta ekspluateerijad, et see töö on vajalik sotsialistlikule kodumaale.

Sotsialistlik võistlus ja stahhaanovlik liikumine, mis hakkasid veel suurema jõuga arenema sõjajärgseil aastail, kui miljonid rindemehed pöördusid tagasi rahulikule loovale tööle, kiirendavad suurel määral meie liikumist edasi kommunismi poole.

Nõukogude inimesed, pannes oma töösse kogu oma südametule, kogu oma tehnilise oskuse, taibukuse, püsivuse, leidlikkuse, otseku ajavad aega edasi. Ega asjata oma meil sellist populaarsust parima nõukogude luuletaja Vladimir Majakovski kutsuvad värsid:

Astu, maa,
kiiremalt sa,
Kommuun
on väravas!
Edasi, aeg!
Aeg, edasi!

8. Sõda kinnitas NSV Liidu majandusliku aluse paremusi.

Lenin ütles, et sõda on tõsiseim eksam igale sõdivale riigile ja igakülgseks katseks tema ühiskondlikule korrale, eriti aga majandusele.

Tänapäeva-sõjad oma moodsa sõjatehnika ja sõjategevusse tõmmatud hiiglasuure inimkoosseisuga esitavad eriti suuri nõudeid majandusele.

Nõukogude rahva Suur Isamaasõda hitlerliku Saksamaa vastu tõestab ümberlökkamatult NSV Liidu majandusliku aluse — sotsialistliku majandussüsteemi ja sotsialistliku omandi paremust. Ükski teine riik maailmas poleks suutnud vastu pidada nii jõulistele löökidele, nagu need said osaks meie maale sõja algul.

NSV Liit pidas mitte üksnes vastu, vaid, olles tegelikult kahevõitluses julma vaenlasega, valmistas neis tingimustes ette ennenägemata pealetungi, mis otsustas sõja lõpptulemuse meie kasuks.

Sotsialistlik majandussüsteem ja sotsialistlik omand võimaldasid meie riigile raskemais tingimustes, mille olid esile kutsunud vaenlase äkiline kallaletung ja selle esialgne edu, viia kogu riigi majandus lühikese ajaga üle sõjarööbastele. Me suutsime viia tööstuse üle kaugesse tagalasse, arendada seal ennekuulmata lühikese ajaga hiiglaslikud, uued, sõjaks vajalikud tööstused ning kindlustada armee ja tagala varustamist.

NSV Liidu majanduslik alus osutus võrreldamatult elujõulisemaks kui vaenulike riikide majandus, vaatamata sellele et nad valmistusid kavatsetud sõjaks kaua ette. Täie õigusega võis seltsimees Stalin veel sõja ajal, nimelt oma 1944. a. 6. novembri ettekandes öelda: «Oktoobrirevolutsioonis sündinud sotsialistlik kord andis meie rahvale ja meie armeele suure ja võitmatu jõu.»

Sõjajärgsete aastate kogemused kinnitasid veel kord NSV Liidu majandusliku aluse suuri paremusi. Nõukogude sotsialistlik riik saavutas juba 1947. a. neljandas kvartalis tööstustoodangu alal sõjaeelse keskmise taseme. 1948. a. novembriks ületas tööstustoodang meie maal sõjaeelse 1940. a. toodangu

taseme 17% võrra. Sõjajärgne tase on saavutatud ka teravilja- kultuuride viljakuse alal. Suure eduga teostati 1947. a. lõpus rahareform ja kaotati tööstus- ning toidukaupade kaardisüsteem, kusjuures samaaegselt alandati ka kaupade hindu. Ja see kõik viidi läbi juba siis, kui sellisest loodusõnnetusest nagu 1946. a. põud oli möödunud ainult üks aasta. Selline on sotsialistliku majanduse võimsus. Sel ajal kui kodanlikud riigid visklevad, otsides pääsu lähenevast majanduskriisist, ning töörahva hulkade seisukord nendes maades üha halveneb, Nõukogude riik, kus ei tunta kriise ega tööpuudust, läheb kõrvalekaldumatult edasi majanduse, kultuuri ja rahvahulkade heaolu pideva tõusu suunas, mida ilmekalt näitab laiatarbe-kaupade riiklike jaehindade uus alandamine 1. märtsist 1950.

9. NSV Liit — tööliste ja talupoegade sotsialistlik riik.

a) Ühiskonna klassistruktuur sotsialistliku riigi esimesel arengufaasil.

Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võit tõi meie maale tõsisid muutusi klasside vahekorras, ühiskonna klassistruktuuris, tegi lõpu kapitalistide poliitilisele ja majanduslikule ülevõimule.

Siiski säilisid meie riigi olemasolu esimesel faasil töötavate klasside kõrval ka veel eksploatatorlikud klassid. Säilis linnakodanlus, kes oli küll kaotanud juhtiva osa majanduses, kuid võttis veel osa tööstusest ja kaubandusest Nõukogude seadustega kindlaksmääratud piirides. Kuni põllumajanduse täieliku kollektiviseerimiseni säilis ka külakodanlus, kulaklus.

Need eksploatatorlikud klassid, püüdes taastada vana ühiskondlikku korda, võitlesid ägedalt nõukogude võim vastu. Saanud kaotuse osaliseks oma püüetes taastada välis-

maiste interventide abiga kodanlik kord, hakkasid ekspluataatorlikud klassid meie maal kasutama teisi klassivõitluse vorme, hakkasid tekitama igasuguseid kahjustusi. Maskeeritud rahvavaenlased, kes väljendasid ekspluataatorlike klasside huve, liitusid oma võitluses nõukogude võimu ja töötava rahva võitluse vastu välisluure agentidega, aitasid neil organiseerida spionaaži, diversioone ja kahjurlikke akte mitmesugustel majandusaladel. Nad olid kapitalistliku ja eriti fašistliku luure agentuuriks ja toeks.

Mida edukamalt toimus sotsialistlik ülesehitustöö, seda meeletumaks muutus ekspluataatorlike klasside võitlus, kes tundsid oma lähedast lõppu. Teades, et sotsialistlik omand on nõukogude korra aluseks ja nõukogude rahva heaolu allikaks, hakkasid ekspluataatorlikud klassid ikka sagedamini tekitama kahjustusi, hakkasid organiseerima sotsialistliku omandi massilist riisumist. Ent miski ei suutnud päästa neid hukkamisele määratud klasse. Ekspluataatorlikud klassid likvideeriti sotsialismi võiduka pealetungiga, nende huvide kaitsjad trotskistlik-buhaarinlikud rahvavaenlased paljastati ja püüti kinni riiklike julgeolekuorganite poolt töörahva hulkade abiga.

b) Ekspluataatorlike klasside likvideerimine.

Algul, sedamööda kuidas tegi edusamme sotsialistlik industrialiseerimine ja kindlustus nõukogude kaubandus, tõrjuti kapitalistlikud elemendid välja tööstusest ja kaubandusest. Ning aastal 1929 asuti üldise kollektiviseerimise alusel likvideerima meie maa viimast, kõige arvukamat ekspluataatorlikku klassi — kulaklust. Sotsialismi võit tähendas nende klasside olemasolu aluse kõrvaldamist — ühe inimese teise inimese poolt ekspluateerimise kaotamist.

Seega esimene ja peamine klassistruktuuri muutumine sotsialismi võidu tulemusena meie maal seisab ekspluataatorlike klasside likvideerimises. Kogu meie ühiskond koosneb praegu töörahvast.

c) Töölisklass ja talurahvas sotsialistliku riigi teisel faasil.

Ekspluataatorlike klasside likvideerimine meie maal ei tähenda veel, et ühiskonna jagunemine klassideks oleks sellega juba kadunud. Klassid on meil veel jäänud. Kuid need ei ole vaenulikud, vaid sõbralikud klassid, nimelt töölisklass ja talurahvas. Töölisklass on nõukogude ühiskonna juhtiv klass. Kõigis põhiküsimustes tööliste ja taluraha huvid ühtivad. Tööliste ja taluraha eesmärgid on ühed ning samad — kindlustada Nõukogude riiki, arendada üha enam sotsialistlikku ühiskonda meie maal ning töötada üksmeelselt ja ühiselt selleks, et meie kodumaa muutuks üha rikkamaks ja tugevamaks. Töölisklassi ja töötava taluraha liit — töölisklassi juhtimisel — on meie riigi tekkimisest saadik proletariaadi diktatuuri kõrgemaks põhimõtteks. Sotsialismi võidu tingimustes tugevnes see liit veel enam. Konstitutsioon ütleb seda asjalu fikseerides: «Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit on tööliste ja talupoegade sotsialistlik riik» (paragrahv 1).

Võitnud sotsialismi tingimustes kujutavad töölisklass ja talurahvas endast täiesti uusi klasse, võrreldes sellega, mis nad olid enne revolutsiooni meie maal ja milleks on need klassid kapitalistlikes maades veel praegugi. NSV Liidu töölisklass on klass, kes on vaba igasugusest ekspluateerimisest, kes ühiselt kogu rahvaga omab tootmisvahendeid ja teostab ühiskonna riiklikku juhtimist. Kapitalistlikes maades puuduvad töölisklassil tootmisvahendid, teda eksplua-

teerivad kapitalistid. Rohkearvulised takistused, niinimetatud «tsensused» piiravad tema õigust võtta osa valimistest. Riigivõim on tegelikult ekspuataatorlike klasside käes.

Ka meie maa talurahvas erineb sügavalt kapitalistlike maade talurahvast, nagu ka tsaari-Venemaa talurahvast. Juba Oktoobrirevolutsiooni võit tõi tõsiseid muutusi taluraha olukorda, vabastas ta mõisnike ekspuaterimisest ja tõmbas kaasa riigi valitsemisele. Kuid kuni sotsialismi võiduni jäi talurahvas väiketootjate klassiks. Sotsialismi võit põllumajanduses tähendas sügavat muutust talurahvas, tema muutumist täiesti uueks, ajaloole seni tundmata klassiks, sügavalt erinevaks meie riigi esimese faasi talurahvast, klassiks, kes on vaba igasugusest ekspuaterimisest ja kes korraldab oma majandust täiesti uutal alustel. Praegune nõukogude talurahvas on oma rõhuvas enamikus kolhoositalurahvas. Ta korraldab oma majandust mitte individuaalse töö ja mahajäänud tehnika alusel, vaid kollektiivse töö ja moodsa eesrindliku tehnika baasil. Kolhoositaluraha aluseks pole enam eraomand, vaid kollektiivne, sotsialistlik omand, mis on võrsunud kollektiivse töö baasil.

d) Nõukogude haritlaskond.

Peale tööliklassi ja taluraha on meie maal ka haritlaskond. Haritlaskond pole klass, vaid sotsiaalne grupp, kes moodustub mitmesuguste klasside liikmeist. Nõukogude haritlaskond erineb sügavalt haritlaskonnast kodanlikes maades; ta erineb ka sellest, kelleks ta oli Nõukogude riigi esimese faasi ajal.

Kodanlikes riikides teenib haritlaskond oma rõhuvas enamikus kodanlust, mitte aga töötavat rahvast, ja täiendab oma

ridu peamiselt kodanluse hulgast, sest just kodanlus on võimeline oma lastele andma vastavat haridust. Meie riigi esimesel arenguperioodil oli meie haritlaskond enamikus vana haritlaskond, kes oli oma huvide poolest seotud kukutatud klassidega. Ainult järk-järgult lõi Nõukogude riik haritlaskonna uue kaadri.

Praegune haritlaskond on täiesti uus haritlaskond, kes on kõigi juurtega seotud töölisklassi ja talurahvaga ja kelle hulgast 80—90 protsenti on võrsunud neist klassidest. Ta teenib ennastsalgavalt töötavat rahvast.

e) Nõukogude ühiskonna poliitilis-moraalne ühtsus.

Kõik need muudatused, mis toimusid meie maa klassi-struktuuris sotsialismi võidu tulemusena, tähendavad, et piirid töölisklassi ja talurahvaklassi, samuti ka nende ja haritlaskonna vahel kustuvad. Meie tingimustes pole pinda ekspluataatorlikele klassidele, pole pinda võitlusele töölisklassi ja talurahva ning nende ja haritlaskonna vahel. Samuti pole pinda ka rahvustevahelistele vastuoludele.

Nõukogudemaa kõigist rahvustest tööliste, talupoegade ja haritlaskonna huvide ning lõppeesmärkide ühtsus viis kogu nõukogude ühiskonna poliitilis-moraalse ühtsuse väljakujunemisele. See ühtsus on meie maa suurimaid võite, tähtsaid, ühiskonda edasiviivaid jõude. Selle poliitilis-moraalse ühtsuse jõudu sai tunda meie maale kallaletunginud vaenlane. See üksmeel, millega kogu meie rahvas tõsis vaenlase tagasilöömiseks, kõneleb kõige paremini sellest, missugune tohutu jõud peitub rahva poliitilis-moraalses ühtsuses, s. o. tema vaadete, veendumuste, ülesannete ja eesmärkide ühtsuses, tema koondumises Lenini-Stalini partei kui oma juhi, oma taotluste õige väljendaja ümber.

Nõukogude ühiskonna poliitilis-moraalne ühtsus on Nõukogude Liidu võimsuse ja jõu tähtsamaid allikaid.

10. NSV Liidu poliitiline alus.

a) Nõukogud — riikliku organisatsiooni uus, kõrgem tüüp.

Meie riiki nimetatakse Nõukogude riigiks sellepärast, et tema poliitiliseks aluseks on tööraha saadikute nõukogud (kuni Stalinliku Konstitutsioonini — tööliste, talupoegade ja punaarmeeleaste saadikute nõukogud). Nõukogud on riikliku organisatsiooni uus, kõrgem tüüp, mis ületab mõtmatult kõiki teisi ajaloos tuntud riikliku organisatsiooni tüüpe.

Nõukogude näol loodi esmakordselt maailmas selline riigivõimu poliitiline vorm, mis vastab täielikult tööraha ekspluatatsioonist vabastamise ja kommunismi ülesehitamise ülesandeile.

Esmakordselt tekkisid nõukogud juba 1905. a. revolutsiooni ajal, kui rahvahulkade tsarismivastase revolutsioonilise ülestõusu ja revolutsioonilise võimu algelised organid. Ent 1905. a. revolutsiooni lüüasaamine ja nõukogude olemasolu lühiaegsus ei andnud võimalust avaldada selle uue poliitilise organisatsiooni vormi kõiki iseärasusi. Veebruarirevolutsiooni perioodil 1917. aastal organiseeriti nõukogusid mitte üksnes tööstuskeskustes, nagu see oli 1905. aastal, vaid kogu maal.

Kui 1905. a. revolutsiooni ajal loodi peamiselt tööliste saadikute nõukogusid, siis Veebruarirevolutsiooni perioodil loodi tööliste ja soldatite saadikute nõukogude kõrval hulgaliselt ka talupoegade saadikute nõukogusid.

Lenin, õppides tundma 1871. a. Pariisi Kommuuni ja 1905. ja 1917. a. nõukogude kogemusi Venemaal, tegi kindlaks, et nõukogude kujul löid revolutsioonilised hulgad sellised uued organid, mis riigivõimu funktsioonide ülevõtmisel tagavad tööliklassi ajalooliste ülesannete teostamise. Lenin esitas 1917. a. aprillis loosungi, mis nõudis riigivõimu ülemi-

neki nõukogudele ja võitlust nõukogude vabariigi loomise eest. Lenin ütles, et nõukogude vabariik on mõõtmatult kõrgem kodanlikes maades tuntud parlamentaarsest vabariigist, sest nõukogud ühendavad kogu töörahvast, sõltumata soost, rahvusest, rassist, haridusest, usust jne., ning kindlustavad pideva ühenduse kõigi töörahva kihtidega, kõigi elukutsetega. Lenin rõhutas, et nõukogud annavad võimaluse töörahva hulki kaasa tõmmata otsustavale ja alalisele riigijuhtimisele ning on kõige demokraatlikum organisatsioon, mis valitakse töörahva poolt nende enda hulgast ja mis annab töörahvale aru kogu oma tööst. Mingi parlamentaarne vabariik ei suuda tagada rahva otsustavat osavõttu riigijuhtimisest.

Nõukogud on igas linnas, asulas, külas, staniitsas, igas rajoonis, oblastis ja kraisis. Nad juhivad majanduslikku ja kultuurilist ülesehitustööd ning kaitsevad riigikorda oma territooriumil, tagavad Nõukogude riigi seaduste täitmist ja kaitsevad kodanikele konstitutsiooniga antud õigusi. Nagu seltsimees Stalin ütleb, tähendabki nõukogude võim kohalike nõukogude ühendamist ja kujundamist üheks üldiseks riiklikuks organisatsiooniks, Nõukogude vabariigiks.

Lenin ütles, et kui nõukogusid poleks loodud, oleks sotsialistliku revolutsiooni võit meie maal osutunud võimatuks, sest vana riigiparaadi abil poleks töölisklass suutnud võimu enda käes hoida, uut aparati vana asemele kiiresti luua on aga võimatu.

Kogu Nõukogude riigi ajalugu kinnitas, et nõukogud on sääraseks riigivormiks, mis on kõige paremini kohandatud sotsialismi ülesehitamise ülesannetele.

b) Nõukogud sotsialistliku riigi teisel arengufaasil.

Stalinlik Konstitutsioon, väljendades sügavaid muutusi meie ühiskonna klassisstruktuuris ja meie rahva poliitilis-moraalse ühtsuse loomist, muutis tööliste, talupoegade ja punaarmeeaste saadikute nõukogud töörahva saadikute nõukogudeks. Nõukogude uus nimetus rõhutab, et nad ühendavad nüüd mitte üksnes rahva enamust, nagu varem, vaid kogu rahvast, sest ekspuataatorlikke klasse NSV Liidus enam pole.

«Kogu võim NSV Liidus kuulub linna ja maa töörahvale töörahva saadikute nõukogude näol,» on kirjutatud stalinliku konstitutsiooni 3. paragrahvis. Need sõnad väljendavad rahva tõelist täisvõimu meie riigis.

Töörahva saadikute nõukogud valitakse kõigi 18-aastaseks saanud kodanike poolt.

Nõukogude süsteem koosneb kõrgemaist võimuorganeist (NSV Liidu Ülemnõukogu ning liidu- ja autonoomsete vabariikide ülemnõukogud) ja kohalikest võimuorganeist (küla, linna, rajooni, oblasti ja krai töörahva saadikute nõukogud). Nõukogude saadikud on rahva teenrid. Nad annavad oma valijaile aru kogu oma tegevusest. Valijad võivad igal ajal ära kutsuda oma saadiku, kes pole osutunud nende usalduse vääriliseks. Üle poolteise miljoni saadiku töötab kõigis nõukogude süsteemi lülides. Nagu õigesti ütles Mihhail Ivanovitš Kalinin, «juba saadikute hulk, kes on puistatud laiali üle kogu Nõukogude Liidu Moskvast kuni kõige kaugemate nurkadeni, näitab, et nõukogude võim võib teostada ja teostab oma saadikute kaudu tõesti suuri üritusi, sest see aktiiv haarab tegelikult kogu meie maa elanikkonda.

Ning lõpuks on ta ammendamatuks allikaks riigitegelaste kasvatamisel. Elanikkond, kes saadikud valib, peab nendega

otsest sidet. See side läheb katkemata ahelana alt üles ja teeb nõukogude võimu kõigile omaks võimuks.»

Nõukogude võim tagab juba oma struktuuriga rahvahul- kade tegeliku osavõtu riigiasjadest. Nõukogude võimu aastate kestel võrsus rahva hulgast arvukas silmapaistvate riigitege- laste ja riigielu mitmesuguste alade juhtide kaader.

Nõukogude ühiskondliku korra eelised on nii vaieldama- tud, et nüüd isegi NSV Liidu vaenlased ei julge kõnelda nõu- kogude korra elujõuetusest. Sõja ajal saadud kogemused tões- tavad, et rahvast võrsunud nõukogude ühiskondlik kord on elujõuline ja püsiv ühiskonna organiseerimise vorm, millel on kogu rahva ennastalgav toetus. Sõja ajal saadud koge- mused, nagu rõhutas seltsimees Stalin oma valimiseelses kõnes 9. veebruaril 1946, «on tõestanud, et nõukogude ühis- kondlik kord on parem ühiskonna organiseerimise vorm kui ükski muu ühiskondlik kord.»

NSV Liidu konstitutsioon, arvestades nõukogude koge- musi ja tähtsust, kirjutab (2. paragrahvis): «NSV Liidu poliitiliseks aluseks on mõisnike ja ka- pitalistide võimu kukutamise ja proleta- riaadi diktatuuri kättevõitmise tulemu- sena võrsunud ja tugevnenud töörahva saadikute nõukogud.»

Küsimused kordamiseks.

1. Mis on NSV Liidu majanduslikuks aluseks?
2. Missugused on sots'alistliku omandi kaks vormi NSV Liidus ja mille poolest nad erinevad?
3. Millal võeti vastu stalinlik põllumajandusliku artelli põhikiri ja milline on selle tähtsus?
4. Missugustel alustel on NSV Liidus seadustega lubatud väike-eramaja- pidamine?
5. Missugust eesmärki taot'eb riiklik rahvamajanduse plaan? Millised on sotsialistliku plaanimajanduse eelised?

6. Missugune on «Rahvamajanduse taastamise ja arendamise 1946.—1950. a. viie aasta plaani seaduse» põhiline ülesanne?
7. Milles seisab töösse suhtumise muutumine meie maal?
8. Missugune on sotsialistliku võistluse ja stahaanovliku liikumise tähtsus? Missuguseid stahaanovlasi te teate peale nende, kellest on juttu raamatus?
9. Missugused muutused toimusid meie ühiskonna klassisstruktuuris sotsialismi võidu tulemusena?
10. Mis on NSV Liidu poliitiliseks aluseks?
11. Kus ja millal tekkisid esimesed nõukogud?
12. Miks on nõukogud riikliku organisatsiooni uueks, kõrgemaks tüübiks?
13. Milles seisab nõukogude ümberkujundamine seoses sotsialismi võiduga?

V peatükk.

NSV LIIDU RIIKLIK KORRALDUS.

1. NSV Liit — suur paljurahvuseline riik.

NSV Liidu elanikkond hõlmab enam kui 60 suurt rahvust, rahvusgruppi ja rahvast. Tsarismiajal kannatasid mittevene rahvad rahvusliku rõhumise all. Kui ka vene rahvusest tööliselised ja talupojad olid ilma õigusteta ja neid rõhusid vene rahvusest mõisnikud ja kapitalistid, siis teistest rahvustest töörahvas kannatas kahekordse ikke all. Neid rõhusid «kodumaised» eksploateerijad ja tsarism oma ametnikega, kes teostasid koloniaalpoliitikat valitsevasse rahvusse kuuluvate mõisnike ja kapitalistide huvides.

Nagu ütles Lenin, oli tsaari-Venemaa rahvaste vangla. Korduvalt püüdsid mitmesugusest rahvusest rõhutatud rahvad heita endalt tsarismi iket, kuid nende ülestõusud suruti alati julmalt maha. Tsarismi abistasid selles ka rõhutatud rahvaste eksploataatorklassid. Nad kartsid oma rahvast enam kui tsarismi, kes toitis neid mitmesuguste almustega.

Ei toonud rahvastele vabadust ka kodanlik-demokraatlik Veebruarirevolutsioon. Alles Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võidu tulemusena ja ühiskonna riikliku juhtimise üleminekuga tööliklassi kätte said Venemaa rõhutatud rahvad rahvuslikust rõhumisest vabaks.

2. NSV Liidu riikliku korralduse erijooned ja paremused.

Oma riikliku korralduse poolest erineb NSV Liit kodanlikest maadest põhjalikult.

Ka kodanlikes maades on paljurahvuselisi riike.

Kuid nagu ajalugu näitab, ei tekkinud paljurahvuselised ekspluataatorlikud riigid sugugi mitte rahvuste vabatahtliku ühinemise teel, vaid sel teel, et tugevam rahvus vägivaldselt ühendas nõrgemad rahvused oma riigiga. Viimaste, nagu ka koloniaalrahvaste iseseisvuse püüded surutakse seal vägivaldselt maha. Domineeriva rahvuse valitsev klass toetab ja sütitab kunstlikult rahvuslikku vaenu, et oleks kergem säilitada võimu riiki kuuluvate mitmesuguste rahvuste üle. Nii oli see tsaari-Venemaal, kus tsarism korraldas pogromme ja õhutas rahvuslikku vaenu rahvaste vahel. Nii oli see ka vanas Austria-Ungaris. Nii on see senini ka näiteks Indias, kus Inglismaa, püüdes takistada India rahvaste võitlust tõelise ja täieliku sõltumatuse eest, soodustab ja õhutab rahvuslikku vaenu hindude ja muhameedlaste vahel.

Tuntakse kaht riikliku korralduse põhivormi: unitaarset ja föderatiivset riiki. Unitaarne on tsentraliseeritud riik, mis ei jagune iseseisvateks osadeks. Föderatiivne riik ehk föderatsioon on rea riikide liitumine üheks föderatiivseks, s. o. liitriigiks.

NSV Liit on föderatsioon, s. o. liitriik. Kuid nõukogude föderatsioon on erilist tüüpi föderatsioon, mis sügavalt erineb kodanlikest föderatsioonidest. Nõukogude föderatsioon on sotsialistlik riik, mis on rajatud rahvusriikide vabatahtliku ühinemise ja nende üheõiguslikkuse põhimõttele ning rahvuste enesemääramisõiguse tunnustamise põhimõttele kuni väljaastumiseni NSV Liidust.

Nõukogude liitriik (föderatsioon) tugevdas meie maa rahvaste sõprust, tõstis enneolemata kõrgusele iga rahva majanduse ja kultuuri.

Ükskõik millise meie maa rahva juures võib näha, kuidas muutus tundmatuseni ja paranes tema elu pärast Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu. Rajoonides, kus tsarismiajal polnud ühtegi tööstusettevõtet, tekkisid hiiglaslikud tehased, šahtid ja kaevandused. Teedeta rajoonides loodi moodne raudtee- ja autotransport.

Kolhoosikorra võit kindlustas kõigi rahvusvabariikide ja autonoomsete oblastite põllumajanduse õitsengu. Vabariikides, kus elanikkond oli varem täiesti kirjaoskamatu, on nüüd oma teaduste akadeemiad ja kõrgemad õppeasutised, oma arvukas rahvuslik teadlaste, õpetajate, arstide ja agronoomide kaader. Näiteks on Usbekistanis nüüd raske leida kirjaoskamatu inimest. Seal on kirjaoskamatus täielikult kadunud. Aga enne revolutsiooni oskas 100 usbekist ainult 2 lugeda ja kirjutada. Nüüd on Usbekistanis nagu teisteski liiduvabariikides oma teaduste akadeemia, arvukad teadusliku uurimise instituudid, kõrgemad õppeasutised, oma rahvusteater andekate näitlejatega. Niisama hämmastavad muutused on nõukogude võimu kestel toimunud paljude rahvuste juures, kes elavad liiduvabariikides. Paljud väikerahvad, kes tsarismiajal olid julma ekspluateerimise ja epideemiade tõttu välja suremas, sündisid uuele elule, omandasid kultuuri ja tsivilisatsiooni. Nad said oma kirjakeele, mida neil varem polnud, said koolid, emakeelsed raamatud, haiglad ning nad arendavad suure vene rahva abiga edukalt oma majandust ja kultuuri.

NSV Liidu riikliku korralduse paremused ilmnesisid eriti eredalt Isamaasõja päevil.

Nagu teada, lootsid hitlerlased, et NSV Liit laguneb nende armeede esimeste löökide all, et NSV Liidu rahvaste

vahel algavad tülid ja et see kergendab meie maa anastamist. Elu tegi need arvestused naeruväärseks. Ei lagunenud mitte meie riik, vaid lagunes hitlerlik riik.

Rahvaste sõpruse ja vendluse ideoloogia, mis valitseb meie maal, osutus vaenlase rassilise vihkamise ideoloogiast tugevamaks. Sõjaliste katsumuste käigus tugevnes meie maa rahvaste sõprus veel enam. NSV Liit väljus sõjast veel tugevamana.

«Nüüd,» ütles seltsimees Stalin Moskva Stalini valimisringkonna valijate valimiseelsel koosolekul 9. veebruaril 1946, «on jutt sellest, et nõukogude riiklik kord on osutunud paljurahvuselise riigi eeskujuks, et nõukogude riiklik kord on säärane riikliku organiseerimise süsteem, kus rahvusküsimus ja rahvuste koostöö probleem on lahendatud paremini kui mistahes teises paljurahvuselises riigis.»

Nii tõendusid Nõukogude paljurahvuselise riigi suur jõud ja nõukoguliku riikliku korralduse paremused.

3. NSV Liit — üheõiguslike nõukogude sotsialistlike vabariikide vabatahtlik liit.

Suured põhimõtted, mis olid NSV Liidu moodustamisel aluseks, tagavad NSV Liidu tugevust ja võimsust, rahvaste sõpruse tugevdamist ja kõigi vabariikide ühise ülesande — sotsialismi ülesehitamise edukat lahendamist meie maal.

1936. aastal vastuvõetud NSV Liidu Konstitutsioon kinnitas vabariikide ühinemise vabatahtlikkust ja nende üheõiguslikkust NSV Liidu riikliku korralduse aluseks olevate põhiprintsiipidena. «Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit on liitriik, mis on moodustatud vabatahtliku ühinemise alusel üheõiguslikest nõukogude sotsialistlikest vabariikidest,» ütleb paragrahv 13.

Vabatahtliku ühinemise põhimõte, mis on konstitutsioonis järjekindlalt läbi viidud, on mitte üksnes välja kuulutatud, vaid ka igakülgsest kindlustatud. Paragrahv 17 tagab igale liiduvabariigile õiguse NSV Liidust vabalt välja astuda. Seltsimees Stalin märkis oma aruandes erakorralisel VIII üleliidulisel nõukogude kongressil, et ehkki meil pole selliseid vabariike, kes tahaksid NSV Liidust välja astuda, «konstitutsioonist välja jätta paragrahv NSV Liidust vabalt väljaastumise õiguse kohta — tähendab rikkuda selle liidu vabatahtlikkuse iseloomu».

4. NSV Liidu koosseis.

Praegu on NSV Liidu koosseisus 16 liiduvabariiki:
Vene Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik,
Ukraina Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Valge-Vene Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Usbeki Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Kasahhi Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Gruusia Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Aserbaidžani Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Leedu Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Moldaavia Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Läti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Kirgiisi Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Tadžiki Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Armeenia Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Turkmeeni Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik ja
Karjala-Soome Nõukogude Sotsialistlik Vabariik.

Vennalike nõukogude sotsialistlike vabariikide pere suurenemine ise kõneleb leninlik-stalinliku rahvuspoliitika järjekindlast teostamisest. See poliitika on suunatud meie maal elavate rahvuste arendamisele ja õitsengule.

5. Vene NFSV — esimene võrdsete seas.

Vennalike nõukogude vabariikide tähekokus on teenitult esimeseks Vene NFSV. Kogu meie riigi ajalugu näitab Vene NFSV, suure vene rahva juhtivat osa meie maa rahvuste vabastamises, ühendamises ja majanduslikus ning kultuurilises tõusus.

Vene rahva juhtiv osa ei põhine mingeil eesõigustel, võrreldes teiste NSV Liidu rahvastega. Selliseid eesõigusi ei saa meil ühelgi rahval olla, sest kõik rahvad meie maal on üheõiguslikud.

Vene rahva juhtiv osa põhineb tema tohutu suurtel teenetel, tema otsustaval tähtsusel Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võidus ja võitluses sotsialismi eest. Vene rahva juhtiv osa põhineb tema vennalikul abil, mida ta on osutanud kõigile teistele meie maa rahvastele ja mis kindlustab mahajäänud ning nõrkadele rahvastele nende majanduse ja kultuuri õitsengu.

Vene rahvas etendas otsustavat osa ka kogu meie maa päästmises fašistlikust orjusest, hiilgavas võidus hitlerliku Saksamaa üle ja mitte üksnes meie maa rahvaste, vaid ka kogu maailma päästmises saksa fašistlikest rüüstajaist. Nagu tähendas seltsimees Stalin, «teenis vene rahvas selles sõjas Nõukogude Liidu juhtiva jõu tunnustuse kogu meie maa rahvaste keskel». Vene rahva usaldus ja toetus meie valitsusele Isamaasõja raskeil aastail omas otsustavat tähtsust fašismi purustamisel.

Vene rahvas on meie maa paljurahvuselises koosseisus kõige arvukam: enam kui pool kogu NSV Liidu elanikkonnast on venelased. Rõhuv enamus vene rahvast elab Vene NFSV territooriumil.

Vene NFSV on oma moodustumise ajalt esimene

nõukogude vabariik. Ta andis meie maa kõigile rahvastele nõukogulikku tüüpi riigi eeskuju, rajas teed kõigil riikliku, majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö aladel. Ta rikastas oma kogemustega teisi vabariike, aidates neil ületada raskusi ja edukalt ehitada sotsialismi.

Vene NFSV oli, nagu nähtub juba eelmisest peatükist, selleks tuumaks, mille ümber liitusid sõbralikuks pereks kõik NSV Liidu rahvad. Tema juhtiv osa NSV Liidu loomisel ja rahvaste vennaliku sõpruse tugevdamisel on väljendatud riigihümni sõnades: «On vabade riikide murdmatu liidu loond jäädavaks ajaks suur Venemaa hõim.»

Vene NFSV territooriumil elab 108,8 miljonit inimest. Peale venelaste, kes moodustavad umbes $\frac{3}{4}$ elanikkonnast, elab Vene NFSV-s kümneid eri rahvaid. Teostades algusest peale järjekindlalt leninlik-stalinlikku rahvuspoliitikat, andis Vene NFSV ulatusliku autonoomia oma territooriumil elavaile mittevene rahvastele. Vene NFSV konstitutsioon fikseerib 12 autonoomse vabariigi, 6 autonoomse oblasti ja 10 rahvusringkonna kuulumise Vene NFSV koosseisu.

Ei ole võrdseid vabale Venemaale maailmas,
ei ole eredamaid, lõhnavaid meie lilledest,
me suur, me vaba surematu rahvas,
me uhke vene rahvas, igavene.
Batõi sõjaretkele vastu ta pidas,
viimse lüüni purustas ahela,
ta Venemaa rajas, ta Venemaa tõstis
kõrgete tähtedeni, ajastu harjale!

(Prokofjev)

Suure armastuse ja austusega suhtuvad vene rahvasse kõik meie maa arvukad rahvad, kes on talle tänuvõlgased oma vabaduse, majanduse ja kultuuri õitsengu eest. Vene rahva kangelaslikkus, tema väljapaistev andekus, tema loodud kul-

tuur, selge mõistus ja kindel iseloom leiavad tunnustust kogu maailmas. Lenini ja Stalini kasvatatud vene rahvas on mitte ainult NSV Liidu kõigi rahvaste, vaid ka kogu maailma rahvaste eelväeks; ta juhib võitlust kõigi rahvaste progressi, tõelise demokraatia, üheõiguslikkuse ja vabaduse eest.

6. Teised liiduvabariigid.

Vene NFSV järel on oma moodustumise ajalt vanimaiks Ukraina, Valge-Vene, Gruusia, Armeenia ja Aserbaidžani Nõukogude Sotsialistlik Vabariik. Kuni 1936. aastani olid Gruusia, Armeenia ja Aserbaidžan ühinenud Taga-Kaukaasia Nõukogude Sotsialistlikuks Föderatsiooniks ja kuulusid NSV Liitu mitte otseselt, vaid föderatsiooni kaudu. 1936. a. tühistati Taga-Kaukaasia Nõukogude Sotsialistlik Föderatsioon, sest ta oli juba täitnud oma ülesande Taga-Kaukaasia rahvaste lähendamises. Stalinliku Konstitutsiooni vastuvõtmisega astusid kõik sellesse föderatsiooni kuulunud vabariigid liiduvabariikidena otseselt NSV Liitu.

20-ndatel aastatel moodustusid ja astusid NSV Liitu Kesk-Aasia vabariigid: Usbeki, Tadžiki ja Turkmeeni vabariik. Kuni nende vabariikide moodustumiseni olid Kesk-Aasias Turkestani Autonoomne Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, mis kuulus Vene NFSV koosseisu, ja kaks nõukogude rahvavabariiki — Horezmi ja Buhhaara. Horezmi rahvavabariik muudeti sotsialistlikuks 1923. a. sügisel ning Buhhaara rahvavabariik — 1924. a. sügisel. Et NSV Liidu moodustamise momendil need kaks vabariiki polnud veel sotsialistlikud, ei saanud nad astuda NSV Liitu. Pärast nende vabariikide muutumist sotsialistlikeks kerkis kohe üles küsimus nende astumisest NSV Liitu.

Kuid enne nende vabariikide rahvaste soovi teostamist tuli teostada teine Kesk-Aasia rahvaste soov — tsarismi ajal üksikuiks osadeks lõhestatud rahvaste taasühendamine. Selle tulemusena loodi 1924. a. ülaltähendatud kolme Kesk-Aasia vabariigi territooriumil Usbeki ja Turkmeeni NSV ning NSV Liidu III nõukogude kongress võttis 1925. aastal need vabariigid NSV Liidu koosseisu. Usbeki liiduvabariigi koosseisu loodi tema moodustamisel Tadžiki autonoomne vabariik. 1929. a. muudeti ta liiduvabariigiks. 1936. a. muudeti liiduvabariikideks samuti Kasahhi ja Kirgiisi vabariik, mis varem kuulusid Vene NFSV-sse.

Noorimaiks liiduvabariikideks NSV Liidu koosseisu on Karjala-Soome, Moldaavia, Leedu, Läti ja Eesti. Need moodustati 1940. aastal.

Moldaavia ja Karjala-Soome liiduvabariik moodustati ümber varem eksisteerinud autonoomseist vabariikidest: esimene Moldaavia autonoomsest vabariigist, mis kuulus Ukraina NSV koosseisu, teine — Karjala autonoomsest vabariigist, mis kuulus Vene NFSV-sse. Need viimased ümberkujundused olid tingitud nende vabariikide territooriumi ja elanikkonna koosseisu suurenemisest. Moldaavia vabariigi elanikkond suurenes Bessaraabia moldaavia rahva taasliitumisel Moldaavia ANSV moldaavlastest elanikkonnaga. See osa moldaavia rahvast oli enam kui 20 aastat tagasi meie maast Rumeenia poolt vägivaldselt lahutatud. Karjala-Soome Nõukogude Vabariik moodustus Karjala ANSV-st ja rahulepingu põhjal Soomega NSV Liidu koosseisu arvatud uutest territooriumidest, mis puutusid kokku Karjala autonoomse vabariigi piiridega ja mille elanikkonnaks olid karjalaste hõimud.

Juba enne seda, nimelt 1939. a. vabastati Nõukogude armee poolt ja võeti Ukraina NSV koosseisu Lääne-Ukraina ja Valge-Vene NSV koosseisu — Lääne-Valge-Vene, kes keh-

testasid nõukogude võimu ja astusid välja Poola koosseisust, kuhu nad varem olid vägivaldselt sunnitud kuuluma. See Ukraina, Valge-Vene ja Moldaavia rahva taasühendamine oli leninlik-stalinliku rahvuspoliitika suureks võiduks.

Leninlik-stalinliku rahvuspoliitika uueks triumfiks oli Baltimaade vabariikide astumine NSV Liitu. Leedu, Läti ja Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik moodustasid (1940.) aastal. See tulenes kapitalistide võimu kukutamisest neis maades ja nende maade rahvaste poolt selgelt väljendatud soovist kehtestada nõukogude võim. Kehtestanud nõukogude võimu, teatasid nende maade rahvad oma täievoliliste organite kaudu oma soovist astuda NSV Liitu liiduvabariikide õigustega. NSV Liidu Ülemnõukogu istungjärk 1940. a. võttis need vabariigid NSV Liidu koosseisu.

7. NSV Liidu kompetents. 814

Vabariikide ühinemine NSV Liiduks tähendas ühtse liitriigi loomist ja oma õiguste vabatahtlikku piiramist nende vabariikide poolt Liidu kasuks mitmel riikliku tegevuse alal.

See vabatahtlik enesepiiramine teostati Nõukogude liitriigi ja kõigi sellesse kuuluvate vabariikide jõu ja sõltumatuse tugevdamiseks.

NSV Liidule kuulub kõrgeim võim kogu maal ja riigi sisening välispoliitika kindlaksmääramine.

NSV Liidu suveräänsus (s. o. sõltumatus ja täisvõim), see on kogu nõukogude rahva, mitte aga mingi üksikrahvuse või ühe NSV Liitu astunud vabariigi suveräänsus. NSV Liidu suveräänsuse teostamiseks vajavad tema kõrgemad riigivõimu- ja valitsemisorganid laialdast kompetentsi (kompe-

tents — võimu ulatus, õiguste kogu). Vastavalt NSV Liidu Konstitutsiooni 14. paragrahvile kuuluvad NSV Liidu juhtimisele:

kompetents kuuluvad

a) NSV Liidu esindamine rahvusvahelises suhtlemises, lepingute sõlmimine, ratifitseerimine ja denonseerimine NSV Liidu ja teiste riikide vahel (ratifitseerimine tähendab rahvusvaheliste lepingute kinnitamist, denonseerimine nende tühistamist), üldise korra kindlaksmääramine liiduvabariikide suhtlemises välisriikidega.

b) sõja ja rahu küsimused;

c) uute vabariikide vastuvõtmine NSV Liitu;

d) kontroll NSV Liidu Konstitutsioonist kinnipidamise üle ja liiduvabariikide konstitutsioonide NSV Liidu Konstitutsioonile vastavuse kindlustamine;

e) liiduvabariikide-vaheliste piiride muutmise kinnitamine;

f) liiduvabariikide koosseisus uute kraide ja oblastite, uute autonoomsete vabariikide ja autonoomsete oblastite moodustamise kinnitamine;

g) NSV Liidu kaitse organiseerimine ja kõigi NSV Liidu relvastatud jõudude juhtimine, liiduvabariikide väekoondiste organiseerimise juhtivate põhialuste kindlaksmääramine;

h) väliskaubandus riikliku monopoli alusel;

i) riikliku julgeoleku kaitse;

j) NSV Liidu rahvamajanduse plaanide kindlaksmääramine;

k) NSV Liidu ühtse riigieelarve ja selle täitmise aruande kinnitamine ning Liidu, vabariikide ja kohalike eelarvete koostamiseks minevate maksude ja tulude kindlaksmääramine;

l) üleliidulise tähtsusega pankade, tööstuslike ja põllu-

majanduslike asutiste ning ettevõtete, samuti ka kaubanduslike ettevõtete valitsemine;

- m) transpordi ja sideasjanduse valitsemine;
- n) raha- ja krediidisüsteemi juhtimine;
- o) riikliku kindlustuse organiseerimine;
- p) laenude tegemine ja andmine;
- q) maakasutamise, samuti ka maapõuevarade, metsade ja vete kasutamise põhialuste kindlaksmääramine;
- r) põhialuste kindlaksmääramine rahvahariduse ja tervishoiu alal;
- s) ühtse süsteemi organiseerimine rahvamajandusliku arvestuse alal;
- t) tööseadusandluse põhialuste kindlaksmääramine;
- u) seaduste andmine kohtukorralduse ja kohtupidamise kohta; kriminaal- ja tsiviilkoodeks;
- v) seaduste andmine Liidu kodakondsuse kohta; seaduste andmine välismaalaste õiguste kohta;
- õ) abielu- ja perekonna-seadusandluse põhialuste kindlaksmääramine;
- ä) üleliiduliste amnesteerimisaktide¹ andmine.

NSV Liidu seadused on ühteviisi kehtivad kõigi liiduvabariikide territooriumil. Lahkumineku korral liiduvabariigi seaduse ja üleliidulise seaduse vahel kehtib üleliiduline seadus.

8. Liiduvabariikide suveräänsed õigused.

NSV Liidu konstitutsioon kaitseb iga liiduvabariigi suveräänsed, s. o. kõrgemaid õigusi. Nende suveräänsus on piiratud ainult sääraste õiguste ulatuses, mis nad on vabatahtlikult andnud Liidule ja mis on

¹ Amnestia — armuandmine; süüdimõistetute täielik või osaline vabastamine süüst kõrgema riigivõimu-organi poolt.

täpselt loeteldud NSV Liidu Konstitutsiooni 14. paragrahvis. Väljaspool neid piire teostab iga liiduvabariik riigivõimu iseisvalt. Liiduvabariikide suveräänsuse ulatuslikkus nähtub juba sellest, et neil on NSV Liidust väljaastumise õigus. Vaatamata sellele, et selliseid vabariike, kes tahavad liidust välja astuda, pole, on nende väljaastumise õigus konstitutsiooniga garanteeritud.

Liiduvabariigi territooriumi ei või muuta ilma tema nõusolekuta (NSV Liidu Konstitutsiooni 18. paragrahv). Igal liiduvabariigil on oma konstitutsioon, mis arvestab vabariigi iseärasusi ja on koostatud täies kooskõlas NSV Liidu Konstitutsiooniga (NSV Liidu Konstitutsiooni 16. paragrahv).

Liiduvabariigi juhtimisele tema kõrgemate riigivõimu- ja valitsemisorganite näol kuulub: *kompitents.*

- a) oma konstitutsiooni kehtestamine;
- b) autonoomsete nõukogude vabariikide konstitutsioonide kinnitamine, kui neid on liiduvabariigi koosseisus;
- c) uute kraide ja oblastite, samuti ka uute autonoomsete vabariikide ja autonoomsete oblastite moodustamine oma territooriumil NSV Liidu Ülemnõukogu kinnitusel;
- d) autonoomsete vabariikide ja autonoomsete oblastite piiride ja rajoonilise jaotuse kindlaksmääramine;
- e) kraide ja oblastite piiride ja rajoonilise jaotuse kindlaksmääramine;
- f) liiduvabariigi seadusandlus;
- g) riikliku korra ja kodanike õiguste kaitse;
- h) vabariigi rahvamajanduse plaani kinnitamine;
- i) vabariigi eelarve kinnitamine;
- j) riiklike ja kohalike maksude ja muude tulude kindlaksmääramine kooskõlas NSV Liidu seadusandlusega;
- k) autonoomsete vabariikide eelarvete ja kraide ja oblastite kohalike eelarvete teostamise juhtimine;
- l) kindlustus- ja hoiuasjanduse juhtimine;

m) vabariikliku alluvusega pankade, tööstuslike, põllumajanduslike ja kaubanduslike ettevõtete ning organisatsioonide valitsemine, samuti ka kohaliku tööstuse juhtimine;

n) liidulise alluvusega ettevõtete valitsemise ning seisukorra kontroll ja järelevalve;

o) maakasutamise, samuti ka maapõuevarade, metsade ja vete kasutamise korra kindlaksmääramine;

p) linnade ja muude asustatud kohtade, elamu- ja kommunaalmajanduse, elamuehituse ja heaolu juhtimine;

q) teede ehitamine, kohaliku transpordi ja sideasjanduse juhtimine;

r) tööseadusandlus;

s) tervishoiu juhtimine;

t) sotsiaalkindlustuse juhtimine;

u) alg-, kesk- ja kõrgema hariduse juhtimine;

v) vabariigi kultuurhariduslike ja teaduslike organisatsioonide ning asutiste juhtimine ja valitsemine;

õ) kehakultuuri ja spordi juhtimine ja korraldamine;

ä) vabariigi kohtuorganite korraldamine;

ö) vabariigi kodakondsuse andmine;

ü) vabariigi kohtuorganite poolt süüdimõistetud kodanike amnesteerimine ja neile armuandmine.

Viimaseil aastail laiendati liiduvabariikide õigusi veelgi. Sõja ajal oli NSV Liidu Ülemnõukogu istungjärgu poolt ette nähtud liiduvabariikidel õigus omada oma väekoondisi kui Nõukogude armee koosseisu osasid ja astuda otsesesse suhtlemisse välisriikidega. Omal ajal, NSV Liidu moodustamisel, loovutasid vabariigid need õigused NSV Liidule. Liiduvabariikide tugevnemine ja arenemine pärast NSV Liidu moodustamist võimaldaski liiduvabariikide õiguste laiendamise mainitud aladel.

Liiduvabariikidele on tagatud tõeline ja üheõiguslik osavõtt Liidu kõrgemaist riigivõimu-organest, millest üksikasja-

lisemalt kõneldakse alamal. NSV Liidu rahvuste spetsiifiliste huvide kaitse on tagatud ka sellega, et NSV Liidu Ülemnõukogus on eriline koda, **Rahvuste Nõukogu**. Iga liiduvabariik on selles esindatud 25 saadikuga. Liiduvabariikide tegelik osavõtt Liidu riiklikust elust aitab tugevdada nii NSV Liidu kui ka liiduvabariikide suveräänsust.

9. Liiduvabariikide konstitutsioonid.

Liiduvabariikide konstitutsioonid võetakse vastu vabariikide kõrgemate riigivõimu-organite poolt. Olles koostatud täies kooskõlas NSV Liidu Konstitutsiooniga, väljendavad nad samal ajal rahvusvabariikide mõningaid iseärasusi. Nii on Usbeki NSV Konstitutsiooni peatükis, milles käsitletakse ühiskondlikku korraldust, 2. paragrahvis väljendatud nõukogude võimu Usbekistanis kehtestamise ajaloo iseärasused.

«Usbeki NSV poliitiliseks aluseks,» loeme 2. paragrahvis, «on töörahva saadikute nõukogud, mis on võrsunud ja tugevnenud mõisnike ja kapitalistide, baide, emiiride ja khaanide võimu kukutamise, proletariaadi diktatuuri kättevõitmise, usbeki rahva killustatud osade tööliste ja dekhaanide riigiks taasühendamise, usbeki rahva tsarismi ja vene imperialistliku kodanluse rahvuslikust rõhumisest vabastamise ning natsionalistliku kontrevolutsiooni purustamise tulemusena.» Kõrvutage see tekst NSV Liidu Konstitutsiooni või Vene NFSV Konstitutsiooni 2. paragrahviga, ja kohe selgub, milles on erinevus. Usbeki NSV Konstitutsioon, nii nagu ka teiste Nõukogude Ida vabariikide konstitutsioonid, kajastab täpselt selle vabariigi iseärasusi, mille elanikkond ägas enne revolutsiooni nii oma kui ka vene ekspluataatorite kahekordse ikke all, kelle

huvisid kaitses tsarism. Nõukogude võimu kehtestamine ja Usbeki liiduvabariigi moodustamine toimusid mõningal määral teistes tingimustes kui Vene NFSV-s. See on seletatav meie maa idapoolsete ääremaade klassi- ja ühiskondliku struktuuri iseärasustega minevikus. Kapitalistlikule ekspluateerimisele liitus seal elanikkonna feodaalne ekspluateerimine baide ja emiiride poolt ning säilisid arvukad sugukondliku korra igandid.

Hoolimata üksikute liiduvabariikide konstitutsioonide erinevusest, peegeldavad nad kõik sotsialismi võitu, vabariikide sotsialistlikku olemust ning nende riigivormide ja juhtivate põhimõtete ühtsust. Nad on täies kooskõlas NSV Liidu Konstitutsiooniga.

10. Liiduvabariikide administratiiv-territoriaalne jaotus.

Maa valitsemise kergendamiseks jaotatakse iga riigi territoorium teatavaiks administratiiv-territoriaalseiks üksusteks. NSV Liidus on liiduvabariikide territoriaalse jaotuse aluseks rahva huvid. Teostades administratiiv-territoriaalset jaotust, arvestab iga liiduvabariik oma territooriumi üksikute osade majanduslikke iseärasusi ja rahvuslikku koosseisu. Sealjuures peetakse silmas, et vabariigi administratiiv-territoriaalne jaotus aitaks kaasa rahvamajanduse arendamise üldise plaani teostamisele, vabariigis elunevate rahvuste vabale arenemisele ning töörahva hulkade algatusvõime ja isetegevuse arendamisele riigivalitsemises.

Rahvaarvult ja territooriumilt suured liiduvabariigid jagunevad oblastiteks (Vene NFSV ka kraideks). Oblastid

omakorda jagunevad rajoonideks. Väikese territooriumiga liiduvabariikides ei ole oblasteid (ja kraiseid). Nad jagunevad ainult rajoonideks.

11. Autonoomsed vabariigid.

Autonoomsed vabariigid on nõukogude rahvuslikud vabariigid, mis kuuluvad liiduvabariigi koosseisu. Rea liiduvabariikide piirides elavad mitmed suuremad või väiksemad rahvused (kuid arvult siiski väiksemad kui rahvus, kelle nime kannab vabariik), kes võtavad teatavat osa selle vabariigi territooriumist enda alla. Autonoomia (omavalitsus) annab neile võimaluse omada omariiklust.

Autonoomne vabariik moodustatakse seal elava põhirahvuse tahte avaldusel. Kokku on NSV Liidus 16 autonoomset nõukogude vabariiki.

Vene NFSV-s on (12) autonoomset vabariiki: Tatari, Baškiiri, Dagestani, Burjaatmongoli, Kabardiini, Komi, Mari, Mordva, Põhja-Osseedi, Udmurdi, Tšuvaši ja Jakuudi ANSV.

Usbeki NSV-s on üks autonoomne vabariik: Kara-Kalpak ANSV.

Gruusia NSV-s on kaks autonoomset vabariiki: Abhaasi ja Adžaari ANSV.

Aserbaidžani NSV-s on üks autonoomne vabariik: Nahhitševani ANSV.

Igal autonoomsel vabariigil on oma konstitutsioon, mis on koostatud täies kooskõlas liiduvabariigi konstitutsiooniga ja NSV Liidu Konstitutsiooniga; neil on oma kõrgemad riigivõimu- ja valitsemisorganid. Autonoomse vabariigi konstitut-

siooni võtab vastu tema ülemnõukogu ja kinnitab liiduvabariigi ülemnõukogu.

NSV Liidu ja vastava liiduvabariigi seadused on kohalikud autonoomse vabariigi territooriumil.

Autonoomse vabariigi juhtimisele kuuluvad tema kõrgemate riigivõimu- ja valitsemisorganite kaudu:

vabariigi rahvamajanduslike plaanide ja eelarvete kinnitamine;

kohalike tulumaksude kindlaksmääramine vastavalt NSV Liidu ja liiduvabariikide seadustele;

vabariikliku alluvusega tööstuslike, põllumajanduslike ja kaubanduslike ettevõtete ja organisatsioonide juhtimine, samuti ka kohaliku tööstuse juhtimine;

kontroll Liidu ja liiduvabariikliku alluvusega ettevõtete seisukorra ja valitsemise üle;

kontroll maa, maapõuevarade, metsade ja vete kasutamise üle vastavalt NSV Liidu ja liiduvabariigi seadustele;

tervishoiu, sotsiaalkindlustuse, eelkooli-kasvatuse ja alg- ning keskhariduse juhtimine ja kõrgemate koolide tegevuse jälgimine ja kontroll;

riikliku korra ja kodanike õiguste kaitse.

Autonoomse vabariigi territooriumi ei või tema nõusolekuta muuta. Autonoomne vabariik määrab ise kindlaks oma territooriumi rajoonilise jaotuse ning rajoonide ja linnade piirid. Autonoomsete vabariikide kõrgemal riigivõimu-organil on õigus anda seadusi, nende vabariikide kompetentsi piirides. Juhul, kui esineb lahkuminek autonoomse ja NSV Liidu ning liiduvabariigi seaduse vahel, kehtib NSV Liidu ja liiduvabariigi seadus. NSV Liidu seadustel on ühesugune jõud kõigi liiduvabariikide ja seega ka neisse kuuluvate autonoomsete vabariikide territooriumidel.

Autonoomsete vabariikide rahvuslike iseärasuste ja vajaduste ärvestamine NSV Liidu seaduste andmisel ja vabariiki-

kide osavõtt nende seaduste andmisest on tagatud nende esin-
dusega NSV Liidu Ülemnõukogu Rahvuste Nõukogus. Iga
autonoomne vabariik on Rahvuste Nõukogus esindatud 11
saadikuga. Liiduvabariigis on tema ülemnõukogu presiidiumi
esimehe asetäitjaks tavaliselt autonoomsete vabariikide esin-
dajad. Nii määratakse Vene NFSV-s Ülemnõukogu Presii-
diumi esimehe asetäitjate arv autonoomsete vabariikide arvu
järgi.

Nõukogude võimu ajal on üksikud autonoomsed vabarii-
gid, vastavalt nende kasvule ja tugevnemisele, moodustatud
ümber liiduvabariikideks (Kasahhi, Tadžiki, Kirgiisi, Moldaa-
via ja Karjala vabariik).

Mitte kõiki autonoomseid vabariike ei saa muuta liidu-
vabariikideks, sest autonoomsel vabariigil on selleks vajali-
kud kolm järgmist tunnust. Esiteks peab see vabariik olema 1
rajariik, s. o. mitte igast küljest piiratud NSV Liidu territo-
oriumiga. Liiduvabariigil on teatavasti õigus NSV Liidust välja
astuda. Sel juhul aga, kui autonoomset vabariiki piirab igast
küljest NSV Liidu territoorium, jääks liiduvabariigiks muu-
tudes tema väljaastumise õigus puhtformaalseks, sest tal pole
kuhugi välja astuda.

Teiseks peab rahvus, kes annab vabariigile oma nime, 2
moodustama vabariigi elanikkonna enamuse. Sellepärast ei
või need autonoomsed vabariigid muutuda liiduvabariikideks,
kus rahvus, kes annab vabariigile nime, on väiksem kui kõik
vabariigi territooriumil elavad rahvused kokku.

Kolmandaks ei tohi vabariik olla liiga väikesearvulise ela-
nikkonnaga; tal peab rahvast olema mitte alla, vaid üle mil-
joni. See on vajalik sellepärast, et väike nõukogude vabariik,
kel on vähe elanikke ja tähtsusetat armee, ei või loota iseseis-
vale riiklikule olemasolule NSV Liidust väljaastumise korral.
Teda võtaksid imperialistlikud kiskjad kohe oma käppade
vahele.

12. Autonoomsed oblastid ja rahvusringkonnad.

Reas liiduvabariikides elab selliseid rahvusi, kes oma väikese arvu tõttu või mõnel teisel põhjusel ei saa organiseeruda autonoomseks vabariigiks.

Sellistele rahvustele on meie maal tagatud rahvusriiklus autonoomse oblasti näol. Autonoomne oblast luuakse vastavalt rahvuse tahte avaldusele. Vene NFSV-s kuuluvad peaaegu kõik autonoomsed oblastid vastavate kraide koosseisu.

Erinevalt harilikust administratiivsest oblastist on autonoomseil oblasteil rida erilisi lisaõigusi, mis tagavad nende oblastite elanikkonna spetsiifiliste rahvuslike iseärasuste ja huvide arvestamist. Autonoomsel oblastil on õigus ise määrata keel, milles toimub asjaajamine riigiaparaadis ja õpetus koolides.

Autonoomne oblast on esindatud Rahvuste Nõukogus, kuhu ta saadab 5 saadikut.

Iga autonoomne oblast töötab välja oma oblasti põhimääruse, mille kinnitab vastava liiduvabariigi ülemnõukogu.

NSV Liidus on kokku 9 autonoomset oblastit, neist 6 on Vene NFSV koosseisus.

Vene NFSV-s on järgmised autonoomsed oblastid: Adõgee, Mägi-Altai, Juudi, Tuva, Hakassi ja Tšerkessi autonoomne oblast.

1) Aserbaidžani NSV-s on Mägi-Karabahhi autonoomne oblast.

2) Gruusia NSV-s on Lõuna-Osseedi autonoomne oblast.

3) Tadžiki NSV-s on Mägi-Badahšani autonoomne oblast.

Väikesearvulistele rahvustele on Vene NFSV-s loodud rahvusringkonnad. See tagab neile rahvustele omavalitsuse.

Võimu- ja valitsemisorganid rahvusringkonnas töötavad rahvuse emakeeles. Emakeeles toimub ka õppetöö koolis. Selliste ringkondade võimu- ja valitsemisorganid arvestavad iga rahvuse vajadusi ja iseärasusi ja hoolitsevad võrdselt igaühe eest, aidates kaasa rahvuste ainelise ja kultuurilise taseme tõusule. Ka rahvusringkonnad on esindatud Rahvuste Nõukogus, kuhu iga rahvusringkonna elanikkond saadab ühe saadiku.

Vene NFSV-s on 10 rahvusringkonda: Korjaki, Tšuktši, Taimõri, Evenki, Hante-Mansi, Agini Burjaatmongoli, Ust-Orda Burjaatmongoli, Jamali-Nenetsi, Nenetsi, Komi-Permjaki rahvusringkond. Kõik need ringkonnad asuvad Vene NFSV põhja- ja kirdeosas. Rahvusringkond on suurepärase, ennast praktikas õigustav väike- ja pisirahvaste ühendamise ja organiseerimise vorm. Need rahvad olid minevikus määratud väljasuremisele, kuid nõukogude võim äratas nad uuesti ellu.

Mihhailovi suurepärasest raamatus «Vene maa» on eredalt näidatud, millistes kohutavates tingimustes elasid tsarismi ajal arvukad rahvad ja kuidas nõukogude võim andis neile rahvusriiklikuse, viis nad välja laiale, helgele teele, kindlustas neile rahvastele majandusliku ja kultuurilise õitsengu.

13. NSV Liidu ja liiduvabariikide kodakondsus.

a) Kodakondsuse mõiste.

Kodakondsuseks nimetatakse isiku kuuluvust teatavasse riiki. Vastavalt sellele kuuluvusele kehtivad selle isiku kohta kõik selles riigis kehtivad sea-

NSV LIIDU RIIKL

1. jaama



Vene
NFSV

Ukraina
NSV

Valge-Vene
NSV

Usbeki
NSV

Moldaavia
NSV

Läti
NSV

Kirgjiisi
NSV

Tadžiki
NSV

Armeenia
NSV

Baranoviți
Bobruiski
Bresti
Gomeli
Grodno
Minski
Mogiljovi
Molodetšno
Pinski
Polcsje
Polotski
Vitebski

oblastid

Džalal-Abati
Frunze
Issõk-Kuli
Oši
Talassi
Tien-Šani

oblastid

Garmi
Kuljabi
Stalinabadi

oblastid

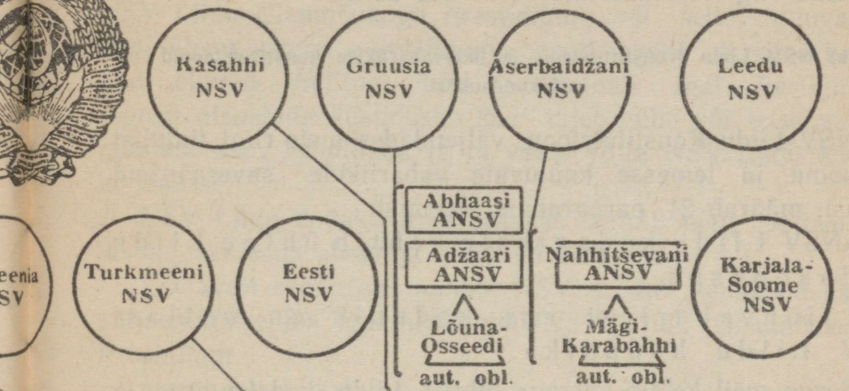
Dnepropetrovski
Drogobõtši
Harkovi
Hersoni
Izmaili
Kamenets-Podolski
Kiievi
Kirovogradi
Lvovi
Nikolajevi
Odessa
Poltava
Rovno
Stalino
Stanislavi
Sumõ
Zaporožje
Žitomiri
Taga-Karpaadi
Ternopoli
Tšernigovi
Tšernovitsõ
Vinnitsa
Volõõnia
Vorošilovgradi

oblastid

Buhhaara

RIIKLIK KORRALDUS*

1. jaanuaril 1949.



Leninabadi
Stalinabadi
Mägi-Badahšani

aut. obl.

Ašhabadi
Marõ
Tašauzi
Tšardžou

oblastid

Akmolinski
Aktjubinski
Alma-Ata
Džambuli
Gurjevi
Ida-Kasahstani
Karaganda
Koktšetavi
Kzõl-Orda
Kustanai
Lõuna-Kasahstani
Lääne-Kasahstani
Pavlodari
Põhja-Kasahstani
Semipalatinski
Taldõ-Kurgani

oblastid

Andižani
Buhhaara
Fergana
Horezmi
Kaška-Darja
Namangani
Samarikandi
Surhan-Darja
Taškendi
Kara-Kalpakki ANSV

oblastid

* Vt. skeemi „Vene NFSV riiklik korraldus.“

dused, mis määravad kindlaks selle riigi ühiskondliku korra, kodanike õigused ja kohustused ning nende käitumise mitmesugustel elualadel.

Ühe riigi kodanik, sattudes teise riigi territooriumile, kasutab oma riigi diplomaatilise esinduse kaitset.

b) NSV Liidu Konstitutsioon ja liiduvabariikide konstitutsioonid kodakondsusest.

NSV Liidu Konstitutsioon, väljendades meie riigi liidulist iseloomu ja temasse kuuluvate vabariikide suveräänseid õigusi, määrab 21. paragrahvis järgmist:

«NSV Liidu kodanikele kehtib ühtne Liidu kodakondsus.

Liiduvabariigi iga kodanik on ühtlasi NSV Liidu kodanik.»

Seega meil kehtib korraga ühtne Liidu kodakondsus ja NSV Liitu ühinenud vabariikide kodakondsus. Iga liiduvabariigi konstitutsioon ütleb omakorda, et antud vabariigi kõik kodanikud on NSV Liidu kodanikud. Seega iga liiduvabariigi kodanik on ühtlasi suure paljurahvuselise Nõukogude riigi kodanik.

c) NSV Liidu kodakondsuse seadus.

NSV Liidu kodakondsuse seadus, mis võeti vastu NSV Liidu Ülemnõukogu poolt augustis 1938, määrab kindlaks, kes on NSV Liidu kodanikeks.

Vastavalt sellele seadusele on NSV Liidu kodanikeks kõik isikud, kes olid 7. novembril 1917 endise Vene impeeriumi alamad ja pole kaotanud Nõukogude kodakondsust, samuti ka isikud, kes võtsid kindlaksmääratud korras vastu Nõukogude kodakondsuse.

NSV Liit on kõige demokraatlikum maa maailmas. Sellepärast soovivad paljud välismaalased omandada Nõukogude kodakondsust. Kodakondsuse seaduse kohaselt välismaalased, sõltumata nende rahvusest ja rassist, võetakse nende palvel vastu NSV Liidu kodakondsusse NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi või selle liiduvabariigi ülemnõukogu presiidiumi poolt, kelle territooriumil nad elavad. Selline kord võimaldab igal üksikjuhul õigesti otsustada küsimust, kas tuleb ühe või teise välismaalase soov rahuldada ja ta vastu võtta NSV Liidu kodakondsusse.

NSV Liidu kodakondsus antakse ainult neile välismaalastele, kes seda austavat nimetust vääriavad.

Vastavalt seadusele annab NSV Liidu kodakondsusest väljaastumise loa igal üksikjuhul NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium.

NSV Liidu kodakondsuse seadus annab lahenduse ka küsimusele laste kodakondsusest vanemate kodakondsuse muutmise puhul. Nooremad kui 14-aastased lapsed saavad oma vanemate kodakondsuse. Kui vanemad saavad NSV Liidu kodanikeks või astuvad välja Nõukogude kodakondsusest, siis kaastuvad sellega ka vastavad muutused laste kodakondsuses. 14—18 aasta vanustel lastel võib kodakondsust niisugustel juhtudel muuta ainult nende omal soovil. Nad võivad oma valikul kas jääda endisse kodakondsusse või astuda vanemate kodakondsusse.

NSV Liidu kodakondsuse seadus näeb ette ka kodakondsuse äravõtmist. See on raskeim karistumäär. NSV Liidu kodakondsust võib ära võtta kas kohtuotsusega seaduses ettenähtud juhtudel või NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi erilise seadlusega igal üksikjuhul. Vene NFSV kriminaalkodeksi kohaselt kasutatakse seda karistumäära isikute suhtes, kes on sooritanud säärase kuriteo, mis tingib kurjategija

kuulutamist rahva vaenlaseks. NSV Liidu kodakondsuse ära- võtmise tähendab isikule, kellele see karistus on mõistetud, Liidust pagendamist eluksajaks ja kogu varanduse konfis- keerimist.

14. Vapp; lipp ja pealinn (NSV Liidu Konstitutsiooni XII peatükk).

a) Mis on vapp.

Vappideks nimetatakse riikide, nende territooriumide üksikute osade ja linnade ning feodaalsetes ja kapitalistlikes maades ka üksikute nimekate aadli- või kodanlike pere- kondade (suguvõsade) erilisi eraldusmärke. Riigivapid on üksteisest väga erinevad. Igaüks väljendab mingit ideed.

b) Välisriikide vapid.

Missugust ideed väljendavad kodanlike maade riigivapid? Peamiselt riigi jõu ja sõjalise võimsuse ideed. On iseloomulik, et suurem osa ekspluataatorlike riikide vappe kujutab röövloomi või -linde. Näiteks Inglise vapp kujutab lõvi, kes on tõusnud tagumistele käppadele, otsekui valmistudes hüppeks. See vapp selgitabki, miks Inglismaad nimetatakse sageli Briti lõviks. Ameerika Ühendriikide vapp kujutab vihast kotkast, kes ühe jala küüntes hoiab õlipuuoksa, teises noolte kimpu. Portugali vapil väänleb vihaselt lohe, kusjuures suuremaks hirmutamiseks seisab tema saba otsas sõjakalt püsti oda. Itaalia vapil on korruga kaks röövlooma — isa- ja emalõvi. Endisel Saksa riigivapil oli sünge ilmega ja

kramplikult väljasirutatud küüntega kotkas, kes otsekui püüdis midagi haarata. Tsaari-Venemaa vapil oli kahepäine laiailaotatud tiibadega kotkas. Tema pea kohal oli tsaari kroon, kuna küünte vahel tugevas haardes olid iidsed tsaaritiitli tunnused — valitsuskepp ja riigiõun. All olid ristiasetatud odad. Tiibadel olid alistatud maade, rahvaste ja hõimude vapid. Kotka rinnal oli müütilise, lohet odaga tapva ratsaniku Püha Jüri kujutis.

Selleaolised vapid tahaksid otsekui hirmutada, panna arveteõiendamiseга ähvardades värisema. Seega juba vapil on jäädvustatud ekspluataatorlike riikide sise- ja välispoliitika kiskjalik iseloom.

c) NSV Liidu vapp ja NSV Liitu kuuluvate vabariikide vapid.

Erinevalt kapitalistlike riikide vappidest puuduvad NSV Liidu riigivapil ja NSV Liitu kuuluvate vabariikide vappidel igasugused hirmutavad kujutised. NSV Liidu vapp koosneb kuldsete viljapeadega raamitud ristamisi asetatud sirbi ja vasara kujutisest maakera taustal päikese kiirtes. Viljapäid põimival lindil on kiri: «Kõigi maade proletaarlased, ühinege!», mis kordub kõigi NSV Liitu kuuluvate liiduvabariikide keeltes. Vapi ülaosas on viieharuline täht. NSV Liidu vapp väljendab sümboolselt riigivõimu kuulumist töörahvale, tööliklassi ja talurahva tihedat liitu, töö austavat osa NSV Liidus, meie riigi rahuarmastavat olemust, riigi, kel pole mingeid anastusplaanе. See vapp väljendab ka Nõukogude riigi internatsionaalset olemust, rahvaste üheõiguslikkust ja kõigi NSV Liitu kuuluvate liiduvabariikide võrdsust.

Liiduvabariikidel on samuti oma vapid. Need vapid kordavad eri paigutuses NSV Liidu vapijoonise põhi-

elemente. Ka neil on sirp ja vasar, päikese kiired, kuldsed viljapead ja pealkiri: «Kõigi maade proletaarlaste, ühinege!» Erinevalt NSV Liidu vapist on see pealkiri Vene NFSV vapil vene keeles, teiste liiduvabariikide vappidel aga kahes keeles: liiduvabariigi keeles ja vene keeles.

Paljude liiduvabariikide vapid sisaldavad mõningaid neile vabariikidele iseloomustavaid elemente. Näiteks Valge-Vene Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi vapil on rukkipead põimitud ühel pool ristikheinaga, teisel pool linaga. Nõukogude Aserbaidžani vapil on naftapuurtorni kujutis, Gruusia vapil on kujutatud: all — lumine mäeahelik, paremal pool — kuldsed viljapead, vasakul — kuldsed väädid viinamarjakobaraatega. Armeenia NSV vapil on keskel Suur- ja Väike-Ararati mäe kujutis, mägede jalamil on kujutatud nisupead ja viinamarjapõõsas. Turkmeeni vabariigi vapi erielementideks on avanenud puuvillaõis ja vabrikuhooned. Puuvilla kujutis on ka Usbeki, Tadžiki ja Kirgiisi liiduvabariigi vapil.

Hoolimata neist erinevustest on liiduvabariikide vappidel ja NSV Liidu vapil palju ühist. See on ka mõistetav, sest kõik nõukogude vabariigid, olles sotsialistlikud riigid, kajastavad oma vappidel neile kõigile ühiseid ideid, mis on väljendatud kogu meie maa ühisel vapil, NSV Liidu riigivapil.

d) NSV Liidu lipp.

Igal riigil on oma lipp ja see on nii nagu vappki riigi eraldusmärgiks ning väljendab tema iseseisvust ja sõltumatust. Kõik riigilipud erinevad üksteisest. Näiteks Ameerika Ühendriikide lipul ilut-

sevad sinisel taustal valged tähed (osariikide arvu järgi). Endisel Jaapani riigilipul oli kollasel foonil kujutatud valge päike. Vene impeeriumi riigilipp oli kolmevärviline (valge, sinine ja punane laid).

NSV Liidu riigilipp on üleni punane. See on lipp, mille all töölisklass võitles juba enne nõukogude korra kehtestamist. Punase kanga (laiuse ja pikkuse suhe on 1:2) ülemises nurgas, lipuvarda juures on kujutatud kuldseid ristamisi asetatud sirp ja vasar ning nende kohal kuldääri-sega raamitud viieharuline punane täht.

Ka igal liiduvabariigil on oma lipp. Kõik liiduvabariikide lipud on punased. Ülal vasakul pool on liiduvabariigi nimetus (VNFSV või V-VNSV jne.) Peale selle on enamasti iga liiduvabariigi lipul sirp ja vasar ning Valge-Vene NSV lipul ka kuldse äärestusega punane täht (sirbi ja vasara all).

Peale NSV Liidu riigilipu on olemas NSV Liidu sõja-merelipp. Sõja-merelipp on kõigil riikidel, kes omavad sõjalaevastikku. Ta näitab, millise riigi relvastatud jõududele antud laev kuulub. Mitmesuguste riikide sõja-merelippude erinevus võimaldab kaugelt kindlaks määrata, kellele laev kuulub.

Merelipp heisatakse ahtri lipumasti. Lipu langetamine lahingus tähendab laeva alistumist. Sõja-merelipp on laevale sama mis lahingulipp polgule.

Vene-Jaapani sõjas 1904.—1905. a., kui meie paljud laevad hukkusid tsaarivalitsuse andetuse tõttu, ei langetanud vene madrused katastroofi hetkel laevadel lippe. Laevad hukkusid, kuid ei alistunud vaenlastele.

NSV Liidus antakse eriti väljapaistnud lahingulaevale Punalipu ordeni kujutisega aulipp. NSV Liidu sõja-merelipul on valgel kangal vasakul punane viisnurkne täht, pare-

mal — ristamisi asetatud punane sirp ja vasar, all — lai helesinine äärestus. Lipp kinnitatakse kollast värvi varda külge.

e) NSV Liidu pealinn.

NSV Liidu pealinnaks on Moskva, meie maa süda. Moskvast töötavad NSV Liidu kõrgemad riigivõimu-organid. Moskvast asub bolševike partei juhtiv staap — ÜK(b)P Keskkomitee. Moskva Punasel väljakul asetsevasse marmorist mausoleumi on maetud Nõukogude riigi suur looja ja rajaja Lenin. Moskvast elab ja töötab Lenini töö suur jätkaja Stalin. Moskva on uue maailma, sotsialistliku nõukogude korra võitmatuse sümbol. Moskva on kangelaslinn.

Moskva lähedale jõudnud saksa fašistidel ei õnnestunud astuda meie pealinna pinnale. Siin, Moskva lähistel kõlas Nõukogude sõduri kangelaslik lause: «Venemaa on suur, kuid taanduda pole kuhugi: meie taga on Moskva.» Siin anti fašismile esmakordselt niivõrd jõuline hoop, et see sundis teda veerema kaugele Moskvast. Moskva iidsest Kremlist juhtis suur Stalin meie armeesid, kes võitlesid tandril, mis ulatus Põhja-Jäämerest kuni Musta mereni.

1947. a. möödus Moskva asutamisest 800 aastat. Moskva ajaloos näeme nagu peeglis meie maa elu. Punane väljak ja Kremli hallid müürid nägid Ivan IV opritšnikuid, Minini ja Požarski maakaitseväelasi, Moskva kehvikute arvukaid mässe, arveteõiendamist streletsidega, ahelaisse needitud Razinit ja Pugatšovi, Napoleoni armee põgenemist. Moskvast löid oma geniaalsed teosed meie kultuuri suured tegelased.

Moskva töölised pidasid Peterburi tööliste kõrval vaprat võitlust isevalitsuse vastu. Siin tekkisid 1905. aastal töörahva organiseerumise uued vormid — tööliste saadikute nõukogud,

mis olid revolutsiooni tõusuperioodil linna tegelikuks pereinemeheks. Detsembris 1905 puhkes Moskva tööliste relvastatud ülestõus, mis tsaari poolt julmalt maha suruti. Relvastatud ülestõusu võit Moskvas oktoobris 1917 kindlustas Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võidu.

Märtsis 1918 asus Nõukogude valitsus eesotsas Leniniga Moskvasse. Senini oli pealinnaks Petrograd. Pärast Lenini surma nimetati Petrograd Leningradiks.

Olles esialgu vaid Vene NFSV pealinnaks, sai Moskva NSV Liidu moodustamisest alates üleliiduliseks pealinnaks. Siit, Moskvast, juhtisid Lenin ja Stalin kodusõja käiku, kindlustades noore tööliste ja talupoegade Punaarmee võitu. Siit juhtis Lenin tööliste ja talupoegade valitsuse juhina kogu riigi elu, toetudes selles hiiglaslikus töös oma lähimale võitluskaaslasele, õpilasele ja sõbrale Stalinile. Siin, Moskvas, tuli detsembris 1922 kokku NSV Liidu I nõukogude kongress. Siin võeti 1936. aastal vastu Stalinlik Konstitutsioon. Siin mürisesid saluudid meie armee võitude auks vaenlase üle.

Nõukogude võimu aastail on pealinna ilme tundmatuseeni muutunud. Tema elanikkonna, tööstusettevõtete ja kultuuriliste asutiste arv on kasvanud mitmekordseks. Sadu uusi tohutuid suurepäraseid hooneid kaunistab tema tänavaid, Moskva jõgi on saanud graniidist rüü ja uued sillad-iludused kaarduvad tema kohal. Asfalt katab kaisid ja tänavaid. Metroo hämmastavais maa-aluseis paleedes ja tunnelites veavad suurepäraseid rongid iga päev sadu tuhandeid inimesi. Autode ja autobuste vool kihutab Moskva tänavail. Moskva-Volga jõelaevastiku aurikute tee kulgeb Kremli müüride lähedalt, nõukogude võimu ajal ehitatud Moskva-nimelist kanalit mööda. Volga vesi voolab Moskva veevärgitorudes.

Moskva tööstustoodang on 1913. aastaga võrreldes kasvanud 21-kordseks ja moodustab praegu 15% kogu maa tööstustoodangust.

Igal aastal annavad Moskva kõrgemad õppeasutised maale tuhandeid kõrgema haridusega eriteadlasi: pedagooge, insenere, arste, agronome, näitlejaid, raamatukoguhoidjaid, ajakirjanikke, muusikuid, kunstnikke, arhitekte jt. Moskvast töötab palju akadeemiaid ja teaduslikke instituute, sealhulgas ka NSV Liidu Teaduste Akadeemia. Moskva on muutunud nõukogude võimu aastatel maailma kultuurikeskuseks.

Pealinna ja kogu maa vahel on elav side, sest neil on ühed ja samad mõtted ja huvid.

Kogu inimkond jälgib Moskva elu.

Nagu ütles seltsimees Stalin oma tervituses Moskvale selle 800-aastase asutamisjuubeli puhul, seisab Moskva ajalooline teene selles, et ta oli ja on tsentraliseeritud riigi moodustamise aluseks ja initsiaatoriks Venemaal. Pärast seda, kui Moskva kuulutati suure Lenini tahtel uuesti meie kodumaa pealinnaks, sai ta nõukogude ajastu lipukandjaks. «Moskva on nüüd,» ütles seltsimees Stalin, «mitte ainult uue nõukogude sotsiaal-majandusliku korra ülesehitamise innustaja, korra, mis asendas kapitali ülevõimu töö ülevõimuga ja kaotas inimese eksploateerimise inimese poolt. Moskva on ühtlasi töötava inimkonna kapitalistlikust orjusest vabastamise liikumise kuulutaja.» Moskva on kogu maailma töötavate inimeste, kõigi rõhutatud rahvuste ja rasside imperialismi võimu alt vabastamise võitluslipuks. Moskva on nüüd initsiaatoriks uue elukorra loomisel pealinna elanikele, milles ei tunta vaesust ega veeteerimist. Ta on kõikidele pealinnadele maailmas selles suhtes eeskujuks. Ta likvideeris täielikult mülkad, mis on suurte Euroopa, Aasia ja Ameerika pealinnade tõsiseimaid paiseid, ja andis töörahvale võimaluse üle kolida keldritest ja hurtskutest kodanlaste majadesse ja korteritesse ning nõukogude võimu poolt ehitatud hästikorrastatud uutesse majadesse. Lõpuks seisab Moskva teene veel selles, et ta on rahvastevahelise

kindla rahu ja sõpruse eest peetava võitluse kuulutajaks, võitluse kuulutajaks uue sõja õhutajate vastu ja rahu võimsaks kantsiks.

Pealinna töörahva silmapaistvate teenete eest kodumaa kasuks autasustas NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium Moskvat tema 800-aastase asutamisjuubeli puhul Lenini ordeniga.

Kui palju aastaid on iludusel-Moskval?
Kaheksasada! vastan.
Kuid ta ei vanane sugugi,
vaid aina nooreneb ja kasvab,
uhke, trotslik, helge, avar...

Laulus heliseb Moskvast rahvajutt.
Bolševiku kuu'susega,
alistamatu jõuga
komsomoli noorusega
on Moskva kuulus.

(Aleksander Žarov.)

f) Liiduvabariikide pealinnad.

Igal liiduvabariigil on oma pealinn, mis on vabariigi kõrgemate riigivõimu- ja valitsemisorganite asukohaks, tema poliitiliseks ja kultuuriliseks keskuseks.

Liiduvabariikide pealinnad on järgmised:

- Vene NFSV — Moskva;
- Ukraina NSV — Kiiev;
- Valge-Vene NSV — Minsk;
- Usbeki NSV — Taškent;
- Kasahhi NSV — Alma-Ata;
- Gruusia NSV — Tbilisi;
- Aserbaidžani NSV — Bakuu;
- Leedu NSV — Vilnius;
- Moldaavia NSV — Kišinjov;

Läti NSV — Riia;
Kirgiisi NSV — Frunze;
Tadžiki NSV — Stalinabad;
Armeenia NSV — Erevan;
Turkmeeni NSV — Ašhabad;
Eesti NSV — Tallinn;
Karjala-Soome NSV — Petrozavodsk.

g) Autonoomsete vabariikide pealinnad.

Ka igal autonoomsel nõukogude vabariigil on oma pealinn. Need on järgmised: Tatarsi ANSV — iidne Kaasan, Baškiiria ANSV — Ufa, Dagestani ANSV — Mahatš-Kala, Burjaatmongoli ANSV — Ulan-Ude, Kabardiini ANSV — Naltšik, Komi ANSV — Sõktõvkar, Mari ANSV — Joškar-Ola, Mordva ANSV — Saransk, Põhja-Osseedi ANSV — Dzaudžikau, Udmurdi ANSV — Iževsk, Tšuvaši ANSV — Tšeboksarõ, Jakuudi ANSV — Jakutsk, Nahhitševani ANSV — Nahhitševan-Araksil, Abhaasi ANSV — Suhhumi, Adžaari ANSV — Batumi ja Kara-Kalpaki ANSV — Nukus.

h) Nõukogude Lildu hümn.

Riigihümnideks nimetatakse laulu või instrumentaalmuusika vormis kirjutatud pidulikku muusikateoseid riigi auks. Hümniteksitis väljenduvad tavaliselt ideed, mis iseloomustavad riigis valitsevat ideoloogiat.

Sõjaeelse Saksamaa hümnis olid selgesti väljendatud anastuslik ja natsionalistlik ideoloogia, maailmavalitsemispüüded ja saksa rahva kõrk vastandamine teistele. See hümn algas sõnadega: «Saksamaa on üle kõige, üle kõige ilma peal».

Inglise riigihümnides kajastuvad valitseva ekspuataatorliku klassi püüded valitseda kõigi merede üle («Valitse, Bri-

tannia, meresid») teiste maade rahvaste orjastamise eesmärgiga ja monarhia säilitamise ning ülistamise taotlused («Jumal, kaitse kuningat»). Monarhia ülistamine kõige orjameelsemas toonis iseloomustab endise, pärast Esimest maailmasõda lagunenu Austria-Ungari, tsaari-Venemaa («Jumal, keisrit kaitse sa») ja mitmete teiste monarhistlike riikide hümn.

NSV Liidus oli kuni 1943. aastani riigihümniks «Internatsionaal», mis oli juba ammu enne Oktoobrirevolutsiooni rahvusvaheliseks proletariaadi hümniks. Selle hümnit teksti kirjutas sotsialist Eugène Pottier, 1871. a. Pariisi Kommunist osavõtja. Prantsuse keelest tõlgiti see proletariaadi hümn, mis kutsus kodanliku korra kukutamisele, paljudesse maailma keeltesse.

See hümn on tänini proletariaadi võitlushümniks kõigis maades. Ta väljendab kapitalistlikes maades ekspluateeritava töölisklassi ühtsust, eesmärke ja proletariaadi kui klassi ajaloolist ülesannet — vabastada kogu töörahvas ekspluateerijatest. «Internatsionaal» sai Nõukogudemaa riigihümniks Oktoobrirevolutsiooni võidu esimeste päevadega. Et ta oli loodud juba ammu enne seda, ei väljendanud ta enam fakti, et võit ekspluateerijate üle on meie maal juba saavutatud ning et siin on üles ehitatud maailma esimene sotsialistlik riik. See hümn ei väljendanud ka seda fakti, et Nõukogudemaa on üheõiguslike rahvaste vabatahtlik vennalik liit, võimas jõud, mis on suuteline pühkima ära kõik vaenlased, kes tungivad meie sotsialistliku isamaa vabaduse ja sõltumatuse kallale. Seepärast pöördusidki partei ja valitsus 1943. aastal meie maa poetide poole üleskutsega kirjutada uus hümn, milles väljendusid meie maa ajaloolised saavutused.

Niisugune ongi Nõukogude Liidu uus hümn (mille teksti kirjutasid poeedid S. Mihhalkov ja El-Registan). Selles hümnis väljenduvad NSV Liidu riikliku korralduse iseärasused ja

meie maa rahvaste vaheline suur sõprus, rahvaste, kes on liidetud suure Venemaa poolt vennalikuks pereks. Selles hümnis kajastuvad bolševike partei geniaalsete juhtide Lenini ja Stalini osa ja suurepärased edusammud Venemaa ümberkujundamise alal suureks sotsialistlikuks riigiks, Nõukogude armee ja kogu rahva osa inimpõlvede saatuse otsustamises ning sotsialistliku Nõukogude riigi rahvalik iseloom.

Uue riigihümni kehtestamisega jäi «Internatsionaal» partei hümniks.

Nõukogude Liidu hümn.

On vabade riikide murdmatu Liidu
loond jäädavaks ajaks suur Venemaa hõim.
Sest elagu rahvastest võidule viidud
Nõukogude Liit, tema ühtsus ja võim!

Au sulle, Isamaa, vaba ja võitmatu,
rahvaste sõpruse, vendluse maa!
Kõrgel me Nõukogu rahvalipp lehvigu,
võidult meid võidule juhtigu ta!

Meil tormidest helendas vabaduspäike,
suur Lenin meil valgustas võitluste teid.
Truuks rahvale Stalin meid kasvatas kõiki,
tööks, kangelastegudeks innustas meid.

Au sulle, Isamaa, vaba ja võitmatu,
rahvaste õnne ja õitsengu maa!
Kõrgel me Nõukogu rahvalipp lehvigu,
võidult meid võidule juhtigu ta!

Kõik nurjatud kallaletungijad väärab
me lahinguis kasvanud võimas armee.
Me võitluste hoog sugupõlvedeks määrab
aus, kuulsuses hiilgama Isamaa tee.

Au sulle, Isamaa, vaba ja võitmatu,
rahvaste jäädava kuulsuse maa!
Kõrgel me Nõukogu rahvalipp lehvigu,
võidult meid võidule juhtigu ta!

Küsimused kordamiseks.

1. Missugune oli mittevene rahvuste olukord tsaari-Venemaal?
2. Millised on leninlik-stalinliku rahvuspoliitika põhiprintsiibid?
3. Milles seisab NSV Liidu riikliku korra'duse põhiline erinevus paljurahvuseliste kapitalistlike maade riiklikust korraldusest?
4. NSV Liidu koosseis tema moodustamisel ja praegu. Nimetada kõik liiduvabariigid.
5. Missugune o'i Vene NFSV osa NSV Liidu loomises ja meie maa rahvaste vennaliku sõpruse edasises tugevdamises?
6. Mis kuulub konstitutsiooni järgi NSV Liidu kompetentsi?
7. Missugused on liiduvabariikide suveräänsed õigused?
8. Missugune on liiduvabariikide administratiiv-territoriaalne jaotus?
9. Missugused autonoomsed vabariigid on meie maal? Milline on autonoomse vabariigi kompetents?
10. Missugused autonoomsed oblastid ja rahvusringkonnad on NSV Liidus?

Vene NFSV



KRAID:

Altai	Habarovski	Krasnodari	Krasnojarski
-------	------------	------------	--------------

OBLASTID:

Arhangelski	Astrahhani	Brjanski	Čukotka
Kalinini	Kaluga	Kemerovo	Kirovsk
Leningradi	Molotovi	Moskva	Murmansk
Pihkva	Rjazani	Rostovi	Santov
Tjumeni	Tomski	Tšeljabinski	Tita

AUTONOOMSED NÕUKOGUDE SOTSIALISTILISED VABARIIGID:

Baškiiri	Burjaat-mongoli	Dagestani	Kabardi-Balkaani
Mordva	Põhja-Osseedi	Tatari	Udurd

AUTONOOMSED OBLASTID (kuuluvad kraiside koosseisu):

Pealinn Moskva

Adõgee	Hakassi	Juudi	Tšetšeni
--------	---------	-------	----------

RAHVUSRINGKONNAD (kuuluvad kraiside koosseisu):

Agini Burjaat-mongoli	Ust-Orda (Burjaat-mongoli)	Evenki	Hante-Mantsi
-----------------------	----------------------------	--------	--------------

RIIKLIK KORRALDUS

1. jaanuaril 1949.

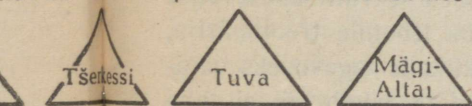
Krasnojarski	Primorje	Stavropoli
--------------	----------	------------

Gorki	Groznõi	Ivanovo	Irkutski	Jaroslavl	Kaliningradi
Kirvi	Kostroma	Krimmi	Kuibõševi	Kurgani	Kurski
Murminski	Novgorodi	Novo-sibirski	Omski	Orjoli	Penza
Saratovi	Sahhalini	Smolenski	Stalingradi	Sverdlovski	Tambovi
Tšita	Tškalovi	Tula	Uljanovski	Velikije Luki	Vladimiri

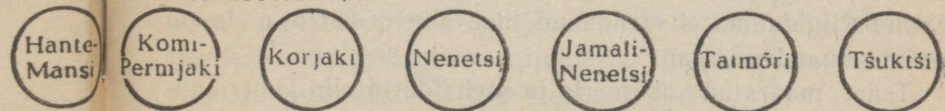
SOTSIALISTLIKUD VABARIIGID:

Kabardiini	Komi	Mari	Aniuuri	Vologda	Voroneži
Udmurdi	Tšuvaši	Jakuudi			

aluvad kraidesse peale Tuva autonoomse oblasti, mis on otseses alluvuses Vene NFSV-lel:



d kraidesse oblastite koosseisu):



VI peatükk.

NSV LIIDU RIIGIORGANID.

1. NSV Liidu riigorganite erinevus kodanlike maade riigorganest.

Riigorganid NSV Liidus on rahva poolt volitatud asutised ja isikud, kes teostavad riigivõimu, valitsemist või õigusemõistmist töötajate huvides riigi nimel.

Igas ekspluataatorlikus riigis on riigorganid ehitatud nii, et oleks võimalik paremini kindlustada ekspluateerijate võimu. Näiteks tsaari-Venemaal oli kogu kõrgem võim mõisnike klassi esindaja tsaari-«isevalitseja» käes. Tsaari võimu ei piiranud ükski organ ja ta ei allunud rahva kontrollile. Tsaar andis ja tühistas seadusi, määras ja vallandas ministreid ja kõrgemaid ametnikke, käsutas riigi rahandust, kuulutas sõda jne. Tsaari võim ei olnud mitte üksnes isevalitsuslik, vaid ka pärandatav. Pärast tsaari surma astus troonile troonipärija, ka siis, kui tal ei olnudki mingeid riiklikuks tegevuseks vajalikke võimeid. Rahvalt ei küsitud, kas ta tahab või ei taha üldse tsaari ja just seda tsaari. Pärast 1905. a. revolutsiooni loodud Riigiduum ei etendanud maa elus tõsist osa, ta oli ainult nõuandev organ.

Tsaari määratud kubernerid ja asehaldurid olid kuberman-

gudes (administratiivüksused, milledeks jagunes tsaari-Vene-maa) täielikeks peremeesteks. Suur vene kirjanik Saltõkov-Štšedrin on oma satiirilistes teostes andnud rea portreid sellistest kubermangudes omavoliliselt peremehetsevatest kuberneridest. Saltõkov-Štšedrini poolt neile antud pilkav hüüdnimi «pompaduudid» sai tuntuks kui seadusi mittearvestava, ainult oma soovide ja maitse järgi tegutseva bürokraadi-samoduri tabav nimetus.

Kodanlikes riikides koostatakse riigivõimu- ja valitsemisorganeid mitmeti, kuid nende ehituse ja tegevuse määrab kõikjal kindlaks kodanliku riigi ekspluataatorlik olemus, ja see teeb need riig'organid töörahvale võõraks. Kodanlik-demokraatlikes riikides, erinevalt piiramatust monarhiast, tunnustatakse kõrgemate riigivõimu-organite valitavuse ja kontrollitavuse põhimõtet. Ent kõrgemaist riigivõimu-organeist valitakse seal ainult parlament ja reas kodanlikes vabariikides selle kõrval ka president. Valitsuse (s. o. ministrid) aga määrab kodanlikes vabariikides president, maades aga, kus on säilinud monarhia, — kuningas.

Kodanlikud parlamendid, nagu juba öeldud, on organid, mis väljendavad ja kaitsevad valitseva klassi, kodanluse huve. Kodanlik parlament pole kunagi olnud ega saagi olla rahva tõeline esindusorgan. Kodanlikes maades teostavad kohalikku võimu tavaliselt ametnikud, kes määratakse valitsuse poolt. Paljudes kodanlikes nii-nimetatud «demokraatlikes» riikides on ka kohalikud valitavad organid, kuid need pole riigivõimu-organid, vaid kommunaalse «omavalitsuse» organid, mis tegelevad väikese, kohaliku tähtsusega küsimuste ringiga valitsuse ametnike järelevalve all, kujutades endast bürokraatliku riig'aparaadi jõuetut ripatsit. Tööraha osavõttu nendest «omavalitsuste» valimistest piiratakse sageli mitmesuguste kitsenduste ja tingimustega.

Nii kõrvaldab riigivõimu-organite süsteem ise ja nende organiseerimise kord kodanlikes riikides töörahva hulga osavõtust riigiasjadest.

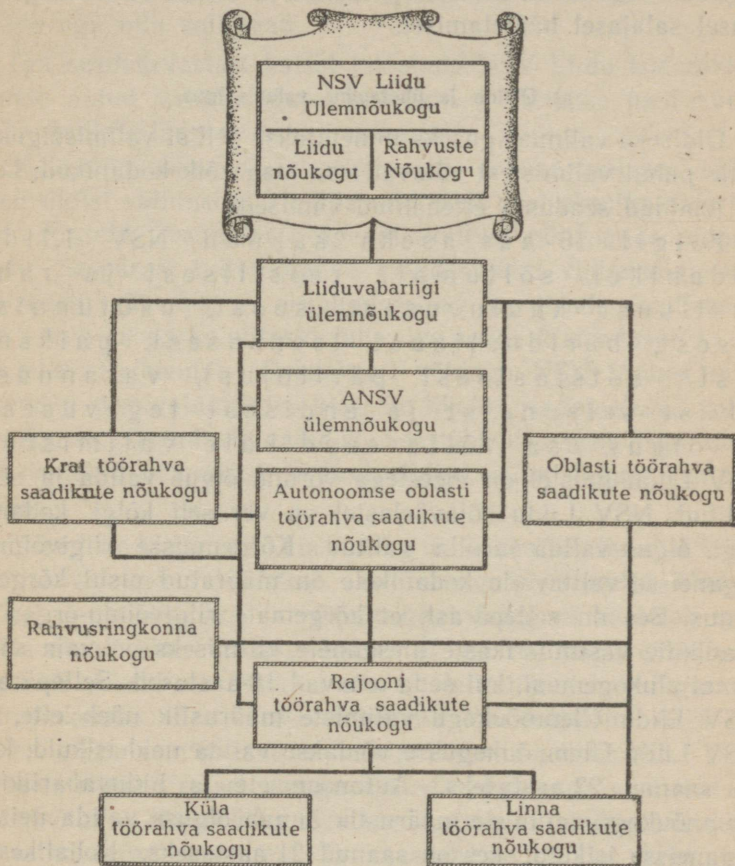
Täiesti teisiti moodustatakse riigivõimu-organeid meie maal. Põhiprintsiibiks, mis määrab kindlaks nende organite ehituse ja tegevuse NSV Liidus, on kindlustada rahvahulkadele alatine ja seejuures otsustav osavõtt riigi valitsemisest ja riigiasjade otsustamisest. Kõik riigivõimu-organid valitakse meil töörahva poolt ja üksnes töörahva hulgast maailma kõige demokraatlikuma valimisõiguse alusel. Kõik meie riigivõimu-organid peavad oma tegevusest valijatele aru andma. Rahva poolt riigivõimu-organitesse valitud saadikud on rahva teenijad ja peavad oma tegevusest temale aru andma. Vastavalt Stalinlikule Konstitutsioonile võivad valijad oma saadiku ära kutsuda, kui ta oma tegevusega ei õigusta rahva usaldust.

NSV Liidu valitsus moodustatakse NSV Liidu Ülemnõukogu poolt; liidu- ja autonoomsete vabariikide valitsused moodustatakse liidu- ja autonoomsete vabariikide ülemnõukogude poolt ja on nende ees vastutavad kogu oma tegevuses.

Niisugust tõeliselt demokraatlikku riigivõimu-organite süsteemi pole maailmas varem olnud. Demokraatlikel alustel on meil moodustatud ka riigivalitsemise üksikuid harusid juhtivad organid: ministeeriumid ja mitmesugused ametkonnad. Kõiki neid organeid kontrollib rahvas tema poolt valitud kõrgema riigivõimu-organi kaudu.

Niisugused on NSV Liidu riigiorganite põhilised erinevused kodanlike maade riigiorganist.

NSV LIIDU RIIGIVÕIMU-ORGANID



2. Nõukogude valimissüsteem (NSV Liidu Konstitutsiooni XI peatükk).

Kõik valimised riigivõimu-organesse, alates NSV Liidu Ülemnõukogust kuni küla ja linna tööraha saadikute nõukogudeni, toimuvad üldise, ühetaolise ja otsese valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel.

a) Üldine ja ühetaoline valimisõigus.

Üldiseks valimisõiguseks nimetatakse sellist valimisõigust, mille puhul valimistest võtavad osa maa kõik kodanikud, kes on jõudnud seaduses ettenähtud vanuseni.

Kõigil 18-aastaseks saanud NSV Liidu kodanikel, sõltumata rassilisest ja rahvuslikust kuuluvusest, soost, usutunnistusest, hariduslikust tsensusest, paiksusest¹, sotsiaalsest päritolust, varanduslikust seisundist ja endisest tegevusest, on õigus osa võtta saadikute valimisest. NSV Liidu naistel on meestega võrdne õigus valida ja olla valitud. NSV Liidu sõjaväelastel on võrdselt kõigi kodanikega õigus valida ja olla valitud. Kõrgemaise riigivõimu-organesse valitavaile kodanikele on määratud pisut kõrgem vanus. See on sellepärast, et kõrgemate riigivõimu-organite saadikute vastutusrikaste ülesannete täitmiseks on vaja suuremat elukogemust, kui seda omavad 18-aastased. Sellepärast NSV Liidu Ülemnõukogu valimiste määrustik näeb ette, et NSV Liidu Ülemnõukogusse võidakse valida neid isikuid, kes on saanud 23-aastaseks. Autonoomsete ja liiduvabariikide ülemnõukogu valimiste määrustik annab õiguse valida neisse organesse isikuid, kes on saanud 21-aastaseks. Kohalikesse

¹ Paiksus — ühes elukohas elamise kestus.

võimuorganeisse võivad olla valitud kodanikud, kes on saanud 18-aastaseks.

Ühtegi NSV Liidu kodanikku, kes on jõudnud seaduses ettenähtud 18 aasta vanuseni, ei tohi kõrvaldada valimistest osavõtust. Ainult nõdrameelsed ja isikud, kes on kohtu poolt süüdi mõistetud koos valimisõiguste äravõtmisega, ei või valida ega olla valitavad.

Iga seadusevastast katset takistada NSV Liidu kodanikku temale antud valimisõiguse kasutamisel loetakse meil kuriteoks, millele järgneb kriminaalkaristus.

Meie riigi olemasolu algusperioodil polnud meil veel täielikku üldist valimisõigust. Siis olid meil veel eksploatatorlikud klassid, kes pidasid ägedat võitlust nõukogude võimu vastu. Seepärast tuli töörahva huvides jätta valimisõiguse tahtsusetu vähemik — eksploateerijad ja nende käsilased. Ent Lenin ja partei viitasid juba siis nende kitsenduste ajutisele iseloomule. Sotsialismi võiduga NSV Liidus, mis tähendas eksploatatorlike klasside likvideerimist, kadus valimisõiguste kitsenduste vajadus. See tähendas meie riigi edasist demokratiseerumist, tõeliselt üldise valimisõiguse kehtestamist.

Ühetaoline valimisõigus tähendab seda, et kõik valijad võtavad valimistest osa ühesugusel alusel: ühelgi valijal ei ole eesõigusi ja võimuorgani valimisel hääletab iga valija ainult ühes valimisringkonnas, tal on, nagu öeldakse, üks hääl. Ükski elanikkonna osa ei ole valimistel eesõigustatud olukorras. Ei ole ka erinevaid esindusnorme ühes ja samas organis mitmesugustele elanikkonna rühmadele.

Meie riigi esimesel arenguperioodil eksisteeris veel teatav valimisõiguse ebavõrdsus. See ebavõrdsus väljendus erinevates esindusnormides linna- ja maarahvale. Tollal kehtinud normid andsid tööliklassile teatavad eelised. NSV Liidu 1924. a. konstitutsiooni järgi saatsid NSV Liidu nõukogude

kongressile linnanõukogud ja asulanõukogud ühe saadiku iga 25 000 valija kohta, kubermangu (hiljem oblasti ja krai) nõukogude kongressid aga ühe saadiku iga 125 000 elaniku kohta. See tähendas, et linna elanikkond (kus, nagu teame, moodustavad enamuse töölised) oli esindatud suurema arvu saadikutega kui ühe või teise maakoha niisama suur külaelanikkond. Stalinlik Konstitutsioon, arvestades piiride pidevat kustumist sõbralike klasside — tööliste ja talupoegade vahel, asendas endised mitte täiesti ühetaolised valimised ühetaolistega. Nüüd pole enam erinevaid esindusnorme linna- ja maarahvale. Töölisklassi juhtiv osa meie maal põhineb sotsialismi tingimustes tema poliitilis-moraalsel autoriteedil talupoegade ja haritlaskonna hulgas ega vaja mingit eriliste eeliste toetust valimisõiguses.

Valimisõiguse täielik ühetaolisus ja üldisus kogu rahvale on meie valimissüsteemi iseloomulikuks jooneks. Kodanlikes maades rikutakse valimisõiguse üldisuse ja ühetaolisuse põhimõtet igasuguste võtetega isegi seal, kus nad on formaalselt välja kuulutatud.

Kodanlikes maades on suur hulk seadusega kehtestatud tingimusi (tsensusi), mis on vajalikud valimisõiguse saamiseks. Need eemaldavad valimistest osavõttust töötava rahva ja ka rõhutatud rahvused.

Kodanlik seadusandlus kehtestab palju tsensusi, näiteks vanuse-, varandusliku, haridusliku, rassilise ja rahvusliku ning isegi paiksusetsensuse.

Vanusetsensus on enamikus kodanlikes maades kõrge. Seepärast jääbki suur hulk noori valimistest eemale. Paljudes riikides lubatakse valimistele ainult 21- või 22-aastasi kodanikke, mõnedes maades isegi 25-aastasi. Õigust olla valitav omavad mitte nooremad kui 25- või 30-aastased isikud ja mõnel pool mitte nooremad kui 40-aastased.

Varanduslik tsensus kodanlikes maa-

des tähendab seda, et õigus valida ja eriti õigus olla valitav saadakse ainult siis, kui omatakse varandust või tulu mitte alla seaduses ettenähtud määra. Kõik need isikud, kes sellist tulu ei oma, s. o. kehvikud, töötud ja madalapalgalised tööliselised, ei oma valimisõigust. Tööraha kestev võitlus üldise valimisõiguse eest oli esmajoones võitlus varandusliku tsensuse kaotamise eest. Ent ka seal, kus selle võitluse tulemusena kehtestati formaalselt üldine valimisõigus, säilis sageli varanduslik tsensus ühel või teisel kujul, maskeeritult, kuid ainult alanes, võrreldes sellega, mis oli enne.

Näiteks Ameerika Ühendriikide konstitutsioon ei näe ette varanduslikku tsensust. Kuid üksikute osariikide seadused määravad, et õigus valida ja olla valitav kuulub ainult neile, kes maksavad isikumaksu või omavad teatavat varandust. Üks Ameerika varandusliku tsensuse kriitikuid ütles: «Oletagem, et osariigi territooriumil elab kodanik, kelle ainsaks varanduseks on eesel. Et eesli hind võrdub summaga, mida näeb ette valimisseadus, võeti see kodanik valijate nimekirja. Kuid teel sinna, kus toimus hääletamine, kärvas eesel vanadusest ja alatoitlusest. Seetõttu kodanik kui nõutavat varandust mitteomaja kustutati valijate nimekirjast.» — Ja autor küsib irooniliselt, kellel siis oli sel juhul hääleõigus: inimesel või tema eeslil?

Nõukogude kodanikele kõlab selline küsimus metsikult, kuid maal, kus inimese väärtust hinnatakse tema varanduse suuruse järgi, on selline kibe küsimus mõistetav.

Inglismaal esineb varanduslik tsensus teisel kujul kui Ameerika Ühendriikides. Kui liikumata varanduse omanikud elavad ühes valimisringkonnas ja nende varandus asetseb teises valimisringkonnas, siis omavad sellised omanikud kuni viimase ajani hääleõigust nii elukoha kui ka oma liikumata varanduse (tehase, kaubandusliku ettevõtte, mõisa jms.) asukoha järgi. Sel viisil saavad rikkad lisahääle.

Paiksusetseensus e puhul tuleb valimisõiguse saamiseks elada antud valimispiirkonnas teatava aja jooksul. Mõnedes Ameerika Ühendriikide osariikides tuleb elada vähemalt 2 aastat, et saada luba valimistest osavõtuks. Paiksusetseensus jätab valimisõiguse ta tohtu hulga isikuid, kes tööd otsides on sageli sunnitud sõitma ühest kohast teise.

Hariduslik tsensus eeldab kirjaoskust selleks, et omada valimisõigust. Ameerika Ühendriikides ei lasta miljonid neegreid valimistele, sest nad pole sooritanud määratud eksamit inglise keelest. Mõnedes maades saavad kõrgema haridusega inimesed lisahääle, mis on tegelikult ekspluataatorlike klasside eesõigus, sest kodanlikes maades ei ole kõrgem haridus töörahvale kergesti kättesaadav.

Rahvuslik ja rassiline tsensus tähendavad valimisõiguse andmist või mitteandmist olenevalt kodaniku kuuluvusest antud rahvusse või rassi. Näiteks on Briti impeeriumis sajad miljonid elanikud valimisõiguse ta sellepärast, et nad kuuluvad rõhutud rassidesse või rahvustesse. Lõuna-Aafrika Liidus (Inglise dominiioon) ei oma neli viiendikku elanikkonnast, nimelt põline elanikkond — neegrid — valimisõigust. Ainult ühes provintsis, nimelt Kapimaal, on neegreil valimisõigus, kuid nad võivad valida ainult kolme saadikut valgete hulgast. Ükski neeger ei või olla valitud parlamenti, ehkki rõhuv enamik Lõuna-Aafrika Liidu elanikkonnast on neegrid.

Rassiline ja rahvuslik tsensus on mõnikord olemas isegi seal, kus konstitutsioon seda eitab. Näiteks Ameerika Ühendriikides ei või vastavalt konstitutsioonile kedagi valimisõigusest ilma jätta ühte või teise rassi kuuluvuse pärast. Kuid rõhuv enamik 13 miljonist Ameerika Ühendriikides elavast neegrist ei saa tegelikult valimisõigust kasutada.

Kõigele öeldule võib veel lisandada seda, et kuni senini ei lubata mõnedes riikides, kus formaalselt kehtib üldine vali-

misõigus, naisi valimistele. Isegi sellistes vanades kodanlik-demokraatlikes riikides, nagu neiks on Ameerika Ühendriigid, Inglismaa ja Prantsusmaa, said naised alles hiljuti valimisõiguse. Ameerika Ühendriikides said naised valimisõiguse alles 1920. aastal. Inglismaal said naised lõplikult valimisõiguse 1928. aastal. Prantsusmaal aga alles pärast Teist Maa-ilmasõda. Reas riikides ei oma naised senini valimisõigust.

Üldise ja ühetaolise valimisõiguse piiramist kodanlikes riikides saavutatakse peale mitmesuguste tsensuste kehtestamise ka teiste võtetega. Seal kasutatakse sellist valimisringkondade organiseerimist (niinimetatud valimisgeograafiat), mille tõttu ringkonnad on rahvaarvult väga mitmesugused ja mille tulemusena valitakse ühesugune arv saadikuid nii tohutu suurest tööstusringkonnast arvuka, peamiselt töölistest elanikkonnaga kui ka mitu korda vähema kodanliku elanikkonnaga ringkonnast. Hääletamiskord ja häälte lugemine (niinimetatud valimisaritmeetika) on kodanlikes riikides tihti sellised, et valimistest osavõtnud parteid, saanud ligikaudu võrdse arvu hääli, võivad läbi viia väga erineva arvu saadikuid. Lõpuks on veel palju muidki abinõusid mittesoovitavate valijate eemalhoidmiseks valimistest ja surve avaldamiseks valijatele. Need abinõud, ehkki nad on seadusega keelatud, on tegelikkuses laialdaselt kasutusel. Laialdaselt on levinud näiteks valijate, eriti töötute äraostmine, mittesoovitavate valijate hirmutamise ähvardustega ja füüsilise vägivalga tarvitamine.

Säärane on valimisõigus kodanlik-demokraatlikes maades. Fašistlikes maades ei tunnustata üldist valimisõigust üldse.

Võrreldes meie valimissüsteemi isegi kõige «demokraatlikumate» kodanlike maade valimissüsteemidega, veendume meie demokraatia paremustes. Nõukogude demokraatia kindlustab kogu rahvale vaba ja täieliku tahteavalduse, ta kindlustab tegelikult üldise ja ühetaolise valimisõiguse.

b) Otsesed valimised salajasel hääletamisel.

Saadikute valimine ükskõik millisesse riigivõimu-organisse on meil otsene. See tähendab, et kõigi riigivõimu-organite kõik saadikud valitakse otseselt valijate poolt.

Kuni Stalinliku Konstitutsiooni vastuvõtmiseni toimusid valimised teisiti. Valijad valisid otseselt ainult küla- ja linnanõukogude saadikuid. Kõrgemate riigivõimu-organite saadikute valimine toimus linna- ja külanõukogude pleenumitel ja vastavatel nõukogude kongressidel. Linna- ja külanõukogude pleenumid valisid saadikuid rajooni nõukogude kongressile. Rajoonide nõukogude kongressid valisid oma täidesaatvad organid ja saatsid saadikuid krai (oblasti) nõukogude kongressile. Oblasti (krai) nõukogude kongress valis oma täidesaatva organi oblasti (krai) täitevkomitee näol ja saatis saadikuid liiduvabariigi nõukogude kongressile, samuti ka üleliidulisele nõukogude kongressile. Nii olid varem valimised kaudsed (välja arvatud küla- ja linnanõukogude valimised). See süsteem kujunes ajalooliselt juba enne esimese nõukogude konstitutsiooni vastuvõtmist ja kinnitus meie riigi esimese arenguperioodi tingimustes. Niisugune süsteem kindlustas võimaluse nõukogude kongressi kiiresti kokku kutsuda, millel oli sel ajal suur tähtsus. Kodusõja perioodil ja real järgnevail aastail maa olukord ja terav klassivõitlus ekspluaatõerijatega ei andnud võimalust otsestele valimistele üleminekuks.

Nõukogude riik tugevnes suuresti sotsialismi võidu tulemusena; tekkis rahva poliitilis-moraalne ühtsus, mis võimaldas üle minna otsestele valimistele. Otsesest valimistest on kaudsetega võrreldes suured eelised, sest nad tagavad kõigile täisealistele kodanikele otsese osavõtu ükskõik millise riigivõimu-organite saadikute koosseisu määramisest. Otseste valimiste kehtestamine tähendas meie valimissüs-

teemi edasist demokratiseerumist. Reas kodanlikes maades praktiseeritakse tänini kaudseid valimisi. Näiteks ei vali Ameerika Ühendriikide presidenti otseselt valijad, vaid nende poolt valitud valijad. Need valijad, hääletades ühe või teise presidendikandidaadi kasuks, ei ole seotud oma valijate juhenditega, vaid hääletavad nii, nagu nõuab seda partei, kuhu nad kuuluvad. Reas kodanlikes maades kehtib kaudne valimine ka parlamendi niinimetatud ülemkoja suhtes.

Hääletamine kõigi riigivõimu-organite valimistel on meil s a l a j a n e. See tagab igale kodanikule täieliku vabaduse ja võimaluse hääletada selle kandidaadi poolt, keda ta soovib, ja selle vastu, keda ta ei soovi näha saadikuna. Enne uue NSV Liidu Konstitutsiooni vastuvõtmist toimus hääletamine avalikult — käe tõstmisega valimiskoosolekul. Sellist valimisviisi polnud konstitutsiooniga ette nähtud, vaid see kehtetus praktikas. Kukatatud ekspluataatorlike klasside ägeda nõukogude võimu vastase võitluse tingimustes raskendas see hääletamisviis rahva vaenlaste maskeeritud agentidel nurja ajada töörahva poolt ülesseatud kandidaatide valimist nõukogusse.

Maa ekspluataatorlike klasside likvideerimine tegi otstarbekohaseks ülemineku salajasele hääletamisele. See tagab nõukogude inimestele täieliku vabaduse hääletada nende poolt, keda nad tahavad valida, kellele nad usaldavad oma huvide kaitse.

c) Kandidaatide ülesseadmise kord.

Meie valimissüsteemi demokraatlikkus avaldub ka saadikute kandidaatide ülesseadmise korras. NSV Liidu Konstitutsioon ja liidu ning autonoomsete vabariikide konstitutsioonid annavad kandidaatide ülesseadmise õiguse töörahva ühiskondlikele organisatsioonidele ja ühingule: kommunistliku partei organisat-

sioonidele, ametiühinguile, kooperatiivsetele organisatsioonidele, noorsoo-organisatsioonidele ja kultuurilistele ühingutele. Seda õigust teostavad nii loeteldud organisatsioonide kesk-, vabariiklikud, krai-, oblasti- ja rajooniorganid kui ka ettevõtete ja asutiste töölise ja teenistujate üldkoosolekud, sõjaväelaste koosolekud väeosade järgi, talupoegade üldkoosolekud kolhooside ja külade järgi ning sovhooside töölise ja teenistujate üldkoosolekud sovhooside järgi. Sel viisil esitavad rahvahulgad, töötajad ise saadikute kandidaate. Mitte üheski kodanlikus riigis ei ole sellist tõeliselt demokraatlikku kandidaatide ülesseadmise korda. Seal võivad kandidaate üles seada ainult poliitilised parteid ja ainult need parteid, kelle sellekohast õigust riik tunnustab. Nii tuli Ameerika Ühendriikides miljoneil inimestel ja suurel hulgal progressiivsetel organisatsioonidel visalt võidelda Wallace'i kandidatuuri esitamise eest presidendivalimistel. Et oma partei kandidaati üles seada, tuleb neil ületada suuri takistusi: peab jõudma enne valimisi moodustada vastav partei ja koguda igas osariigis seadusega nõutav arv allkirju, saavutama valitsuselt, et ta ametlikult tunnustaks presidendikandidaadi ülesseadmise õigust.

Iga ülesseatud kandidaat saab NSV Liidus laialdase arutuse osaliseks ajakirjanduses ja valijate koosolekuil. See tagab saadikute kohuseid väärikalt täita suutvate isikute valiku. Kandidaadid seatakse üles valimisringkondade järgi.

Hiljemalt 30 päeva enne valimisi peavad kõik kandidaadid olema ringkonna valimiskomisjonis registreeritud. Ringkonnakomisjon on kohustatud registreerima ja valimisnimekirja kandma kõik seaduslikus korras ülesseatud kandidaadid.

d) Kommunistide ja parteitute valimisblokk.

Kommunistid ja parteitud seavad meie maal üles ühised kandidaadid valimisringkon-

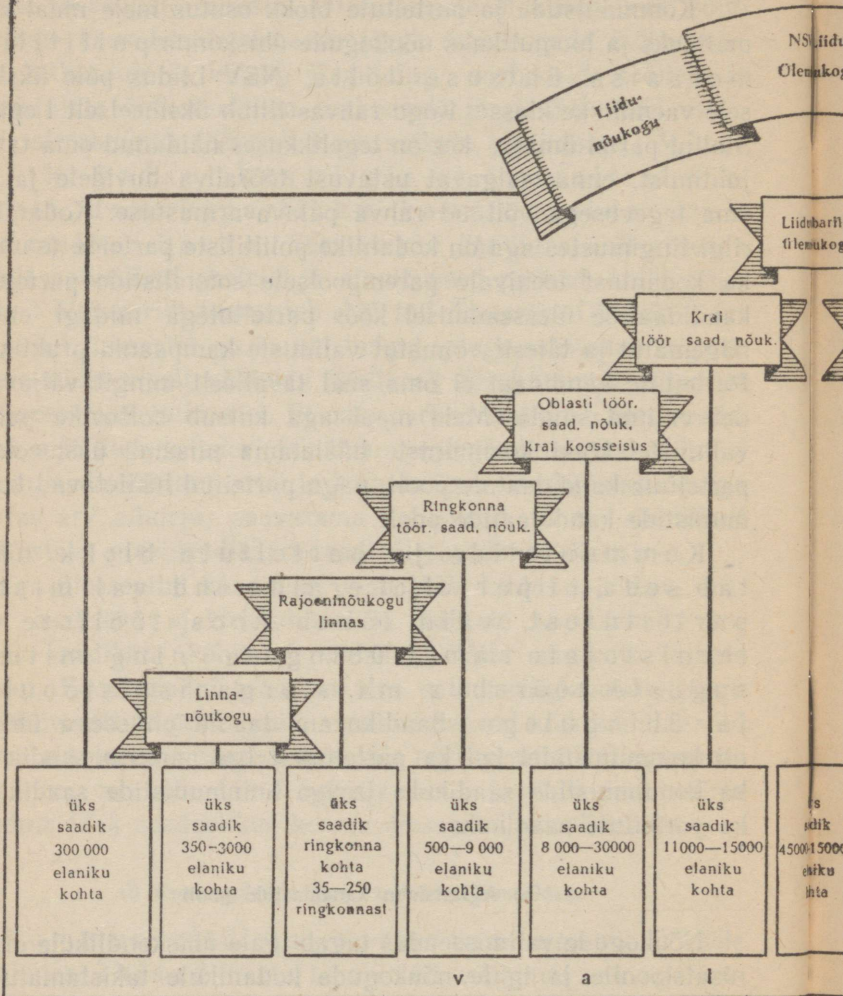
d a d e j ä r g i. Selles suure ajaloolise tähtsusega faktis ilmneb piltlikult meie rahva poliitilis-moraalne ühtsus ja kommunistliku partei katkestamatu side parteitutega. Bolševike partei on töörahva eelvägi, nõukogude ühiskonna juhtiv ja suunav jõud.

Kommunistide ja parteitute blokk osutus meie maal võimalikuks ja loomulikuks nõukogude ühiskonna poliitilis-moraalse ühtsuse tõttu. NSV Liidus pole üksteisele vaenulikke klasse. Kogu rahvas liitub üksmeelselt Lenini-Stalini partei ümber, kes on tegelikkuses näidanud oma tarka juhtimist, ennastsalgavat ustavust töörahva huvidele ja on oma tegevusega võitnud rahva palava armastuse. Kodanliku riigi tingimustes aga on kodanlike poliitiliste parteide (samuti ka kodanlust teenivate parempoolsete sotsialistide parteide) kandidaatide ülesseadmisel koos parteitutega midagi ennenägematut ja täiesti võimatut valimiste kampaania praktikas. Parteitute kandidaat ei oma seal tavaliselt mingit väljavaadet valitud saada. Meie maal aga kutsub bolševike partei valimistel kõiki kommuniste hääletama niisama üksmeelselt parteitute kandidaatide poolt, nagu parteitud hääletavad kommunistide kandidaatide poolt.

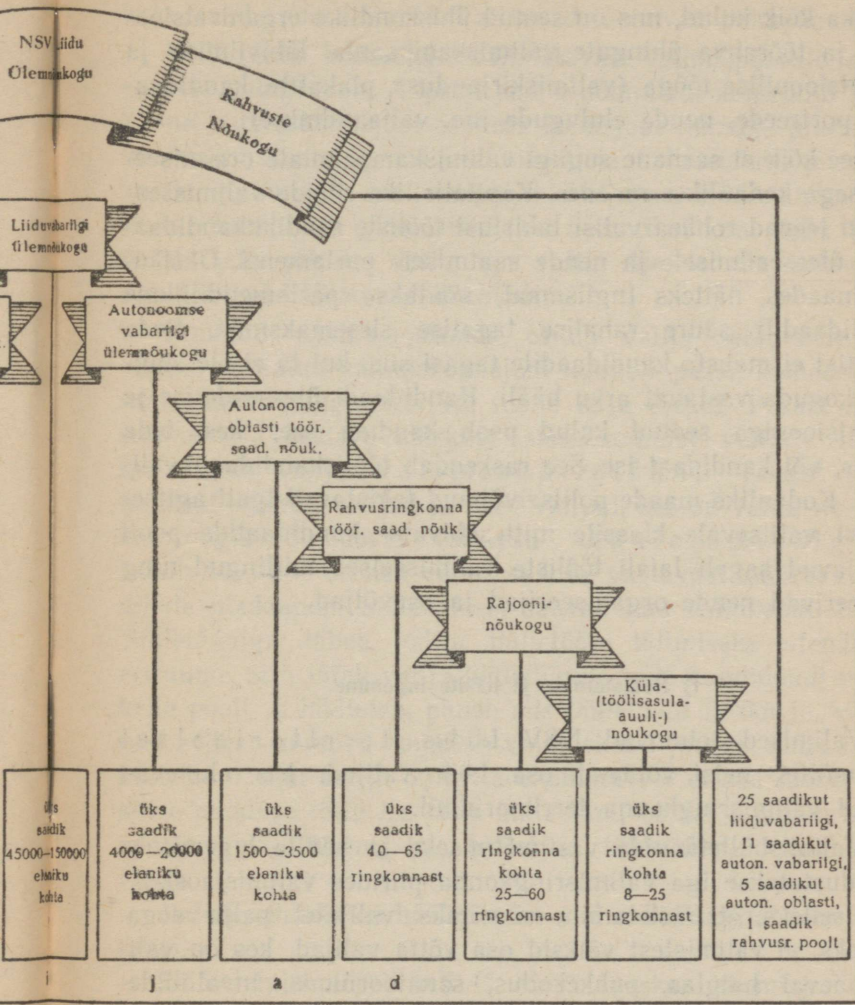
Kommunistide ja parteitute blokk näitab seda, et partei ei eralda end valimistel parteitutest, vaid läheb koos tööliste ja teenistujate ametiühingute ning mitmesuguste töörahva massiorganisatsioonide ja ühingutega. Saadikukandidaadid on seega ühised nii kommunistidel kui ka parteitutel. Iga parteitu saadik on ka kommunistide saadikuks ja iga kommunistide saadik on ka parteitute saadikuks.

e) Agitatsioon kandidaatide poolt.

Nõukogude valimisseadus tagab igale ühiskondlikule organisatsioonile ja igale nõukogude kodanikule takistamatu ja



VALIMISSÜSTEEM



laialdase agitatsiooni teostamise ringkonna valimiskomisjonis registreeritud saadikukandidaatide poolt. Riik tagab selleks organisatsioonilised tingimused. Ta annab valijate kasutusse klubide ja teatrite ruumid, ajakirjanduse ja raadio. Riik kannab ka kõik kulud, mis on seotud ühiskondlike organisatsioonide ja töörahva ühingute valimiskampaania läbiviimise ja agitatsioonilise tööga (valimiskirjanduse, plakatite, kandidaatide portreede, nende elulugude jne. väljaandmine).

See kõik ei sarnane sugugi valimiskampaaniate organiseerimisega kodanlikes maades. Kapitalistlike riikide valimiseadused teevad rohkearvulisi takistusi tööliste saadikukandidaatide ülesseadmisele ja nende saatmisele parlamenti. Üksikutes maades, näiteks Inglismaal, nõutakse parlamendiliikme kandidaadilt suure rahalise tagatise sissemaksmist. Seda tagatist ei maksta kandidaadile tagasi siis, kui ta ei ole suutnud koguda vastavat arvu hääli. Kandidaadi ülesseadmise ja agitatsiooniga seotud kulud peab kandma see, kes teda esitas, või kandidaat ise. See raskendab töölistkandidaadi valimist. Kodanlike maade politiseivõimud takistavad igati agiteerimist valitsevale klassile mittesobivate kandidaatide poolt ja ajavad sageli laiali tööliste valimiseelsed miitingud ning areteerivad nende organiseerijad ja osavõtjad.

f) Hääletamine ja häälte lugemine.

Valimised toimuvad NSV Liidus territoriaalsel põhimõttel: neist võtavad osa kõik valijad, kes elunevad antud valimisringkonna territooriumil.

Valimisbülletäänide vastuvõtmiseks ja häälte lugemiseks moodustatakse iga valimisringkonna piirides valimisjaoskonnad selleks, et hääletamine ei võtaks valijatel palju aega. Selleks, et valimistest võiksid osa võtta valijad, kes on valimispäeval haiglas, puhkekodus, sanatooriumis, invaliidide-

kodus, kaugesõidu-rongis või laeval, mis on merel, organiseeritakse ka neis paikades valimisjaoskonnad.

Valijatele tehakse õigeaegselt teatavaks hääletamiskoht ja valimispäev. See päev määratakse kindlaks vähemalt kaks kuud enne valimisi. Valimised toimuvad pühapäeval.

NSV Liidu kodanikud valmistuvad valimispäevale nagu suurele pidupäevale. Täpselt kell 6 hommikul kontrollib jaoskonna valimiskomisjoni esimees komisjoni liikmete juuresolekul valimiskaste ja valijate nimekirja kohalolekut, pitseerib kastid ja kutsub siis valijad hääletama. Hääletamine toimub kohaliku aja järgi kella 6-st hommikul kuni kella 12-ni öösel. Selle piirides valib iga valija ise temale sobivama aja. Valijad hääletavad isiklikult.

Ilmunud valimisjaoskonda, esitab valija sekretärile või selleks volitatud valimiskomisjoni liikmele passi, kolhoosiraamatu, ametiühingupileti või mõne teise tõendi. Pärast kontrollimist ja vastava märkuse sissekandmist valijate nimekirja saab valija valimisbülletääni. Teisest paikonnast sõitnud valijad ja need valijad, kes on valimiste päeval rongis või laeval, esitavad «hääletamisõiguse tõendi», mis on neil varem saadud vastavast töörahva saadikute nõukogust. Selle alusel saavad nad valimisbülletääni. Büllätääniga läheb valija büllätäänile täitmiseks ettenähtud eriruumi. Siin jätab valija büllätäänile selle kandidaadi nime, kelle poolt ta hääletab, paneb siis büllätääni kokku ja, väljunud sellest ruumist, suundub valimiskasti juurde, kuhu laseb büllätääni. Kui valija on kirjaoskamatu või ei saa mõne füüsilise puuduse tõttu ise täita büllätääni, on tal õigus kutsuda endale abiks ruumi, kus büllätään täidetakse, mõni teine valija.

Valimisruumis on hääletamise ajal valimisagitatsioon keelatud.

Hääletamine lõpeb kell 12 öösel. Jaoskonnakomisjon loeb

ära antud hääled eriti selleks volitatud ühiskondlike organi-
satsioonide, töölisühingute ja ajakirjanduse esindajate juures-
olekul.

Ringkonna valimiskomisjon, saanud jaoskondade valimis-
komisjonidelt hääletamisprotokollid, loeb ära hääled. Saadi-
kuks valituks loetakse see kandidaat, kes on saanud
absoluutse häälteenamuse, s. o. kes on saanud
üle poole kõigist ringkonnas antud ja kehtivaks tunnistatud
häälest. Hääletamisest peab osa võtma vähemalt 50%
valijaist. Juhul, kui valimistest võtab osa vähem kui 50%
antud ringkonna valijaist, määratakse uued valimised.

Valitud saadik saab ringkonna valimiskomisjoni esimeheit
valituks tunnistamise tõendi.

Nõukogude valimissüsteem tagab valijate tahte
täpse väljenduse. Nõukogude seaduste järgi karis-
tatakse vabaduse kaotamisega kuni 2 aastani igaüht, kes
vägivalla, pettuse, ähvarduse või äraostmise teel takistab
kodanikku vabalt teostamast tema õigust valida ja olla vali-
tav. Ametiisikut või valimiskomisjoni liiget, kes on valimis-
dokumente võltsinud või teadlikult valesti hääli lugenud,
karistatakse veel karmimalt — vabadusekaotusega kuni 3
aastani.

g) Nõukogude valimissüsteem on kõige demokraatlikum maailmas.

Seltsimees Stalin ütles oma valimiseelses kõnes detsemb-
ris 1937: «Üldisi valimisi toimub ka mõnedes kapitalistlikes
maades, nn. demokraatlikes maades. Kuid millises olukorras
toimuvad seal valimised? Klasside kokkupõrgete, klassivaenu
olukorras, sellises olukorras, kus kapitalistid, mõisnikud, pan-
kurid ja kapitalismi muud haid valijaile survet avaldavad.
Seesuguseid valimisi ei saa nimetada täiesti vabadeks ja
täiesti demokraatlikeks ka siis mitte, kui nad on üldised, ühe-
taolised, salajased ja otsesed.

Meil, meie maal, toimuvad valimised sootuks teises olukorras. Meil pole kapitaliste, pole mõisnikke, ja järelikult ei ole varakate klasside survet varatuile. Meil toimuvad valimised tööliste, talupoegade ja haritlaste koostöö olukorras, nende vastastikuse usalduse, ütleksin, vastastikuse sõpruse olukorras, sest meil ei ole kapitaliste, ei ole mõisnikke, ei ole ekspluateerimist ja pole ka õieti ütelda kedagi, kes rahvale survet avaldaks, et moonutada tema tahet.

Seepärast ongi meie valimised ainsad tõeliselt vabad ja tõeliselt demokraatlikud valimised maailmas.»

Tutvumine kodanlike maade valimistega näitab eriti selgesti meie riigi ja meie korra paremusi. Võtame näiteks Ameerika Ühendriigid. Seadusandlus näeb seal formaalselt ette võitlust kuritarvituste vastu valimistel, kuid neid seadusi peaaegu ei rakendata valitseva klassi poolt. Ja see on mõistetav, sest üldtuntud massiliste kuritarvituste eesmärgiks on seal just selle klassi kandidaadi valimise kindlustamine ja temale mittesobiva kandidaadi kõrvaldamine. Äraostmine, bületäänide võltsimine, valijate hirmutamine kuni otsese terrori kasutamiseni (näiteks neegrite suhtes Ameerika Ühendriikide lõuna-osariikides) — kõik võetakse tarvitusele, et kindlustada valitsevale klassile vajalikku hääletamise tulemust.

Ei ole ime, et paljudes kodanlikes maades on valijad kaotanud usu valimistesse ja hoiduvad neist tihti kõrvale. Mõnedes Ameerika Ühendriikide osariikides langeb valimistest osavõtnud valijate arv mõnikord 15 ja isegi 4%-le.

Kummaline on kõike seda kuulda nõukogude inimesel, kes on harjunud oma sotsialistliku maa vaba õhuga, töörahva tahteavalduse täieliku vabadusega.

Ükski maa maailmas ei tunne nii suurt poliitilist aktiivsust ja valijate üksmeelt. Mõned iseloomustavad arvud: NSV Liidu Ülemnõukogu vali-

mistel, mis toimusid 12. detsembril 1937, võttis 94 miljonist registreeritud valijast hääletamisest osa üle 91 miljoni, s. o. 96,8%. 98,6% nendest valijatest andis hääle kommunistide ja parteitute bloki kandidaatidele. Eranditult kõik kommunistide ja parteitute bloki kandidaadid osutusid valituks nii suure üksmeelega, milliste ei ole nähtud ühelgi maal. Ainult vähem kui üks protsent valijaist hääletas nende vastu.

10. veebruaril 1946 võttis NSV Liidu Ülemnõukogu valimistel 101 717 686 valijast hääletamisest osa 101 450 936 inimest ehk 99,7% registreeritud valijate üldarvust. Nendest hääletas enam kui 99,1% kommunistide ja parteitute bloki kandidaatide poolt. Samal aastal võttis Ameerika Ühendriikide kongressi valimistest, mida Ameerika ajalehed hindasid väga aktiivseks, osa ainult 37,5% valijaist, sealjuures tunduv osa hääletas nende vastu, kes osutusid valituks. Selliste kõrvutamiste puhul tõuseb eriti ilmekalt esile see usaldus, mida nõukogude inimesed tunnevad kommunistide ja parteitute bloki kandidaatide vastu.

9. veebruaril 1947 võttis Vene NFSV Ülemnõukogu valimistest osa peaaegu 100%, nimelt 99,95% valijaist, kelledest 99,29% hääletas kommunistide ja parteitute bloki kandidaatide poolt. Kõigis liidu- ja autonoomsetes vabariikides võtsid valijad viimastest kohalike organite valimistest osa peaaegu sajaprotsendiliselt ja niisama üksmeelselt hääletasid nad kommunistide ja parteitute bloki poolt.

Sääraselt kasutab nõukogude rahvas oma piiramata valimisõigust ja näitab oma poliitilis-moraalset ühtsust. Kõigil NSV Liidu ja liiduvabariikide kõrgemate riigivõimuorganite ja paljude kohalike organite valimistel valis nõukogude rahvas esimeseks saadikuks suure Stalini, väljendades sellega oma piiritut armastust ja usaldust tema vastu.

3. NSV Liidu kõrgemad riigivõimu-organid (NSV Liidu Konstitutsiooni III peatükk).

a) NSV Liidu Ülemnõukogu.

NSV Liidu kõrgeimaks riigivõimu-organiks on otseselt elanikkonna poolt 4 aastaks valitav NSV Liidu Ülemnõukogu.

NSV Liidu Ülemnõukogu on kogu nõukogude rahva tahte väljendaja. Meie maal pole NSV Liidu Ülemnõukogust kõrgemat või oma volitustelt temaga võrdset riigivõimu-organit. Kõiki NSV Liidu Konstitutsiooniga Nõukogude Liidule antud õigusi teostab NSV Liidu Ülemnõukogu või tema poolt moodustatud ja oma tegevusest temale aruandvad organid.

NSV Liidu Ülemnõukogu on ainsaks organiks, kellele kuulub seadusandlik võim NSV Liidus, s. o. õigus anda üleliidulisi seadusi. Need seadused on kohuslikud kõigile maa riigivõimu- ja valitsemisorganeile ning eranditult kõigile NSV Liidu kodanikele. Ükski maa riigivõimu- või valitsemisorgan ei saa muuta ega tühistada Ülemnõukogu poolt vastuvõetud seadust. See õigus kuulub ainult NSV Liidu Ülemnõukogule endale.

Ainult NSV Liidu Ülemnõukogu võib muuta või täiendada NSV Liidu Konstitutsiooni. Ainult NSV Liidu Ülemnõukogul on õigus võtta NSV Liidu koosseisu uusi vabariike, kinnitada ja muuta liiduvabariikide piire, muuta autonoomseid vabariike liiduvabariikideks, kinnitada uute autonoomsete vabariikide ja oblastite moodustamist ning uute kraide ja oblastite moodustamist liiduvabariikide koosseisu.

NSV Liidu Ülemnõukogu otsustab tähtsaimaid sise- ja välispoliitilisi küsimusi, määrab kindlaks kõigi riigiorganite

ja kogu rahva töö ulatuse ja iseloomu majanduse ja kultuuri edasise tõstmise ja maa kaitsevõime tugevdamise alal.

NSV Liidu Ülemnõukogu valib oma koosseisust NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi, moodustab NSV Liidu valitsuse — NSV Liidu Ministrite Nõukogu, valib NSV Liidu Ülemkohtu ja NSV Liidu erikohtud ning nimetab NSV Liidu peaprokuröri.

Vajaduse korral võib NSV Liidu Ülemnõukogu ükskõik millise küsimuse lahendamiseks määrata juurdlus- ja revisjonikomisjone, kelle nõudmisi peavad täitma kõik Nõukogude asutised ja ametnikud.

Ülemnõukogu on nõukogude rahva piiramata täisvõimu (suveräänsuse) kandja ja väljendaja.

b) NSV Liidu Ülemnõukogu struktuur¹.

NSV Liidu Ülemnõukogu koosneb kahest kojast: Liidunõukogust ja Rahvuste Nõukogust. NSV Liidu Ülemnõukogu kahekojaline struktuur on seletatav paljude rahvuste kuulumisega meie riigi koosseisu.

Kõrgeima organi ühekojaline struktuur oleks, nagu ütles seltsimees Stalin, parem kui kahekojaline, kui meie riik oleks olnud üherahvuseline. Nõukogude Liit aga on paljurahvuseline riik. Sellepärast oli vaja kindlustada, et NSV Liidu kõrgeimas võimuorganis oleksid esindatud mitte üksnes kõigi NSV Liidu töötajate ühised huvid, vaid ka säärased spetsiifilised huvid, mis on seotud NSV Liidu rahvuste rahvuslike iseärasustega.

Liidunõukogu esindab kogu nõukogude rahva ühiseid huve. Ta valitakse NSV Liidu kodanike poolt valimisringkondade järgi, kusjuures normiks on üks saadik 300 tuhande elaniku kohta. Sellega on NSV Liidus

¹Struktuur — ehituslaad, sisekorraldus.

kõrvaldatud ebavõrdsus, mis esineb kodanlikes riikides ebavõrdsete, s. o. mitmesuguse elanikkonna arvuga valimisringkondade tõttu.

Rahvuste Nõukogu esindab rahvuste spetsiifilisi (erilisi) huve. Ta valitakse NSV Liidu kodanike poolt liidu- ja autonoomsete vabariikide, autonoomsete oblastite ja rahvusringkondade järgi. Valimismäär Rahvuste Nõukogusse on järgmine: igast liiduvabariigist 25 saadikut, igast autonoomsest vabariigist 11 saadikut, igast autonoomsest oblastist 5 saadikut ja igast rahvusringkonnast 1 saadik. NSV Liidu rahvad, kel on oma rahvusriiklus, saavad sel teel Rahvuste Nõukogus olevate esindajate kaudu otseselt väljendada oma erilisi rahvuslikke huve NSV Liidu Ülemnõukogus.

See võimaldab kõigi NSV Liidu rahvaste huvide igakülgselt ja täielikku arvestamist ja esindamist NSV Liidu Ülemnõukogus.

Mõlemad kojad on täiesti üheõiguslikud. Võrdselt mõlemale kuulub seadusandlik initsiatiiv, s. o. õigus algatada uusi seadusi ja esitada seaduseelnõusid. Seadus loetakse kinnitatuks ainult siis, kui see on mõlema koja poolt vastu võetud. Vastuvõetud seadus avaldatakse kõigis liiduvabariikide keeltes NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe ja sekretäri allkirjaga. Vastavalt konstitutsioonile võetakse seadusi vastu lihthälteenamusega. Ainult konstitutsiooni muutmise küsimus nõuab, et selle muutmise poolt hääletaks vähemalt kaks kolmandikku mõlema koja saadikuist (NSV Liidu Konstitutsiooni 146. paragrahv). Tegelikult võetakse meie rahva ja järelikult ka tema esindajate poliitilis-moraalse ühtsuse tõttu NSV Liidu kõrgemais võimuorganis seadused alati üksmeelselt vastu.

Ülemnõukogu istungjärgud kutsutakse vastavalt NSV Liidu Konstitutsioonile kokku kaks korda aastas NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi poolt. Erakorralised

istungjärgud kutsutakse kokku NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi otsusel või ühe liiduvabariigi nõudmisel. Mõlemad kojad alustavad tööd ühel ja samal ajal ning neil on ühepikkune volituste kestus — 4 aastat. Kumbki koda valib oma juhataja ja tema kaks asetäitjat, kes juhatavad istungeid ja juhivad sisekorda. Kodade istungeid peetakse kas lahus või koos. Ühiseid istungeid juhatavad mõlema koja juhatajad vaheldumisi. Hääletamine toimub eraldi. Lahkarvamuste puhuks mõnes küsimuses Liidunõukogu ja Rahvuste Nõukogu vahel on Konstitutsioonis ette nähtud järgmine kord: mõlemad kojad moodustavad esindusvõrdsuse alusel (s. o. ühesuguse saadikute arvu eraldamise teel mõlemast kojast) kooskõlastamiskomisjoni. Sellele komisjonile antaksegi otsustada küsimus, mis kutsus esile lahkarvamuse. Kui kooskõlastamiskomisjon ei jõua ühisele otsusele või kui tema otsus ei rahulda ühte kodadest, siis vaadatakse küsimus kodus teist korda läbi.

Kui ka sel korral ei saavutata kooskõlastatud otsust, saadab NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium NSV Liidu Ülemnõukogu laiali ja määrab uued valimised.

Kõik see, mis on öeldud NSV Liidu Ülemnõukogu kodade kohta, võimaldab kindlaks teha NSV Liidu kõrgeima riigivõimu-organi struktuuri põhilise erinevuse kodanlike maade parlamendi struktuurist. Ka kodanlikes maades koosneb parlament enamasti kahest kojast, kuid need kojad pole üheõiguslikud: nad omavad erinevaid õigusi ja kompetentsi. Kahekojaline struktuur on seal tingitud püüdest aeglustada ja pidurdada esimese (alam-) koja tööd, kui see on kasuks valitsevale klassile. Alamkojas vastuvõetud seadus igakord ei rahulda kodanluse valitsevat gruppi. Sel juhul tuleb talle abiks teine koda, kes viivitab seaduseelnõu läbivaatamisega, keeldub vastu võtmast või teeb selles valitsevale klassile kasulikke ja meelepärased parandusi. Arvestades säärast «ülem-

koja» osa, näeb kodanlus selles kojas ette niisuguse koosseisu, mis paremini tagab pidurdaja osa täitmist.

Kapitalistlikes maades moodustatakse teine ehk ülemkoda tavaliselt mittedemokraatlikult, sageli ta määratakse kõrgemalt poolt. Mõnedes maades, näiteks Inglismaal, saab suur osa teise, niinimetatud lordide koja liikmeid oma kohad pärandamise teel, kuna ülejäänud liikmed määratakse kuninga poolt või saavad selle ametikoha tõttu. Enam kui pool lordidest võtab ülemkoja istungeist osa üksnes sellepärast, et selle koja istungeist võtsid osa nende isad ja vana-isad. Pärast lordi surma võtab tema vanem poeg, kellele läheb üle õigus osa võtta lordide koja istungeist, tema koha lordide kojas endale ka siis, kui ta on alaealine. Nii võtab praeguses lordide koja koosseisus Inglismaal istungeist osa selle koja 28 alaealist liiget. Ainult hääletamisest ei võta nad osa. Neis riikides, kus teine koda valitakse, on kehtestatud kõrgendatud tsensused valitavate suhtes ja sageli eriline valimiskord. Selle koja volituste aeg on pikem kui esimese koja volituste aeg ja koja koosseisu ei uuendata tavaliselt korraga, vaid osaliselt. Näiteks Ameerika Ühendriikides valitakse iga kahe aasta järel ümber ainult üks kolmandik teise koja koosseisust, kuna aga esimene koda täielikult ümber valitakse. Kõigi nende abinõudega püüab kodanlus saada ülemkojale eriti ustavat koosseisu. Tavaliselt on see koda igal pool reaktsiooni keskuseks ja progressi pidurdajaks.

Kodanlikes maades on kahekojalise parlamendi moodustamisel arvestatud just kodade lahkhelisid sel juhul, kui alamkoda peab rahvahulkade surve all andma seadusi, mis on valitsevale klassile vastuvõtmatud.

c) NSV Liidu Ülemnõukogu alatised komisjonid.

Seaduseelnõude ettevalmistamiseks ja läbivaatamiseks NSV Liidu Ülemnõukogu mõlemas kojas moodustatakse saa-

dikute hulgast valimise teel NSV Liidu Ülemnõukogu volituste kestuse ajaks eelarvekomisjon, seaduseelnõude komisjon ja välisasjade komisjon.

Eelarvekomisjon vaatab esialgselt läbi valitsuse poolt koostatud riigieelarve seaduseelnõu ja ütleb selle kohta oma arvamuse. Eelarveseaduse kinnitab igal aastal NSV Liidu Ülemnõukogu. Eelarveseadusel on tohutu suur tähtsus. Temaga määratakse kindlaks kõik NSV Liidu eeloleva aasta tulud ja nende tulude allikad, samuti ka kõik riigi kulud majanduse, kultuuri, kaitse, valitsemise, ehituse jne. alal. Meie riigi eelarve on kolossaalne ja kasvab iga aastaga. Nõukogude riigi eelarve koostatakse täiesti teisiti kui kodanlike riikide eelarved. Kapitalistlikes riikides saadakse riigi tulud peamiselt maksudest töörahvalt, kuid need summad kulutatakse ekspluataatorliku riigimasina kindlustamiseks. Sotsialistlikus riigis koostatakse eelarve (oma tulude osas) peamiselt tuludest, mis saadakse riiklikelt ettevõtetelt ja organisatsioonidelt. Elanikkonnalt maksude ja laenude näol saadavad tulud moodustavad ainult väikese osa NSV Liidu riigieelarvest. Nõukogude riigi eelarve aluseks on sotsialistlik akumulatsioon: riiklike ettevõtete ja asutiste käibemaksud ja mahaarvamised kasumitest. Rõhuv osa kõigist ressurssidest läheb Nõukogude riigis rahvamajanduse arendamiseks ja töörahva sotsiaalkultuuriliste vajaduste (haridus, tervishoid, pensionid, toetused) rahuldamiseks. Ülejäänud osa aga läheb sotsialistliku riigiaparaadi ja Nõukogude armee tugevdamiseks.

Mõlema koja seaduseelnõude komisjon vaatab esialgselt läbi kõik seaduseelnõud (peale eelarvesse ja välisasjadesse puutuvate seaduseelnõude), mis lähevad NSV Liidu Ülemnõukogule kinnitamiseks. See komisjon töötab ka ise välja seaduseelnõusid kas oma koja ülesandel või omal algatusel. Et aga komisjon ei suuda ise kõiki vajalikke seaduseelnõusid välja töötada, siis on jätud talle õigus pöörduda

NSV Liidu Ministrite Nõukogu poole ettepanekuga valmistada ette vajalikke seaduseelnõusid.

Kolmandaks alatiseks komisjoniks, mis moodustatakse kummagi Ülemnõukogu koja poolt, on välisasjade komisjon. See komisjon vaatab esialgselt läbi kõik Ülemnõukogusse läbivaatamiseks minevad küsimused, mis on seotud välisasjadega.

Peale loeteldud komisjonide valivad Liidunõukogu ja Rahvuste Nõukogu tööle asudes oma mandaatkomisjonid, kes kontrollivad mõlema koja saadikute volitusi.

d) NSV Liidu Ülemnõukogu koosseis.

NSV Liidu Ülemnõukogu koosseisus avaldub eredalt meie riigi kui töölise ja talupoegade sotsialistliku riigi iseärasus. NSV Liidu Ülemnõukogu, erinevalt ükskõik millise kodanliku riigi kõrgeimaist riigivõimude organeist, koosneb eranditult töörahva eesrindlikest esindajast. Näiteks on NSV Liidu Ülemnõukogu 1946. a. valimiste tulemused järgmised: Liidunõukogu 682 saadikust on 535 ehk 78% autasustatud Nõukogude Liidu ordenite ja medalitega, 48 saadikut on Nõukogude Liidu kangelased, neist 11 saadikut on kahekordsed Nõukogude Liidu kangelased ja 3 saadikut kolmekordsed Nõukogude Liidu kangelased. Rahvuste Nõukogu 657 saadikust on 447 ehk 68% üldkoosseisust autasustatud ordenite ja medalitega, 54 saadikut on Nõukogude Liidu kangelased ja 13 on sotsialistliku töö kangelased. Töölisi on Liidunõukogus 287 ehk 42%, talupoegi — 151, ülejäänud on teenistujad ja haritlaskonna esindajad (teadlased, arstid, pedagoogid, sõjaväelased, riigi- ja poliitikategelased), kelledest enamik on sotsiaalse päritolu poolt töölised või talupojad. Peaaegu samasugust pilti pakub ka Rahvuste Nõukogu koosseis: 224 töölise (34,1%), 198 talupoega (30,1%); teenistujaid ja nõukogude haritlaskonna esindajaid on 235

inimest (35,8%). Need andmed näitavad Nõukogude Liidu tööliste, talupoegade ja töötava haritlaskonna tihedat liitu ja nende huvide täielikku ühtsust.

Täiesti teistsugune on kodanlike maade kõrgeimate riigivõimu-organite koosseis. Võtame näiteks tänapäeva Inglismaa, kus võimul on tööerakond, s. o. partei, kes nimetab end «tööliste» ja «sotsialistlikuks» parteiks. Inglise parlamendi alamkojas moodustavad 1950. a. valimiste järel enamuse tõesti tööerakondlased. Ent töölisi on nende hulgas vähe ja needki, kes peavad end töölisteks, on tegelikult endised tööliised, kes on muutunud ametiühingute ametnikeks ja unustanud aja, millal nad seisisid tööpingi juures. Väga suur osa tööerakonna saadikuist on advokaadid ja kapitalistlike ettevõtete kõrgepalgalised teenistujad. Tööerakondlaste kõrval on alamkoja koosseisus väljapaistvaid tööstureid, kaupmehi ja finantsiste. Inglise tööerakondliku valitsuse ajal on ülemkoja koosseis sama, mis oli varemgi: lordide kojas võtab istungeist osa 3 kuninglikku verd printsi, 26 hertsögit, 39 markiid, 163 krahvi, 410 parunit jne. Need kõik on inglise kapitalistide kõrgema kihi esindajad, suurte mõisade omanikud ja kapitalistlike ettevõtete suurimad aktsionärid.

Võrreldes NSV Liidu kõrgemate riigivõimu-organite koosseisu nn. demokraatlike kodanlike maade kõrgemate riigivõimu-organite koosseisuga, veendume veel kord nõukogude korra paremuses. Nõukogude kord tagab töörahvale jagamatut täisvõimu ja tööliklassi juhtiva osa.

e) Ülemnõukogu saadik — rahva teener.

NSV Liidu Ülemnõukogu saadik (nagu ka kõigi teiste NSV Liidu riigivõimu-organite saadikud) jätkab tavaliselt sama tööd, mida ta tegi kuni valimisteni oma tehases, kaevanduses, kolhoosis, veduril, koolis, haiglas, teaduslikus insti-

tuudis või polgus. Nõukogude saadik ei eraldu valijaist, vaid jääb eesrindlaseks oma töö alal. Kuulus traktorist Paša Angelina, kes on alates 1937. aastast NSV Liidu Ülemnõukogu saadik, jätkab traktoristide brigaadi juhtimist ja näitab endiselt stahaanovliku töö eeskuju. Ta sai hiljuti oma tootva töö väljapaistvate tulemuste eest sotsialistliku töö kangelase aunimetuse ja Stalini preemia, mis antakse meil silmapaistvate saavutuste eest teaduse, kunsti, leiutuste ja tootmise täiustamise alal. Samal ajal on see tähelepanuvääriv traktorist küps riigitegelane. Tema poole pöörduvad iga päev valijad ja ta süveneb nende kõigisse avaldustesse, aidates neid, toetades nende kasulikke algatusi. Ülemnõukogu istungjärkude perioodil võtab ta osa NSV Liidu seaduste väljatöötamisest ja muust Ülemnõukogu tegevusest.

Nii on lood iga saadikuga meie maal. Igaüks teeb oma saadikuvolituste täitmise kõrval oma harilikku tööd, pannes sellesse nagu ka oma saadikukohustuste täitmisse kogu oma jõu ja teadmised rahva hüvanguks.

Kuski pole sellist lähedast ja otsest sidet saadikute ja rahva vahel kui meil. Seltsimees Stalin ütleb: «Valijate kohus ja õigus seisab selles, et nad oma saadikuid lakkamatult kontrolliksid ja sisendaksid neile, et nad mingil tingimusel ei laskuks poliitiliste väikekodanlaste tasemeni, et valijad sisendaksid oma saadikuile olla sellised, nagu seda oli suur Lenin.»

Kodanlikes maades katkeb tavaliselt side valijate ja saadikute vahel kohe pärast valimisi. Saadik ei allu seal valijate kontrollile ja teda ei võeta vastutusele oma valijate tahte rikkumise eest. Vastavalt konstitutsioonile võivad meil valijad iga saadiku ära kutsuda, kui ta oma käitumisega ei õigusta nende usaldust. See on veel üks näide nõukogude demokraatia paremustest ja nõukogude rahva täisvõimust. Saadik meie

maal teab, et ta on rahva teener. Eeskujurahva teenimises annab talle suur Stalin, meie üldrahvalik esimene saadik, kelle elu on täielikult pühendatud töörahvale.

NSV Liidu Konstitutsioon, arvestades saadikute kõrgeid kohustusi, andis neile ka suured õigused. NSV Liidu Ülemnõukogu saadik võib pöörduda valitsuse või üksiku ministri poole arupärimisega ja temale ollakse kohustatud hiljemalt kolme päeva jooksul andma vastus vastavas kojas kas kirjalikult või suuliselt. Kõik riigiorganid, kelle poole pöördub Ülemnõukogu saadik seoses oma saadikukohustuste täitmisega, peavad esitama vajalikud andmed ja võtma tarvitusele abinõud saadiku poolt ülestõstetud küsimuste lahendamiseks. NSV Liidu Ülemnõukogu saadikut ei tohi kohtulikule vastutusele võtta ega areteerida ilma NSV Liidu Ülemnõukogu nõusolekuta, Ülemnõukogu istungjärkude vaheajal aga ilma NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi nõusolekuta.

Volituste täitmiseks on saadikuile kindlustatud soodsaimad tingimused. Neil on õigus tasuta sõiduks kõigil NSV Liidu raudteedel ja veeteedel. Neile tasutakse seadusega kindlaksmääratud ulatuses saadikukohustuste täitmisega seoses olevad kulud. See võimaldab saadikuil sõita igale poole selleks, et pidada sidet oma valijatega või lahendada valijate poolt esitatud küsimusi, pidada valijatega kirjavahetust, tellida vajalikku kirjandust jne.

f) NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium — NSV Liidu kollegiaalne president.

Üheks NSV Liidu riikliku organisatsiooni iseärasuseks, mis rõhutab tema järjekindlat demokratismi, on üksikisikulise riigipea puudumine. Rõhuvas enamikus kodanlikes riikides on riigipeaks president ja seal, kus on säilinud konstitutsiooniline monarhia, — kuningas.

Konstitutsiooni-projekti üldrahvalikul arutusel a. 1936 tehti mõnede poolt ettepanek, et NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimees valitaks mitte NSV Liidu Ülemnõukogu poolt, vaid riigi kogu elanikkonna poolt. Seltsimees Stalin oma ettekandes konstitutsiooni-projektist astus otsustavalt välja selle parandusettepaneku vastu.

Ta ütles: «Meie Konstitutsiooni süsteemi järgi ei tohi NSV Liidus olla üksikpresidenti, kes on valitud kogu elanikkonna poolt niisama kui Ülemnõukogu ja kes võib ennast Ülemnõukogule vastu seada. NSV Liidus on president kolleegiaalne, see on Ülemnõukogu Presiidium, kuhu kuulub ka Ülemnõukogu Presiidiumi esimees, keda ei vali mitte kogu elanikkond, vaid Ülemnõukogu ja kes on vastutav Ülemnõukogu ees. Ajaloo kogemused näitavad, et kõrgemate organite seesugune struktuur on kõige demokraatlikum, kindlustades riiki soovimatute juhuste eest.»

g) NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi koosseis ja valimise kord.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium valitakse mõlema koja ühisel istungil järgmises koosseisus: Presiidiumi esimees, tema 16 asetäitjat (liiduvabariikide arvu järgi) sekretär ja 15 liiget.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimeheks oli selle organi loomisest alates kuni 1946. a. märtsini Mihhail Ivanovitš Kalinin — bolševike partei silmapaistev tegelane, tähelepanuväärivamaid Nõukogude riigi juhte, Lenini ja Stalini truud võitluskaaslane, asendamatu ja kogu rahva poolt palavalt armastatud «üleliiduline vanem». 1919. aastal sai ta pärast J. M. Sverdlovi surma tema järglaseks Vene NFSV KTK esimehe kohal ja hiljem, pärast NSV Liidu loomist, sai ta NSV Liidu KTK esimeheks. Raske haigus sundis M. I. Kalininit 1946. a. märts-

sist pöörduma NSV Liidu Ülemnõukogu poole palvega vabastada ta Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe kohuste täitmisest.

NSV Liidu Ülemnõukogu teise koosseisu esimene istungjärk rahuldab Mihhail Ivanovitši palve ja valis tema samal ajal ühel häälel Ülemnõukogu Presiidiumi liikmeks. Suur oli kogu rahva lein, kui raadio 3. juunil 1946 teatas selle suure riigimehe surmast.

Mihhail Ivanovitš Kalinini järglaseks NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe kohale valiti üksmeelselt Nikolai Mihhailovitš Švernik. Palju aastaid juhtis N. M. Švernik Üleliidulist Ametiühingute Kesknõukogu (ÜAÜKN), enam kui kakskümmend aastat on ta olnud ÜK(b)P Keskkomitee liikmeks ja kõrgema riigivõimu-organ (varem NSVL Kesktäitevkomitee ja Üleliiduline Kesktäitevkomitee ning hiljem NSV Liidu Ülemnõukogu ja Vene NFSV Ülemnõukogu) saadikuks. Isamaasõja ajal oli N. M. Švernik Erakorralise Riikliku Komisjoni eesotsas, mis tegi kindlaks ja uuris saksa fašistlike anastajate ja nende käsilaste kuritegusid.

h) NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi volitused.

Ülemnõukogu Presiidiumil on erakordselt tähtis koht meie maa kõrgemate riigivõimu-organite süsteemis. NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium annab kogu oma tegevusest aru Ülemnõukogule. Ülemnõukogu istungjärkude vaheajal on Ülemnõukogu Presiidium riigi eesotsas olevaks organiks. Ta on Ülemnõukogu alati tegutsevaks esindajaks ja on tema poolt volitatud täitma tähtsaimaid riigijuhtimise funktsioone. Ülemnõukogu Presiidiumi volitused on loeteldud NSV Liidu Konstitutsiooni 49. paragrahvis. NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium kutsub kokku NSV Liidu Ülemnõukogu istungjärgud, tõlgitseb NSV Liidus kehtivaid seadusi, annab seadlusi.

Kui NSV Liidu Ülemnõukogu kojad ei saavuta kooskõlastatud otsust, saadab Presiidium NSV Liidu Ülemnõukogu laiali ja määrab uued valimised. Presiidium korraldab omal algatusel või ühe liiduvabariigi nõudmisel rahvahääletuse (referendumi). Ta tühistab NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja liiduvabariikide ministrite nõukogude määrusi ja korraldusi, kui need ei vasta seadusele. NSV Liidu Ülemnõukogu istungjärkude vaheajal Presiidium vabastab ametist ja nimetab ametisse NSV Liidu Ministrite Nõukogu esimehe ettepanekul üksikuid NSV Liidu ministreid. Kõik need nimetamised tuleb esitada kinnitamiseks NSV Liidu Ülemnõukogu järjekordsele istungjärgule.

Väga tähtsad funktsioonid on NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumil kaitse ja välissuhete alal. Vastavalt Konstitutsioonile Presiidium nimetab ametisse ja asendab uuega NSV Liidu relvastatud jõudude kõrgeima juhtkonna, NSV Liidu Ülemnõukogu istungjärkude vaheajal kuulutab välja sõjaolukorra sõjalise kallaletungi korral NSV Liidule või vajaduse korral täita rahvusvahelisi lepingukohustusi vastastikuseks kaitseks agressiooni (kallaletungi) vastu, kuulutab välja üld- ja osalise mobilisatsiooni.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium ratifitseerib (kinnitab) ja ütleb üles (denonseerib) lepinguid, mis NSV Liidu valitsusel on sõlmitud välisriikidega. NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium nimetab ja kutsub ära NSV Liidu täievolilisi esindajaid välisriikides, võtab vastu välisriikide esindajate volitus- ja äraeutsekirju.

Enamik neist funktsioonidest on kodanlikes riikides pandud üheiskulisele organile — presidendile või kuningale.

Meie riigis teostab neid funktsioone demokraatlik kolleegiaalne organ, kuhu kuuluvad kõigi liiduvabariikide esindajad ja kes on vastutav NSV Liidu Ülemnõukogu ees.

4. NSV Liidu riigivalitsemis-organid (NSV Liidu Konstitutsiooni V peatükk).

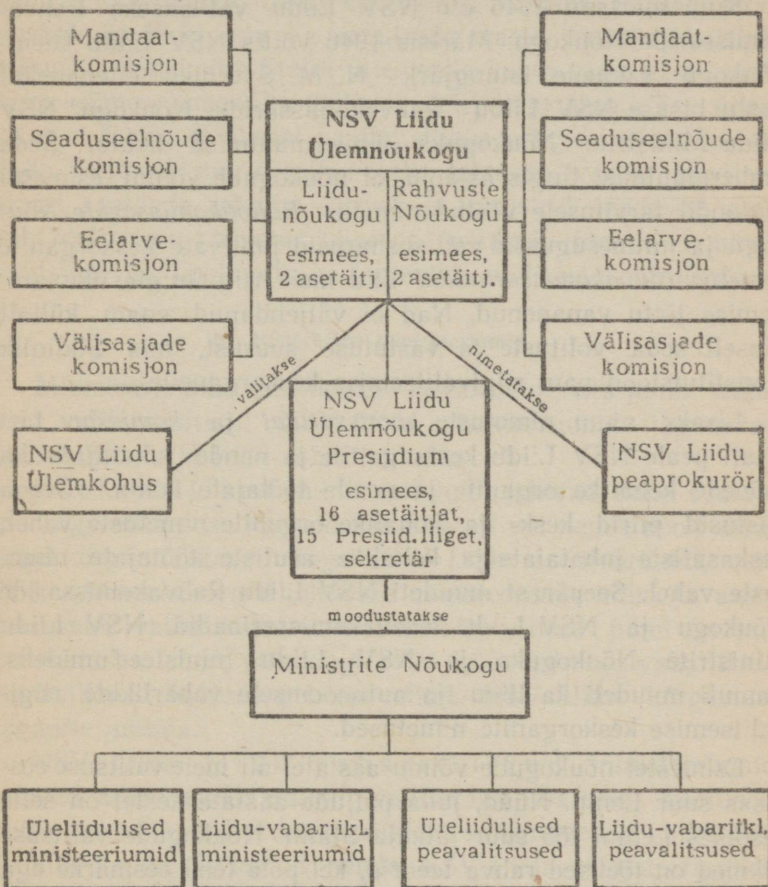
a) NSV Liidu valitsus.

Meie riigi ja partei sise- ja välispoliitika pidevaks teostamiseks ja kõigi riigivalitsemis-organite tegevuse ühtlustamiseks moodustab NSV Liidu Ülemnõukogu NSV Liidu valitsuse — NSV Liidu Ministrite Nõukogu.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu on kõrgem täidesaatev ja korraldav riigivõimu-organ. Ta on vastutav NSV Liidu Ülemnõukogu ees ja annab temale aru, NSV Liidu Ülemnõukogu istungjärkude vaheajal aga NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumile. Kehtivate seaduste põhjal ja nende täitmiseks annab Ministrite Nõukogu oma määrusi ja korraldusi.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu volitused ja ülesanded on suured ja vastutusrikkad. Ministrite Nõukogu ühendab ja suunab NSV Liidu ministerriumide ja teiste temale alluvate asutiste tööd. Ta võtab tarvitusele abinõusid rahvamajanduse plaani ja riigi eelarve täitmiseks ning krediidi ja rahasüsteemi tugevdamiseks. Ministrite Nõukogu peale on pandud abinõude tarvitusele võtmine ühiskondliku korra kindlustamiseks, riigi huvide ja kodanike õiguste kaitseks. Ministrite Nõukogu teostab üldist juhtimist välisriikidega suhtlemise alal. Ta määrab kindlaks ka tegevasse sõjaväeteenistusse kutsumisele kuuluvate kodanike iga-aastased kontingendid ja juhib riigi relvastatud jõudude üldist organiseerimist. Ministrite Nõukogule on Konstitutsiooniga antud õigus moodustada vajaduse korral NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures erikomiteesid ja peavalitsusi majandusliku, kultuurilise ja riigikaitse ülesehitustöö alal.

NSV LIIDU KÕRGEIMAD RIIGIVÕIMU- JA VALITSEMISORGANID



Juba seegi lühike volituste loetelu näitab NSV Liidu valitsuse tohutut tööulatust ja tähtsust kõrgemate riigiorganite süsteemis. Sellega on ka seletatav, miks NSV Liidu Ülemnõukogu pani NSV Liidu valitsuse etteotsa J. V. Stalini ja tema esimeheks asetäitjaks Molotovi.

Kuni märtsini 1946 oli NSV Liidu valitsuseks Rahvakomissaride Nõukogu. Märtsis 1946 võttis NSV Liidu Ülemnõukogu esimene istungjärk N. M. Šverniku ettepanekul vastu otsuse NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu NSV Liidu Ministrite Nõukoguks ümbermuutmise kohta. Seda ümbermuutmist tingis asjaolu, et nõukogude võimu esimesel perioodil tarvitusele võetud nimetus *Rahvakomissaride Nõukogu* ja mitmesuguseid valitsusharusid juhtivate keskorganite nimetus *rahvakomissariaadid* olid meie riigi hiiglasliku arenemise tõttu vananenud. Nad ei väljendanud enam küllalt täpselt seda volituste ja vastutuse suurust, mis Stalinlik Konstitutsioon pani riigivalitsemise keskorganitele.

Lisaks vanu nimetusi *komissariaat* ja *komissar* tarvitati peale NSV Liidu keskorganite ja nende juhatajate ka mõnede kohalike organite ja nende töötajate kohta. Seega kustusid piirid kesk- ja kohalike organite nimetuste vahel, keskasutiste juhatajate ja kohalike asutiste töötajate nimetuste vahel. Seepärast muudeti NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu ja NSV Liidu rahvakomissariaadid NSV Liidu Ministrite Nõukoguks ja NSV Liidu ministriumideks. Samuti muudeti ka liidu- ja autonoomsete vabariikide riigivalitsemise keskorganite nimetused.

Esimestel nõukogude võimu aastatel oli meie valitsuse eesotsas suur Lenin. Nüüd, juba paljude aastate kestel on selle eesotsas Lenini töö suur jätkaja Stalin. Nõukogude valitsuse liikmed on tõelised rahva teenrid, kel pole teisi eesmärke ega teisi huvisid kui rahva huvid. Nõukogude valitsus tagab kogu

oma tegevusega leninl'k-stalinliku poliitika, bolševike partei tarkade juhendite elluviimise.

Mida aga kujutab endast kapitalistlike maade valitsus? See koosneb kapitalistidest või nende soosikuist ja ustavaist teenreist (Inglise «tööerakondlaste» taolistest). Kodanlike maade valitsused püüavad kogu oma tegevusega kindlustada kapitalistide võimu. Ühtki kodanlikku valitsust ei saa moodustada ja ta ei saa ka tegutseda vastu suurkapitalistide tahtmist. Seltsimees Stalin ütles selle kohta väga hästi vestluses esimese ameerika tööliste delegatsiooniga. Ta ütles: «Kes ei teaks, et üheski kapitalistlikus «riigis» ei saa kujundada valitsust suurte rahameeste tahtmise vastu: tarvitseb ainult avaldada raha'ist survet ja ministrid lendavad oma kohtadelt nagu meeletud. See on pankade tõeline kontroll valitsuste üle hoolimata parlamentide näilisest kontrollist.»

b) NSV Liidu ministeeriumid.

Ministeeriumiks nimetatakse keskorganit, kes juhib teatavat valitsemisharu. NSV Liidu ministeeriumid jagunevad üleliidulisteks ja liidu-vabariiklikeks.

Üleliidulised ministeeriumid juhivad neile usaldatud riigivalitsemise harusid kas otseselt või nende poolt määratud organite kaudu kogu NSV Liidu territooriumil, sest neid valitsemisharusid juhtivaid ministeeriume liidu- ja autonoomsetes vabariikides ei moodustata. Antud juhul on jutt valitsemisharudest, mis kõigi NSV Liitu astunud vabariikide vastastikusel kokkuleppel on antud NSV Liidu kõrgemate organite juhtida.

NSV Liidu liidu-vabariiklikud ministeeriumid juhivad neile usaldatud riigivalitsemise harusid tavaliselt mitte otseselt, vaid liiduvabariikide samanimeliste ministeeriumide kaudu. Selles on nende NSV Liidu ministeeriumide erinevus ülalmainituist.

Nii kuulub näiteks NSV Liidu Väliskaubanduse Ministeerium üleliiduliste ministeeriumide hulka. See tähendab, et üheski liiduvabariigis ei ole oma väliskaubanduse ministeeriumi. Ei ole sellepärast, et NSV Liidu Konstitutsioon paneb väliskaubanduse juhtimise ainult NSV Liidule. Jutt on kaubandusest välisriikidega, ja sellepärast on ka mõistetav selle range tsentraliseerimine.

NSV Liidu Kaubandusministeerium, mis juhib s i s e k a u b a n d u s t, kuulub aga liidu-vabariiklike ministeeriumide hulka. See tähendab, et ka liiduvabariikides on kaubandusministeeriumid. NSV Liidu Kaubandusministeerium juhib vastavalt Konstitutsioonile vahetult vaid üleliidulise tähtsusega kaubandusettevõtteid. Kõiges muus aga ta teostab oma juhtimist liiduvabariikide kaubandusministeeriumide kaudu, andes neile oma direktiive ja kontrollides nende tööd.

Või teine näide. Sõjalaevastiku Ministeerium on üleliiduline ministeerium, kuid Sõjaministeerium on liidu-vabariiklik. Liiduvabariikides ei ole sõjalaevastiku ministeeriume, kuid on sõjaministeeriumid, sest vastavalt Konstitutsioonile võivad liiduvabariikides olla oma väekoondised.

Iga ministeeriumi eesotsas on minister, kes vastutab NSV Liidu valitsuse ja Ülemnõukogu ees tema juhitava ministeeriumi töö eest. Ministreil on Konstitutsiooni järgi õigus anda vastava ministeeriumi võimu piirides käskkirju ja juhendeid kehtivate seaduste, NSV Liidu Ministrite Nõukogu määruste ja korralduste alusel ning nende täitmiseks.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures on peale ministeeriumide komisjonid, nagu näiteks Riiklik Koosseisude Komisjon jt., peavalitsused, komiteed ja nõukogud, nagu Tsiviillennuasjanduse Peavalitsus, Põhja-Mere- teede Peavalitsus, Töönduse ja Tarbijate Kooperatiivide Pea-

valitsus, Riiklik Plaanikomitee, Kunstidekomitee, Kehakultuuri- ja Spordikomitee, Arhitektuurikomitee, Kolhooside Nõukogu, Õigeusu Kiriku Nõukogu, Usukultuste Nõukogu jne.

5. Liiduvabariikide kõrgemad riigivõimu-organid ja riigivalitsemis-organid.

(NSV Liidu Konstitutsiooni IV ja VI peatükk).

Liiduvabariikide kõrgemad riigivõimu-organid ja valitsemis-organid on moodustatud sama süsteemi järgi kui NSV Liidu kõrgemad riigivõimu-organid ja riigivalitsemis-organid. See on seletatav NSV Liidu poliitilise ja majandusliku aluse ühtsusega.

Kuid erinevalt NSV Liidu Ülemnõukogust on liiduvabariikide ülemnõukogud ühekojalised. See on seletatav asjaoluga, et rahvuste huvid on juba esindatud NSV Liidu Ülemnõukogu teises kajas, Rahvuste Nõukogus. Seepärast ei ole vajadust selliseid kodasid liiduvabariikides moodustada.

Liiduvabariigi ülemnõukogu valitakse vastava vabariigi konstitutsiooniga kindlaksmääratud esindusnormi järgi otsest selle vabariigi kodanike poolt neljaks aastaks. Näiteks Vene NFSV Konstitutsioon määrab Vene NFSV Ülemnõukogu esindusnormiks ühe saadiku 150 tuhande elaniku kohta. Teistes liiduvabariikides on kehtestatud teistsugused esindusnormid, olenevalt iga vabariigi rahva arvust.

Liiduvabariigi ülemnõukogu valib oma vabariigi ülemnõukogu esimehe, tema asetäitjad ja vabariigi ülemnõukogu presiidiumi järgmises koosseisus: ülemnõukogu presiidiumi esimees, tema asetäitjad, sekretär ja liikmed. Ülemnõukogu presiidiumi esimehe asetäitjate ja presiidiumi liikmete arv on igas liiduvabariigis erinev. Tavaliselt seal, kus liiduvabariigi koosseisus on auto-

noomseid vabariike, vastab asetäitjate arv autonoomsete vabariikide arvule. Seega iga autonoomse vabariigi esindaja on üheks liiduvabariigi ülemnõukogu presiidiumi esimehe asetäitjaks. Sellega rõhutatakse veel kord rahvuste üheõigusslikkuse põhimõtet meie maal.

Liiduvabariigi seadusandlust teostab eranditult vastava vabariigi ülemnõukogu vastavalt tema kompetentsile. Liiduvabariikidele on kohuslikud ka NSV Liidu Ülemnõukogu poolt väljaantud seadused.

Liiduvabariigi ülemnõukogu presiidiumil on vabariiklike organite süsteemis sama koht, mis on üleliiduliste riigivõimu-organite süsteemis NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumil. Ta on antud vabariigi kollegiaalne president. Liiduvabariigi valitsus — ministrite nõukogu — moodustatakse selle vabariigi ülemnõukogu poolt. Ministrite nõukogu on ülemnõukogu ees vastutav ja annab temale aru, ülemnõukogu istungjärkude vaheajal aga liiduvabariigi ülemnõukogu presiidiumile. Liiduvabariigi ministrite nõukogu annab määrusi ja korraldusi NSV Liidu ja antud vabariigi seaduste ning NSV Liidu Ministrite Nõukogu määruste ja korralduste alusel ning nende täitmiseks ja kontrollib nende täitmist.

Igas liiduvabariigis on moodustatud riiklik plaanikomisjon ja vastavad ministeeriumid. Ministeeriumid on kas liidu-vabariiklikud või vabariiklikud. Liidu-vabariiklikud ministeeriumid alluvad oma tegevuses mitte üksnes antud vabariigi ministrite nõukogule, vaid ka vastavaile NSV Liidu ministeeriumidele. Liidu-vabariiklikkude ministeeriumide arv ei ole liiduvabariikides ühesugune. Näiteks mitte kõikjal ei saa moodustada metsa- või kalatööstuse ministeeriumi lihtsalt sellepärast, et

juba looduslikel põhjuseil ei saa neid tööstusi igal pool arendada.

Vabariiklikud on need ministeeriumid, mis moodustatakse ainult liidu- ja autonoomseis vabariikides. Samanimelisi ministeeriume NSV Liidu Ministrite Nõukogus ei ole. Selliseiks ministeeriumideks on näiteks haridusministeerium, kohaliku tööstuse, kommunaalmajanduse, sotsiaalkindlustuse ja veel mõned teised ministeeriumid, mis on olemas ainult üksikuis liiduvabariikides vastavalt nende majanduse iseärasustele või reas vabariikides, kuid mitte kõigis.

6. Autonoomsete vabariikide kõrgemad riigivõimu-organid ja riigivalitsemis-organid.

(NSV Liidu Konstitutsiooni VII peatükk.)

Autonoomsete vabariikide kõrgemad riigivõimu-organid ja riigivalitsemis-organid on oma süsteemilt ja struktuurilt väga sarnased liiduvabariikide kõrgemate riigivõimu-organite ja riigivalitsemis-organitega. Erinevused on peamiselt nende volitustes, mis on loomulikult kitsapiirilised, ja ministeeriumide arvus (neid on autonoomseis vabariikides vähem kui liiduvabariikides). Tuleb arvestada ka seda, et autonoomsete vabariikide kõrgemaile riigivõimu-organitele ja riigivalitsemis-organitele on kohuslikud NSV Liidu ja ka vastava liiduvabariigi seadused.

Kõikide kõrgemate riigivõimu-organite ja riigivalitsemis-organite organisatsiooni ja vahekorra põhimõtted on aga ühed ja samad: autonoomse vabariigi ülemnõukogu koosneb ühest kojast ja valitakse vabariigi kodanike poolt neljaks aastaks selle vabariigi konstitutsiooniga kindlaksmääratud esindusnormi järgi. Ülemnõukogu on autonoomse vabariigi kõrgeim riigivõimu-organ.

ja tema ainus seadusandlik organ. Autonoomse vabariigi ülemnõukogu võtab vastu oma vabariigi konstitutsiooni, teeb selles muudatusi, määrab kindlaks vabariigi jagunemise rajoonideks ja rajoonide ning linnade piirid. Need seadusandlikud aktid kinnitab vastava liiduvabariigi ülemnõukogu. ANSV ülemnõukogu kinnitab ANSV rahvamajanduse plaani ja eelarve. Autonoomse vabariigi ülemnõukogu valib ANSV ülemnõukogu presiidiumi ja moodustab vabariigi valitsuse — ministrite nõukogu. ANSV valitsus täidab oma võimu piirides sama iseloomuga ülesandeid kui liiduvabariigi valitsuski. Ta on ANSV kõrgeimaks täidesaatvaks ja korraldavaks riigivõimuorganiks. Igas autonoomses vabariigis on oma ministeeriumid, riiklik plaanikomisjon ja rida peavalitsusi ANSV ministrite nõukogu juures. Kõik ANSV ministeeriumid alluvad eranditult nii ANSV ministrite nõukogule kui ka liiduvabariigi vastavaile ministeeriumidele.

7. Kohalikud riigivõimu-organid (NSV Liidu Konstitutsiooni VIII peatükk).

Kohalikeks riigivõimu-organeks on töörahva saadikute nõukogud, mis moodustatakse kraides, oblastites, autonoomsetes oblastites, rahvusringkondades, rajoonides, linnades, maa-asulates (staniitsades, külades, huutorites, kišlakkides, auulides). Kõik need riigivõimu-organid valitakse kaheks aastaks krai, oblasti, autonoomse oblasti, rahvusringkonna, rajooni, linna, maa-asula töörahva poolt.

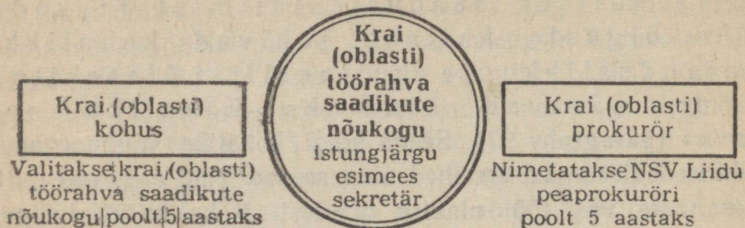
Oblasti (krai) töörahva saadikute nõukogu juhib teisi kohalikke töörahva saadikute nõukogusid oblasti (krai) territooriumil.

Konstitutsioon määrab kõigi kohalike riigivõimu-organite

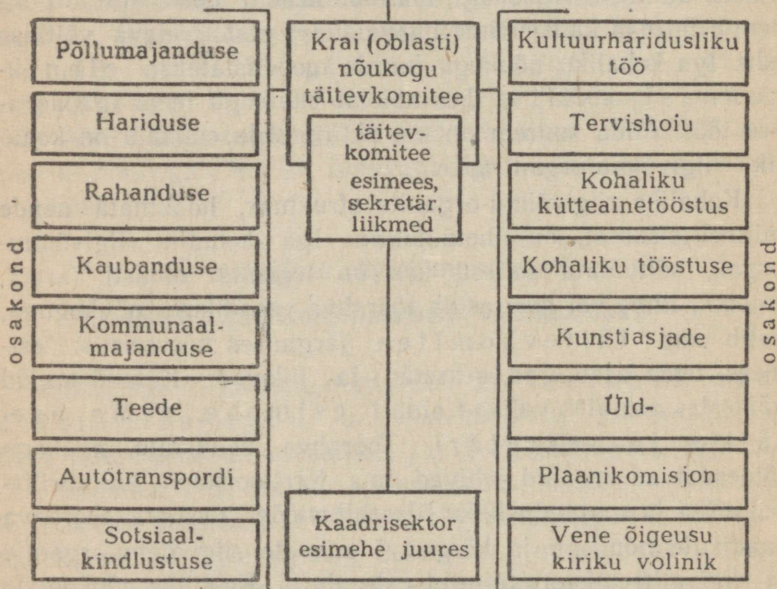
ülesanded järgmiselt: «Töörahma saadikute nõukogud juhivad neile alluvate valitsemisorganite tegevust, kindlustavad riikliku korra kaitset, seaduste täitmist ja kodanike õiguste kaitset, juhivad kohalikkumajanduslikku ja kultuurilist ülesehitustööd, määravad kindlaks kohaliku eelarve» (paragrahv 97). Seega kõigi kohalike võimuorganite põhilised ülesanded on ühed ning samad. Nad erinevad mitte ülesannete, vaid töö ulatuse poolest. Kohalike riigivõimuorganite saadikud kindlustavad oma tööga rahvamajandusplaani täitmise, viljasaagi, masside heaolu tõusu, kultuuri õitsengu ja maa kaitsevõime tugevdamise eest peetava võitluse edu. Iga kohaliku nõukogu juurde moodustatakse elanikkonnast aktiiv, kes abistab nõukogu tema igapäevases töös. Mida suurem on see aktiiv, seda edukam on kohaliku riigivõimu-organite töö.

Kohalike riigivõimu-organite struktuur, hoolimata nende mitmekesisusest, on ühetüübiline. Iga kohalik riigivõimuorgan, sõltumata sellest, kas on tegemist oblasti (krai), rajooni, linna või maa-asula töörahma saadikute nõukoguga, valib oma täitevkomitee järgmises koosseisus: esimees, tema asetäitjad, sekretär ja liikmed. Külanõukogud väikestes asulates valivad ainult esimehe, tema asetäitja ja sekretäri. Töörahma saadikute nõukogu täidesaatvad organid juhivad oma territooriumil kultuurilispoliitilist ja majanduslikku ülesehitustööd vastava töörahma saadikute nõukogu ja kõrgemal seisvate riigivõimu-organite ja riigivalitsemisorganite otsuste alusel. Kohalike nõukogude töö toimub samuti nagu ülemnõukogude töögi istungjärkude kaupa. Vastavalt liiduvabariikide konstitutsioonidele kutsutakse linna- ja külanõukogude istungjärgud kokku vähemalt kord kuus, rajooninõukogude istungjärgud vähemalt 6 korda

RIIGIVÕIMU- JA VALITSEMISORGANID KRAIDES JA OBLASTITES



Valitakse krai (oblasti) tööraha poolt 2 aastaks



Peale selle võib vastava liidu-vabariikliku ministeeriumi loal moodustada kerge-, toiduainete-, metsatööstuse ja sovhooside osakonna ning siseasjade ministeeriumi ja riikliku julgeoleku ministeeriumi valitsuse: üleliidulise ministeeriumi loal — selle valitsuse.

aastas ning krai- ja oblastinõukogude istungjärgud vähemalt 4 korda aastas.

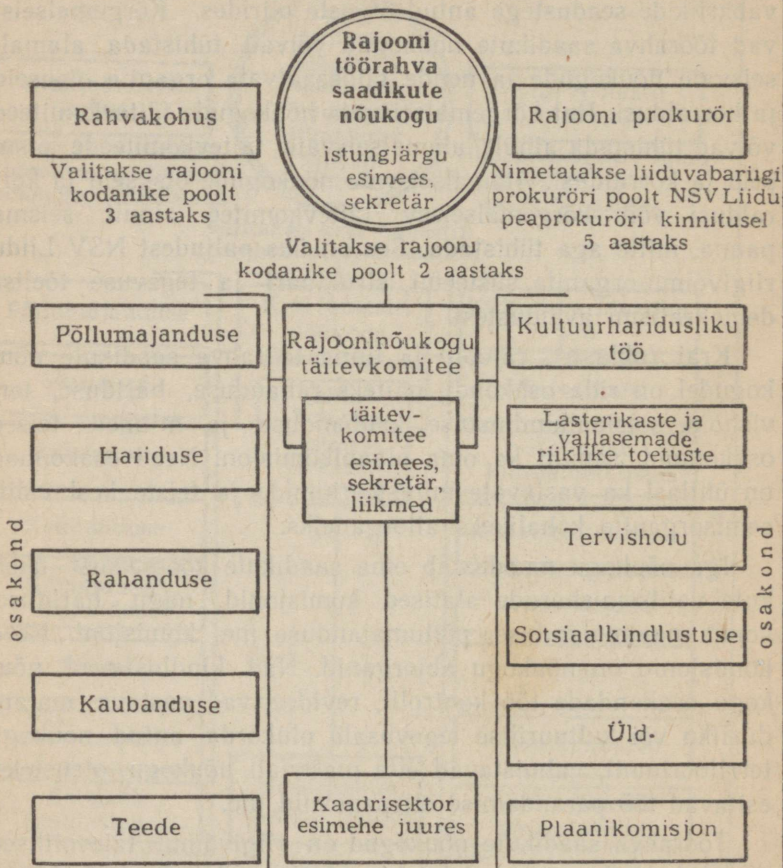
Tööraha saadikute nõukogud võtavad vastu otsuseid ja teevad korraldusi neile NSV Liidu, liidu- ja autonoomsete vabariikide seadustega antud õiguste piiirides. Kõrgemalseisvad tööraha saadikute nõukogud võivad tühistada alamalseisvate nõukogude ja nende täidesaatvate organite otsuseid ja korraldusi. Ent kõrgemalseisvate nõukogude täitevkomiteed võivad tühistada ainult alamalseisvate täitevkomiteede otsuseid ja korraldusi. Alamalseisvate nõukogude otsuseid ja korraldusi võib kõrgemalseisev täitevkomitee ainult seisma panna, mitte aga tühistada. See on üks paljudest NSV Liidu riigivõimu-organite süsteemi, struktuuri ja tegevuse tõelise demokraatismi avaldustest.

Krai (oblasti), rajooni ja linna tööraha saadikute nõukogudel on rida osakondi, näiteks rahanduse, hariduse, tervishoiu, sotsiaalkindlustuse, kaubanduse ja mitmed teised osakonnad, samuti ka oma plaanikomisjon. Need osakonnad on ühtlasi ka vastavate ministeeriumide ja teiste kesk-valitsemisorganite kohalikeks allorganeiks.

Iga nõukogu moodustab oma saadikute koosseisust üksikute valitsemisharude alatised komisjonid, nagu hariduse, kommunaalmajanduse, põllumajanduse jne. komisjoni. Need komisjonid on nõukogu abiorganid. Nad kindlustavad nõukogu osakondade töö kontrolli, revideerivad vastava majandusliku või kultuurilise tegevusala olukorda antud nõukogu territooriumil, valmistavad ette materjali nõukogu otsusteks, esitavad töö parandamise ettepanekuid jne.

Tööraha saadikute nõukogud on riigivõimu täievolilised organid. Neile on antud laialdased õigused ja nad tõmbavad rahvahulki kaasa riiklikule tööle. Saadikute tegevus kohalikes riigivõimu-organis annab nende algatusvõimele suure tegevusvälja. Eesrindlike linna- ja külanõukogude tegevuses võib

RIIGIVÕIMU- JA VALITSEMISORGANID RAJONIDES



Peale selle võib vastava krai (oblasti) nõukogu loal moodustada kommunaal- ja kohaliku tööstuse osakonna ning siseasjade ministeeriumi ja riikliku julgeoleku ministeeriumi valitsused.

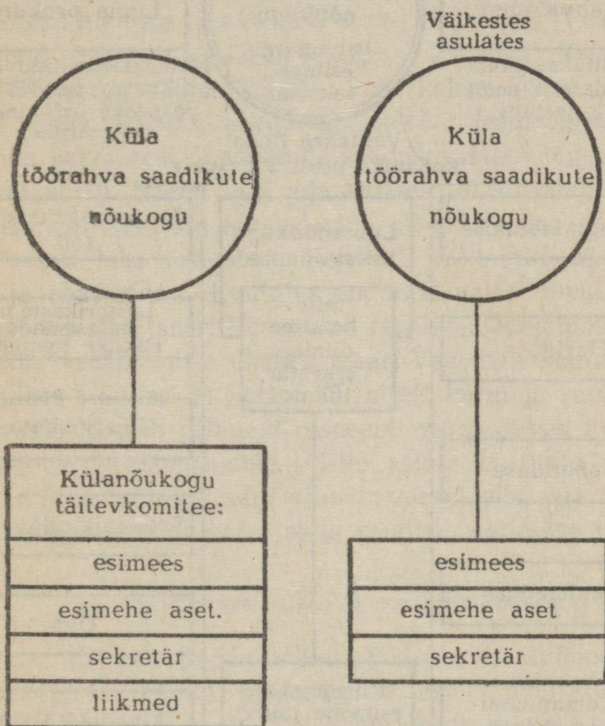
tähele panna seda tohutu tähtsusega tööd, mida nad teevad väga mitmesugustel aladel. Niisuguste linnade nagu Moskva, Leningradi ja Stalingradi nõukogud on kuldsete tähtedega kirjutatud meie riigi ajalukku. Isamaasõja äärmiselt raskeis tingimustes oli nende nõukogude töö otse eeskujulik inimeste eest hoolitsemise ja oma linnade eduka kaitsmise, seega ka kogu riigi kaitsmise alal. Rindepiirkonnas asuvad nõukogud abistasid igakülgset armeed ja elanikkonda, päästsid sotsialistlikku omandit, viies seda üle ohutuisse kohtadesse. Nõukogud sooritasid auga karmi sõjaeksami, näitasid end elujõuliste ja kindlate, rahvahulkadele lähedaste ja nendega lahutamatult seotud organitena, kes oskasid rahvahulki organiseerida ja juhtida. Kohalikele nõukogudele langes sõja-aastail elanikkonna evakueerimise ja majutamise pearaskus. Kohalikud nõukogud sügavas tagalas töötasid palju külvipinna laiendamise alal, et asendada vaenlase poolt ajutiselt okupeeritud põllumajandusliku territooriumi toodangut. Nad kindlustasid evakueeritud tehaste ja asutiste normaalse töö, aitasid kaasa uute kaitsekäitiste ülesehitamisele.

Ka sõjajärgsel perioodil seisavad kohalike nõukogude ees tohutu suured ülesanded. Neil tuleb kindlustada miljonitele peavarjuta jäänud inimestele elamisvõimalus neis kohtades, kus oli vaenlane. Tuleb taastada ja ehitada tohutu hulk ettevõtteid, laiendada koolide võrku, korraldada elanikkonna häireteta varustamist kõige vajalikuga ning arendada kohalikkude tööstust ja nõukogude kaubandust. Tuleb tõsta viljasaaki põllumajanduslike tööde parema organiseerimise ja töödistsipliini tugevdamisega. Tuleb teha meie linnad ja külad veel ilusamaks ja rikkamaks, kui nad olid enne sõda. Kõigi nende ülesannete täitmisel tugenevad nõukogud ühiskondlikule initsiatiivile ja hulkade abile. Nii näiteks veel enne sõja lõppu (kohe pärast sakslaste lüüasaamist Stalingradi all) moodustas koduperenaine A. Tšerkassova (nüüd Vene NFSV

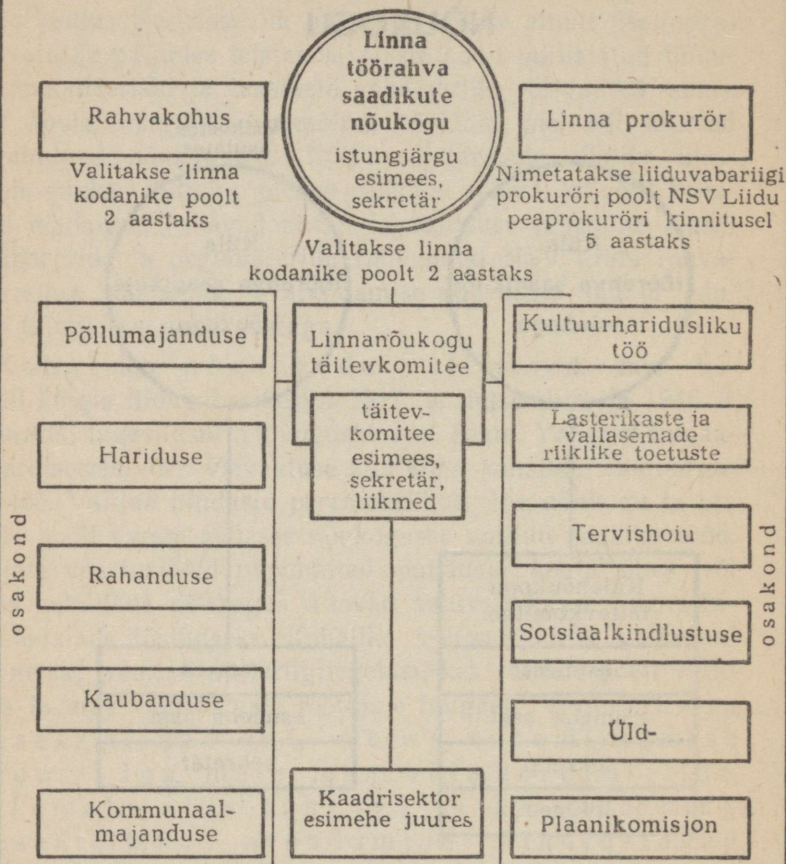
Ulemnõukogu saadik) Stalingradis brigaadi, kes vabal ajal hakkas taastama purustatud ehitisi. Stalingradi nõukogu haaras sellest suurepärasest algatusest kinni, tutvustas laiu hulki Tšerkassova brigaadi kogemustega, mille tulemusena tekkis kuulus tšerkassovlik liikumine. Mitte ainult Stalingradis, vaid ka paljudes teistes sakslaste poolt purustatud linnades remonteerisid ja taastasid vabatahtlike brigaadid suure arvu koole, haiglaid, lastesõimi, sööklaid jne. Nii aitavad rahvahulgad nõukogusid. Kõigi sõjajärgsete riiklike ülesannete edukas täitmine oleneb eelkõige sellest, kuivõrd kohalikud nõukogud oskavad partei ja valitsuse juhendite alusel mobiliseerida ja organiseerida rahvahulki NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja arendamise viie aasta plaani edukaks täitmiseks nelja aastaga.

Kohalike nõukogude valimised, mis toimusid kõigis liiduvabariikides 1947. a. detsembris ja 1948. a. jaanuaris, tugevdasid nõukogusid veel enam. Valimiskampaania protsessis võeti ülevaatuse alla kõigi kohalike võimuorganite töö. Valijad hindasid peremehelikult iga nõukogu ja iga nende poolt varem sellesse nõukogusse valitud saadiku tööd. Valijate väärtuslikud näpunäited puuduste kohta ühes või teises kohalikus nõukogus aitavad suuresti kaasa mahajäänud tööalade tõstmiseks. Kohalike võimuorganite valimised tõid neisse rohkesti uusi riigitegelasi, kes valijate poolt valiti linna ja maa vääriskamate töötajate hulgast. Kriitika ja enesekriitika on meie edasiliikumise seadus. Iga meie maa võimuorgani tihe, katkematu side rahvaga ja kriitika ning enesekriitika arendamine kindlustavad puuduste õigeaegse kõrvaldamise ning kogu riigiaparaadi töö kindla paranemise.

KÜLA TÖÖRAHVA SAADIKUTE NÕUKOGU



RIIGIVÕIMU- JA VALITSEMISORGANID LINNADES



Peale selle võib moodustada kohaliku tööstuse ja mäaosakonna ning siseasjade ministeeriumi ja riikliku julgeoleku ministeeriumi valitsused.

8. NSV Liidu kohus ja prokuratuur (NSV Liidu Konstitutsiooni IX peatükk).

a) Eksploataatorliku riigi kohus.

Igas riigis on oma kohus, kes kaitseb selles riigis kehtestatud ühiskondlikku korda.

Eksploataatorlikes riikides teenivad kohtud eksploateerijate huve. Tsaari-Venemaal töörahvas vihkas kohut. See kohus õiendas julmalt arveid rahva parimate poegadega, kes võitlesid õiglase ühiskondliku korra eest ja võimude seadusevastase tegevuse ning omavoli vastu. Samal ajal aga kaitses ta kurjategijaid, kes kuulusid valitsevasse klassidesse. «Rikkaga ära käi kohut», ütleb rahva kibe vanasõna. Kohtutes valitsesid siis altkäemaks ja ebaõiglus. «Kohtutes on must varest mustast»¹ — nii iseloomustab tsaari-Venemaad revolutsioonieelne luuletaja.

Õeldu kehtib mitte üksnes tsaari-Venemaa kohta. Kõikjal kodanlikes riikides on kohus äärmiselt karm ja range kehvikute vastu ja teeb pehmeid otsuseid varakatesse klassidesse kuuluvatele kurjategijatele. Mitte asjata ei tunta Ameerika Ühendriikides kõnekäändu: «Kui te varastasite saia, pannakse teid vangi, aga kui varastasite raudtee, valitakse teid senatisse.»

b) Oktoobrirevolutsioon ja uue kohtu loomine.

Kohe pärast Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu ja nõukogude võimu kehtestamist asus tööliklass vana, s. o. kodanlaste ja mõisnike kohtu kaotamisele. Novembris 1917 andis Nõukogude valitsus dekreediga kohtu kohta. Selle dekreediga teatati vanade seaduste ja vana kohtu tühistamisest ja kehtestati uus, tööliste-talupoegade

¹ «В судах черна неправдой чёрной».

kohus. Uue kohtu eesmärgiks sai töörahva huvide ja töörahva võimu poolt kehtestatud korra kaitsmine.

Lenin rõhutas korduvalt kohtu suurt tähtsust riigiorganite süsteemis, tema tohtu suurt osa võitluses klassivaenlaste, kodumaa reeturite, spioonide ja rahva vaenlaste vastu. Nõukogude kohus karistab karmilt kodumaa reetureid, rahva vaenlasi ja spioone.

Lenin ütles, et Nõukogude kohtu ülesandeks on mitte üksnes võitlus rahva vaenlaste ja ekspluateerijate vastu, kes püüavad taastada oma võimu.

Nõukogude kohtu ülesandeks on samuti töörahva kasvamine. Nõukogude kohtu tähtsaimaks ülesandeks pidas Lenin töörahva distsipliini ja enesedistsipliini rangema teostamise kindlustamist. Ilma sunduseta, ütles Lenin, on selline ülesanne teostamatu. Kohus on tähtsamaid organeid, mis seda sundust teostab nende suhtes, kes rikuvad Nõukogude riigi seadusi.

Nõukogude kohus peab oma otsustega õpetama töörahvale revolutsioonilist valvsust, ranget kinnipidamist sotsialistlikust seaduslikkusest ja hoolikat suhtumist sotsialistlikusse omandisse.

Kogu nõukogude ühiskonna majanduslikuks aluseks on sotsialistlik omand. Seepärast ongi Nõukogude kohtu eriti tähtsaks ülesandeks sotsialistliku omandi kaitsmine.

c) NSV Liidu kohtu tegevuse ja organiseerimise põhimõtted.

Stalinlik Konstitutsioon määrab kindlaks Nõukogude kohtuorganite tegevuse ja organiseerimise põhimõtted.

Stalinliku Konstitutsiooni alusel võttis Ülemnõukogu augustis 1938 vastu kohtukorralduse seaduse, milles on üksikasjaliselt kindlaks määratud kohtuorganite struktuur ja kohtupidamise kord.

Õigusemõistmist NSV Liidus, nagu öeldakse kohtukorralduse seaduses, teostab kohus kõigi kodanike suhtes ühtsel ja võrdsel alusel, sõltumata kodanike sotsiaalsest ja varanduslikust seisundist, teenistuskohast, rahvuslikust ja rassilisest kuuluvusest. Seda teostatakse NSV Liidu kõigile kohtuile ühise ja kohusliku kriminaal-, tsiviil- ja protsessuaalse seadusandluse alusel.

NSV Liidu õigusemõistmise eesmärgiks on NSV Liidu riikliku ja ühiskondliku korra kaitsmine igasugu kallaletungimiste vastu. Tema ülesandeks on Nõukogude kodanike poliitiliste, tööalaliste, elamu, isiklike ja varanduslike õiguste ning huvide ja riiklike asutiste, ettevõtete, kolhooside, kooperatiivsete ja teiste ühiskondlike organisatsioonide õiguste ning seadustes ettenähtud huvide kaitse.

Vastavalt konstitutsioonile teostavad NSV Liidus õigusemõistmist järgmised kohtuorganid: NSV Liidu Ülemkohus, liiduvabariikide ülemkohtud, kraide, oblastite, autonoomsete vabariikide ja autonoomsete oblastite kohtud, NSV Liidu Ülemnõukogu määrusega loodud erikohtud ja rahvakohtud.

Kõrgeimaks kohtuorganiks on NSV Liidu Ülemkohus. Ülemkohtule on konstitutsiooniga pandud NSV Liidu ja liiduvabariikide kõigi kohuorganite kohtuliku tegevuse järelevalve. Kõik kohtud moodustatakse valimise teel. Kõik kohtud peale rahvakohtu valitakse vastavate kohalike nõukogude ja ülemnõukogude poolt viieks aastaks.

Rahvakohtute suhtes näeb NSV Liidu Konstitutsioon ette nende valimise vastava rajooni kodanike poolt üldise, otsese ja ühetaolise valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel kolmeks aastaks.

1948. a. septembris kinnitati Vene NFSV Ülemnõukogu Presiidiumi poolt «Rahvakohtute valimiste määrustik». Sellised valimiste määrustikud kehtestati igas liiduvabariigis. Rahvakohtute valimiste kord sarnaneb riigi-

võimu-organite valimiste korraga. Erinevus seisab selles, et igas valimisringkonnas valitakse korraga palju isikuid, nimelt 1 rahvakohtunik ja 50 kuni 75 rahvakaasistujat. Rahvakohtunikuks ja rahvakaasistujaks võidakse valida iga Vene NFSV kodanik, kellel on valimisõigus, kes on saanud 23-aastaseks ja kes on kohtu poolt karistamata. On arusaadav, miks määrus kehtestas sellise vanuseastme. Kohtumõistmine on keerukas asi, mis nõuab elukogemusi, kohtunikelt aga seaduste ja kohtuasja arutamise korra tundmist. Sellepärast ei ole otsustarbekohane anda noorematele kui 23-aastastele kohtunikuks ja rahvakaasistujaks valimise õigust.

Samuti on mõisteta, miks kohtu poolt karistatud isikuid ei või valida kohtunikeks ja rahvakaasistujaiks. Kui inimene on kohtu poolt karistatud, siis see tähendab, et ta on sooritanud mingi kuriteo, mille eest teda karistatigi Nõukogude kohtu poolt. Kuidas võib siis sellisele isikule usaldada kohtumõistmist teiste seaduserikkujate üle? Kohtumõistmist peavad teostama ausad ja üldist lugupidamist pälvivad inimesed.

Kohtunike ja rahvakaasistujate kandidaate esitavad nagu riigivõimu-organite valimistelgi töörahva ühiskondlikud organisatsioonid ja ühingud, samuti ettevõtete ja asutiste tööliste ja teenistujate üldkoosolekud, sõjaväelaste koosolekud väeosades, talupoegade üldkoosolekud kolhoosides ja külades ning sovhooside tööliste ja teenistujate üldkoosolekud sovhoosides.

NSV Liidu Konstitutsiooni 112. paragrahvis on kirjutatud, et kohtunikud on sõltumatud ja alluvad ainult seadusele. See tähendab, et ükski organ, ükski ametiisik ei saa kohtunikult nõuda, et ta teeks ühe või teise otsuse. Kohtumõistmisel (kriminaalasjas) või otsuse tegemisel (tsiviilasjas) allub kohtunik ainult seadusele.

Asja arutamine toimub kõigis kohtutes (peale eriseadusega ettenähtud juhtude) rahvakaasistujate osavõtul, kes vali-

takse samas korras kui kohtunikudki ja kes kasutavad asjade arutamisel kohtus samu õigusi mis rahvakohtunikudki. Rahvakaasistujad kutsutakse oma kohustuste täitmisele mitte enam kui 10 päevaks aastas. Selle aja eest säilitatakse nende palk töökohas või neile tasutakse kulud, mis on seotud nende tootva töö katkestamisega kohustuste täitmiseks kohtus.

NSV Liidus võib kohtunikuks või rahvakaasistujaks valida iga kodaniku, kes omab valimisõigust ja kel on autoriteeti ning poliitilist usaldust kodanike hulgas.

Et kohus oleks kättesaadav kogu elanikkonnale, näeb Konstitutsioon ette, et kohtupidamine toimub liiduvabariigi, autonoomse vabariigi või autonoomse oblasti keeles. Isikuile, kes seda keelt ei oska, tagatakse täielik tutvumine kohtuasja materjalidega tõlgi kaudu, samuti ka õigus esineda kohtus oma emakeeles.

Asjaarutamine NSV Liidu kõigis kohtuis on avalik (välja arvatud seaduses ettenähtud vähesed juhud). Kaebealusele on tagatud kaitse õigus. Selleks eksisteerib NSV Liidus advokaatur, kelle kohustuseks on juriidilise abi andmine elanikkonnale ja esinemine kohtus oma kaitsealuste asjus.

Rahvakohtunikud annavad oma ja rahvakohtu tööst aru rajooni kodanikele.

Suur ja vastutusrikas on nõukogude kohtunike töö selliste kapitalistlike igandite väljajuurimises, nagu on kuritegevus.

Ekspluataatorlikes riikides sünnitab kuritegevust ühiskondlik kord ise, seal valitsev tohutute rahvahulkade vaesus kõrvuti elanikkonna tähtsusetu vähemiku jõhkra pillamise ja luksusega. NSV Liidus on sotsialismi võidu tulemusena need kuritegevuse juured alatseks likvideeritud. Sellepärast langes meie tingimustes kuritegevus järsult, võrreldes kuritegevusega kodanlikes maades, kus ta üha suureneb. Meie olukorras on kuritegevuse põhjuseks peamiselt inimeste teadvuse mahaäämumus neist muutustest, mis on toimunud ühiskonna aine-

listes ja poliitilistes tingimustes, samuti ka kapitalistlik maailm, kes saadab meie maale spioone ja diversante. Võitlus kuritegevusega, kurjategijate paljastamine ja karistamine on raske ja keeruline ülesanne, mille tähtsus on ühiskonnale teada.

Nagu öeldakse kohtukorralduse seaduses, käsvatatakse kohus kogu oma tegevusega NSV Liidu kodanikke ustavuse vaimus kodumaale ja sotsialismile, nõukogude seaduse täpse ja vankumatu täitmise, sotsialistlikku omandisse hoolika suhtumise, töödistsipliini, riiklikesse ja ühiskondlikesse kohustustesse ausa suhtumise ja sotsialistliku ühiselu reeglite austamise vaimus.

d) Prokuratuur, selle ülesanded ja organiseerimise kord.

Nõukogude seaduste täpne ja vankumatu täitmine kõigi asutiste, organisatsioonide, ametiisikute ja NSV Liidu kodanike poolt on nõukogude ühiskonna eduka arenemise vajalikuks tingimuseks.

Lenin kõneles ja kirjutas korduvalt ühtse seaduslikkuse ja Nõukogude riigi seaduste ühetaolise rakendamise vajadusest kõigis maa osades täpses vastavuses seaduse mõttele. Oma kirjas seltsimees Stalinile 1922. aastal Lenin, kõneldes põhimõttest, millele tuleb rajada meie maal prokuratuur, rõhutas, et Nõukogude riigis ei tohi olla «Kaluga seaduslikkust» ja «Kazani seaduslikkust». Seaduste õige ja ühetaolise rakendamise järelevalve teostamiseks kogu maal ongi loodud prokuratuur. Prokuratuur on kohustatud protestima ükskõik milliste administratiivorganite ebaseaduslike määruste vastu ja abinõud tarvitusele võtma kodanike rikutud õiguste jaluleseadmiseks.

NSV Liidu Konstitutsioon paneb NSV Liidu peaprokurörile kõrgeima järelevalve seaduste täpse täitmise üle kõigi ministeeriumide ja neile alluvate asutiste, samuti ka

kõigi ametiisikute ja NSV Liidu kodanike poolt. NSV Liidu peaprokuröri nimetab NSV Liidu Ülemnõukogu seitsmeks aastaks. Peaprokurör ise nimetab vabariiklikud, kraide, oblastite ja autonoomsete oblastite prokurörid viieks aastaks. Alamalseisvad (ringkonna, rajooni ja linnade) prokurörid nimetatakse liiduvabariikide prokuröride poolt viieks aastaks. Nende nimetamine kinnitatakse NSV Liidu peaprokuröri poolt.

Selline tsentraliseeritud kord prokuratuuri-organisatsioonis vastab täielikult Lenini juhendeile. Selline kord kergendab prokuröridele võitlust kõigi seaduserikkumistega kohtu peal.

Prokuröride ülesanded on õilsad ja vastutusrikkad. Nad kaitsevad Nõukogude riiki, sotsialistlikku ühiskonnakorda vaenulike kallaletungide eest, jälitavad kõiki kodanike õiguste rikkujaid, kutsuvad korrale ülbestunud bürokraate ja valvavad Nõukogude seaduste täitmise järele kõigi kodanike ja asutiste, sealhulgas ka kohtuorganite poolt, juhivad kuritegude juurdlemist ja võtavad kohtu tööst osa riiklike süüdistajatena.

Prokurörid ja nende juhtimisel töötavad uurijad aitavad kohut kuritegevuse vastu võitlemise keerukas töös ja täidavad koos kohtuga tohutu suurt osa sotsialistliku riigi sellise tähtsa ülesande teostamisel, nagu on rahvahulkade kommunistlik kasvatamine.

Küsimused kordamiseks.

1. Mille poolest erinevad NSV Liidu riigivõimu-organid kodanlike maade riigivõimu-organist?
2. Nimetada Nõukogude valimissüsteemi põhijooned.
3. Missugused volitused on Konstitutsiooniga antud NSV Liidu Ülemnõukogule?
4. Mil'ega on seletatav NSV Liidu Ülemnõukogu kahekojaline struktuur?
5. Millised on NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi volitused?

6. Missugune koht on NSV Liidu Ministrite Nõukogul meie riigi kõrgemate riigivõimu-organite süsteemis?
7. Missugused on liidu- ja autonoomsete vabariikide kõrgeimad riigivõimu-organid ja riigivalitsemis-organid?
8. Kuidas määratleb NSV Liidu Konstitutsioon kohalike riigivõimu-organite ülesandeid?
9. Missugused on põhilised erinevused ekspluataatorlike riikide kohtute ja Nõukogude kohtu vahel?
10. Kuidas valitakse rahvakohtud?
11. Missugused on NSV Liidu prokuratuuri ülesanded?

VII peatükk.

NSV LIIDU KODANIKE PÕHIÕIGUSED JA -KOHUSED.

1. NSV Liidu kodanike suured õigused (NSV Liidu Konstitutsiooni X peatükk).

a) NSV Liidu kodanike põhiõiguste mõiste.

NSV Liidu kodanike põhiõigusteks nimetatakse selliseid tähtsaid ja mitmesuguseid õigusi, mis kõik kokku annavad kõigile kodanikele võimaluse aktiivselt osa võtta oma maa riiklikust, majanduslikust, ühiskondlikust ja kultuurilisest elust. NSV Liidus on sellisteks õigusteks õigus tööle, õigus puhkusele, õigus ainelisele kindlustusele vanaduses ja haiguse ning töövõimetuse puhul, õigus haridusele, kodanike üheõiguslikkus sõltumata soost, rassist ja rahvusest, südametunnistuse, sõna-, trüki-, koosolekute, miitingute, tänav-rongkäikude ja meelevalduste vabadus, õigus ühineda ühiskondlikesse organisatsioonidesse, isiku- ja korteripuutumatus ning kirjavahetuse saladus. Kõik need õigused on kodanikele kindlustatud ja igakülgsest garanteeritud NSV Liidu Konstitutsiooniga (X peatükk) ja liidu- ning autonoomsete vabariikide konstitutsioonidega.

Mitte üheski kodanlikus riigis kodanikud ei kasuta ega

saagi kasutada niisugust üheõiguslikkust ja vabadust. Nii nimetatud «demokraatlikes» kodanlikes riikides kuulutatakse seadusega välja ainult mõningad algelised demokraatlikud õigused, ja ka seda mitte kodanluse vabal tahtel, vaid töötajate kestva võitluse tulemusena, võitluse, mida nad on pidanud iga sellise õiguse eest.

b) Kodanike õiguste igakülgne kindlustamine NSV Liidus.

Kodanlikud riigid kuulutavad küll mõned algelised demokraatlikud õigused välja, aga ei kindlusta ega saagi kindlustada kõigile kodanikele nende õiguste teostamiseks vajalikke tingimusi ja abinõusid.

Seetõttu töörahvas kapitalistlikes riikides ei saa neid õigusi kuigi laialdaselt kasutada. Seevastu ekspluataatorlikud klassid võivad kõiki oma õigusi kõige laialdasemalt kasutada, sest nad omavad selleks vajalikku vaba aega ja ainelisi vahendeid. Sealjuures piiravad kodanlikud riigid kodaniku ühe või teise algelise õiguse tunnustamist iga suguste tingimuste ja kitsendustega, mis raskendavad töörahval nende õiguste kasutamist ja muudavad need tegelikult mittemillekski.

Selle tulemuseks on, et kodanlikes riikides jäävad kodanikuõigused suuremale osale elanikkonnast, s. o. töörahvale paljasõnalisteks, formaalseteks õigusteks ja vabadusteks. See tähendab, et ka need vähesed demokraatlikud õigused ja vabadused, mis kodanlikes riikides (sealjuures mitte kõigis) antakse kodanikele, juba oma formaalsuse, silmakirjalikkuse ja kärbituse tõttu erinevad sügavalt Nõukogude kodanike samanimelistest õigustest. Nii näiteks kuulutab konstitutsioon kodanlik-demokraatlikes maades ja NSV Liidus välja sõna-, trüki- ja koosolekute vabaduse. Kuid nagu edasisest näeme, on need

ühemimelised õigused NSV Liidus ja kodanlikes maades sügavalt erinevad.

Kohe pärast Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu sai meie maa töörahvas, sõltumata soost, rassist, rahvusest ja usust, kõik need demokraatlikud õigused ja vabadused, mis kodanlik demokraatia juba ammu välja kuulutas, kuid senini veel kuskil täielikult ei teostanud. Sotsialismi võit, mis meie maal likvideeris ekspluataatorlikud klassid, tähendas sotsialistliku demokraatia edasist õitsengut, kodanike õiguste edasist laienemist, rea uute õiguste andmist ja nende õiguste tagatiste kindlustamist.

Üks nõukogude Konstitutsiooni ja demokraatia põhiline erinevus seisab raskuspunkti üleviimises kodanike õiguste väljakuulutamisel nende õiguste tegeliku kasutamise kindlustamisele. Selles ilmneb meie demokraatlikkuse sotsialistlik iseloom, ütleb seltsimees Stalin.

Suure huviga jälgib kogu eesrindlik inimkond sotsialismi-maad. Kogu maailma töörahva hulgas on väga populaarsed nõukogude eponhi andeka luuletaja Vladimir Majakovski tähelepanuväärivad värsid luuletusest «Nõukogude pass». Luuletaja väljendas kõigi Nõukogude kodanike tundeid, kui ta kirjutas:

Las loevad

ja tunnevad kadedust.

Ma

olen

Nõukogude Liidu

kodanik.

2. NSV Liidu kodanike sotsiaal-majanduslikud õigused.

NSV Liidu Konstitutsioon mainib esmajärjekorras neid NSV Liidu kodanike õigusi, mis kindlustavad kodanikele ela-

tusvahendeid, osavõttu loovast tööst, usku homsesse päeva ning oma võimete ja teadmiste arendamist. Need õigused on: õigus tööle, õigus puhkusele, õigus ainelisele kindlustusele nii vanaduses kui ka haiguse ja töövõime-kaotuse korral ja õigus haridusele. Asjata oleks neid õigusi otsida kodanlikes riikides. Sotsialistlikus ühiskonnas, kus kõige väärtuslikumaks kapitaliks on inimesed, kuuluvad need õigused kõigile kodanikele.

a) Õigus tööle.

Õigus tööle on NSV Liidu töörahva suurimaid võite. See tähendab, et kõigil kodanikel on õigus olla kindlustatud tööga, kusjuures nende töö eest tasutakse vastavalt töö hulgale ja kvaliteedile.

Seda suurt õigust ei saanud töörahvas võita tsaari-Venemaal ega ka kaasaegseis kodanlikes riikides. Kapitalistlikule majandussüsteemile on omased perioodiliselt korduvad majanduskriisid. Kriiside ajal suletakse paljud ettevõtted, töölisi heidetakse hulgaliselt tänavale ja tööpuudus kasvab veel enam. Tööpuudus on kapitalismi ajal krooniline, s. o. alatine nähtus. Töötuks jäämine on suur õnnetus töötajatele. Töötajal ei ole peale palga teisi elatusvahendeid ja seepärast on ta töö kaotamisel määratud nälgima ja taluma viletsust. Tööpuudus halvendab ka töötajate olukorda, sest mida rohkem on riigis töötuid, seda enam on kapitalistidel võimalusi alandada oma tööliste palka, kes on sunnitud sellega nõustuma hirmu tõttu jääda töötuks.

Alates aastast 1931 kuni Teise Maailmasõjani oli kapitalistlikes riikides kaks- kuni kolmkümmend miljonit töötut aastas, arvestamata selliseid maid nagu India, Hiina ja teised idamaad. Igas riigis liikusid salgad kaltsudes ja näljas inimesi tööd otsides linnast linna, valmis igasugusel tingi-

musel iga tööd vastu võtma, et ainult mitte nälga surra. Kapitalistlikes maades võib tihti näha inseneri, juristi või mõnd teist kõrgema haridusega spetsialisti töötamas kelnerina restoranis, uksehoidjana, pakikandjana või laadijana, sest ta ei leia tööd oma erialal. Neis tingimustes ei saa õiglasest töötasust juttugi olla.

Vähe aega enne sõda ilmus Ameerika Ühendriikides hirmus raamat töötute saatusest, mis näitas, kuidas selles maailma kõige rikkamas kapitalistlikus riigis pole tohutu suurel hulgal inimestel elatusvahendeid. Raamatus on ära toodud katkendeid töötute kirjadest. Töötule Charles Doyle kirjutab: «Olen terasevalaja. Viimased 30 aastat olen töötanud terasetehastes. Kolme aasta eest aeti mind tänavale ja sellest ajast peale pole ma leidnud tööd. Raha, mis ma olin kogunud, on ammugi ära tarvitatud. Eile magasin laevatehase katuse räästa all... Tööd ma enam ei otsi. Tulin otsusele, et ilmlik elu on lõppenud ja töö lõpetatud... Hea, et naine ja kaks poega — ka töötud — on surnud. Nüüd olen üks!» Selliseid koledaid kirju on raamatus palju ja igaüks neist kõlab kui süüdistusakt kapitalismi vastu.

Teise Maailmasõja ajal mobiliseeriti armee ridadesse kümned miljonid inimesed, suurendati tööliste arvu relvi tootvais ettevõtteis. See põhjustas ajutiselt tööpuuduse kadumise kapitalistlikes maades. Ent vaevalt lõppes sõda, kui seal hakkas tööpuudus jälle kasvama.

Ameerika Ühendriikides oli pool aastat pärast sõja lõppu juba 3 miljonit töötut. Paljud Ameerika Ühendriikide ja teiste kodanlike maade kodanikud, kes rea aastate kestel sõdisid, ei leia pärast demobiliseerimist koju tagasi tulles tööd ja on sunnitud täiendama töötute ridu.

Sotsialistliku majandussüsteemi võit NSV Liidus päästis alatiseks nõukogude inimesed kriiside ja tööpuuduse hirmust.

Sõja lõpp ei toonud meile kaasa tööstuse koondamist. Vastupidi, meie maa suurendab ülesehitamist, et kiiremini ravida sõjahaavad, taastada majanduse sõjajärgne tase ja see tunduvalt ületada. Igal meie kodumaakaitsjal on õigus asuda oma endisele töökohale. NSV Liidu Ülemnõukogu võttis 23. juunil 1945 vastu seaduse, mille kohaselt ettevõteted, asutised ja organisatsioonid on kohustatud andma tööd tagasi tulnud demobiliseeritud sõjameestele vastavalt nende erialale ja kvalifikatsioonile. Meie maal kindlustatakse igale kodanikule mitte ainult võimalus töötada vastavalt tema võimetele ja teadmistele, vaid riik võtab ka tarvitusele kõik abinõud, et inimesed tõstaksid oma kvalifikatsiooni. Ta organiseerib suurel arvul kursusi ja koole, kus töölised, tootlikku tööd katkestamata, omandavad kõrgemat kvalifikatsiooni.

Eriti suurt tähelepanu osutatakse meil noorsoole. Venemaal kuni revolutsioonini, nagu kodanlikes maades nüüdki, pidid noored kaua töötama kvalifitseerimata töö, enne kui said võimaluse üle minna tasuvamale tööle.

Nõukogude riik õpetab välja igal aastal omal kulul ja täielikul ülalpidamisel ligi miljon alaealist. See annab neile võimaluse kohe pärast õpingute lõppu alata iseseisvat elu kvalifitseeritud, kõrgepalgaliste töölisena. Vastavalt NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusele (a. 1940) «Riiklikest tööjõureservidest» on meil sisse seatud plaanikindel tööjõu ettevalmistamine linna- ja kolhoosinoorsoo hulgast tööstus-, raudtee- ja vabriku-tehastekoolides. Veebruaris 1947 vastuvõetud ÜK(b)P KK pleenumi otsus näeb ette koolide organiseerimise sovhooside kaadri ettevalmistamiseks. Pärast õpingute lõppu paigutatakse noored plaani kohaselt ettevõtetesse.

Meie maa noored ei tea, mida tähendab tööpuudus, ei tunne alandavat tööpalumist «kingituste» andmisega ülemusele tööle sobitamise eest. Juba 1930. a. kadus meil sotsia-

listliku majandussüsteemi võidu tulemusena tööpuudus alati-
tiseks.

NSV Liidu Konstitutsiooni paragrahv 118, mis seadusand-
likul teel kindlustab kõigile NSV Liidu kodanikele õiguse
tööle, näitab ära selle suure õiguse peamised ja otsustavad
tagatised: «Õigus tööle,» öeldakse selles paragrahvis,
«kindlustatakse rahvamajanduse sotsia-
listliku organisatsiooniga, nõukogude
ühiskonna tootmisjõudude järjekindla
kasvuga, majanduskriiside võimaluse kõr-
valdamisega ja tööpuuduse likvideerimi-
sega.»

Bolševike partei ja Nõukogude valitsus töötavad väsimat-
ult rahvahulkade heaolu tõstmiseks. See ilmneb eriti sõja-
järgse stalinliku viisaastaku plaanides. Viisaastaku plaanis
on ette nähtud kõikide kaubhindade järjekindel alandamine,
tööraha korteritingimuste ja kultuurilis-olustikulise teenin-
damise parandamine. Ühtlasi on kõrvuti tööviljakuse tõusuga
ette nähtud tööliste ja teenistujate keskmise aastatöötasu
suurenemine NSV Liidu rahvamajanduses 1950. aastaks kuni
6 tuhande rublani, mis ületab tunduvalt sõjaeelse 1940. a.
taseme. Viisaastaku plaanis on samuti ette nähtud naturaal-
ja rahalise tasu suurenemine kolhoosnikute normipäevade
eest (võrreldes 1940. a.) tööviljakuse suurenemise, põllu-
majanduslike kultuuride viljakuse tõstmise ja loomakasvatuse
produktiivsuse tõusu alusel kolhoosides.

b) Õigus puhkusele.

Riigi ja kommunistliku partei igakülgne hoolitsus nõu-
kogude inimeste eest väljendub eredalt NSV Liidu Konstitut-
siooni 119. paragrahvis, mis kindlustab kõigile NSV Liidu
kodanikele õiguse puhkusele.

Meie maal on kõige lühem tööpäev maa-

ilm a s. Konstitutsiooniga on töölistele ja teenistujatele määratud kaheksatunnine tööpäev. Raskete töötingimuste puhul real kutsealadel on tööpäev lühendatud kuni seitsme ja kuue tunnini, eriti raskete töötingimustega töökodades isegi kuni nelja tunnini.

Peale iganädalase puhkepäeva saavad kõik töölised ja teenistujad iga-aastase palgalise puhkuse. Iga-aastase korralise puhkuse kestuse määrab elukutse, kuid see ei või olla lühem kui 12 tööpäeva. Puhkusajale langevad iganädalased puhkepäevad ja teised mittetööpäevad arvatakse puhkusele juurde. Peale korralise puhkuse näeb seadus ette töötajaile, kes töötavad tervisele eriti kahjulikel ja ohtlikel tööstusaladel, 6 kuni 36 tööpäeva pikkuse lisapuhkuse. Kolhoosides, arvestades põllumajandusliku töö iseärasusi, määratakse töö- ja puhkuseaeg kolhoosiliikmete üldkoosoleku otsusega vastavalt põllumajandusliku artelli põhikirjale ja seadustele, millega on määratud kindlaks normipäevade kohustuslik miinimum.

Et kodanikud võiksid kasulikumalt veeta puhkust ja parandada tervist, on Nõukogude riik loonud laia sanatooriumide ja puhkekodude võrgu. Puhkusel olevate kodanike kasutuses on rohked kultuuripaleed, klubid, raamatukogud, lugemistoad, teatrid, spordiväljakud, staadionid jne.

Seega loob riik kõik vajalikud tingimused selleks, et võimaldada kodanikel kasutada õigust puhkusele parimal viisil.

Üheski kodanlikus riigis ei ole töörahvale kindlustatud õigust puhkusele. Isegi kaheksatunnine tööpäev, mille eest tööliklass alustas võitlust juba möödunud sajandil, ei ole veel kaugeltki mitte kõigis maades läbi viidud. Seal aga, kus see on kehtestatud, ei kasuta seda kaugeltki kõik töölised. Iga-aastasi kohuslikke palgalisi puhkusi ei anta töölistele ja teenistujatele üheski kodanlikus riigis. Kodanlikes riikides on palju esmaklassilisi sanatooriume ja kuurorte, kuid kõik

need kuuluvad kapitalistidele ja neid võivad kasutada ainult rikkad inimesed. NSV Liidus kuuluvad kõik sanatooriumid, kuurordid ja puhkekodud riigile või ametiühinguile ja on määratud töörahvale puhkamiseks ja ravimiseks.

Sõjajärgse viisaastaku plaanis on nähtud ette puhkekodude ja sanatooriumide võrgu täielik taastamine ning tööliste, talupoegade ja haritlaskonna kasutada olevate kohtade arvu (üheaegseks viibimiseks) suurendamine sanatooriumides kuni 250 tuhande kohani ja puhkekodudes kuni 200 tuhande kohani. Ette on nähtud ka vaenlase poolt purustatud teatrite, kinode, klubide, raamatukogude ja lugemistarede taastamine okupatsiooni all olnud rajoonides, alatiste teatrite arvu tõstmine 898-ni, klubide ja massiraamatukogude arvu suurendamine linnas ja maal 284 900-ni. Kinode arv peab 1950. aastaks kasvama 46 700-ni, kuid 1940. a. oli neid 28 000.

Nõukogude sotsialistlik riik hoolitseb mitte üksnes täiskasvanute puhkuse, vaid ka laste puhkuse eest. Meil on loodud rohkesti lasteklubisid, -parke jne. Miljonid lapsed veedavad igal aastal suve pioneerilaagris, kosumiseks määratud mängumurudel, sanatooriumides ja puhkekodudes. Maailma kuulus on NSV Liidus Krimmi lõunarannikul organiseeritud suurepärase sanatooriumitüüpi pioneerilaager «Artek», kus igal aastal veedavad oma puhkeaega tuhanded lapsed.

Paljudel kõrgematel õppeasutistel on omad puhkekodud, kus üliõpilased veedavad oma koolivaheajaga. Suure hulga tuusikuid koolivaheajaks annavad kõrgemate õppeasutiste ja tehnikumide õpilastele ametiühingud.

c) Õigus ainelisele kindlustusele nii vanaduses kui ka haiguse ja töövõime kaotamise korral.

Stalinlik hoolitsus inimese eest väljendub eredalt ka Konstitutsiooni 120. paragrahvis, milles on öeldud, et NSV Liidu kodanikel on õigus ainelisele kindlustusele nii

vanaduse kui ka haiguse ja töövõime kaotamise korral. Selle õiguse kasutamist kindlustab NSV Liidu kodanikele tööliste ja teenistujate sotsiaalkindlustuse laialdane arendamine riigikulul, töörahvale tasuta arstiabi võimaldamine ja laialdane kuurortide võrk.

Et selle NSV Liidu kodanike õiguse suurest tähtsusest aru saada, peab tundma kapitalistlike maade tööliste olukorda. Tarvitseb seal töötaval inimesel ainult kaotada töövõime haiguse või invaliidsuse tõttu või vanaduse kätte jõudmisel, kui tema majauksele koputab puudus. Ettevõtja-kapitalist, keda huvitab ainult kasusaamine, ei vaja haigestunud inimest. Ta ei vaja ka tema ettevõttes vanaks saanud töolist. Ettevõtte omanik püüab teda töölt vallandada ja asendada noorema ning füüsiliselt tugevama töölisega. Näiteks Ameerika Ühendriikides püüavad töölisel pärast 40-aastaseks saamist oma vanadust varjata, sest nad kardavad töölt vallandamist. Kapitalistlikes maades peab haigestumise korral olema raha, et saada arstiabi ja kutsuda arst. Inimesed loobuvad aastate viisi kõigest hädavajalikust, et koguda raha «mustaks päevaks», haigestumise puhuks, sest muidu jäävad nad haiguse ajaks ilma igasuguse arstiabita ja elatusvahendita. Veel haletsemisväärsem on vanade osa, kui neil ei ole omakseid, kes neid võiksid ülal pidada.

Ehkki töölist'assi kestva võitluse tulemusena õnnestus tal reas kapitalistlikes maades saavutada sotsiaalkindlustuse sisseseadmine, siiski ei saa veel senini abi kõik töölisel, kes seda vajavad, ja ka mitte igal töövõime kaotuse juhul. Pealegi on seal sotsiaalkindlustus organiseeritud nii, et poole või isegi suurema osa kindlustussummast maksavad kindlustatud ise, s. o. töölisel. See tähendab, et pika aja jooksul arvatakse töölisel osa palgast maha selleks, et ta võiks haiguse puhul esitada palve abiraha saamiseks. Liiatigi on

kodanlikes riikides suur hulk töölisi üldse kindlustamata. Seega enamik töölisi ei saa isegi seda viletsat abiraha, mida saavad kindlustatud töölised haiguse või tööstuses saadud vigastuse, invaliidsuse puhul.

Täiesti teistsugune on olukord NSV Liidus. Meil on eranditult kõik töölised ja teenistujad kindlustatud, kusjuures kindlustuse osamaksud tasub kogu ulatuses ettevõtte või asutis. Peale ainelise abi andmise töölise haigestumise, tema invaliidsuse puhul või vanaduse saabumisel on meie seadustes ette nähtud ka toetused rasedatele, vastsündinutele, toetused laste toitmiseks, pensionid väljateenitud aastate eest, toetused matusteks, pensionid surnud töötaja töövõimetutele perekonnaliikmetele jne. Ükski riik maailmas ei tunne nii kõrgeid toetusnorme ja pensione, nagu need on kehtestatud meil. Haiguse puhul saavad töölised ja teenistujad toetust kogu palga ulatuses, kui nad on antud ettevõttes või asutises töötanud 8 aastat. Pensionid invaliidsuse puhul, mis on tekkinud töövigastuse tagajärjel, makstakse samuti kas terve palga või sellele lähedase summa ulatuses.

Vanusepensionid antakse meestele 60-aastaseks saamisel ja 25-aastase üldtööstaaži korral, naistele 55-aastaseks saamisel ja 20-aastase tööstaaži korral.

Arstiabi antakse meil igal kujul tasuta. Rohkearvulised kliinikud, polikliinikud, ambulatooriumid, sünnitusmajad ja teised raviasutised on meil antud kodanikele tasuta kasutamiseks. Ka enamik tuusikuid sanatooriumidesse ja kuurortidesse antakse haigestunud töötajaile tasuta, ülejäänud aga väikese, töörahvale kättesaadava tasu eest.

Erilise hoolitsuse osalisteks on Isamaasõja invaliidid ja rindel langenud sõdurite perekonnad. Rindemeeste orbudeks jäänud lastele asutas riik erilised Suvorovi- ja Nahhimovini nimelised sõjakoolid. Kümned tuhanded orvud saavad neis

koolides haridust, kusjuures ülalpidamiskulud kannab täielikult riik.

Riigi ja ametiühingute poolt NSV Liidu kodanikele antav aineline abi on suur ja mitmekülgne. Õigust ainelisele abile nii vanaduses kui ka haiguse ja töövõime kaotuse puhul omavad meie maal peale tööliste ja teenistujate ka talupojad. Põllumajandusliku artelli tüüppõhikirjas on ette nähtud haigete, orbude, vanade, ajutiselt töövõime kaotanud kolhoosnikute, sõjaväelaste perekondade jne. abistamise fondi organiseerimine.

Meie maal ei tarvitse inimesel karta «musta päeva», sest ta teab, et häda korral ta ei jää abita. Ning seda abi ei anta talle mitte heategevuse korras, vaid Konstitutsiooniga NSV Liidu kodanikele tagatud põhiõiguse järgi.

Isalikult hoolitseb sotsialistlik riik kasvava põlvkonna eest. Riik on organiseerinud tohutu hulga lastesõimi, -kodusid, -aedu, mängumurusid, lastepolikliinikuid, -haiglaid ja sanatooriume. Riik annab tohutuid summasid lasterikaste emade toetamiseks, samuti ka vallasemadele laste ülalpidamiseks ja võtab orbudeks jäänud lapsed täielikult oma ülalpidamisele.

d) Õigus haridusele.

On teada, kui võrd suur tähtsus on haridusel inimese elus. Ent ekspluataatorlikes riikides on haridus valitsevate klasside eesõiguseks. Kodanlikes riikides on tohutud töötajate hulgad jäetud võimaluseta saada haridust. Ameerika Ühendriikides on miljonid neegrid jäänud senini kirjaoskamatuks. Indias, mis viimase ajani oli Inglise täieliku ülemvalitsuse all, on rõhuv enamik pärismaalasi kirjaoskamatud. Ent ka ameeriklaste ja inglaste eneste keskel saavad töölised ja talupojad (farmerid) lõpetada ainult algkooli, ning ka seda mitte kõik.

Kesk- ja kõrgem haridus on kapitalistlikes maades elanik-

konna enamusele kättesaamatud. Kes on rikas, sel on ka õigus haridusele, kes aga on vaene, see peab leppima nende viletsate teadmiste algmetega, mida annab talle algkool. Kui kapitalistid ei vajaks kirjaoskajaid töölisi, teeksid nad ka alghariduse töörahvale kättesaamatuks. Ent moodne tehnika nõuab kirjaoskajaid töölisi, seepärast on viimase poole sajandi kestel paljudes kapitalistlikes riikides kehtestatud üldine kohustuslik haridus algkooli ulatuses. Kolooniade pärismaalased on tavaliselt jäetud ka ilma alghariduseta. Imperialistid ei soovi, et nende poolt rõhutatud rahvaste ridadest kujuneks kvalifitseeritud tööliste kaader; nad eelistavad pärismaalasi hoida musta töö jaoks.

Kodanlus pole huvitatud hariduse levitamisest töörahva hulgas; veel enam, ta loeb teadmiste levimist töörahva hulgas ohtlikuks oma ülevõimule. Ainult vähesed inimesed töörahva hulgast saavutavad suurte loobumiste hinnaga kesk- ja mõnikord isegi kõrgema hariduse. Kuid tööpuuduse tingimustes ei paranda ka ülikoolidiplom töötaja olukorda, sest see ei kindlusta talle võimalust saada tööd oma erialal.

See kõik teeb mõistetavaks, miks üheski kodanlikus konstitutsioonis me ei leia õigust haridusele. NSV Liit on esimene riik maailmas, kus on kõigile kodanikele antud ja igakülgselt kindlustatud õigus haridusele. NSV Liidu konstitutsioon kindlustab kodanikele üldise kohusliku alghariduse, tasuta seitsmeklassilise hariduse, kõrgema kooli väljapaistvaile õpilastele riiklike stipendiumide andmise süsteemi ja emakeelse õpetuse koolides. Nõukogude riik tagab töörahvale vabrikutes ja tehastes, sovhoosides, masina-traktori-jaamades ja kolhoosides tasuta tootmis-, tehnilise ja agronoomilise õpetuse organiseerimise.

1940. aastal kehtestatud õppemaks täieliku keskkooli kolmes viimases klassis ja kõrgemates õppeasutistes on jõukohane kõigile töötajaile ja katab ainult tühise osa sellest, mis riik kulutab iga õpilase peale.

Erinevalt kodanlikest riikidest seab sotsialistlik riik oma eesmärgiks saavutada, et kõik töötajad saaksid haritud inimesteks. Oma tekkimise esimestest päevadest peale püüdis meie riik kindlustada töörahvale teadmiste tegelikku kättesaadavust. Kohe pärast Oktoobrirevolutsiooni võitu avanesid kesk- ja kõrgemate õppeasutiste uksed töörahvale.

Oma olemasolu aastate kestel on meie riik saavutanud hiiglasuuri tulemusi rahvahariduse arendamises.

NSV Liidus jäi juba 1939. a. kirjaoskamatuid ainult 10%, kuid tänapäeval on kirjaoskamatus reas liiduvabariikides täiesti likvideeritud. Järsult kasvas alg- ja keskkoolide arv, milledes 1949/50. õppeaastal õppis üle 36 miljoni õpilase. Peale selle õpib üle miljoni noore tehnikumides, miljonid inimesed õpivad täiskasvanute koolides. Kõrgemaid õppeasutisi on NSV Liidus üle 800 ning üliõpilaste arv ületab 1 128 000. Niiviisi kindlustab Nõukogude riik tegelikkuses NSV Liidu kodanikele õiguse haridusele.

3. NSV Liidu kodanike üheõiguslus.

Üheõigusluse loosungi esitas kodanlus siis, kui ta oli revolutsiooniline ja võitles feodalismi vastu. Seal, kus kodanlus tuli võimule, võidu tulemusena feodaaladli üle, kuulutas ta pidulikult välja kodanike üheõigusluse. Prantsusmaal 1789. aastal vastuvõetud «Inimese ja kodaniku õiguste deklaratsioon» algas väitega, et «inimesed sünnivad vabadena ja üheõiguslikena». Selles kuulutati välja kõigi kodanike võrd-

sus seaduse ees ja kõigi kodanike õigus võtta osa seadusandlusest. Sellest ajast on määrus kodanike võrdsetest õigustest formaalselt vastu võetud kõigis kodanlik-demokraatlikes riikides ja on fikseeritud nende konstitutsioonides või teistes seadusandlikes aktides.

Ent senini pole ükski kodanlik riik kindlustanud kodanikele tõelist üheõiguslust. Kapitalistlik kord tekitab niivõrd sügava tegeliku ebavõrdsuse inimeste vahel, mis teeb ekspluateeritavale klassile võimatuks kasutada talle seadusega antud üheõiguslust. Missugune võrdsus saab olla kapitalisti ja töölise vahel, kes igal ajal võib kaotada töö ja eluaseme ning jääda ilma igasuguse elatusvahendita?

Missugune võrdsus õigustes saab olla miljardäri, kes loobib miljoneid luksuslike paleede ostmiseks maailma mitmesugustes osades, ja töötu vahel, kes veedab öid silla all või pargipingil ja näeb vaeva päeval, otsides tööd?

Kodanlik riik kasutab ka kodanike üheõigusluse formaalset rikkumist või isegi üheõigusluse põhimõtte avalikku eitamist ja paljude kodanike-rühmade ebavõrdsuse kinnitamist seadusandlikul teel. Nõukogude sotsialistlik demokraatia kindlustas kodanikele niisuguse tõelise üheõigusluse, millist kodanlik demokraatia ei suutnud kindlustada ühelgi maal. NSV Liidus on kõigil kodanikel ühed ning samad põhiõigused ja -kohused. NSV Liidu Konstitutsioon ei tee mingit vahet kodanike õiguste suhtes. Kõik selles esitatud õigused on antud võrdseil aluseil kõigile NSV Liidu kodanikele, sõltumata nende soost, rassist, rahvusest, varanduslikust seisundist ja paiksusest.

Kodanliku demokraatia võlts pale avaldub eriti eredalt selles, et ta ei kindlusta naistele meestega võrdseid õigusi. Ainult kestva võitluse tulemusena tunnustatakse enamikus praegusaegseis riikides naiste valimisõigust. Ent seal, kus naised nüüd kasutavad valimisõigust, pole ikkagi saavutatud nende täielikku üheõiguslust meestega, sest kitsendatakse naiste teisi õigusi: perekondlikke, varanduslikke ja tööõigusi. Kodanlikes maades on naisel perekonnas tavaliselt alluv seisund. Naisi ei lasta paljudele tööaladele. Ühe ja sama töö eest saavad naised madalamat palka kui mehed. Näiteks Inglismaal ja Ameerika Ühendriikides on naiste palk tavaliselt 20—30% ja sageli ka 50% madalam sama kvalifikatsiooniga meeste palgast. Tööliste vallandamise puhul vallandatakse esmajoones naised.

Fašistlikes riikides on naiste olukord veelgi halvem. Fašistliku Hispaania seadusandlus kuulutab, et mees on sündinud selleks, et käskida, ja naine selleks, et mehe sõna kuulata. Kuni abiellumiseni allub naine täielikult isale või vanemale vennale, pärast abiellumist aga mehele. Mees käsutab naise varandust, otsustab laste saatuse, valib neile elukutse jne. Paljudes koloniaalsetes ja sõltuvates idamaades on naised tegelikult orjade olukorras. Seadus ei tunnusta nende varanduslikke õigusi, rääkimata juba poliitilistest õigustest, mida neis maades ei oma ka mehed. Mees võib oma soovi kohaselt end lahutada naisest, naisele aga seadus seda õigust ei anna. Isa võib panna tütre mehele vastu tema tahtmist.

NSV Liidus on naiste ebavõrdsus ammu likvideeritud. Oma olemasolu esimestel päevadel tühistas Nõukogude riik kõik vanad seadused, mis asetasid naise mehega võrreldes ebavõrdsesse olukorda, ja andis naistele samad õigused mis meestelegi. Ent võrdsus seaduses ei taga veel tegelikku võrdsust naise ja mehe õigustes. Seepärast asus

Nõukogude valitsus kohe niisuguste ürituste teostamisele, mis, kergendades naiste olukorda, oleksid neil võimaldanud antud õigusi täielikult kasutada. Nii loodi järk-järgult kõik meeste ja naiste üheõigusluse tagatised. Need tagatised andsid nõukogude naistele võimaluse võrdselt meestega laialdaselt kasutada kõiki NSV Liidu kodanike õigusi ja aktiivselt osa võtta kogu maa elust.

NSV Liidu Konstitutsiooni 122. paragrahv kõlab järgmiselt: «Nende õiguste teostamise võimaluse kindlustab naistele meestega võrdse õiguse andmine tööle, töötasule, puhkusele, sotsiaalkindlustusele ja haridusele, ema ja lapse huvide riiklik kaitse, riiklik abilasterikastele ja vallasemadele, raseduse korral naisele puhkeaja andmine palga edasimaksmisega, laialdane sünnitusmajade, lastesõimede ja lasteaedade võrk.»

Kümnetele miljonitele naistele oli erakordse tähtsusega sotsialismi võidu fakt põllumajanduses. Kolhoosid vabastasid naise materiaalsest sõltumusest isast enne abiellumist ja mehest pärast abiellumist, andsid talle majandusliku iseseisvuse. Kollektiivne töö võimaldas arendada võimeid naistel, kes varem tegelesid ainult oma isikliku väikemajandiga. Kümned tuhanded naised on nüüd kolhoosides esimehe ja kolhoosifarmides juhataja kohal. Sajad tuhanded naised töötavad kolhoosides brigadiiridena. Põllumajanduse eesrindlaste hulgas on sadu kolhoosinaiisi, kellele on omistatud sotsialistliku töö kangelase nimetus.

Naised on meie maal saanud suureks jõuks. Nende ridadest on võrsunud ettevõtete direktorite ja inseneride arvukad kaadrid. Nõukogude Liidus on lõpetatud kõrgema haridusega eriteadlaste hulgas 44% naisi. Üle 2000 naise on NSV Liidu Ülemnõukogu ja liidu- ning auto-

noomsete vabariikide ülemnõukogude saadikuteks, ligi 500 tuhat naist on valitud kohalike nõukogude saadikuteks. Naisi võib meil kohata kõige kõrgematel kohtadel: NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi ja liidu- ning autonoomsete vabariikide ülemnõukogude presiidiumide liikmetena ja ministritena. Rahvahariduse alal töötab üle 2 miljoni naise ja tervishoiu alal üle miljoni naise. NSV Liidus tegeleb teadusliku tööga üle 30 tuhande naise. On naisi-akadeemikuid, NSV Liidu Teaduste Akadeemia ja teiste akadeemiade korrespondeerivaid liikmeid. Stahaanovlaste — tähelepanuväärivate tootmiseesrindlaste — hulgas on tohtu palju naisi. Kõrgemates õppeasutistes moodustavad naised ligi poole kõigist üliõpilastest.

Eriti märkimisväärne on see, et need nõukogude naiste tähelepanuvääriivad saavutused on iseloomulikud kogu NSV Liidule, kaasa arvatud ka need Nõukogude Ida vabariigid, kus naised olid veel hiljuti täiesti kirjaoskamatud, olid sunnitud oma nägu parandžaga varjama ega omanud õigust võõraste meeste juuresolekul oma nägu paljastada, isegi mitte kõnelda. Nõukogude võim vabastas kõik naised, tõmbas nad kaasa aktiivsele osavõtule kõigist riikliku, majandusliku ja ühiskondlik-poliitilise elu aladest.

Erilist tähelepanu osutatakse meie maal naisele-emele. Teda ümbritsetakse NSV Liidus hoolitsuse, austuse ja lugupidamisega. Piisab meenutada NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlust riikliku abi suurendamisest rasedatele naistele, lasterikastele ja vallasemadele, emaduse ja väikelaste kaitse tugevdamisest ja ema-kangelase aunimetuse kehtestamisest, ordeni «Ema au» ning Emamedali asutamisest. Ema-kangelase austav nimetus on antud 31 tuhandele naisele. Ordeniga «Ema au» ja Emamedaliga on autasustatud 2 miljonit 310 tuhat ema.¹

See seadlus võeti vastu sõja-aastail. Seega Nõukogude riik

¹ 1948. a. andmete järgi.

ei vähendanud isegi maale kõige raskemal ajal oma hoolitsust naise eest, vaid vastuoksa, suurendas seda, arvestades sõja-aegseid raskusi, mis langesid naisele-emale. Selle seadluse alusel saavad sajad tuhanded emad igal aastal riigilt ainelist abi, mis kergendab neil laste kasvatamist. Vallasemad saavad toetust ka ühe lapse puhul. Seadus näeb ette mitmesuguseid soodustusi emadele ja rasedatele naistele. Riigi poolt organiseeritud laialdase sünnitusmajade, lastesõimede, lasteaedade, mängumurude jne. võrgu ülesandeks on hoolitsemine ema ja lapse tervise eest ning abistada emasid lastekasvatases.

Nõukogude naised vastavad sellele partei ja Nõukogude valitsuse hoolitsusele palava armastuse ja loova töö edusammudega mitmesugustel tööaladel. NSV Liidu kogemused näitavad, millised tohutud loovad jõud peituvad naistes. Bolševike partei õpetab väsimatult, et naiste julge ja otsustav edutamine juhtivatele töödele ja edasine naiste osa suurendamine kõikidel ühiskondlik-majanduslikel ja kultuurilistel tegevusaladel on kommunismi eduka ülesehitamise tähtsamaid tingimusi.

b) NSV Liidu kodanike üheõiguslus, sõltumata nende rahvusest ja rassist.

NSV Liit on esimene riik maailmas, kus on teostatud kodanike täielik ja tingimusteta üheõiguslus sõltumata nende rahvusest ja rassist. See fakt näitab samuti selgesti nõukogude demokraatia paremusi. Meie maal ei ole valitsevaid ega rõhutatud rahvaid. Meie maal on kõigil rahvustel võrdsed õigused.

NSV Liidu Konstitutsiooni 123. paragrahvis, samuti ka

kõigi liidu- ja autonoomsete vabariikide konstitutsioonide vastavais paragrahvides on kirjutatud:

«NSV Liidu kodanike üheõiguslus, sõltumata nende rahvusest ja rassist, kõigil majandusliku, riikliku, kultuurilise ja ühiskondlik-poliitilise elu aladel on vankumatuks seaduseks.

Seadus karistab igasugust otsest või kaudset kodanike õiguste kitsendamist või, vastupidi, otseste või kaudsete eesõiguste kehtimapanekut sõltuvalt kodanike rassilisest või rahvuslikust kuuluvusest, samuti ka igasuguse rassilise või rahvusliku erandi tegemise, vihkamise või põlguse jutlustamist.»

Pole midagi vastikumat nõukogude inimese silmis, kes on kasvatatud leninlik-stalinliku rahvuspoliitika vaimus, kui natsionalistlikud eelarvamused, põlgav suhtumine ühesse või teisesse kodanikusse sõltuvalt tema rahvusest või rassist ning igasugune rahvusliku vihkamise või kõrkuse väljendus. Täpses vastavuses Konstitutsiooniga näeb Nõukogude kriminaalseadusandlus ette karmi karistuse neile, kes julgeksid meie maal õhutada rahvuslikku vaenu ja vihkamist. Niisuguseid tegusid arvab Nõukogude kriminaalseadusandlus eriti ohtlike kuritegude hulka. Seega väljendab meie seadusandlus nõukogude rahva tahet ja meil kindlustunud rahvusliku üheõigusluse ja rahvaste sõpruse eesrindlikku ideoloogiat.

Rahvaste sõprus meie maal on töörahva tähtsamaid võite, meie ühiskonna arenemise tähtsamaid tõukejõude. Kõigil elualadel järjekindlalt rakendatav kõigist rahvustest ja rassidest kodanike üheõiguslus on meie maa kõrge kultuuri tähtsaimaid näitajaid.

Tõelise kultuuriga on sobimatu kodanike õiguste tagakiu-
samine või kitsendamine kuuluvuse pärast ühte või teise rah-
vusse või rassi.

Pole juhuslik, et just fašistlikes riikides, esmajoones hit-
lerlikul Saksamaal said inimesivihkavad rassiteooriad ja
jõledused säärase leviku osaliseks. Fašism on avalikult vae-
nulik kultuurile, ta püüab pöörata ajalugu tagasi, taaselus-
tada ürgaegseid instinkte, mis on inimeses lämmatatud kul-
tuuriarengu sajanditega.

Kuid ka niinimetatud kodanlik-demokraatlikes maades
(näiteks Ameerika Ühendriikides ja Inglismaal) omavad era-
kordselt laialdast levikut ja mõju mitmesugused «teooriad»,
mis tunnustavad anglo-saksi rassi üleolekut. Seal eksisteeriv
rahvuslik ja rassiline ebavõrdsus tõendavad veel kord, et
kapitalismi tingimustes ei saa olla tõe-
list demokraatiat.

Nõukogude inimesele on kummaline kuulda, et kuni tänini
suhtutakse Ameerika Ühendriikides andekasse ja töökasse
neegri rahvasse kui alamasse rassi. Neegritel on keelatud
elada teatavais linnakvartaalides, on keelatud sissepääs pal-
judesse ühiskondlikesse hoonesse ja neile on mitmed elu-
kutsed kättesaamatud. Neegrite hulgalisest kõrvaldamisest
valimistelt on kõneldud juba varem. Ameerika Ühendriikides
pole veel keegi näinud neegrit kõrgel riiklikul kohal, kuigi
sel maal elab ligi 13 miljonit neegrit.

Elanikkonna õigusetust olukorrast Inglismaale ja teis-
tele kodanlikele maadele kuuluvates kolooniates on samuti
kõneldud varem.

Nõukogude rahvuste üheõigusluse ideo-
loogia jõud ilmnes eriti kujukalt Nõu-
kogude Liidu Suure Isamaasõja aastail.
NSV Liidu võit hitlerliku Saksamaa üle oli mitte üksnes NSV
Liidu ühiskondliku ja riikliku korra ning relvastatud jõudude

võit Saksamaa ühiskondliku ja riikliku korra ning relvestatud jõudude üle, vaid samuti ka nõukogude rahvaste üheõigusluse ja rahvaste sõpruse ideoloogia võit fašistliku rassilise ja rahvusliku vihkamise ideoloogia üle.

4. NSV Liidu kodanike vabadused.

Mitmeid kodanike põhiõigusi nimetatakse juba ammust ajast kõikjal v a b a d u s t e k s. Need on südametunnistuse vabadus, sõnavabadus, trükivabadus, koosolekute ja miitingute vabadus ning tänav-rongkäikude ja meelevalduste vabadus. Neile vabadustele liituvad tihedalt kodanike põhiõigused, mis tagavad isiku- ja korteripuutumatus ning kirjavahetuse saladust.

Võitlus kõigi nende vabaduste eest algas ekspluataatorlikes riikides väga ammu. Kodanlus nõudis sel ajal, kui ta võitles feodaalide vastu, nende vabaduste tunnustamist ja, tulnud võimule, kuulutas need tavaliselt välja. Kõik need vabadused on sellised demokraatlikud õigused, mille tunnustamine on vajalik igale demokraatlikule riigile. Ent kuni senini, nagu näeme edasisest, pole üheski tänapäeva kodanlikus riigis nende õiguste kasutamine kõigile kodanikele tegelikult kindlustatud. Veel enam, just tänapäeval reas kapitalistlikes riikides, kes enne teisi kuulutasid oma konstitutsioonides välja need algelised demokraatlikud õigused, antakse seadusi, mis kodanike õigusi avalikult tühistavad või veel rohkem piiravad.

Nõukogude sotsialistliku demokraatia paremused avalduvad ka selles, et ta teostas kõik need vabadused sellises täiuses, mis on kodanikele maadele kättesaamatu.

a) Isiku- ja korteripuutumatus ja kirjavahetuse saladus.

Kõiki poliitilisi vabadusi võib inimene kasutada ainult füüsilise ehk, teiste sõnadega, isikliku v a b a d u s e

tingimustes. Mingist demokraatiast ei saa juttu olla seal, kus iga kodanikku võib võimude tahtel areteerida, kus politsei võib ilma seadusliku aluseta tungida elaniku korterisse ja toimetada läbiotsimist. Mingist vabadusest ei saa olla juttu seal, kus kodaniku iga kirja võib võimuesindaja ilma seadusliku aluseta läbi lugeda.

Paljude maade seadused kuulutavad formaalselt välja isikuvabaduse, kuid tegelikkuses rikutakse seda laialt. Fašistlikes riikides selliseid seadusi ei olegi. Seal valitseb kodanike isikliku vabaduse suhtes täielik omavoli. Isegi vanemais nn. kodanlik-demokraatlikes maades pole isikuvabadus garanteeritud. Piisab, kui meenutada «Lynchi kohtuid» Ameerika Ühendriikides. Seaduse järgi on neegrid Ameerika Ühendriikides vabad kodanikud, kellele on konstitutsiooniga antud ühisel alusel kõigi Ameerika kodanikega isikupuutumatus. Kuid ükski neeger Ameerika Ühendriikides ei või olla kindel, et teda ei lintšita, s. o. ei võeta kinni ja tapeta ühegi seadusliku põhjusega tema valgete «kaaskodanike» poolt, kui ta neile millegipärast ei meeldi. Lubades karistamatult sääraseid «Lynchi kohtuid», rikuvad Ameerika Ühendriikide riigivõimud Ameerika konstitutsiooniga väljakuulutatud isikupuutumast.

NSV Liidus kindlustab isikupuutumast, samuti ka korteripuutumast ja kirjavahetuse saladust Konstitutsioon ning sealjuures ühisel alusel eranditult kõigile kodanikele. NSV Liidu kodanikku võib vahistada ainult kohtu määruse põhjal või prokuröri sanktsiooniga. Nõukogude seadus määrab täpselt kindlaks need juhud, millal kohus või prokurör võib kodanikku vahistada. Nõukogude seadus kaitseb korteripuutumast ja kirjavahetuse saladust. Läbiotsimise teostamine kodaniku korteris või tema kirjavahetuse kinnipidamine selle sisuga tutvumiseks võib toimuda ainult seaduses ettenähtud juhtudel.

Läbiotsimist toimetatakse neil juhtudel, kui juurdlusorga-
neil on tõendeid selle kohta, et antud kodanik on segatud
mingisse kuriteosse ja läbiotsimine on vajalik asja uurimi-
seks. Tutvumine kodaniku kirjavahetusega vastavate ameti-
isikute poolt on seadusega ette nähtud ainult samadel ees-
märkidel ja samadel juhtudel. Sellest seadusest kõrvalekaldu-
mine kehtestatakse ainult sõjaperioodil, kui võetakse tarvitu-
sele sõjatsensuur, s. o. kirjavahetuse läbivaatamine vastavate
ametiisikute poolt. See takistab kirjades igasuguste salajaste
andmete levitamist, mida võiksid kasutada vaenuliku maa
agendid. Välja arvatud seadusega ettenähtud juhud, ei või
keegi rikkuda isiku- ja korteripuutumatus ning kodanike kir-
javahetuse saladust. Nende õiguste rikkumise vastu kaitseb
kodanikke maa kriminaalseadustik.

b) Südametunnistuse vabadus.

Südametunnistuse vabaduse all mõistetakse iga kodaniku
õigust oma valikul tunnustada üht või teist usundit ja täita
vastavat usukultust või üldse mitte tunnustada mingit usundit
(s. o. mitte uskuda jumala olemasolu) ja teha usuvastast
propagandat.

Selleks et mõista südametunnistuse vabaduse tähtsust
riigi elus, tuleb arvestada seda, et mitte üksnes keskajal, vaid
ka uusajal (ning reas riikides ka tänapäeval) oli igas riigis
valitsev, selle riigi poolt tunnustatud usund. Kõik need, kes
tunnustasid teist usundit, allusid kitsendustele ja rõhumisele.
Keskajal hukkusid inimesed tuliriidal oma veendumuste
pärast, mis polnud kooskõlas valitseva kiriku õpetusega.

Ent ka neis kodanlikes maades, kus südametunnistuse
vabadus on juba ammu välja kuulutatud, säilivad tegelikku-
ses eesõigused isikuile, kes tunnustavad teatud usundit. Kuid
teise usundi tunnustajate ja seda enam uskmatute isikute
õigusi kitsendatakse igati. Näiteks Ameerika Ühendriikides
on südametunnistuse vabadus konstitutsiooniga välja kuulu-

tatud enam kui 150 aastat tagasi. Sellele vaatamata toimus 1925. a. kohus õpetaja Skopsi üle (niinimetatud «ahviprotsess») sellepärast, et ta käsitles koolis Darwini õpetust, mis on vastuolus usuõpetusega. See näitab, et südametunnistuse vabadust mõistetakse kodanlikes maades tavaliselt väga kitsalt, antakse ainult igale kodanikule vabadus valida endale mõni usutunnistus. Kuid südametunnistuse vabadus ei tähenda seal, et inimene võib olla uskmatu ja teha usuvastast propagandat.

NSV Liidus on südametunnistuse vabadus mitte üksnes välja kuulutatud, vaid ka kõigile kodanikele kindlustatud. Selle tagatiseks on nõukogude võimu olemasolu algul Rahvakomisсарide Nõukogu dekreediga, mis kannab Lenini allkirja, teostatud kiriku riigist ja kooli kirikust lahutamise. Nõukogude riik annab kõigile kodanikele usukultuste toimetamise vabaduse ja ka usuvastase propaganda vabaduse. NSV Liidu Konstitutsioon kinnitab need südametunnistuse vabaduse tagatised 124 paragrahvis, mis ütleb:

«Kodanike südametunnistuse vabaduse kindlustamiseks on NSV Liidus kirikriigist ja kool kirikust lahutatud. Kõigil kodanikel on usukultuste toimetamise vabadus ja usuvastase propaganda vabadus».

Nõukogude võim tugeneb kogu oma tegevuses teadusele. Ta soodustab hariduse laialdast levikut rahvahulkades, aitab neil tutvuda teaduslike seisukohtadega maailma tekkimisest ja inimese põlvnemisest, elu tekkimisest Maakeral ning mitmesuguste usundite päritolust ja tähendusest. Nõukogude võim taotleb seda, et meie elanikkond oleks vaba usulistest eelarvamustest. Kuid Nõukogude riik ja kommunistlik partei peavad ebaõigeks võidelda usu vastu administratiivsete abinõudega. Nõukogude võim andis kirikud usklikele

usukultuste toimetamiseks tasuta kasutada. Ühelgi kirikul ja ühelgi usul ei ole meie maal mingit eelisõigust. Kõik põhiõigused, samuti ka õigus valida ja olla valitud riigivõimu-organitesse antakse meie maal kõigile kodanikele, sõltumata nende usulistest veendumustest. Usukultuste teenijad kasutavad valimisõigusi võrdselt kõigi kodanikega.

c) Sõnavabadus, trükivabadus, koosolekute ja miitingute vabadus ning tänav-rongkäikude ja meelevalduste vabadus.

Kõik vabadused, mis on loeteldud käesoleva alajaotuse pealkirjas, on poliitilised, s. o. niisugused vabadused, millela pole mõeldav kodanike aktiivne osavõtt maa poliitilisest ja ühiskondlikust elust. Mingist demokraatiast ei või olla juttugi seal, kus kodanikel ei ole õigust väljendada oma arvamusi suuliselt (sõnavabadus) või trükiteostes (trükivabadus), ei ole õigust koguneda ühe või teise küsimuse arutamiseks (koosolekute ja miitingute vabadus). Mingist demokraatiast ei või olla juttu seal, kus kodanikel pole õigust organiseerida tänav-rongkäike ja meelevaldusi selleks, et avalikult väljendada oma suhtumist ühte või teise küsimusse või pidulikult pühitseda mõnd sündmust (tänav-rongkäikude ja meelevalduste vabadus).

Need on sedavõrd algelised demokraatlikud õigused, et pole ühtegi end demokraatlikuks nimetavat riiki, kus ei tunnustataks neid kodanike vabadusi. Kuid kodanlikes riikides on nende õiguste kasutamine piiratud selliste klauslite ja tingimustega, mis töörahvale muudavad need õigused sageli nulliks. Näiteks paljudes maades on koosolekute ja miitingute organiseerimise ja korraldamise loa saamiseks võimudelt kehtestatud keeruline kord. Veel sagedamini on säärane «kord» ette nähtud tänav-rongkäikude ja meelevalduste kor-

raldamiseks. Loa saamine ei kindlusta veel seda, et nende koosolekute või rongkäikude korraldamine möödub osavõtjail karistamatult. Kehtivate reeglite rikkumise ettekäändel ajab politsei sageli laiali võimudele ebameeldivad koosolekud ja meelevaldused või lubab valitsuse poolehoidu omaval parteil organiseerida kallaletunge neile koosolekutele ja meelevaldustele.

Ent peale kitsenduste teeb kapitalistlik kord juba oma olemuse poolest suuri takistusi nende õiguste kasutamisele töörahva laialdaste hulkade poolt. Et kutsuda kokku koosolekuid, selleks on vaja sobivaid ruume. Kõik suured ehitised, mis on vajalikud laiaulatuslikumateks koosolekuteks, kuuluvad kapitalistidele. Seepärast polegi töörahval kerge organiseerida koosolekuid. On vaja raha, et maksta ruumide kasutamise eest, on vajalik ruumiomaniku nõusolek koosoleku läbiviimiseks.

Seda ära kasutades takistavad kapitalistid neile mittesooitud koosolekute kokkukutsumist või neile mittesooitud isikute esinemist neil koosolekuil. Näiteks kui Ameerika Ühendriikidesse sõitis oma demokraatlike veendumuste poolest tuntud Canterbury kiriku eestseisja Johnson ja tahtis esineda kõnega, nõudsid Los Angelese ainukese suurteks koosolekuteks sobiva hoone omanikud temalt kõne esialgse kirjaliku teksti esitamist ja suure kautsjoni sissemaksmist. Teda hoiatati, et kui ta oma ettekandes kaldub kõrvale lubatud kõne tekstist, kaotab ta kautsjoni ruumi omanikule. Samal ajal võeti uue sõja õhutaja Churchill Ameerika Ühendriikides vastu avasüli. Tema kõnet, mis oli täis metsikut vihkamist NSV Liidu vastu, levitati teenistusvalmilt ajalehtede kaudu üle kogu maa.

Kommunistide või teiste progressiivsete parteide poolt kokkukutsutud miitingute ja meelevalduste laialiajamine ja nendest osavõtjate vahistamine on kodanlikes maades harilik nähtus. Sealjuures kasutab politsei mitte ainult kumminuie,

vaid tihti ka kuulipildujaid ja teisi relvi. See-eest aga kaitseb sama politsei fašistide ja teiste reaktsoonäride poolt kokkukutsutud miitinguid ja meelevaldusi rahva raevu eest.

Töörahas ei saa trükivabadust kasutada isegi seal, kus seadused ei sisalda selle vabaduse formaalseid piiramisi. Kodanlikes maades on trükikojad, kirjastused ja ajalehed kapitalistide eraomandiks. Kapitalistid, kelle valduses on ajalehed ja kirjastused, pole huvitatud töörahva huve väljendavate artiklite ja raamatute trükkimisest.

Et töörahvas saaks trükivabadust tegelikult kasutada, peavad tal olema oma ajalehed ja kirjastused. Kuid selleks et anda välja ajalehte, on vaja tohtu suuri, miljoneisse ulatuvaid rahasummasid. Trükikoda, selle seadmed, paber, ajalehe väljaandmiseks vajalik tööliste, teenistujate, kirjasatjate ja toimetajate koosseis ja ajalehe levitamine elanikkonna hulgas — see kõik maksab kolossaalseid summasid. Tulemuseks on see, et mõni Hearst — ameerika kapitalist, kes kirjastab ajalehti — võib välja anda kümneid ajalehti. Kuid sealjuures pole kõik Ameerika Ühendriikide ametiühingud kogu oma eksisteerimise kestel suutnud luua ajalehte, mis oma tiraažiga oleks võimeline konkureerima kas või ühegagi paljudest Hearsti ajalehtedest.

Trükivabadus kapitalistlikes maades on tegelikult — nagu kõik teisedki demokraatlikud vabadused kapitalismi tingimustes — vabaduseks ainult rikastele. Nõukogude esindajad Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis paljastasid ümberlõkamatute faktidega kogu maailmale «trükivabaduse» tõelise palge Ameerika Ühendriikides. Tänapäeva Ameerika Ühendriikide järgi näeme selgelt, kuidas tervenisti kapitalistide käes olev ajakirjandus teenib rahvavaenulikke eesmärke, varjab tõe rahva eest, aitab uue sõja õhutajaid nende kuritegelike plaanide läbiviimisel, laimab NSV Liidu ja rahvademokraatia maid. Ameerika Ühendriikide ajakirjandus aitab

läämatada demokraatiat mitte ainult välismaal, vaid ka oma kodumaal.

Teistsugune on olukord meie maal. Kõik ülalmainitud poliitilised vabadused on töörahvale meie riigis kindlustatud kõigi selleks vajalike vahendite ja tingimuste andmisega. Kõik hooned koosolekuteks, trükikojad ja kirjastused kuuluvad meil tööliste ja talupoegade sotsialistliku riigi näol töörahvale. Töörahvale on antud ajalehtede, ajakirjade ja raamatute väljaandmiseks vajalikud seadmed ning kõik vahendid nende levitamiseks kogu maal.

Ainus tingimus, mida tuleb loeteldud poliitiliste vabaduste kasutamisel meie maal silmas pidada, on see, et neid vabadusi kasutatakse vastavalt töörahva huvidele ja sotsialistliku korra kindlustamise eesmärgil. Meie maal ei ole ega saagi olla sõna-, trüki-, koosolekute ja teisi vabadusi uue sõja õhutajaile, fašistidele ja töötava rahva vaenlastele. Meil on trükivabadus töötavale rahvale, kes on vabanenud ekspluateerijaist ja on vaenulik kõigi reaktsiooniliste jõudude ja ideede vastu. See ongi tõeline demokraatia, mis kindlustab töörahvahulkadele tegelikkuses sõna-, trüki-, koosolekute, miitingute, rongkäikude ja meelevalduste vabaduse. Arvukad ajalehed ja ajakirjad ilmuvad meil paljumiljonilises tiraažis. Väljaantavate raamatute arvult on meie maa ületanud iga kodanliku maa. Ajalehed ja ajakirjad ilmuvad meil 80 keeles, raamatud enam kui 115 keeles. Ühelgi maal maailmas ei toimu aastas nii palju koosolekuid, miitinguid, rongkäike ja meelevaldusi kui meil. Niiviisi kasutavad NSV Liidu kodanikud neile riigi poolt garanteeritud poliitilisi vabadusi.

5. Kodanike õigus ühineda ühiskondlikesse organisatsioonidesse.

Kodanike õigus ühineda ühiskondlikesse organisatsioonidesse kuulub tähtsaimate demokraatlike õiguste hulka. Kuid

võitlus selle õiguse tunnustamise eest oli töörahval kõige kestvam ja raskem. Kodanlus saab väga hästi aru, et organisatsioonis, ühenduses on töörahva jõud. Seni, kuni töörahvas on killustatud ja eraldatud, on kodanlusel kergem teda ekspluateerida. Seepärast kodanlikud valitsused keeldusid kaua tunnustamast ühiskondlikesse organisatsioonidesse ühinemise õigust. Kui aga see õigus oli kodanluselt rahvahulkade poolt kätte võideldud, rakendas kodanlus kõiki jõupingutusi selleks, et igati raskendada töörahva ühingute organiseerimist ja tegevust. Reas kodanlikes nn. demokraatlikes maades, kus õigus ühineda ühiskondlikesse organisatsioonidesse oli juba tunnustatud, võeti see sageli valitsuse poolt tagasi. Meie silmade all toimub praegu Ameerika Ühendriikides reaktsiooni pealetung ametiühinguile ja kommunistlikule parteile. Ameerika Ühendriikides a. 1947—1948 kehtestatud kommunismi- ja töölisvastased seadused (Taft-Hartley seadus jt.) võtavad ametiühingutelt ära võimaluse kaitsta töölisklassi huve ja jälitavad kommunistliku partei tegevust. See tähendab, et need seadused tühistavad omal ajal ameerika töölisklassi poolt saavutatud demokraatlikud õigused, mis on fikseeritud Ameerika Ühendriikide konstitutsioonis.

Reas riikides, kes end silmakirjalikult nimetavad demokraatlikeks (näiteks Kanadas), kõnelemata juba avalikult reaktsioonilistest riikidest, on kommunistlik partei keelatud.

NSV Liidus kasutab töörahvas oma organisatsioonide loomisel tõelist vabadust. Meie riik kindlustab kõik tingimused nende tegevuse edukaks arendamiseks.

NSV Liidu Konstitutsiooni 126. paragrahvis on öeldud: «Vastavalt töörahva huvidele ja rahvahulkade organisatsioonilise isetegevuse ning poliitilise aktiivsuse arendamiseks tagatakse NSV Liidu kodanikele õigus ühineda ühiskondlikesse organisatioo-

nidesse: ametiühinguisse, kooperatiivkoondistesse, noorsoo-organisatsioonidesse, spordi- ja riigikaitseorganisatsioonidesse, kultuurilistesse, tehnilistesse ja teaduslikesse ühinguisse; kõige aktiivsemad ja teadlikumad kodanikud töölisklassi ja töörahva teiste kihtide ridadest ühinevad aga Üleliidulisse Kommunistlikku (bolševike) Parteisse, kes on töörahva eesmine väesalk tema võitluses sotsialistliku korra kindlustamise ja arendamise eest ja töörahva kõigi, nii ühiskondlike kui ka riiklike organisatsioonide juhtiv tuumik.»

Meie riik on ainus maailmas, kus ametiühingud ühendavad kõiki töölisi ja teenistujaid. Ühelgi maal ei ole ametiühinguil selliseid võimalusi töölisklassi ja teenistujate olukorra parandamiseks ja nende huvide kaitsmiseks. NSV Liidus on ametiühingud riigi abiliseks. Riik andis neile üle rea funktsioone, mis kuulusid varem eksisteerinud Töö Rahvakomissariaadile. Ametiühingud juhtivad sotsiaalkindlustuse kõiki fonde, hoolitsevad oma liikmete vajaduste rahuldamise, töökaitse, ohutustehnika, töötajate kvalifikatsiooni ja tööviljakuse tõstmise eest. Ametiühingud on NSV Liidus tõeliseks kommunistlikoooliks. Nad kasvatavad oma liikmeid teadliku töödistsipliini vaimus ja organiseerivad neid üldriiklike ülesannete täitmiseks. Ametiühingud annavad ja kasvatavad kõigi majandus- ja valitsemisharude juhtivate töötajate kaadrit,

Suurt tähtsust omavad meie maal kooperatiivsed organisatsioonid, mis ühendavad kodanike tohutuid hulki, tõmmates neid kaasa sotsialistliku majanduse kindlustamise tööle.

Vabatahtlike ühingute (teaduslike, sportlike ja teiste) laialdase võrgu kaudu tõmmatakse aktiivsele osavõtule ühiskondlikust ja kultuurilisest elust tohutu hulk kodanikke.

6. Bolševike partei — Nõukogude riigi juhtiv ja suunav jõud.

Lenini-Stalini partei ühendab ja suunab kõigi töörahva ühingute, kõigi ühiskondlike ja riiklike organisatsioonide tegevust. «Ei ole midagi kõrgemat,» ütleb seltsimees Stalin, «kui selle partei liikme nime tus, mille rajajaks ning juhtijaks on seltsimees Lenin. Ei ole igaühele võimaldatud niisuguse partei liikmeks olla. Ei ole igaühele antud taluda hädasid ja torme, mis on seotud sellise partei liikmete hulka kuulumisega.» Partei valib endasse parimad inimesed töölisklassi, talurahva ja haritlaskonna hulgast, inimesed, kes peavad kõige kallimaks meie rahva õnne ja kogu töötava inimkonna heaolu. Sellest tulenebki bolševike partei jagamatu autoriteet rahva hulgas.

Bolševike parteil on juhtiv koht kõigi teiste NSV Liidu töörahva organisatsioonide hulgas. See on seletatav sellega, et bolševike partei koosneb meie maa eesrindlikest inimestest. See on organiseerituim ja distsiplineerituim töörahva eesmine väesalk, kes on lahutamatult seotud rahvahulkadega ning kellele kuulub nende piiritu usaldus ja armastus. Partei jõud on tema eesrindlikus revolutsioonilises teoorias. Partei tugeneb oma tegevuses Marxi-Engelsi-Lenini-Stalini suurele õpetusele, mis valgustab talle teed ja annab võimaluse näha ette sündmuste käiku ning juhtida õigesti ühiskonna arenemist.

Välismaised NSV Liidu kriitikud avaldavad sageli rahulolematust selle üle, et NSV Liidus on ainult üks partei ja nimelt kommunistlik partei. Nad näevad selles demokraatia piiramist. Need inimesed ei näe demokraatia piiramist selles,

et reas kodanlikes maades on kommunistlik partei keelatud. Nende arvates selles, et NSV Liidus pole kodanlikke parteisid, avaldub demokraatia «rikkumine». Seltsimees Stalin vastas hästi neile hädavareseile-kriitikuile oma tähelepanuväärivas aruandes konstitutsiooni-projekti kohta erakorralisel VIII nõukogude kongressil 1936. aastal. Ta ütles, et poliitiline partei on oma klassi eesrindlik osa. Mitu parteid ja seega ka parteide vabadus võib olla vaid niisuguses ühiskonnas, kus on olemas lepitamatute huvidega klassid. Nõukogude ühiskonnas, kus pole omavahel võitlevaid antagonistlikke klasse, ütles seltsimees Stalin, pole seepärast pinda mitme partei eksisteerimiseks. See, et kodanlikes maades eksisteerib mitmesuguseid parteisid, on arusaadav, sest vaenulike klasside eksisteerimine ja nendevaheline võitlus kutsuvad paratamatult esile mitmesuguste parteide loomise vajaduse. Meie maal aga eksisteerib rahva poliitilis-moraalne ühtsus. Kommunistlik partei väljendab kogu nõukogude rahva huve. Nõukogude rahvas on koondunud bolševike partei kui oma tunnustatud, proovitud ja kindla juhi ümber. «NSV Liidus,» ütles oma aruandes Stalin, «võib olla ainult üks partei, kommunistide partei, kes kaitseb tööliste ja talupoegade huvisid julgesti ja lõpuni. Ja et ta ei kaitse nende klasside huvisid halvasti, selles võib vaevalt mingit kahtlust olla.»

Ainult Lenini-Stalini partei targa juhtimise tõttu on meil olemas kõik need suured saavutused, õigused ja vabadused.

See mõte väljendub eredalt 33 477 219 nõukogude noore kirjas seltsimees Stalinile ÜLKNÜ 30-nda aastapäeva puhul:

Kõige selle, mille poolest elu on ihaldatud ja ilus,
kõige selle, mille poolest elu on helge ja rikas,
andis helde käega õnnelikule kodumaa noorsoole partei.
Igaüks meist võlgneb temale,
et saanud peremeheks oma maal.
Maailma südametunnistus, õigus, au ja tarkus —
kõik on ühinenud, kehastunud temas.

7. Leninlik Kommunistlik Noorsooühing.

Miljonid meie maa noored on Üleliidulise Leninliku Kommunistliku Noorsooühingu (ÜLKNÜ) liikmed.

Seltsimees Stalin ütleb: «Noorsooühing on töolis- ja maa-noorsoo massiorganisatsioon, parteitu, kuid parteiga külgnenev organisatsioon. Tema ülesandeks on abistada parteid noore sugupõlve kasvatamisel sotsialismi vaimus. Ta annab noort reservi kõigile teistele proletariaadi massiorganisatsioonidele kõigis valitsemisharudes.»

Kommunistliku Noorsooühingu kasvatas üles bolševike partei. Ta kasvatas temas palavat kodumaa-armastust ja lepitamatut viha kodumaa vaenlaste vastu, mehisust ja kindlust, kartmatust võitluses ja visadust eesmärkide taotlemisel. Kogu oma olemasolu kestel on Kommunistlik Noorsooühing ennast näidanud kommunistliku partei ustava abilisena riiklikus, majanduslikus ja kultuurilises-ülesehitustöös. Kogu Kommunistliku Noorsooühingu ajalugu on katkestamatult seotud Nõukogude sotsialistliku riigi ajaloo ja partei võitlusega kommunismi võidu eest.

Tekkinud siis, kui meie rahvas relvaga käes kaitses uue elu loomise õigust, sai Kommunistlik Noorsooühing kohe lahinguristimise. Kõigil kodusõja rinnetel võitlesid kommunistlikud noored aktiivselt. Niipea kui vaibus kodusõja lahingumüra, andis Kommunistlik Noorsooühing kogu oma jõu majanduse taastamiseks. Nõukogude võimu esimeste aastate kommunistliku noore tähelepanuvääriv kuju on antud Nikolai Ostrovski raamatus «Kuidas karastus teras» Pavel Kortšagini näol. Selle suurepärase raamatu pealkirigi rõhutab, et Kommunistlik Noorsooühing on nagu teras, mis karastub ainult tugevas tules. Kommunistlik Noorsooühing karastus ja tugevnes kodusõja võitlustes.

Laagri lõkete tuli.
Kauguse katnud on suits.
Seltsimees, vara me teada saime elus,
kuidas karastub teras.
Štšorsiga läksime Kiievi peale,
Budjonnõiga võtsime Orjoli.
Komsomol, rasketes lahingutes tõendus
esmakordselt su jõud!

(Matussovski.)

1924. aastal, varsti pärast Vladimir Iljitš Lenini surma otsustas Kommunistliku Noorsooühingu VI kongress omistada Kommunistlikule Noorsooühingule Lenini nime.

Kongress kirjutas sel puhul vastuvõetud erimanifestis: «Mitte tabava sõna pärast ega soovist kanda parimat kõigist nimedest, mitte ainult selleks, et austada suure kadunu mälestust, võtsime me vastu selle otsuse. Ei, me võtsime ta vastu selleks, et kõigi NSV Liidus elavate rahvaste kogu töötavat noorust täidaks koos tema eelväe Kommunistliku Noorsooühinguga ühtne tahe ja kindel otsus õppida leninlikult elama, töötama ja võitlema ning teostada Lenini poolt meile jäetud käsud.»

Kommunistlik Noorsooühing on kogu oma tegevusega tõendanud ja tõendab, et ta on väärt kandma seda kõrget nime.

Suurte stalinlike viisaastakute aastail, kui kogu maa kat-
tus ehitustellingutega, näitasid miljonid kommunistlikud noo-
red eeskuju, kuidas tuleb töötada. «Ei ole seda nurgakest,»
kirjutas Mihhail Ivanovitš Kalinin, «kus kommunistlikud noo-
red ei oleks kuulsad oma sangarikkusega töös. Nad ehtasid
sotsialistliku tööstuse hiiglast, nad elustasid taas Donbassi
söekaevanduse, vallutasid taigad, nad alistasid Siberi kulda-
sisaldava maapõue, nad ründasid Arktika jäisi avarusi, nad
võitlesid kui lõvid sotsialismi ülesehitamise eest...»

Kommunistlikud noored võtsid aktiivselt osa ka põllumajanduse sotsialistlikust ümberkorraldamisest, kolhooside loomisest.

Suur on Kommunistliku Noorsooühingu osa noorsoo poliitilises kasvatuses. Juba Kommunistliku Noorsooühingu III ülevenemaalisel kongressil 1920. a. kutsus Lenin üles oma kõnes «Noorsooühingute ülesannetest» kommunistlikke noori õppima, õppima ja veel kord õppima, sest kommunismi saab üles ehitada «ainult kaasaegse hariduse alusel».

Kommunistliku Noorsooühingu VIII kongressil 1928. a. kutsus seltsimees Stalin noorsugu üles valdama teadust, et luua kvalifitseeritud kaadrit kõikidel sotsialistliku ülesehitustöö aladel. Ta ütles: «Et ehitada, peab oskama, peab omandama teadust. Aga et osata, peab õppima... Meie ees on kindlus. Nime-tatakse teda, seda kindlust, teaduseks tema paljude teadusharudega. Selle kindluse me peame vallutama, maksku mis maksab. Selle kindluse peab vallutama noorsugu, kui ta tahab olla uue elu ehitajaks, kui ta tahab saada tõeliseks vahe-tuseks vanale kaardiväele.»

Vastuseks sellele kutsele organiseeris Kommunistlik Noorsooühing noorsoo massilise siirdumise õppeasutistesse: töölisfakultetidesse, tehnikumidesse ja ülikoolidesse. Kommunistlikud noored hakkasid ise õppima ja tõmbasid endaga kaasa ka organiseerimata noori, kasvatades neid kommunismi vaimus.

Suure Isamaasõja aastail oli Kommunistliku Noorsooühingu kogu tegevus suunatud vaenlase purustamisele. Enamik kommunistlikke noori võitles, relv käes, rindel. Tagalasse jäänud kommunistlikud noored sepistasid võitu oma kange-

lasliku tööga. Kommunistlik Noorsooühing pidas auga vastu sõja karmile katsumusele. Kogu maa austab pühalikult kangelaste-kommunistlike noorte Zoja Kosmodemjanskaja, kapten Gastello, Aleksander Tšekalini, Oleg Koševoi ja paljude teiste nimesid, kes panid oma surematute kangelastegudega imestama kogu maailma.

ÜLKNÜ autasustati 1928. a. Punalipu ordeniga lahinguliste teenete eest kodusõja rindeil, 1931. a. Tööpunalipu ordeniga algatuse eest lööktöö ja sotsialistliku võistluse alal, 1945. a. Lenini ordeniga väljapaistvate teenete eest Suure Isamaasõja aastail ja bolševistliku töö eest nõukogude noorsoo kasvatamisel piiritu ustavuse vaimus sotsialistlikule kodumaale.

1948. a., kui maa pühitsetes Kommunistliku Noorsooühingu asutamise 30-ndat aastapäeva, autasustati ÜLKNÜ-d teise Lenini ordeniga.

Lenini-Stalini partei poolt juhitud Leninlik Kommunistlik Noorsooühing aitab meie maal oma mitmekülgse tööga edukalt täita sõjajärgse perioodi ülesandeid, kiiremini edasi liikuda kommunismi poole.

Meid, Nõukogudemaa noorust,
võib alati igal pool leida.
Seal, kus kangelastegu ja töö,
seal, kus laule lauldakse,
seal komsomoli tuntakse ikka.
Meid noorkaardiväelasteks nimetatakse.
Ustavaks vahetuseks nimetab meid Stalin
selle eest, et me ei taganenud
oma kodumaad rinnaga kaitstes,
selle eest, et me alati läheme edasi.

(Kovalenkov.)

Varjupaigaõigus.

Eriline koht NSV Liidu Konstitutsioonis fikseeritud põhiõiguste hulgas on varjupaigaõigusel. Meie riik annab NSV

Liidu rahvaste tahtel varjupaigaõiguse neile välisriikide kodanikele, keda nende kodumaal kiusatakse taga töörahva huvide kaitsmise, teadusliku tegevuse või rahvusliku vabadusvõitluse pärast.

Neile isikuile varjupaigaõiguse andmises väljendub meie riigi sügav demokratism. Nõukogude riik on päästnud nende paljude tuhandete eesrindlike inimeste elu, keda reaktsooniline valitsus nende kodumaal taga kiusas. Kodanlik-demokraatlikud riigid lugesid kunagi endale kohustavaks anda varjupaigaõigus revolutsionääridele, eesrindlikele õpetlastele ja demokraatlikele tegelastele, keda kiusati taga oma kodumaal. Nii oli Inglismaa minevikus varjupaigaks Herzenile, Marxile, Engelsile ja silmapaistvaile Itaalia revolutsionääridele. Praegu aga on Inglismaa varjupaigaks igasugustele fašistide sabarakkudele, kes võitlevad demokraatia vastu, ja reaktsoonilistele tegelastele, kes on demokraatlike maade rahvaste poolt oma territooriumilt välja heidetud.

NSV Liidus ei leia muidugi ükski reaktsoonäär iialgi varjupaika. Nii võib ka selles küsimuses näha, kuidas Nõukogude riik kaitseb tõelise demokraatia huve.

8. NSV Liidu kodanike pühad kohused.

Nõukogude kodanike kohuse mõiste.

NSV Liidu kodanikel on mitte üksnes õigusi, vaid ka kohuseid. NSV Liidu Konstitutsioon loetleb kõigi Nõukogude kodanike põhikohused samas peatükis, kus on fikseeritud kodanike põhiõigused. Sellega on rõhutatud põhiõiguste ja -kohuste katkestamatut sidet. NSV Liidus ei saa olla selliseid kodanikke, kes omavad ainult kohuseid, omamata õigusi, ja ei saa olla ka selliseid kodanikke, kes kasutavad kõiki

õigusi, kandmata mingeid kohuseid. Kõigil Nõukogude kodanikel on ühesugused põhiõigused ja kõigile on pandud ühesugused põhikohused oma sotsialistliku riigi ja ühiskonna vastu.

NSV Liidu kodanike põhikohused on järgmised: NSV Liidu iga kodanik on kohustatud Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Konstitutsioonist kinni pidama, seadusi täitma, töötama, töödistsipliini pidama, ausalt ühiskondlikesse kohustustesse suhtuma, sotsialistliku ühiselu reegleid austama, hoidma ja tugevdama ühiskondlikku, sotsialistlikku omandust, isamaa kaitsmine ja üldine sõjaväeteenistuse kohustus.

Need kõik on sellised kohused, mille täitmiseta pole võimalik mitte üksnes meie riigi arenemine ja tugevdamine, vaid ka tema olemasolu. Nende kohuste täitmisest kõigi kodanike poolt olenevad meie rahva saatus ja heaolu. Seepärast nimetataksegi neid põhikohusteks, s. o. kõige tähtsamateks ja peamisteks. Iga teadlik Nõukogude kodanik saab väga hästi aru nende kohuste tähtsusest ja peab nende hoolikat täitmist oma patriootiliseks kohuseks. Iga teadlikule Nõukogude kodanikule on Konstitutsioonis kindlaksmääratud põhikohused mitte üksnes juriidilisteks, vaid ka moraalseteks kohustusteks.

Mida tähendab juriidiline ja mida tähendab moraalne kohustus? Juriidiline kohustus on riigi seaduste, selles riigis kehtiva õiguse poolt ettekirjutatud kohustus. Kõrvalehoidumise puhul juriidilise kohustuse täitmisest võib riik seaduse alusel sundida kodanikku seda täitma sundkorras. Selle kohustuse mittetäitmisel kannab kodanik vastutust seaduse ees: teda võib trahvida, võib nii või teisiti karistada, olenevalt tema eksimuse raskusest. Moraalne kohustus on kohustus, mida dikteerivad inimesele ühiskonnas väljakujunenud vaated kõigele ausale ja ebaausale, kiidu- ja häbi-

väärsele. Selliste vaadete ja nende mõjul tekkinud käitumisreeglite kogumit igas ühiskonnas nimetatakse selle ühiskonna moraaliks ehk kõlbluseks. Inimene täidab moraalset kohustust sõltumata sellest, kas seadus seda nõuab või mitte. Moraalset kohustust täidetakse sellepärast, et teatakse, et teisiti toimida on väär, et see kahjustab ühiskonda ja et toimida nii, kuidas nõuab moraalne kohustus, on inimese ainus väärikas käitumine. Moraalse kohustuse mittetäitmine kellegi poolt toob endaga kaasa moraalise hukkamõistu ühiskonna poolt.

Meie ühiskonnas väljakujunenud moraal on kõrgeim maailmas. Kodanlus kasutab oma võitluses nõukogude võimu vastu laimu, väites, et kommunistlikku moraali pole olemas, et Nõukogude riigis üldse eitatakse moraali.

Lenin, esinedes Kommunistliku Noorsooühingu kongressil, paljastas selle laimu juba 1920. aastal. Lenin ütles, et kommunistid eitavad ainult säärast moraali, mida jutlustab kodanlus, tuletades oma moraali otsekui jumala tahtest, kuid tegelikult sunnib töörahvale peale käitumisreegleid, mis on kasulikud kodanlusele.

«Iga säärast kõlblust,» ütles Lenin, «mis on võetud väljastpoolt inimlikku, väljastpoolt klassimõistet, meie eitame. Me ütleme, et see on pettus, et see on tööliste ning talupoegade tüssamine ja nende mõistuse tumestamine mõisnike ja kapitalistide huvides.» Lenin õpetas, et kommunistlik kõlblus (moraal) «on see, mis aitab kaasa vana, ekspluataatorliku ühiskonna purustamisele ja kogu töörahva ühinemisele proletariaadi ümber, kes ehitab uut, kommunistide ühiskonda», s. o. niisugust ühiskonda, kus pole inimese ekspluateerimist inimese poolt. Kommunistlik kõlblus ühendab kogu töörahvast võitluses igasuguse ekspluateerimise vastu, kogu töötava inimkonna vabaduse ja õnne eest. «Kõlbluse ülesandeks on see, et inimühiskond võiks tõusta kõrgemale ja pääseda töö

ekspluatatsioonist» (Lenin). Seega kommunistliku kõlbluse aluseks on õilsaim ja kõrgeim eesmärk, mida inimkond tunneb: võitlus kommunismi ülesehitamise eest. Kommunistliku kõlbluse (moraali) põhireeglid on samad, mis on väljendatud NSV Liidu Konstitutsiooni neis paragrahvides, mis määravad NSV Liidu kodanike kohuseid. Seepärast see, kes rikub neid põhikohuseid, rikub mitte üksnes nõukogude sotsialistlikku õigust, vaid ka meie ühiskonnas väljakujunenud kommunistlikku moraali.

Stalinlik Konstitutsioon, fikseerides NSV Liidu kodanike ülalmainitud põhikohuseid, väljendab nõukogude rahva moraalseid vaateid, tema põhilisi nõudeid iga kodaniku suhtes. Täites ausalt neid kohuseid, soodustavad NSV Liidu kodanikud oma sotsialistliku kodumaa õitsengut ja meie rahva edasiliikumise kiirendamist teel kommunismile. Nende kohuste rikkumisele järgneb mitte ainult üks või teine karistus, mille määrab riik kohuste rikkujale vastavalt seadusele, vaid see toob endaga kaasa ka ümbruse põlguse.

Nagu ütles Mihhail Ivanovitš Kalinin oma suurepärase raamatus «Kommunistlikust kasvatuses», on Konstitutsiooni paragrahvid mitte üksnes kodanike õiguste ja kohustuste juriidiliseks vormistuseks, vaid on ka inimeste kasvatamise võimsaks teguriks.» Näidates NSV Liidu kodanikele ära nende pühad kohused ja hoiatades nende rikkumise eest, kasvatab Stalinlik Konstitutsioon töörahvast kommunistliku moraali vaimus.

a) Kohustus pidada kinni NSV Liidu Konstitutsioonist ja täita seadusi.

Nõukogude seadused väljendavad rahva taht. Nad kaitsevad meie maa ühiskondlikku ja riiklikku korda, kodanike suuri õigusi ning määravad kindlaks käitu-

misreeglid, mis aitavad kaasa kommunismi edukale ülesehitamisele. Nõukogude seadused võitlevad kapitalistliku korra igandite vastu. Nõukogude seaduste aluseks on kommunistliku moraali õilsad põhimõtted, tõeline inimarmastus ja püha viha töörahva vaenlaste ning kõigi rõhumis- ja vägivallavii- side vastu. Nõukogude seadused kasvatavad inimesi rahvale ustavuse ning teadliku distsipliini ja vennaliku vastastikuse abistamise vaimus. Nõukogude seaduste organiseeriv ja kasvatuslik osa on suur.

NSV Liidu põhiseaduseks on NSV Liidu Konstitutsioon ning liidu- ja autonoomseis vabariikides — nende vabariikide konstitutsioonid, mis on täies kooskõlas NSV Liidu Konstitutsiooniga. Kogu seadusandluse aluseks on NSV Liidu Konstitutsioon.

Kõik eespool öeldu teeb mõistetavaks, miks kohustus NSV Liidu Konstitutsioonist ning liidu- ja autonoomsete vabariikide konstitutsioonidest kinni pidada ja seadusi täita on iga Nõukogude kodaniku tähtsaim ülesanne. Konstitutsiooni, Nõukogude riigi seaduste rikkumine on Nõukogude kodanikule lubamatu. Seda keelab mitte üksnes meie ühiskonnas väljakujunenud kommunistlik moraal, vaid sellele järgneb ka meie õiguses ettenähtud karistus või teised juriidilised tagajärjed (näiteks materiaalse kahju tasumine jms.).

b) Kohustus töötada ja töödistsipliini pidada.

Meie ühiskonnas on töörahvas vabastatud eksploatatsioonist, ta töötab endale ja kogu ühiskonnale, mis koosneb ainult töörahvast. Seepärast on ka töö meil mitte üksnes kohustus, vaid ka au, kuulsuse, vapruse ja sangarlikkuse asi. See on fikseeritud NSV Liidu Konstitutsiooni esimeses peatükis. Seal on kirjutatud, et töö on NSV Liidus iga töövõimelise kodaniku kohuseks ja auasjaks.

NSV Liidu kodanik on kohustatud mitte üksnes töötama, vaid ka töödistsipliini pidama. Töödistsipliinil on meie riigis hoopis teine iseloom ja teine tähendus kui ekspluataatorlikus ühiskonnas. Edukas töö pole distsipliinita üldse võimalik. Kuid seal, kus inimesed töötavad mitte endale, vaid ekspluataatoritele, on töö neile vihatud koormaks ning seal on ka distsipliin töörahvale vihatud. Ekspluataatorlikus ühiskonnas on töödistsipliin nälja- ja kepidistsipliin. Inimene alistub seal töödistsipliinile vihaga, hambaid kokku surudes, sest selle täitmine rikastab ainult ekspluateerijat. Seal sunnib töölist töödistsipliini pidama teadmine, et muidu jääb ta tööta ja peab nälgima.

Hoopis teistsugune olukord töödistsipliiniga on sotsialistlikus ühiskonnas. Siin peab töörahva rõhuv enamus teadlikult töödistsipliini. Töötav inimene saab väga hästi aru, et meie tingimustes läheb igaühe töö kõigi kasuks ja kõigi töö igaühe kasuks. Iga nõukogude tööline võib endast rahulolevalt öelda Majakovski sõnadega:

Olen rõõmus, et mu töö suubub mu
vabariigi tõesse.

Mida paremini töötavad NSV Liidu kodanikud, seda kiiremini tõuseb kogu rahva elatustase.

Mida rikkamaks saab meie riik, seda kiiremini muutub paremaks nõukogude rahva elu, sest meie maal on rahvas kõigi tema rikkuste peremees. Seepärast on kõik NSV Liidu kodanikud töödistsipliini tugevdamisest eluliselt huvitatud. Töödistsipliini rikkuja alandab mitte üksnes tema endatoodetud produktsiooni hulka ja kvaliteeti, vaid takistab ka tootlikkuse tõstmist alal, kus ta töötab. Laisk, töölt põhjusetu puuduv ja halvasti töötav inimene varastab iseennast ja kogu rahvast. Suur Lenin ütles juba Nõukogude riigi olemasolu esimesel etapil, et inimeste kasvatamiseta teadliku töödistsip-

liini ja enesedistsipliini vaimus on võimatu Nõukogude riigi ajalooliste ülesannete täitmine.

Kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus osutavad tohutu suurt tähelepanu inimeste kommunistliku töössesuhtumise kasvatamisele.

Peatükis «NSV Liidu ühiskondlik korraldus» juba kõnelesime sellest, kuidas arenevad meil sotsialistlik võistlus ja stahaanovlik liikumine. Need tähelepanuväärivad nähtused meie ühiskonnas näitavad, et nõukogude inimesed ei rahuldu töödistsipliini kohta käivate nõuete lihtsa täitmisega, vaid püüavad ületada oma töönorme, ettevõttele antud plaanilisi ülesandeid. Nad võtavad endale lisakohustusi toodangu hulga ja kvaliteedi tõstmiseks. Nad ületavad kehtestatud töönorme mitmekordselt oma töö parema organiseerimise ja mitmesuguste nende enda poolt leiutatud seadiste kasutusele võtmisega, mis suurendavad tööviljakust. Nad jagavad oma kogemusi kõigi nõukogude töötajatega.

Iga Nõukogudemaa kodaniku töö tasutakse selle kvaliteedi ja hulga järgi. Samal ajal ergutab riik ausat töösse suhtumist preemiatega, rinnamärkide, medalite ja ordenite andmisega. Väljapaistvate teenete ja saavutuste eest töös omistatakse sotsialistliku töö kangelase nimetus koos Lenini ordeni ja kuldmedali «Sirp ja vasar» andmisega. Tööinimesed on NSV Liidus au sees. Neid tunneb kogu maa. Ühtlasi on riik sunnitud kasutama ka karistus- ja sundusabinõusid inimeste suhtes, kes püüavad võtta ühiskonnalt võimalikult rohkem ja anda talle võimalikult vähem.

Nõukogude seadused, täielikus kooskõlas Konstitutsiooniga, mis on pannud kõigile kodanikele kohustuse pidada töödistsipliini, näevad ette kriminaal- või administratiivkaristusi mitmesuguste töödistsipliini rikkumiste eest. Nii antakse kohtu alla isikud, kes on süüdi põhjuseta puudumises või ettevõttest omavoliliselt lahkumises. Omavolilise lahkumise eest

ettevõttest või asutisest karistab kohus kahe- kuni neljakuuse vangistusega. Põhjuseta puudumise eest karistab kohus paranduslike töödega töökohal kuni 6 kuuni, kusjuures töötasust kuni 25% kinni peetakse.

Distsipliini rikub mitte üksnes see, kes töölt puudub, vaid ka see, kes teeb tööd halvasti, annab halvakvaliteedilist toodangut. Meie seadus hoolitseb selle eest, et nõukogude inimesed saaksid vabrikuilt, tehaseilt, sovhoosidelt ja kolhoosidelt häid tooteid. Ta kehtestab sellepärast kriminaalkaristuse neile, kes on süüdi halvakvaliteedilise ja mittekomplektse toodangu väljalaskmises.

Nõukogude riik osutab erakordset tähelepanu põllumajanduse tõusule. See on vajalik produktide külluse saavutamiseks meie maal ja tööstuse varustamiseks kõigi vajalike toorainetega. Selleks on vaja eranditult kõigi kolhoosnike kohuse truud ja ausat tööd. Valdav enamik kolhoosnikuid just nii töötabki. Ent on veel üksikuid kolhoosnikuid, kes rikuvad töödistsipliini. Põllumajandusliku artelli põhikiri näeb ette töödistsipliini rikkumise eest kolhoosis mitmesuguseid karistusi, nagu hoiatus, noomitus, laitus ja trahv. On ka selliseid kolhoosnikuid, kes ei taha töötada ja ei tööta välja normipäevade kohustuslikku miinimumi põllumajanduslike tööde perioodil. Nende vastu on suunatud NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus, mis näeb neil juhtudel ette kohtu alla andmise ja karistamise paranduslike töödega kolhoosis kuni 6 kuuni, kusjuures normipäevade tasust peetakse kinni 25% kolhoosi kasuks. Pärast kohtuotsuse tegemist selliste tootmise desorganiseerijate kohta on kolhoos õigustatud lugema neid kolhoosist väljalangenuks ja ära võtma neilt õue-aiamaa.

See NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus, mis võeti suure rahuldusega vastu kõigi ausalt töötavate kolhoosnike poolt, aitab kaasa põllumajanduse edasisele arenemisele.

sele ja seoses sellega ka kolhoosnikute naturaal- ja rahalise tulu pidevale tõusule.

Töödistsipliin nõuab kõigi tööstuses või asutises kehtestatud reeglite täpset täitmist. Real juhtudel võib töödistsipliini vähimigi rikkumine tuua kaasa raskeid tagajärgi suurele hulgale inimestele. Pöormeseadja lahkumine oma postilt transpordis kasvõi mõneks minutiks, liiklusreeglite mittetäitmine auto- või tramijuhil poolt võib tekitada inimohvritega katastroofe ja raskeid avariisid. Samu tulemusi võib tekitada ükskõik milliste tehniliste reeglite rikkumine elektrijaamas, farmatseudi lohaku arstimi valmistamisel, suitsetamine ruumis, kus asetsevad kergesti süttivad ained jne.

Kuulus nõukogude pedagoog Makarenko väitis, et distsiplineeritud, teadlikku ja kohusetruud suhtumist töösse tuleb kasvatada juba lapsepõlvest alates. Õppedistsipliin on töödistsipliini variante. Õpilastele on töödistsipliini pidamise kohustus eelkõige hoolika õppedistsipliini pidamise kohustus. Sel, kes on juba koolipingil harjutanud end distsipliiniga, on kerge ja meeldiv pidada ka töödistsipliini kaitistes ja asutistes.

c) Aus suhtumine ühiskondlikesse kohustustesse.

Ühiskondliku kohustuse mõiste on üheks kõige põhilisemaks moraalimõisteks. Ent moraal pole kõikjal ühesugune. Näiteks kodanlikus ühiskonnas valitseb kodanluse moraal. Kodanluse moraalil kõrval eksisteerib seal ka rõhutatud klasside moraal. Seepärast pole ka ühiskondliku kohustuse mõiste kodanlusel ja tööliklassil kapitalistlikes maades üks ja sama. Kodanlus peab ühiskondlikuks kohustuseks kõike seda, mis on tarvilik kodanlusele kasuliku ja meelepärase ühiskondliku korra, s. o. ekspluataatorliku korra säilitamise

huvides. Teadlikele töölistele, kes on vabanenud kodanliku moraali kütkest, on ühiskondlikuks kohustuseks võitlus ekspluataatorliku korra vastu ja töörahva huvidele vastava korra kehtestamise eest.

Meie ühiskonnas on välja kujunenud nõukogude rahva poliitilis-moraalne ühtsus. See tähendab, et meil on välja kujunenud ühtsus ka ühiskondlike kohustuste mõistes. Nõukogude inimese silmis on ühiskondlikuks kohustuseks see, mis on tarvilik töörahva ja meie sotsialistliku riigi huvides.

Eraomand lahutab inimesi, tekitab enesearmastust ja ükskõiksust ühiskonna, selle tarvete ning vajaduste vastu. Seepärast ongi ekspluataatorlikule ühiskonnale iseloomustav isiklike huvide eelistamine ja vastandamine ühiskondlikele huvidele.

Ekspluataatorlikus ühiskonnas on inimesed harjunud reeglita, mis on võrsunud selle korra majanduslikust alusest ja mis ütleb: «oma särk on ihule kõige lähem», «minu tare on kõrval: ma ei tea midagi».

Sotsialistlikus ühiskonnas aga tekivad tootmisprotsessis inimeste vahel seltsimeheliku koostöö ja ekspluateerimisest vabade töötajate vastastikuse abistamise suhted. Sotsialistlik majandussüsteem, tootmisvahendite sotsialistlik omandus tekitab reegleid, mis sügavalt erinevad kodanliku ühiskonna reegleist. Nõukogude sotsialistlik kord kindlustab ühiskondlike ja isiklike huvide õige kooskõlastamise. Isiklike ja ühiskondlike huvide vastandlikkus esineb nõukogude ühiskonnas vaid siis, kui üksikud kodanikud mõistavad isiklike huve valesti — mahajäänud inimeste teadvuses säilinud vanade igandite tõttu. Nii vastandab oma isiklike huve ühiskondlikele huvidele kolhoosnik, kes suurendab

oma abimajandit kolhoosi arvel. Kuid selline käitumine on väär, sest kolhoosnikute tõelised isiklikud huvid seisavad kolhoosimajanduse arendamises. Ükski abimajand ei suuda tõsta kolhoosnikute elatustaset nii, nagu teeb seda kolhoosi ühiskondliku majanduse õitseng.

Sotsialistlikus ühiskonnas areneb eriti ühiskondlike kohustuste tunne, areneb teadmised, et vajaduse korral tuleb isiklikud huvid allutada ühiskondlikele huvidele.

Real juhtudel nõuab ühiskondlik kohustus kodanikult sellist käitumist, sellist tegu, mis on suurimaks eneseohverduks ja võib maksta isegi elu. Partisanid, kes ei andnud vaenlasele mingeid teateid ja läksid uhkelt surma, et võitluskaaslast mitte välja anda, surid ühiskondliku kohustuse nimel. Laeva meeskond, kes päästab põlevat naftalaeva, et päästa hukkuva laeva ekipaazi elu, asetab end ühiskondliku kohustuse nimel ähvardavasse hädaohtu. Kapten, kes keeldub lahkest hukkuvalt laevalt enne, kui on päästetud viimane reisija või meeskonnaliige, riskeerib oma eluga ühiskondliku kohustuse nimel. Lendur, kes on valmis hukkuma, alustades võitlust vaenlase terve eskadrilliga, et tekitada segadust või takistada vaenlaste lennukitel teostada rünnakut, teeb seda ühiskondliku kohustuse nimel.

Kuivõrd õigesti mõistavad Nõukogude kodanikud oma ühiskondlikku kohustust ja seda ausalt täidavad, seda näitasid eriti eredalt Isamaasõja aastad.

Nõukogude kodanike massiline sangarlikkus rindel ja tagalas ning eneseohverdus oma rahva hüvanguks näitavad nõukogude inimeste kõlblelist suurust ja tulist nõukogude patriotismi.

d) Kohustus austada sotsialistliku ühiselu reegleid.

Inimeste igapäevased omavahelised suhted on väga mitmesugused. Ükski seadusandlus, kui laialdane see ka oleks, ei või ette näha inimeste kõiki käitumisreegleid igal üksikul juhul. Ja selleks pole ka vajadust. Seadused ei reguleeri inimeste kogu käitumist. On olemas käitumisreegleid, mida ei kehtesta riik, vaid ühiskond ise või üksikud ühiskondlikud organisatsioonid. Need reeglid vastavad meie maal täielikult Nõukogude seaduste vaimule. Neis reegleis on öeldud, kuidas peavad inimesed käituma ühel või teisel juhul, ühel või teisel alal ühiskondlikus või isiklikus suhtlemises. Need seadustes fikseerimata reeglid, mis on kehtestunud meie ühiskonnas vastavalt kommunistlikule moraalile, on sotsialistliku ühiselu reegleiks.

Meie juriidilised ettekirjutused, mis on avaldatud seadustes ja teistes riigiorganite aktides, reguleerivad sotsialistliku ühiskonna liikmete suhteid ja põhinevad kommunistliku moraali kõrgeil põhimõtetel. Seepärast on ka need ettekirjutused sotsialistliku ühiselu reegleiks. Aga et õigus pole võimeline hõlmama kõiki elujuhtumeid, kõiki inimeste vahekordi, ei ole osa sotsialistliku ühiselu reegleist seaduses fikseeritud. On loomulik, et Konstitutsioon näeb NSV Liidu kodanikele ette mitte ainult kohustust kinni pidada seadustest ja Konstitutsioonist, vaid ka kohustust austada neid sotsialistliku ühiselu reegleid, mis on meie ühiskonnas kehtestunud, kuigi nad pole seadustes fikseeritud.

Sotsialistliku ühiselu reeglid erinevad põhjalikult kapitalistlikus ühiskonnas eksisteerivaist ühiselureegleist. See on seletatav sellega, et ühiselureegleid määrab kindlaks alati ühiskondliku korra iseloom. Kapitalistlik kord, mis põhineb eraomandil ja inimese ekspluateerimisel inimese poolt, teki-

tab ka vastavad ühiselureeglid. Seejuures on tähtis märkida, et kapitalistlikule ühiskonnale iseloomulikud ühiselureeglid on üsna sageli vastuolus nende moraaliireeglitega, mida kodanlus silmakirjalikult jutlustab. Näiteks kodanlik moraal kõneleb silmakirjalikult ligimesearmastusest, kuid ühiselureeglid kodanlikus ühiskonnas kindlustavad inimese ekspluaterimist inimese poolt, vaeste rõhumist rikaste poolt, rahvuslikku rõhumist, ebavõrdsust, omakasupüüdlikkust ja enesearmastust. Kapitalistliku ühiskonna tõeline moraal on hundi-moraal, mis ütleb: «inimene on inimesele hunt», «raha ei haise», «hoia seda, mis sul on, ja võta, mis saad», «nõrgemat tõuka».

Lenin ütles: «Vana ühiskond oli rajatud sellisele põhimõttele, et emb-kumb, kas sina röövid teist või teine röövib sind, kas sina töötad teisele või tema sinule, kas sa oled orjapidaja või oled ori. Ja on arusaadav, et selles ühiskonnas kasvatatud inimesed omandavad, võib ütelda, juba emapiimaga sellise hingeelu, harjumuse, arusaamise — kas orjapidaja või ori, või väike omanik, väike teenistuja, väike ametnik, intelligent, ühe sõnaga — inimene, kes hoolitseb ainult selle eest, et tal oleks oma, teised aga ei puutu temasse.

Kui olen peremees sellel maatükil, ei puutu teine minusse; kui teine nälgib, seda parem — müün oma vilja kallimalt. Kui mul on oma kohake arstina, insenerina, õpetajana või ametnikuna, ei puutu teine minusse. Võib-olla järeleandlik ja võimumeestele meeltnõõda olles säilitan oma kohakese, võin veel läbigi lüüa ja pursuiks saada.»

Eraomanduslik moraal lahutab inimesi, tekitab vastastikust vaenu ja umbusaldust.

Kodanliku moraaaliõpetuse esimeseks ja põhiliseks käsuks on — kaitsta eraomandit, mis on aluseks inimese ekspluaterimisele inimese poolt. Ja et see on nii, siis on ka kõik teised reeglid, mida kodanlik moraal jutlustab ja mis

kutsuvad tegema inimestele head, hoolitsema nõrkade eest jne., silmakirjalikud. Tegelikult ei ole kapitalistliku ühiskonna ühiselureeglil midagi ühist nende variserlike üleskutsetega headusele, õiglusele ja halastusele. Neid üleskutsesid vajab kodanlus ainult selleks, et hoida rõhutud klasse paremini alistumuses, takistada neil võidelda ekspluataatorliku korra vastu. Neid silmakirjalikke üleskutsesid vajab kodanlus selleks, et sisendada rõhutud klassidele alistumust, veenda neid selles, et valitsevad klassid tõesti hoolitsevad inimeste eest, et kõik ebaõiglus ja kurjus sünnib jumala tahtel või juhuslike olukordade mõjul, mitte aga ei olene ekspluataatorlikust korrast.

Sel viisil katsub kodanluse silmakirjalik ja võlts moraal varjata kodanliku korra ekspluataatorlikku olemust ja hoida rõhutud klasse alistumuses.

NSV Liidus väljakujunenud õilis ja kõrge moraal erineb põhjalikult kodanlikust moraalist. Kommunistliku moraali kõrged põhimõtted läbivad kõiki sotsialistliku ühiselu reegleid, nii neid, mis on meie riigi seadustes fikseeritud, kui ka neid, mis on seadustes fikseerimata. Sotsialistliku ühiselu reeglid nõuavad inimestelt väarikat käitumist ja kasvatavad neis õilsaid tundeid. Nad kutsuvad üles õigele rahva teenimisele, vastastikusele abistamisele, võitlusele igasugu rõhumise vastu ja sotsialistliku riigi kindlustamisele.

«Kõik ühe ja üks kõigi eest.» See sotsialistliku ühiselu õilis reegel väljendab väga eredalt nõukogude ühiskonna põhjalikku erinevust ekspluataatorlikust ühiskonnast.

Sotsialistliku ühiselu reeglid keelavad toore suhtumise inimestesse, vanemate ja õpetajate mitte austamise, kindlaksmääratud korrale mitte allumise ning distsiplineerimata käitu-

mise. Nad näevad ette hoolika suhtumise sotsialistlikku omandisse. Nad nõuavad inimestelt hoolitsevat ja tähelepanelikku suhtumist üksteisesse, eriti haigetesse ja nõrkadesse, inimestesse, kes vajavad seltsimehelikku abi. Ühiskond ise jälgib, et ei rikutaks nii neid sotsialistliku ühiselu reegleid, mis on seaduses fikseeritud, kui ka neid, mis on fikseerimata.

Et aga kõiki sotsialistliku ühiselu reegleid ei ole seaduses fikseeritud, siis ei saa igat nende reeglite rikkujat kohtulikule vastutusele võtta. Kuid ühiskond võib ja peab kõikidel sotsialistliku ühiselu reeglite rikkumise juhtudel rikkujale moraalset mõju avaldama. Näiteks võtavad parteilised, ametiühingulised, kommunistlike noorte ja pioneeride organisatsioonid ning vabatahtlikud ühingud (teaduslikud, sportlikud, kaitseühingud jne.) tarvitusele oma liikmete suhtes, kes on üht või teist sotsialistliku ühiselu reeglit rikkunud, sellised abinõud nagu hoiatus, noomitus, ühiskondlikelt ametikohtadelt kõrvaldamine nendes ühingutes, väljaheitmine nende organisatsioonide ridadest.

e) Kohustus hoida ja tugevdada sotsialistlikku omandust.

NSV Liidu majanduslikuks aluseks on sotsialistlik majandussüsteem ja tootmisvahendite ning -riistade sotsialistlik omandus. Just sotsialistliku omanduse kindlustamise ja tootmisvahendite eraomanduse likvideerimise tõttu hävitati inimese ekspluateerimine inimese poolt ja kehtestati sotsialistliku majandussüsteemi jagamatu ülevõim.

Seepärast on loomulik, et Konstitutsioonis (131. paragrahv) on NSV Liidu kodanike põhikohustuste hulgas fikseeritud kohustus: «NSV Liidu iga kodanik on kohustatud hoidma ja tugevdama ühiskondlikku, sotsialistlikku omandust kui nõukogude korra püha ja puutumatut alust, kui kodumaa rikkuse ja

võimsuse allikat, kui kogu töörahva jõuka ja kultuurse elu allikat».

Igaüks, kes ohustab või raiskab sotsialistlikku omandit, nii riiklikku kui ka kooperatiiv-kolhooslikku, teeb kahju kogu ühiskonnale ja õõnestab nõukogude rahva heaolu aluseid.

Rahva täpset tahet väljendavas NSV Liidu Konstitutsioonis on öeldud: «Isikud, kes ühiskondlikku, sotsialistlikku omandust ohustavad, on rahva vaenlased.»

Seltsimees Stalin õpetab, et võitlus ühiskondliku omandi kaitseks, võitlus kõigi abinõude ja vahenditega, mis on antud nõukogude võimu seadustega meie korraldusse, on üheks peamiseks ülesandeks.

NSV Liidu seadused peavad sotsialistliku omandi riisujate vastu karmi võitlust. Kui purustatud vaenulike klasside jäänused hakkasid organiseerima massilisi kolhoosivara riisumisi, püüdes nõrgestada vasttekinud kolhoose ja seega ka Nõukogude riiki, siis võeti 7. augustil 1932 meie riigis vastu seadus, mille eesmärgiks on sotsialistliku omandi kaitse. See seadus võrdsustas kolhooside ja kooperatiivide varanduse oma tähtsusest riikliku varandusega. See seadus näeb ette kõrgeima karistumäära kolhooside ja kooperatiivide varanduse riisumise (varguse) ja samuti ka raudtee ja veetranspordi laadungite riisumise eest.

Nõukogude riik hoolitseb väsimatult sotsialistliku omandi kaitsmise eest. Sel eesmärgil andis NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium 4. juunil 1947 välja seadluse, mis näeb ette riigi ja ühiskonna varanduse riisumise eest paranduslike tööde laagrisse saatmise 7-ks kuni 25-ks aastaks.

Tsarismiajal oli Venemaal riigi varanduse riisumine (kroonuvargus) väga levinud. Suur kirjanik-satiirik M. Saltõkov-Štšedrin kujutas noort inimest Fedenka Neugodovit, kes vaatas riigi varandusele kui kroonupirukale, kust iga

osav inimene võib vabalt maitseda. Selline vaade on nüüdki kõigis kodanlikes riikides laialt levinud. Ausad inimesed suhtuvad muidugi ka kodanlikes riikides põlastavalt kroonvarastesse. Seda lubamatut on riigi varanduse riisumine meie maal, kus riiklik omand, erinevalt kapitalistlikest maadest, on üldrahvalik varandus töörahva heaolu tõstmiseks.

Sotsialistliku omandi hoidmine ja tugevdamine tähendab mitte ainult võitlust selle omastamise vastu, vaid ka püüet seda omandit igati suurendada. Lenin ütles: «Pea täpselt ja hoolikalt rahaarvet, ole kokkuhoidlik majapidamises, ära logele, ära varasta ja pea rangeimat töödistsipliini.» Need sotsialistliku ühiselu reeglid on sotsialistliku omanduse kindlustajaks. Oskamatu ja hooletu kolhoosimees või mõne riikliku ettevõtte direktor — ka siis, kui ta ise on aus inimene — võib temale usaldatud sotsialistlikule omandile tekitada kahju oma halva juhtimisega. Mitte juhuslikult ei osuta partei ja valitsus sellist tähelepanu majandusalase kaadri ettevalmistusele ja kaadri valikule, kutsudes töölishulki kontrollima, kuidas juhitakse ettevõtet, asutist või organisatsiooni. Meie seadustes on ette nähtud karistumäärad neile, kelle hooletuse või organiseerimisjõuetuse tõttu saab majandus temale usaldatud alal kahju.

g) Üldine sõjaväeteenistuse kohustus.

Meie maa on esimene sotsialistlik riik maailmas, kus võim kuulub töölistele ja talupoegadele. Esimestest nõukogude võimu eksisteerimise aastatest peale õpetasid Lenin ja Stalin, et seni, kuni enamikus maailma riikides on kapitalistlik kord ja valitseb kodanlus, eksisteerib alatine sõjalise kallaletungi oht kapitalistlike riikide poolt meie maale. 30-aastase olemas-

olu kestel tungisid meie maale korduvalt kallale väga mitmesugused kapitalistlikud riigid. Ehkki meie riik tuli iga kord võitjana välja, ei takistanud see kodanlike riikide reaktsoonilistel ringkondadel ikka uute ja uute kallaletungiplaanide sepitsemist.

Alles hiljuti lõppes Teine Maailmasõda. Ent ei suutnud veel paraneda haavad, mis see sõda lõi, kui juba reas kapitalistlikes maades esinevad reaktsoonäärud uue maailmasõja õhutajate osas. Neid häirivad sotsialismimaa kasvav võimsus, kogu eesrindliku inimkonna sümpaatia ja tänulikkus NSV Liidu vastu kogu maailma päästmise eest fašismist. Reaktsoonääre teeb rahutuks see huvi, mida töötajad kõigis maades osutavad nõukogude sotsialistlikule korrale, mille eelised kapitalistliku korra ees nii eredalt ilmnesis sõja käigus ja lõpptulemuses.

Kuni säilib kapitalistlik kord välisriikides, peab meie rahvas alati valmis olema iga kallaletungi tagasilöömiseks.

Õigesti öeldakse ühes meie rahva poolt armastatud laulus:

Sõda ei taha me, —
võitluseks valmis.
Raudu ei luba me
sepistada endile.

Riigi julgeoleku kindlustamiseks on vajalikud NSV Liidu alalised relvastatud jõud, kes seisavad valvel meie piiridel vaenlase kallaletungide vastu, kaitstes nõukogude rahva rahulikku loovat tööd. Need relvastatud jõud moodustatakse üldise sõjaväeteenistuse kohustuse alusel.

Vastavalt Konstitutsioonile (paragrahv 132) «üldine sõjaväeteenistuse kohustus on seaduseks.

Sõjaväeteenistus NSV Liidu relvastatud jõudude ridades on NSV Liidu kodanike aukohuseks.»

NSV Liidu Ülemnõukogu poolt 1939. a. septembris vastu võetud seaduses üldise sõjaväeteenistuse kohustuse kohta on

üksikasjaliselt ära näidatud selle kohustuse täitmise kord. Seaduses öeldakse, et kõik NSV Liidu meeskodanikud, sõltumata rassist, rahvusest, usust, haridustsensusest, sotsiaalsest päritolust ja seisundist, on kohustatud NSV Liidu relvastatud jõudude koosseisus osa võtma sõjaväeteenistusest. Sõjaväeteenistus koosneb tegevteenistusest ja teenistusest tagavaraväes. Tegevteenistuses olijaid nimetatakse sõjaväelasteks, tagavaraväelasi aga sõjaväekohuslasteks. Tegevteenistuse aeg rahuajal on maaväe reakoosseisus kaks aastat, mereväes — viis aastat, sõjaõhujõudude ridades — neli aastat. Tegevteenistusse kutsutakse kodanikud, kellel kutseaastal täitub 19 aastat või — keskkooli ja keskkoolile vastava õppeasutise lõpetanuil — 18 aastat. NSV Liidu relvastatud jõudude ridadesse astumisel annab iga sõjaväelane isikliku sõjaväelise vandetootuse, mida ta kinnitab oma allkirjaga.

Selle vandetootuse tekst on järgmine: «Mina, Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu kodanik, astudes relvastatud jõudude ridadesse, annan vande ja töotan pühalikult olla aus, vapper, distsiplineeritud ja valvas võitleja, hoida rangelt sõja- ja riiklikku saladust, tõrkumata täita kõiki sõjaväe määrusi ning ülemuste käske.

Töotan hoolikalt õppida sõjaasjandust, igati hoida sõjalist ja rahva varandust ja kuni viimse hingetõmbeni olla ustav oma rahvale, oma Nõukogude kodumaale ja Nõukogude valitsusele.

Olen alati valmis Nõukogude valitsuse käsul oma kodumaad Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liitu kaitsma kui relvastatud jõudude sõdur, töotan kaitsta teda mehiselt, oskuslikult, väarikalt ja auga, säästmata oma verd ja isegi elu täieliku võidu saavutamiseks vaenlaste üle.

Kui ma aga murran oma pühaliku tootuse, siis tabagu mind Nõukogude seaduse karm karistus ning töörahva üldine põlgus ja viha.»

Lenini ja Stalini poolt loodud Nõukogude armee taotleb õilsaid ja kõrgeid eesmärke. Nõukogude armee on NSV Liidu rahvaste vendlusarmeeks. Nõukogude armee on paljude välismaiste rõhutatud rahvaste vabastaja. Kasvatatud austuse vaimus teiste rahvaste õiguste ja vabaduste vastu, kaitseb ta kõigi maade rahvaste vahelist sõprust ja rahu. Teenimine Nõukogude armees, sotsialistliku riigi relvastatud jõudude ridades on suureks auks. Meie rahvas ja riik ümbritsevad vapraid kodumaakaitsjaid hoole ja austusega. Valitsus autasustab sõjaväelasi ordenite ja medalitega nii sõjaaegsete kangelastegude eest kui ka laitmatu pikaajalise teenistuse eest relvastatud jõudude ridades. Eriti väljapaistvate kangelastegude eest annab NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium Nõukogude Liidu kangelase nimetuse koos Lenini ordeni ja «Kuldtähe» medali annetamisega.

Nõukogude rahvas võib õigustatult olla uhke oma armeele, kes on võitnud endale kustumatu kuulsuse, tõendanud oma võitmatust, oma ületamatut võimsust ja oma eesmärkide kõrgust.

Ülimalt tänulik on nõukogude rahvas suurele Stalinile, kes meie armee erilise hoolega üles kasvatas, kes kindlustas temale esmaklassilise väljaõppe ja varustuse ning kõrge poliitilis-moraalse taseme.

Stalini vaimuga tugev ja võimas
meie armee ja meie maa.

(Lebedev-Kumatš.)

f) Isamaa kaitsmine on iga Nõukogude kodaniku püha kohus.

Nõukogude rahvas saab väga hästi aru, et iga sõjalise kallaletungi eesmärgiks meie maale on kapitalistliku korra taastamine NSV Liidus. Kogu Nõukogude riigi ajaloo kestel on meie rahvas väljendanud truudust bolševike parteile ja Nõukogude valitsusele, kes kindlustasid temale tõelise vaba-

duse. Ta on näidanud oma valmisolekut sotsialistliku revolutsiooni suurte võitude ennastsalgavaks kaitsmiseks. Eriti eredalt ilmnes see Isamaasõja aastail.

Kogu meie paljurahvuseline rahvas läks siis suure Stalini kutsel ühtse hooga vaenlase vastu, kannatas välja rasked katsumused, osutas hämmastavat püsivust ja kangelaslikkust ning viis oma võitluse võidurikka lõpuni. Nõukogude rahvas võitles oma vabaduse eest, oma laste õnne eest, oma armastatud nõukogude võimu eest. Nõukogude inimesele on tema kodumaa mitte ainult sünnimaa, kus ta on üles kasvanud ja millesse ta on kiindunud. Nõukogude inimene peab kalliks oma kättevõidetud sotsialistlikku elukorda. Ta peab kalliks õigust olla oma maa peremees, õigust, mis töötav rahvas Lenini-Stalini partei ja Nõukogude valitsuse juhtimisel on saavutanud kestvas võitluses ja kangelaslikus töös. Suurepäraselt on see väljendatud B. Gorbatovi raamatus «Võitleja Aleksei Kulikov». Selle jutustuse kangelane, tüüpiline Nõukogude reamees, ütleb: «Ega ma vaja iga Venemaad. Kui tahad teada, ma pole iga Venemaaga nõus. Ma tahan Venemaad, et olla seal peremees, nagu varemgi, omal maal... Ma tahan Nõukogude Venemaad.»

Nõukogude patriotism, s. o. armastus Nõukogude kodumaa vastu — see ei ole pime kiindumus maa vastu, kus inimene on üles kasvanud, vaid on teadlik truudus enda poolt kättevõidetud nõukogude sotsialistlikule korrale. Nõukogude patriotismil ei ole midagi ühist natsionalismiga, ainult ühe, oma rahvuse ülistamisega ja vaenuliku suhtumisega kõigisse teistesse rahvustesse. Seltsimees Stalin väljendas neid nõukogude patriotismi iseärasusi järgmiste sõnadega: «Nõukogude patriotismi jõud seisab selles, et tema aluseks ei ole rassilised või rahvuslikud eelarvamused, vaid rahva sügav ustavus ja truudus oma Nõukogude Kodumaale ja kõigist meie maa rahvustest töötajate vennalik koostöö. Nõukogude

patriotismis ühinevad harmooniliselt rahvaste rahvuslikud traditsioonid ja kogu Nõukogude Liidu töörahva ühised elulised huvid. Nõukogude patriotism ei killusta, vaid vastupidi, liidab kõik meie maa rahvad ja rahvused ühtseks vennalikuks pereks.»

Tsaari-Venemaal ei antud relvi usbekkidele, kirgiisidele ja paljudele teistele rahvastele, keda seaduses nimetati põlastavalt «muulasteks», kartes, et need relvad pööratakse tsarismi vastu. Seepärast ei kutsutud armeesse paljude Venemaal elavate rahvaste esindajaid. NSV Liidus võitlesid Suure Isamaasõja aastail koos venelastega vaprasti oma sotsialistliku kodumaa eest kõigi meie maa rahvaste pojad. Nõukogude Liidu kangelaste hulgas on väga mitmesuguste rahvuste esindajaid.

Oma võitluses vaenlasega tugenese Nõukogude armee kogu nõukogude rahva võimsale abile. Seltsimees Stalini üleskutsel arenes vaenlaste poolt okupeeritud maakohtades rahvatasujate-partisanide ähvardav liikumine, tsiviilelanikkonna võitlus okupantidega. Seltsimees Stalini üleskutsel läksid sajad tuhanded inimesed, noored ja vanad, maakaitsevähke, hävitussalkadesse. Ennastsalgavalt abistasid rinnet tehastesse, vabrikutesse, kolhoosidesse ja nõukogude asutistesse töölejäanud töölised, kolhoosnikud ja haritlased, nad kindlustasid maa ja armee varustamist kõige vajalikuga võiduks, sepistasid temale kõiki sõjaaegseid raskusi ületades võidurelva. Kooliealised noored töötasid kõrvuti täiskasvanutega. Palju võitles neid ka koos vanematega partisanide ridades.

Isamaasõja aastail ülesnäidatud massiline heroism, nõukogude inimeste suured võitluse- ja töökangelasteod tunnistavad ilmekalt, et Konstitutsiooni sõnad «isamaa kaitsmine on NSV Liidu iga kodaniku püha kohus» väljendavad täpselt nõukogude inimeste suhtu-

mist sellesse kohusesse. Ei ole midagi põlastamisväärsemat nõukogude inimese silmis kui selle püha kohuse rikkumine. «Kodumaa reetmist — vandemurdmist, üleminekut vaenlase poole, riigi sõjalise võimsuse kahjustamist, salakuulamist — karistatakse seaduse täie rangusega kui kõige raskemat kuritegu,» ütleb Konstitutsiooni 133. paragrahv. Meie rahvas — kangelasrahvas — on halastamatu nende degenerantide vastu, kes sooritavad sellise kuriteo nagu kodumaa reetmine. A. Fadejevi romaanis «Noor Kaardivägi» jutustatakse, kuidas noored kaardiväelased-krasnodonlased Oleg Koševoi juhtimisel õiendasid arveid alatute kodumaa reetjatega. Noorkaardiväelased, kes tegutsesid vaenlase poolt okupeeritud alal, mõistsid ise surmanuhtluse kodumaa reetjaile ja viisid selle ise ka täide. Nad ei võinud lubada, et reetmine jääks karistamata.

Sajandid mööduvad. Muutub kogu maailma ilme. Kuid kunagi ei kustu inimkonna mälestusest imestamisväärsed kangelasteod, mida sooritasid miljonid nõukogude inimesed, kes kaitsesid oma kodumaad Suure Isamaasõja aastail 1941—1945. Sotsialistliku isamaa eest elu andnud kangelaste helged kujud jäävad sajandeiks kogu inimkonnale nõukogude rahva kangelaslikkuse ja tema sotsialistliku kodumaa armastuse näidiseks.

Sõbrad! Raske võitluse legendid elavad.
Gastellot ja Matrossovit
me ei saa unustada.

(Žarov.)

Hiilgav võit vaenlase üle kindlustas nõukogude rahvale tagasipöördumise rahulikule tööle, sotsialismi ülesehituse lõpuleviimise ja järkjärgulise sotsialismilt kommunismile ülemineku ajajärgu loovale tööle. Igal pool meie kodumaal

kajab suure ülesehitustöö rõõmus müra. Nõukogude inimeste üksmeelse töö tõttu paranevad meie maale löödud sõjahaavad iga päevaga, iga päevaga muutub paremaks meie elu ja tõuseb meie rahva elatustase. Kuid me ei tohi unustada kapitalistliku ümbruse olemasolu, mis kannab endas alatist uue sõja ohtu.

Kapitalistlik ümbrus saadab ka rahuajal meile salakuulajaid, spioone, diversante ja välismaa luure agente. See nõuab meie kuulsate riikliku julgeoleku organite edasist tugevdamist ja iga kodaniku valvsuse suurendamist. On teada, kuidas riikliku julgeoleku organeid abistavad nõukogude patrioodid, kes õigesti mõistavad sotsialistliku isamaa kaitsmise püha kohust. Korduvalt on meie ajalehtedes olnud teateid sellest, kuidas mitte ainult täiskasvanud, vaid ka alaealised, kooliõpilased, oma valvsuse tõttu aitavad kinni püüda spioone ja diversante.

Välismaa luure poolt meie maale saadetud spioonid püüavad koguda andmeid, mis on riiklikuks saladuseks, varastada saladokumente või katsuvad vajalikke andmeid teada saada kõnelustest, kasutades selleks mõne inimese jutukust või ettevaatamatust.

Sotsialistliku isamaa kaitsmise püha kohus näeb ette riikliku saladuse pühalikku hoidmist. NSV Liidu Ülemnõukogu seadlus 9. juunist 1947 tugevdas veel enam riikliku saladuse kaitset. Ta kehtestas karmi kriminaalvastutuse riiklikuks saladuseks olevate andmete avaldamise ja salajasi andmeid sisaldavate dokumentide kaotamise eest.

Meie rahvas ei taha kellegagi sõda. Nõukogude sotsialistlik riik on kõige rahuarmastavam riik maailmas. Just Nõukogude riik on rahukantsiks kogu maailmas.

Kuid kapitalistliku ümbruse olemasolu tingimustes on meie tähtsaimaks ülesandeks meie maa kaitsevõime väsimatu tugevdamine ja meie relvastatud jõudude edasine täiustamine.

Nõukogude rahvas ei taha sõda, kuid ta ei karda ka ähvardusi. Juba Lenin nägi prohvetlikult ette ja elu kinnitas seda ise, et pole sellist jõudu, mis suudaks murda rahva, kes võitis endale nõukogude võimu, kaitses seda võimu, mis andis talle vabaduse ja loova töö rõõmu, mis tegi ta oma maa täielikuks peremeheks.

Nõukogude sotsialistliku riigi jõudu ja võimsust on näidanud möödunud sõja käik ja lõpp. Ta on sõjajärgsetel aastatel veel enam kasvanud ja meie muutume iga päevaga üha tugevamaks ja tugevamaks.

Elagu meie sangarlik rahvas!
Elagu meie riik!
Au suurele Stalinile,
kes maa viib kommunismile.

(33 477 219 nõukogude noore kirjast seltsimees Stalinile ULKNU 30. aastapäeval.)

Küsimused kordamiseks.

1. Loetella põhiõigused, mis NSV Liidu Konstitutsioon annab kodanikele.
2. Millega kindlustatakse kodanike õiguste teostumine NSV Liidus?
3. Miks ei või ükski kapitalistlik riik oma kodanikele kindlustada õigust tööle?
4. Kuidas kasutavad NSV Liidu kodanikud oma õigust puhkusele?
5. Missuguste põhimõtete järgi on organiseeritud sotsiaalkindlustus meil ja kapitalistlikes riikides?
6. Jutustada, miks taotleb Nõukogude riik, et kõik NSV Liidu kodanikud saaksid hariduse, kodanlik riik aga pole huvitatud teadmiste levitamisest töötajate hulgas.
7. Millega seletada, et senini üheski kodanlikus riigis ei ole kodanikele kindlustatud tõelist üheõiguslust?
8. Näidata seoses NSV Liidu rahvuste ja rasside üheõigusluse küsimusega nõukogude demokraatia paremusi kodanliku demokraatia ees.
9. Millist osa etendab Üleliiduline Kommunistlik (bolševike) Partei kõigi tööraha organisatsioonide, nii ühiskondlike kui ka riiklike organisatsioonide seas?

10. Miks võib NSV Liidus eksisteerida ainult üks partei, kommunistlik partei?
11. Missugused on NSV Liidu kodanike põhikohused?
12. Milles seisab Nõukogude seaduste kasvatav ja organiseeriv osa?
13. Missugune on NSV Liidus töödistsipliin oma iseloomult?
14. Miks nõukogude ühiskonnas pole vastuolusid ühiskondlike ja kodanike isiklike huvide vahel?
15. Millēs seisab põhiline erinevus sotsialistliku ühiselu reeglite ja kapitalistlikes riikides eksisteerivate ühiselureeglite vahel?
16. Miks kuulutab NSV Liidu Konstitutsioon ühiskondlikule ja sotsialistlikule omandusele kallaletunginud isikud rahva vaenlasteks?
17. Miks on kodumaa kaitsmine NSV Liidu kodanike pühaks kohuseks?

SISUKORD.

Sissejuhatus.

	Lk.
1. NSV Liit — suur ja võimas sotsialistlik riik	3
2. NSV Liit on maa, mis päästis euroopa tsivilisatsiooni fašistlike barbarite käest	4
3. NSV Liidu võimsuse allikas — nõukogude sotsialistlik kord . .	5
4. Iga Nõukogude kodanik peab tundma NSV Liidu Konstitutsiooni	7

I peatükk. Riigi ja õiguse põhimõisted.

1. Riigi- ja õiguseküsümuse tähtsus	9
2. Kas riik ja õigus on alati olemas olnud?	11
3. Ekspluataatorliku riigi ja õiguse tekkimine ja olemus	13
4. Ekspluataatorliku riigi ja õiguse ajaloolised tüübid	17
5. Orjapidamisriik ja -õigus	18
6. Feodaalriik ja -õigus	19
7. Kodanlik riik ja õigus	21
8. Ekspluataatorliku riigi vormid	24
9. Kapitalismiajastu läheneb lõpule	29

II. peatükk. Nõukogude riik — uut, kõrgemat tüüpi riik.

1. Nõukogude riik — Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võidu tulemus	32
2. Lenin ja Stalin — sotsialistliku riigi suured loojad ja juhid . .	34
3. Ühiskonna riiklik juhtimine sotsialistlikus riigis	35
4. Nõukogude riik — kõige demokraatlikum riik maailmas . . .	37
5. Stalinlik õpetus sotsialistliku riigi peamistest faasidest, funktsioonidest ja vormidest	39

6. Nõukogude õigus — nõukogude rahva tahte väljendus	42
7. Lenini-Stalini partei juhtiv osa Nõukogude riigis	45
8. Nõukogude riik — sotsialismi ülesehitamise ja lõpuleviimise ning kommunismile järkjärgulise ülemineku peamine vahend	47

III. peatükk. Nõukogude konstitutsiooni ajalugu.

1. NSV Liidu Konstitutsioon — põhiseadus	50
2. Esimene nõukogude konstitutsioon	51
3. NSV Liidu 1924. a. konstitutsioon	55
4. Stalinliku Konstitutsiooni ettevalmistamine ja vastuvõtmine	58
5. Stalinliku Konstitutsiooni iseärasused	61
6. NSV Liidu Konstitutsiooni tähtsus	61

IV. peatükk. NSV Liidu ühiskondlik korraldus.

1. NSV Liidu majanduslik alus	64
2. Sotsialistliku omandi kaks vormi	68
3. Põllumajandusliku artelli põhikiri	71
4. Väike-eramajandus NSV Liidus	75
5. NSV Liidu kodanike isiklik omandus	75
6. Rahvamajanduse planeerimine NSV Liidus	77
7. Töö NSV Liidus	83
8. Sõda kinnitas NSV Liidu majandusliku aluse paremusi	87
9. NSV Liit — tööliste ja talupoegade sotsialistlik riik	89
10. NSV Liidu poliitiline alus	94

V peatükk. NSV Liidu riiklik korraldus.

1. NSV Liit — suur paljurahvuseline riik	99
2. NSV Liidu riikliku korralduse erijooned ja paremused	100
3. NSV Liit — üheõiguslike nõukogude sotsialistlike vabariikide vabatahtlik liit	102
4. NSV Liidu koosseis	103
5. Vene NFSV — esimene võrdsete seas	104
6. Teised liiduvabariigid	106
7. NSV Liidu kompetents	108
8. Liiduvabariikide suveräänsed õigused	110

	Lk.
9. Liiduvabariikide konstitutsioonid	113
10. Liiduvabariikide administratiiv-territoriaalne jaotus	114
11. Autonoomsed vabariigid	115
12. Autonoomsed oblastid ja rahvusringkonnad	118
13. NSV Liidu ja liiduvabariikide kodakondsus	119
14. Vapp, lipp ja pealinn	124

VI peatükk. NSV Liidu riigiorganid.

1. NSV Liidu riigiorganite erinevus kodanlike maade riigiorganeist	138
2. Nõukogude valimissüsteem	144
3. NSV Liidu kõrgemad riigivõimu-organid	159
4. NSV Liidu riigivalitsemis-organid	172
5. Liiduvabariikide kõrgemad riigivõimu-organid ja riigivalitsemis-organid	177
6. Autonoomsete vabariikide kõrgemad riigivõimu-organid ja riigivalitsemis-organid	179
7. Kohalikud riigivõimu-organid	180
8. NSV Liidu kohus ja prokuratuur	189

VII peatükk. NSV Liidu kodanike põhiõigused ja -kohused.

1. NSV Liidu kodanike suured õigused	197
2. NSV Liidu kodanike sotsiaal-majanduslikud õigused	199
3. NSV Liidu kodanike üheõiguslus	210
4. NSV Liidu kodanike vabadused	218
5. Kodanike õigus ühineda ühiskondlikesse organisatsioonidesse	225
6. Bolševike partei — nõukogude riigi juhtiv ja suunav jõud	228
7. Leninlik Kommunistlik Noorsooühing	230
8. NSV Liidu kodanike pühad kohused	234

Kolmas trükk.

Vastutav toimetaja J. Ottender.

Keeleline toimetaja N. Remmel.

Tehniline toimetaja A. Sepp.

Ladumisele antud 15. III 1950.

Trükkimisele antud 27. IV 1950.

Trükiarv 12 000. Paber 56×79, 1/16.

Trükipoognaid 16,5. Formaadile

60×92 kohaldatud trükipoognaid

13,2. Arvutuspoognaid 13,98.

MB-03622. Trükikoda „Kommunist“, Tallinn, Pikk tän. 2.

Tellimise nr. 1173.

Rbl. 4.50.

На эстонском языке.
М. П. Карева. Конституция СССР.

Rbl. 4.50

A-18501

TÜ RAAMATUKOGU



1 0300 00454201 7